

קובץ גליונות

פרשת שמות

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

מעמד הרהבת גבולות הקדושה לקהילות הקודש "בפסגת זאב מרכז"
והנוכת הבית לתלמוד תורה קהילת קמניץ פסגת זאב בירושלים,
בראשות רבנו הגדול מרן גאון ישראל הגר"ד לנדו וגדולי ישראל. צילום: אלי קובין

לעילוי נשמת

הרב ר' מרדכי

ב"ר ישראל יחיאל

ז"ל

זמני השבת

בחסות:

גילנות דוד

לגור בבני ברק, לחיות על השארק!

03-900-9944

עיר	הדלק"נ	מוצ"ש	ר"ת
ירושלים	4:14	5:29	6:07
בני ברק	4:28	5:30	6:02
קרית ספר	4:22	5:30	6:05
בית שמש	4:13	5:30	6:06
אופקים	4:23	5:32	6:06
חיפה	4:19	5:28	6:02

שבת מברכין: המולד יהיה חמישי, בשעה 8, 45 דקות ו 4 חלקים
ראש חודש שבט יהיה ביום חמישי.

ניתן לשלם באשראי במכשירי קהילות ונדירים שבבתי הכנסת

להקדשות ע"ג הקובץ ניתן לפנות למס' 053-3145900 | k.gilyonot@gmail.com

שהשמה במעונו

ברכת מזל טוב לידידנו החשוב הר"ר **ישראל מאיר שליט** א גולדשטון
לרגל שמחת **הולדת הבת** תחי' בשעטו"מ

במלאת 101 שנים להסתלקותו של הגאון הגדול רבי **פנחס הכהן מריינא** זצוק"ל
מחבר הספר המפורסם **"חסד לאלפים"** על עניני ברכת כהנים וסגולתה,
הספר שלא היה מפורסם כלל ונתגלה ע"י מרן שר התורה הגר"ח **קניבסקי** זצוק"ל
ולאחר שהדפסנו כבר כמה מהדורות וכולם אזלו ויש ביקוש גדול להדפסה נוספת
אי"ה בימים אלו אנחנו עובדים להדפיסו שוב **במהדורה חדשה ומפוארת**
עם עוד כמה הוספות לזיכוי הרבים.

להשתתפות בהדפסה ניתן לפנות: 053-3145900

לכל ידידינו הלומדים החשובים שליט"א

בואו והיו שותפים והקדישו את יקיריכם ע"ג הקבצים
באחת משבתות השנה,
ויהיה חלקכם בזיכוי הרבים הגדול להגדיל תורה ולהאדירה.

להקדשות/לפניות

להקדשות ע"ג הקובץ / למעוניינים לפתוח מוקד
הפצה באיזור מגוריהם / לשאר ענייני הקובץ -
ניתן לפנות למו"ל:

טל': 053-3145900 פקס: 077-2092005

מייל: k.gilyonot@gmail.com

כתובת: **רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק**

לקבלת הקובץ במייל ניתן להצטרף

ע"י שליחת מייל לכתובת:

kovetz+subscribe@googlegroups.com

לתשלום/לתרומות

במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבהכ"נ:

יש לבחור בלחצן קופות נוספות.

חיפוש, ולכתוב קובץ גליונות.

בטלפון:

נדרים פלוס: 03-7630585 שלוחה 486

קהילות: 073-2757000 שלוחה 4311

בהעברה בנקאית:

מרכנתיל-17 | סניף: 745 | מס' חשבון: 71262

ע"ש קובץ גליונות

יו"ל בסיוע: **יתדות תשמו להחדרת ערכי היהדות ע.ר.**

בס"ד, עלון מספר 29 < ענייני צדקה > טבת תשפ"ד

פנינים וניצוצי אור המתחדשים ובאים מפיו ומשולחנו של רשכבה"ג מרן שר התורה רבינו חיים קניבסקי זצוק"ל

שיח אמונה

בפצותי שיח

דבר המערכת

עומדים אנו באמצעו של חודש טבת, סמוך ונראה ליום עשרה בטבת בו החל המצור על ירושלים, ובו היתה תחילת הפורענות בדרך לחורבן בית שני, אשר עליו העידו חז"ל כי נחרב רק בגלל שגאת חינו, וידוע מה שאמרו חז"ל (ירושלמי פאה, פ"א ה"א) כי דורו של אחאב היו נוצחין במלחמה, על אף שהיו רשעים, מפני שלא היה בהם דליטורין (היינו, לשון הרע), בשונה מדורו של דוד שהיו צדיקים, אבל היה בהם דליטורין, ולכן היו יוצאים במלחמה ונופלים, ע"ש.

בחרנו בגליון זה לעסוק, ולו במעט בענייני מצות צדקה ומעשר כספים, אשר פרטיה רבים מיני ים, אך דלינו זעיר כאן וזעיר שם מתורתו העניפה של הרב זיע"א, למען ישכילו הלומדים, מלבד דברי התורה בענין זה, אשר מפוזרים בכל ספריו, עסק הרב זצ"ל באריכות בפרטי המצוה בספרו 'דרך אמונה' על הרמב"ם, בסוף הלכות מתנות עניים, על כל פרטיה ודקדוקיה.

בכל חייו היה הרב זצ"ל משמר מצוה זו בדקדוק רב, והיה מייעץ לאנשים שבאו לבקש הצלחה בפרנסתם - שיקפידו על מעשר כספים, כמו כן היה מורה ובא ש'מעשר זה לעניים', ולא לדברים אחרים (וכמוכך שיש בזה שיטות באחרונים, אלא שיש בזה גדרים שונים, ראה בדרך אמונה שם פ"ז, בציה"ל אות ס', ובביה"ל שם ד"ה ואחד, ובס' שמענו כן ראינו, ח"א, ענייני מעשר כספים סי' ט"ז, ועוד שם), כמו כן היה הרב זצוק"ל ידם של עניים, בכך שכל קופות הצדקה מרחבי הארץ והעולם כולו, היו משחרים לקבל את הדרכותיו וברכותיו, כשהוא היה מקדיש עבורם זמן רב, חורג מהנהגותיו בתחומים רבים, ומורה להם כיצד לנהוג על כל צעד ושעל.

מלבד מעשי הצדקה הרבים שהיו עוברים דרכו על ידי נדיבי לב, שסמכו את ידיהם על הרב, והיו מעבירים אליו את כספי הצדקה ע"מ לחלקם לעניים - את כל ההכנסות מספר 'ארחות יושר' היה הרב נותן לצדקה, וכפי שנהג אביו מרן בעל קהלות יעקב בספרו 'חיי עולם', כמו כן בימים עברו היה הרב מחזיק גמ"ח פרטי, בו קיים מצות הלואה לעניים שהיו זקוקים לכך.

ולכשתימצי לומר, לימדנו הרב זצ"ל, שגמילות חסדים איננה רק בגופו - בקבלת קהל יומם וליל, ולהאיר פנים לכל אדם, אלא גם בממונו - ככל שניתנת האפשרות בידו של אדם, לסייע לשני הן בנתינת צדקה ממנו, או בהלואה וכיוצ"ב, יהי רצון ונזכה לקיים מצות גמילות חסדים בשלימות, ונזכה ל'אהבת חסד וצדקה' (ראה במדור 'מילה בסלע'), ונזכה ל'צדקה שמעבירה את רע הגזירה', אכ"ר.

המערכת

חידושו של הרב זצ"ל בנתינת מעשר כספים למחזיר מציאה לפני משורת הדין, ומו"מ עם יבדלחט"א מרן הגר"ד לנדו שליט"א | במשנתו | עמוד 10

הראיה שהביא הרב זצ"ל אם מותר אם מותר להתל בגבאי צדקה שורדניים | שיח יצחק | עמוד 6

חידושו של הרב זצ"ל להכין מעות מעשר מזומנים לכל מיני צדקות | אורחותיך למדני | עמוד 5

מעשה רב לשואל שהיה דחוק בפרנסתו אם מחוייב לתת מעשר כספים | תחת אחד השיחים | עמוד 4

תורת שיח

ליקושים מתורת הרב זצוק"ל בענייני צדקה

הרב זצ"ל והגרא הורביץ זצ"ל, יחד עם הארונק ששימש לגמ"ח באדיבת ספר מרן שר התורה

ליהנות יהנה כאלישע והרוצה שלא להנות אל יהנה

המשך בעמוד 4

הרוצה לדחוק את עצמו ולא לקבל צדקה

שנו חכמים במסכת פאה (פ"ח מ"ט): 'וכל מי שצריך לטל ואינו נוטל, אינו מת מן הזקנה עד שיפרנס אחרים משלו, ועליו הכתוב אומר ברוך הגבר אשר יבטח בה' והיה ה' מבטחו', וכתב על כך רבינו זיע"א את הדברים הבאים (ע"פ פירוש הר"ש שם):

וכל מי שהוא צריך ליטול כו'. מפרש הר"ש שדוחק עצמו במלאכה כבדה ובוטח בה' קודם שיתפרנס מאחרים, אבל אם אין יכול להספיק במעשה ידיו ומסגף את עצמו בחיים רעים, אסור לעשות כן, וה"ז שופך דמים כמ"ש בירושלמי וכ"כ הרמב"ם פ"י ממתנת"ע הי"ט, ואין זה אלא גאווה, ומ"ש בגמ' הרוצה

שיחת התלמידים

עדויות מהקודש פנימה, מבאי ביתו ותלמידיו של הרב זצוק"ל

מעשי רב, שביבים, פנינים ועובדות, שנמסרו לעלון 'שיח אמונה' על ידי תלמידיו של הרב זצוק"ל,

הגאון רבי פנחס ברזל שליט"א, ראש כולל "נחלת רפאל" שע"י רשת הכוללים "נחלת משה"

האימרות הנ"ל, רבינו עבר במשך זמן מה על כל המחברת, וציין מאות מקורות דברי חז"ל מגמ' מדרשי הלכה ואגדה וזה"ק ומהראשונים ורמב"ם ושו"ע ועוד, ואף תיקן במקומות הטעויות ותיקון.

מבין הצינונים, נוספו שני תיקונים, אשר צדו את עיני, באחד המקומות כתב התלמיד ש'הקב"ה הטביע אינסטיקט מיוחד בלב האדם, רבינו כתב על אתר: "מילה משונה וצריך תיקון". כמו כן במקום

הגר"פ ברזל שליט"א עם הרב זצוק"ל

המשך בעמוד 2

הקשר עם אמו"ר זצוק"ל

האמת שהקשר עם רבינו זיע"א, התחיל כבר בעקבות קשרי ידידות שהיה לו עם אמו"ר הגה"צ רבי חיים עזרא ברזל זצ"ל שהעריך מאוד את רבינו, כמו כן רבינו החזיק ממנו מאוד, ואף נתן לו לעבור על כתב היד של ספרו שונה הלכות ואף ציין כמה מהערותיו בספרו, ולגודל הערכתו את מפעלו של מרן ביצירת חיבורו החשוב ספר שונה הלכות, נדב הגה"צ הנ"ל את כל עלות הוצאות הדפסת הספר במהדורה הראשונה לעילוי נשמת הוריו ז"ל, כאשר רבינו מציין זאת בהקדמה לספרו.

מילים משונות שאין להם מקור בתורה ובחז"ל

לפני שנים רבות, אמו"ר הביא לרבינו מחברת שנכתבה ע"י אחד מתלמידיו ובו הארות מוסריות שנאמרו על ידו במהלך השנים, אולם התלמיד לא כתב רבים ממקורות דברי חז"ל המפוזרים בתוך

שיחת התלמידים

קרבן פסח "לא תותירו ממנו עד בוקר" בלשון נוכח, ואילו בפרשת בהעלותך לענין פסח שני אמרה תורה "לא ישאירו ממנו עד בוקר" בלשון נסתר. וכמו כן חזר ונשנה חילוק זה, שלגבי איסור שבירת עצם האמורה בפרשת בא נאמר "לא תשברו בו" בלשון נוכח, ובפר' בהעלותך לענין פסח שני נאמר "לא ישברו" בלשון נסתר, הלא דבר הוא.

והשיב מרן תיכף: 'בפרשת בא נאמר פרשת קרבן פסח לכלל ישראל, על כן אמר להם משה רבינו הדבר בלשון נוכח, משא"כ פסח שני שנאמר רק לענין הטמאים בלבד, נמצא שלימוד זה נאמר רק לענין חלק קטן מעם ישראל, לכך אמרו בלשון נסתר', גם תשובות מעין אלו, נבעו מכח ידיעה בהירה בכל חלקי התורה, עד שהיו דברים אלה פשוטים בעיניו, גם לשונות התורה הק' 'נוכח' או 'נסתר' היה לרבינו ברור כשמלה.

אות אחת בתורה הק'

עוד זכורני שאלה מעניינת, שהעידה על השליטה המוחלטת בכל מכמני התורה, ולו בשביל לפרש אות אחת מיותרת בתורה, כששאלתי מרבינו מרן על הפסוק בפר' בהעלותך (במדבר י, כ"ט) שמושה רבינו אמר ליתור 'לכה אתנו והיטבנו לך', והלא כתוב במדרש (שמות רבה ג, ד) ובירושלמי (סוכה ד') שבמקום שכתוב 'לכה' עם האות ה"א, הכוונה שאם לא אתה לא יהיה כן, ומעתה צ"ב כיצד נפרש כאן בלשון 'לכה' האמור כאן שאם לא אתה לא יהיה כן.

והשיבני תיכף, שהדבר מתבאר היטב על פי דברי הירושלמי (בכורים א') שלגרים אין חלק בארץ ישראל חוץ מיתרו ובניו, וממילא מיושב הלשון 'לכה', שניטיב לך שתקבל חלק בארץ מה שלא קיבלו גרים אחרים, ואם לא אתה, לא יקבלו זאת אחרים.

יש גם שמחה ב'שכחת התורה'...

שאלתי מרבינו על הכתוב (דברים ח, ט"ו) והיה אם שכח תשכח את ד' אלקיך. הלא אמרו חז"ל (ב"ר פ"ר לך) ד"והיה" הוי לשון שמחה, ומה שייך לומר חלילה לשון שמחה על שכחת ד', אתמהא. והשיבני רבינו דשכחת ד' היינו שכחת התורה הק', דאורייתא וקוב"ה חד הוא, וממילא יתבאר ע"פ מה דאיתא במדרש (קהלת רבה פ"א י"ג) לטובתו אדם למד תורה ושוכח, שאילו היה למד ולא שכח, היה מתעסק בתורה שנים ושלוש שנים וחוזר ומתעסק במלאכתו ולא היה משגיח בה, אלא מתוך שאדם למד תורה ושוכח, אינו מזיז ואינו מזיע את עצמו מדברי תורה. לכך אמר 'והיה' לשון שמחה, והדברים מאירים ושמיחים.

ואף מה שאינו נמצא היה גלוי וידוע לפני מרן, בהזדמנות הראיתי לו מש"כ רבינו בחיי (פר' בשלח) שקבלה ביד חכמים כי 'כל האומר פרשת המן בכל יום, מובטח לו שלא יבא לעולם לידי חסרון מזונות', ואמר לי רבינו 'כמדומה שאינו נמצא אצלנו במדרש', רק איש כמו רבינו, יכל לומר 'זה לא נמצא' כי הכל היה פרוש לפניו כשמלה.

כאשר הפסיק לדבר בדברי תורה, רבינו כבר לא זכור

רבינו היה שקוע כל כולו בלימוד התורה הקדושה, ושום דבר מבלעדיה לא היה מעניין אותו, ולא רק זאת אלא לא היה מקום בראשו כלל לדברים אחרים, ואפילו דברים של מה בכך לא היה נותן להם מקום בזכרונו כלל, בענין זה, זכורני לפני כשלשים שנה איך שפעם הגעתי לרבינו בחוה"מ עם אחד מידידי, תלמיד חכם מופלג, שהו"ל ספר גדול על כל סדר זרעים,

אחר כתב התלמיד את הלשון 'כל חלקיק שבעולם', גם ע"ז כתב מרן כנ"ל. דבר שהורה על זהירותו של רבינו שלא לשנות מלש' התורה ולשונם של חז"ל, וכאשר יש איזה מילה חדשה שהשתרבה תיקנה רבינו על אתר.

'לפי דעה אחת בחז"ל'...

תמיד היו מאמרי חז"ל די בכל אתר ואתר עומדים לנגד עיניו כידוע לכל, ואביא לכך כמה דוגמאות, פעם שאלתי לפניו על מש"כ שהמלאך קראו ליעקב 'ישראל' - כי שרית עם אלקים ותוכל, שלכאור המילה 'אלקים' בפסוק זה אינה של קודש אלא חול, שהרי כונת הפסוק על המלאך, רבינו אמר לי מיד, שיש בחז"ל דעה שזה מתפרש כלפי הקב"ה, ונמצא שזה קודש ולכן צריך לכתוב 'אלקים'. וחפשי ומצאתי, שבספר תורה שלימה מביא דברי חז"ל שפירשו 'כי שרית ונצחת' - בגלל שאתה עם אלקים, שאיקונין שלך חקוקה למעלה, ונמצא לפי מדרש זה שזה מכוון לשם קודש.

ידיעת התורה

עוד זכורני שראיתי דבר חידוש בתוך דברי רבינו בחיי בפר' אמור ש'דעת האומר שמסככין בדבר המקבל טומאה, הוא סוד הכתוב השוכן איתם בתוך טומאתם, ותמהתי בפני רבינו, היכן מצינו דעה כזאת המכשירה לסכך בדבר המקבל טומאה, רבינו השיבני על אתר, ש'אולי כוונתו לדבר המטמא בטומאת נגעים, ע"י שבת כז', (ולאחר זמן מצאתי שפלפל בזה הגאון מטשיבין בשו"ת דובב מישרים, וכתב עפ"י התוס' (סוכה יב: ד"ה באניצי) שנחלקו רבנן וסומכוס אם אפשר לסכך בדבר המקבל טומאת נגעים. עיי"ש).

'המכילתא מתחילה רק מפרשת הפסח'...

בפעם אחרת, הוקשה לי בדברי רש"י בפרשת בשלח (י"ד, כ"א) עה"פ 'ויולך ד' את הים ברוח קדים עזה', ורש"י הביא מדברי חז"ל לבאר מה היא 'רוח קדים', ש'היא עזה שברוחות, והיא הרוח שהקב"ה נפרע בה מן הרשעים שנא' ברוח קדים אפיצם, ונתקשיתי מדוע רש"י המתין מלבאר

ענין זה עד פר' בשלח, והלא כבר בפרשת בא (י, י"ג) נאמר 'וד' נהג רוח קדים כל היום ההוא וכל הלילה', ושם רש"י לא הואיל לבאר זאת, ושאלתי מכמה ת"ח ולא ידעו להשיב, וכששאלתי לפני רבינו מרן זצוק"ל ענה לי תיכף ומיד, ש'מקורו של רש"י הוא מהמכילתא, והמכילתא מתחיל רק מפרשת הפסח שהיה אחרי מכת הארבה' התורה היתה מונחת לפניו כקופסא, וגם שאלות מסוג אלו, ענה ללא אומר ודברים, בפשיטות ובעונה מופלאה.

כמו כן זכורני שהראיתי לו מש"כ ברבינו בחיי (פרשת יתרו) שהעובר על השבועה חייב מיתה כחייבי מיתות בי"ד וכו', והדברים היו תמוהים בעיני, אבל אצל רבינו היה זה פשוט והראה לי מיד בפ' הרמב"ן עה"ת סוף ויקרא (כ"ז, כ"ט) ומקורו מפרקי דרבי אליעזר (פרק ל"ח), שהכוונה לעובר על שבועת המלך או הסנהדרין, עיי"ש.

עוד הראיתי לו מש"כ רבינו בחיי (פר' שמיי) ש'כל מה שיתקרב לאכול הקדשים אצל המזבח יהיה טוב וראוי יותר', ושאלתי ממנו מה מקור חידוש זה, והשיב לי שיש לזה מקור בילקוט שמעוני (רמז תק"ל) שלמד ממש"כ 'ואכלו מצות אצל המזבח' שעל גבי הכבש היו אוכלין אותן. (אולם הוסיף שבתור"כ כתוב שזה בא לאפוקי את ההיכל וגם המזבח, ולפי זה אין מקור שראוי לאכול קרוב למזבח).

גם לשונות התורה הק' 'נוכח' או 'נסתר' היה לרבינו ברור כשמלה

שאלתי פעם מרבינו מדוע בפר' בא כתבה התורה לענין

ושאלתי לפניו על הרבה משמות המובאים בגמ' ואינם שמות אבותינו וכיו"ב, והראה לי את דברי התוס' (גיטין יא.) שרוב שמותיהם כשמות נכרים, ואמר לי שהיה להם טעם בזה.

כונת הסנדק לכיין בשעת הברית

פעם שאלתי לפניו מה צריך הסנדק לכיין בשעת הברית, וענה לי שצריך לכיין שימשך לילד נשמה קדושה, שיהי צדיק ולא יפגום בברית קודש. ואמר לי נכדו הגר"ג הוויגסברג שליט"א שמרן מוסיף לכיין שיהיה לילד אריכות ימים ושנים בבריות. כמו כן שמעתי בשמו, שמה שמבקשים בשעת הברית בשכר זאת צוה להציל שארית ידידות שארנו משחת, הוא משום ששכר זה הובטח בנביא (זכריה ט', י"א) שנאמר גם את בדם בריכתך שלחתי אסירך וגו'.

שונא מתנות יחיה'

היה איזה ספר קדמון שציטטתי ממנו לפני מרן זצוק"ל, וראיתי שהראה בזה ענין, ואמר לי שאין לו את הספר הזה. אני הלכתי בשמחה וקניתי לו את הספר, ולמחרת הבאתי זאת לרבינו, רבינו הוציא כסף לשלם ואני כמוכן סירבתי. ותמתי בפניו: אני מספיק לוקח מהרב זמן, כעת אקח גם כסף?, אז אמר לי בפקחותו הרבה: 'פעם הבאה כשתביא ספר תקבל כסף ג"כ על זה', כאומר, אם אתה לא רוצה לשלם לא צריך, אבל אני רוצה לשלם, 'שונא מתנות יחיה'.

המתחיל במצוה 'אומרים' לו גמור

בצעירותי הוצאתי ספר על החומש (טעמו וראו) ונתתי לרבינו, ובתחילה הדפסתי על חומש בראשית, והנה כמה פעמים כשבאתי אליו מאז, שאל אותי מה עם הספר על חומש שמות, והתפלאתי האם זה מה שחסר לרבינו, בדיוק הספר שלי, החלטתי לשאול את פיו, האם זה ספר כ"כ חשוב שהרב שואל עליו כמה פעמים? וענה לי: 'אמרו חז"ל המתחיל במצוה 'אומרים' לו גמור' והדגיש לי: 'אומרים' לו יש מצוה 'לומר' לו, גם את זה טרח רבינו לקיים, הרי זה כתוב בחז"ל...

שעמא דקרא' בזמן

קריה"ת

שמעתי מרבינו שהחיבור החשוב 'שעמא דקרא' זה ממה שעלה לו בעת קריאת התורה.

פעם שאלתי לו על המבואר בשו"ע דין הנוטל שני ידיו ברביעית מים, ותמתי כיצד שייך ליטול את כל היד בחצי רביעית של מים. רבינו השיב נחרצות: 'למה לא, אני יכול', דברי חז"ל היו בעיניו אמת מוחלטת, ואם חז"ל אומרים דין זה, סימן שכך המציאות - 'איסתכל באורייתא וברא עלמא'.

הי' זמן שאמי ע"ה חלתה, ובקשנו ממנו שיתפלל עליה, לאחר זמן באתי ואמרתי לו שהיא מרגישה יותר טוב. וענה (כל כך שלא כדרכו): 'התפללתי עליה', לא בזכות ברכתו או כח תורתו, אלא כח התפילה היה פשוט לו, הרי פשוט שאם מתפללים נענים.

והי' רצון שנזכה לאחוז ולו במעט בשלל מידותיו הנעלות, הן בהתמדתו בתורה הק', והן בהנהגותיו המיוחדים בכל דיני ומצוות התורה הק', ובהקפדתו על עניני בין אדם לחבירו, בקבלת כל אדם בסבר פנים יפות, ובגודל השתדלותו למען הזולת באשר הוא, ועוד ועוד.

ובעקבות כך היה בקשר תמידי זמן רב עם רבינו לצורך ליבון הלכות וקושיות רבות בעיניי סדר זרעים.

כשהגענו אל רבינו ואמרנו לו 'גוט מועד', החל ידידי לדבר עמו בדברי תורה, ידידי שהיה בטוח שרבינו זוכרו, ודיבר עמו בצורה כזאת והזכיר מש"כ

בספרו וכו', אולם לפתע שאלו מרן לשמו ולשם ספרו, וכשיצאנו היה הדבר לפלא ולתדהמה בעיני ידידי, כיצד רבינו לא זוכר אותו, הגם שלפני זמן לא רב היה עמו בקשר יום יומי תקופה ארוכה. כי כאמור כל מה שאינו מעסקי התורה לא היה מרן זוכר, ובשעתו שהיו עוסקים בדברי התורה"ק היה זוכרו, ולאחר שגמר את הוצאת ספרו ופסק לבא, אפילו שעבר זמן קצר כבר לא היה זוכרו.

רבינו פרץ בבכי...

פעם הראיתי למרן זצוק"ל בספר 'ציון מכלל יופי' (להגר"א נבנאל שליט"א, רב העיר העתיקה בירושלים), ששמע ממרן הגרש"ז אויערבאך זצוק"ל שסיפר בשם איש מהימן מהונגריה, שבבין המצרים, היו מתאספים לישיב על הארץ ולקונן על שריפת המקדש, והיתה זעקה ובכי של

המון העם עולה עד לרקיע, ואמר אותו האיש, שגודל הבכיה היתה באופן כזה שהרגשתו היתה שאין יודע אם כשנחרב הבית הי' כמו הבכי אשר בכו המון העם במקומו בשלושת השבועות, ותוך כדי שקרא זאת מרן פרץ בבכי עד שכל גופו ממש רעד [והי' אז בחדרו ג"כ הרב ישעי' אפשטיין שליט"א].

מיד חשבתי לעצמי הרי מוצאי ת"ב...

מענין לענין, באתי אליו פעם במוצאי ת"ב לשאול כמה שאלות בעניני נופש של ביה"ז, וכשנכנסתי הרבנית ע"ה אמרה לו: 'חבר שלך הגיע', ואני זוכר שלא ענה לי כדרכו עם ההארת הפנים הידועה, וחשבתי אולי, הסיבה שהביטוי אינו מתאים, ומיד התעוררתי בעצמי, שהרי אצל רבינו זה מוצאי ת"ב כפשוטו, מאמרי חז"ל על הבית הנשרף והולך כעת עומד לנגד עיניו, ואין פלא על חוסר הארת הפנים והרצינות המיוחדת שאפפה אותו בזמן זה.

פנחס עם י' או בלי י'

אציין בזאת סיפור שאירע עימי והתפרסם במקומות רבים, הי' לי דוד זקן שתמיד כשפגש אותי היה אומר לי: את שמך פינחס תכתוב עם י', כי בתורה פינחס כתוב מלא

ולא חסר. לימים ראיתי שבטעמא דקרא כתוב בכותרת פרשת 'פנחס' בלא י', ושאלתי בהזדמנות את רבינו והרי בתורה כתוב עם י', וענה לי יש ג"כ בלי י'. ואז בדקו במחשב ולא מצאו פנחס בלי י'.

וחזרתי לרבינו ואמרתי לו שהמחשב לא מצא. ענה לי: 'המחשב איז אגרויסע מכשף' (מכשף גדול), ופתח מיד בספר שמואל ששם כתוב פעם אחת 'חפני ופנחס' בלא י', והוסיף שג"כ בחז"ל כתוב פנחס בלא י', ואחרי זמן שמעתי שאיתא בזה"ק שהאות י' נוסף לפינחס אחרי שקינא לאלקין, (ומובא בחוק לישראל), ונמצא ששמו המקורי הוא ללא י'.

שמות אנשים

ובכלל ידוע הקפדתו הגדולה של רבינו על שמות בני ישראל שיהיו מכוונים לשמות ראויים ולא יתערב בהם זר, ופעם הראה לי מש"כ במדרש (בראשית רבה פ' ל"ז) אמר רשב"ג דורות הראשונים ע"י שהיו משתמשים ברוה"ק היו מוציאים שמות לשם המאורע, ואנו לשם אבותינו. והוסיף מרן בשם החזון איש זצ"ל שאמר שלקראו שמות מן השמות הנמצאים בפרשת אותו השבוע, זה ג"כ נחשב בכלל לשם אבותינו. וכן אמר לי בשם התורה"ד שיש לקרוא על שם הזמן, כגון יצחק ברה"ה וכו' בשבועות.

הגר"ג ברזל שליט"א עם הרב זצוק"ל

רבינו בהקדמתו לספר 'שונה הלכות' מזכיר את הגר"ג ברזל זצוק"ל שנדב את הוצאת הספר

הלכות צדקה

(א) אין חייבין לתת פרוטה לכל עני שפוגשים ברחוב אבל יש לפייסו כגון לומר לו אין לי עתה כסף (רב"צ במברגר ז"ל, ועי' יו"ד סי' רמ"ט ס"ד ועי' דרך אמונה פ"ז ממתנ"ע סקמ"ח מ"ט).

(ב) שאלתי אם בא עני ואין לי כאן מעות אבל יש לי בבית אם חייב ללוות והשיב שחייב (ועי' רע"א יו"ד סי' רמ"ט ס"ד) (ועי' ד"א פ"ז ממתנ"ע סק"ח וצה"ל אות י"ז).

(ג) חשב ליתן צדקה אם חשב ליתן דוקא לעני זה לעזור לו אסור לשנות אבל אם רצה סתם ליתן צדקה רק חשב לעני זה מותר לשנות (רב"צ במברגר ז"ל) ואני שאלתי החושב ליתן לעני צדקה והעני הלך ואין מכירו והשיב שיתן לעני אחר ושאלתי אם הטעם דהא דמחשבה מהני היינו שיהיו המעות צדקה אבל לא איזה עני שאין מצוה בזה יותר מבזה והשיב הן (עי' רמ"א יו"ד סוף סי' רנ"ח ועי' במחנה אפרים ה' צדקה סי' ז' ובהגהות רע"א יו"ד סי' רנ"ח סי"ב ובד"א פ"ח ממתנ"ע סק"ח וצה"ל אות פ"ח).

(ד) הזהיר לתת מעשר כספים (ועי' בכתר ראש סי' קכ"ג).

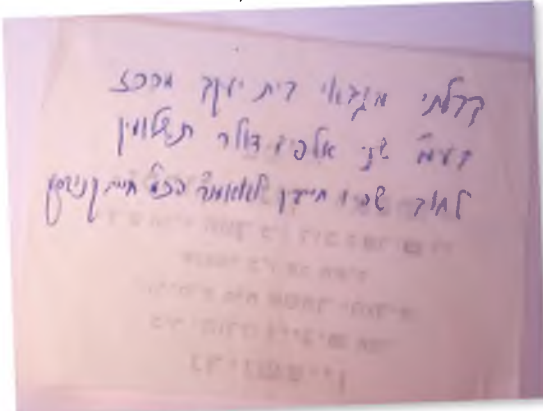
(ה) אמר לי כשהתחלתי לתת מעשר (בלי נדר) שאתנה שלא יחול ההפרשה עד שיגיע ליד העני כדי שלא להכנס בחשש בל תאחר (ועי' יו"ד סי' רנ"ז ס"ג) (ועי' ד"א פ"ז ממתנ"ע ה"ה סק"ז ופ"ח סק"ח וצה"ל אות ע"ב).

(ו) שמעתי בשמו שגם בחורי הישיבה צריכין לתת מעשר ממעות החלוקה שמקבלים בישיבה (ועי' יו"ד סי' רמ"ח ס"א ובנהלת צבי שם) (עי' דר"א פ"ז ממתנ"ע צה"ל אות נ"ח).

(ז) שמעתי שהשיב לא' שהי' לו חובות שישלם מתחלה חובותיו וחשבון המעשר ירשום עליו לחוב ויפרענו אח"כ (ועי' ברכי יוסף שנדפס בגליון הי"ד סי' רנ"א ס"ג) (עי' ד"א פ"ז ממתנ"ע צה"ל אות רי"ד).

(ח) שאלתי אם חייב לתת מעשר ממתנות שקבל לחתונה והשיב ממתנות חפצים אין צריך (וכן ראיתי מובא בשם סי' יד הלוי ח"ב סי' מ"ד בשם תשו' מהר"ם קרניא שא"צ לתת מעשר מדורות וכן המנהג ע"כ אמנם הרב"צ במברגר ז"ל כ' בשם מרן שגם מחבילות בגדים שמקבלים יש חיוב מעשר כספים וצ"ע ואולי יש לחלק ועי' ד"א פ"ז ממתנ"ע סק"ז ובצה"ל אות ס"ז) אבל ממתנות של מעות אפ"ל נתנו לו לקנות דבר מסוים צריך ליתן מעשר, ושמעתי שהורה גם לחתן שנתנו לו הוריו מעות לקנות מזה מעשר ואם אין יכול לתת מיד ירשום

דירה שצריך לתת בפנקסו ויפריש במשך הזמן (ועי' פ"ת יו"ד סי' רמ"ט ס"א בשם שאלת יעבץ) (עי' ד"א פ"ז ממתנ"ע סק"ז וצה"ל סק"ז).

כיתוקה של קבלת כספי הגמח שכתב הרב זצוק"ל

תחת אחד השיחים

רבה לבקש ברכה שלא יטפלו אותם, הרב אמר לכולם: שאם הם נותנים מעשר כספים כמו שצריך בלי 'להוריד' ממנו אפילו פרוטה, לא צריכים לפחד.

כמו כן, היה אצלו אברך אחד שאמר שהוא מאד עני, וכל פרנסתו היא רק מה שמקבל מקצבת הכולל הזעומה, ושאלתו בפיו: 'האם הוא חייב לתת מעשר?', בעלי הרב השיב לו, ש'החפץ חיים אמר שעני יכול להקרא אדם שיש לו בבית רק כסא אחד ואוכל רק לחם ושותה רק מים. וכל זמן שאינך בדרגה זו אתה חייב לתת מעשר כספים!'

סיפרה הרבנית ע"ה באחת ההזדמנויות: 'בחודש האחרון היה כאן איש עסקים, האיש הזה היה במצב לא כל כך טוב, לפני כמה חודשים הוא בא לרב, וביקש ממנו, שימסור מידי חודש את כסף המעשר שלו לצדקה ללומדי תורה לכוללים וכדומה, והנה הוא בא החודש וסיפר שבזמן האחרון הוא מצליח בצורה בלתי רגילה, ממש ההצלחה מאירה לו פנים בכל אשר יפנה, וככל שהוא נותן יותר הוא מצליח יותר!'

עוד הוסיפה הרבנית ע"ה לספר: 'לאחרונה היתה ביקורת נרחבת על עסקים שגרמה לטירדות רבות, הרבה אנשים נתקפו בהלה ובאו בהלה

המשך מעמוד 1

תורת שיח

דלישראל גם מותר לומר שיתן צדקה לכשיבריאו בנו ואי"ז נחשב צדקה על תנאי שאין זה אלא קביעת זמן שרק לאחר שיבריאו יתן צדקה ולפני כן לא הגיע הזמן.

טעמא דקרא פר' ראה

המעשה גדול מן העושה, מפני שהנותן לא מרגיש בנתינתו, וגם לא מכיר לו שובה על כך

והיה מעשה הצדקה שלום וגו'. בב"ב ט' א' אר"א גדול המעשה יותר מן העושה שנאמר והיה מעשה הצדקה שלום ועבודת הצדקה השקט ובטח עד עולם. וצ"ב הטעם, ונראה משום דבעושה הנותן מרגיש שהוא נותן צדקה וגם המקבל חש הכרת טובה להנותן, אבל המעשה אינו מרגיש שנתן וגם המקבל אינו חש כלפיו הכרת טובה, ואדברא מחזיק טובה להנותן שהיטיב לו, ע"כ שכרו של המעשה גדול יותר.

טעמא דקרא, ישעיה, ל"ב י"ז

כשמואל הרמתי, מיירי שאין מרמה שום אחד, אלא יודעים האמת, ורוצים להנותו בזה מותר שמזכה אותם להנות ת"ח מנכסיהן, והרוצה שלא להנות אלא יבטח בה' אין זה גאוה, אם אין מסגף עצמו בחיים רעים ומרים, ואמר' בירו' כאן שהיו זקנים שלא נטלו צדקה רק בין ר"ה ליו"כ, כי אח"כ אמרו שכבר נגזר עלינו ויהי לנו בלא"ה מה שנגזר ולמה ליטול מבני אדם, מיהו הרוצה ליהנות לזכות את האנשים על ידי כן מותר לו כנ"ל.

שערי אמונה, פאה, שם

נתינת צדקה 'לכשיבריאו' - אם מותר לעשות כן

כי פתוח תפתח את ידך לו. בגמ' ר"ה ד' א' ובב"ב י' ב' תניא האומר סלע זו לצדקה ובשביל שאזכה בה לחיי העוה"ב ה"ז צדיק גמור, ואמרין שם דרך בישראל מעליותא היא והוי צדקה גמורה דלבו לשמים, וגם אם מריעין לו אינו קורא תגר, ואינו מהרהר אחר מידת הדין, אבל גוי אינו נותן אלא על מנת כן ואם אין מטיבין לו מתחרט וקורא תגר כדפרש"י שם. ונראה

דברי הרא"ש בהנהגותיו, עם ציוני הרב זצ"ל בענייני צדקה

הצדקה צריכה להיות מוכנה בבית, לכל מיני צדקות

© 2013 Pearson Education, Inc. or its affiliate(s). All rights reserved. Pearson Education, Inc., publishing as Pearson Benjamin Cummings, 101 Philip Drive, Assinippi Park, New York, NY 10986-1996. Printed in the United States of America. 0-32-182869-9

עוד כתב הרב: **כי בידו למלאות חסרונך**. במדרש רות פ"ה⁴, וברבה בהר"פ⁵, אשר עשיתי עמן. יותר ממה שהבעה"ב עושה עם העני, העני עושה

הרב זצ"ל בוחינת צדקה באדיקות ספר 'מנו שור החורף'

צדקה במחשבה

ניסן תשל"ג בנוכחותי רצה הרב א. וולף (שליט"א) [ז"ל] לתת למו"ר (שליט"א) [צוק"ל] כסף מעות חטים לחלק ואמר לו מו"ר שקשה לו לטפל בזה שיחלק בעצמו לאיזה כולל ואח"כ פגשו בביה"כ ואמר לו מו"ר שלא ישכח לתת את הכסף לצדקה כי הכסף שרצה לתת לו כבר נהי' מעות צדקה.

אשה שנו"נ בעסקים אם יכולה לתת צדקה

תשכ"ג, שאלו את מו"ר (שליט"א) [צוק"ל] בענין בעל ואשתו שהרוויחו יחד ונסע הבעל לחו"ל והשאיר לאשתו שלושים אלף לירות ואמר לאשתו שנותן לה רשות להשתמש בכסף וכן שהיא תשקיע את הכסף באיזה עסק שיכניס רוחים, ורוצה האשה להוריד מעשר כספים מהסכום הזה בלי רשות בעלה ולתת את זה לצדקה אם מותר לה, ושאל מו"ר (שליט"א) [צוק"ל] מדוע לא תבקש מבעלה רשות, ואמר השואל כי היא חוששת שבעלה לא יסכים לכתחלה רק בדיעבד לאחר נתינתה אם תגלה לו יותר ויסיים, והשיב מו"ר אעפ"י שהיה אברהם הנד' בגליון שו"ע יו"ד מביא בשם המהרש"ל שהיום שהנשים נו"נ בתוך הבית והבעל סומך עלי' יכולה לתת לצדקה גם מתנה מרובה בלי ידיעת בעלה כי הוי כמו שנותנת בשליחותו, מ"מ סכום שהוא יותר גדול ממאה לירות אצל אנשים בינוניים לא עשירים ולא עניים מסתבר שאין לה לתת בלי רשות בעלה.

ובעובדא דידן יעץ מו"ר שתכתוב לבעלה שיתן לה רשות שתוכל לעשות ברווחים שלה (כי גם היא מרוויחה) מה שהיא רוצה ולא תפרט לו שרוצה לתת שלשת אלפים לירות שזהו סכום המעשר רק תבקש רשות סתם וממילא תוכל לתת מהרווחים שלה כמה שרוצה, כי בלי רשות בעלה אסורה לתת גם מהרווחים שלה כמה שרוצה משום שהם נכסי מלוג שמשועבדים לבעלה.

ארחות רבינו

מרח הקהלות יעקב זללה"ה בתוך צדקה ליתור"י בשמחה באדיבות הספר אלא

'שלא לשמה' בצדקה

[כתיב] ולא ירע לבבך בתתו, פי' הנחל יצחק ח"ב בפתח השער משאחז"ל בברכות בכל לבבך בשני יצחק, והיינו מדכתיב לבבך ולא לבך וה"נ מדכתיב לבבך היינו בשני יצחק, והכוונה ע"פ משאחז"ל הנותן סלע לצדקה ע"מ שיחי' בני ה"ז צדיק גמור, וע"ש מהרי"ט ז"ל דמצות צדקה שאני מכל המצות שגם בשל"ש ה"ז צדיק גמור, וזהו ולא ירע לבבך שיש גם השל"ש גם הלשמה. קריינא דאגרתא, ח"ב, מכתב שי"ח

מעשר או חומש

אמר לי הגר"ק (שליט"א) [צוק"ל] שאביו מו"ר צוק"ל אמר לו שמרח החזו"א צוק"ל אמר לו שהוא נותן הרבה יותר מחומש לצדקה, ועל אביו מו"ר אמר לי שבעקרון נותן מעשר אבל למעשה נתן הרבה פעמים חומש ואפי' יותר.

(מו"ר בכל שיחותיו אתי בענין מעשר כספים שהוא מפריש אמר תמיד לשון מעשר ולא הזכיר חומש, אמנם אין רא' מהלשון כי לשון מעשר אומרים גם באלה שמפרישים חומש, ועי' להלן אות מ"א בעובדא שאחד רצה להפריש חומש ומו"ר אמר די במעשר).

תשכ"ה, אמר לי מו"ר (שליט"א) [צוק"ל] מה שכתוב במכתב הגר"א ז"ל שצריכים להפריש חומש ובפחות מזה עוברים כל רגע על כמה לאוין ועשין וכו', כונת הגר"א ז"ל לצדיקים בעלי מדרגות גדולים.

מעשר רק מהירות, אך לעצמו לא היקל בזה

הגר"ק שליט"א (שליט"א) [צוק"ל] שאל את אביו מו"ר (שליט"א) צוק"ל המדפיס ספר ומשלם הוצאותיו מכסף שכבר הפרישו ממנו מעשר כספים כשמוכר ספר האם צריך להפריש מכל התמורה מעשר ואמר לו מו"ר שמעיקר הדין נראה שלא צריך לעשר את כל התמורה רק את הדוחים וזהו הדין דמעשרין מהקרן פ"א ואח"כ רק מהרווחים (וכ"כ באהבת חסד מהגה"ח צ"ל פ"ח ב') והוא הדין אם לזה לצורך ההדפסה ועשר אינו צריך לעשר את הכסף שפורע שזהו כדין הג"ל אמנם הוסיף מו"ר שמימי לא הקיל בזה לעצמו והוא מפריש מעשר מכל התמורה של הספר אף שאת הוצאות הספר כגון המדפיס והנייר שלם מהכסף שכבר עישר, וכן כשקבל כסף מנדיב להדפסת ספר עשרו, ואח"כ עישר עוד פעם את כל התמורה של הספר.

שיח יצחק

מדברי גאב"ד רמת אלחנן מרח הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א שליבן מפי גיסו הרב זצ"ל

קא אנסי ארעתא דאינשי [ומתוך שהיו בעלי זרוע, כופין כעליהן לתת גם השטרות שלא יוכלו לערער, רשב"ם], אתו מרוותיהו לקמיה דאב"י, א"ל ליחזי מר שטריה ולכתוב לן מר שטרא אחרינא עליה, דאי מיתניס חד נקיטין חד בידן, אמר להו מאי אעביד לכו דאמר רב ספרא אין כותבין שני שטרות על שדה אחת, דלמא טריף והדר טריף, הו קא טרדי ליה [מפצירין בו, רשב"ם] אמר ליה לספריה זיל כתוב להו הוא על המחק ועדין על הנייר, דפסול [נאלו לא יתנו לב שהוא פסול ואיפטר מהם, רשב"ם].

אלא שרבנו גרשום (שם) פירש דשטר זה הועיל לבעלי השדות שכל זמן ששטר זה בידם אין יכול המוכר לכפור ולומר שלא מכר את הקרקע, יעו"ש, נמצא שאב"י לא היתל בבעלי השדות הטורדנים אלא הועיל להם במקצת, שיהיה להם לפחות שטר שיציל אותם מידי המוכר ולא יוכל להזיק ללקוחות, וממילא אין ראייה שאפשר להתל לגמרי בטורדנים.

נ"פ חשוקי פסחים צ"ט ב'

ניתן להאזין לשאלות אקטואליות קצרות מתורת גאב"ד רמת אלחנן שליט"א שליבן מפי גיסו הרב זצ"ל, בקו 04-3760582

אם מותר להתל בגבאי צדקה שורדניים

שאלה. גבאי צדקה לחצו מאד על ראובן שיתן קמחא דפסחא סכום הגון, אשר אין חייב מהדין לתת, ואין ביכולתו לתת, והם לחצו עליו עד שלא מצא דרך להחליץ מהם, מה עשה, כתב להם המחאה למוטב בלבד על הסכום שדרשו, ובמקום לחתום שמו קשקש בעלמא, וכשבאו להוציא את הכסף, הבנק לא שילם, ראובן שואל האם היה מותר לו לגנוב את דעת הגבאים ולהתל בהם?

תשובה. אם הגבאים נהגו שלא כדין והתעקשו להוציא ממון שלא חייבה התורה עליהם נאמר 'ופקדתי על כל לוחציו' (ירמיה ל) ואפילו על גבאי צדקה כמבואר בבא בתרא (דף ח ע"ב), ואם כן מותר לנהוג בהם מנהג עקשות וכמו שנאמר: 'עם עקש תתפתל' (תהלים יח)

וגסי הגר"ח קניבסקי (שליט"א) [צוק"ל] הביא ראייה לכך מסוגית הגמרא בבבא בתרא (דף קפח ע"ב) הנהר ערבאי [ישמעאלים] דאתו לפומבדיתא, דהו

ביום השנה להסתלקותו של ה'חזון איש' צצוק"ל, התקיים שיעור לעילוי נשמתו כמנהג אחיינו הרב צצוק"ל, לאחר תפילת ותיקין במנין שבביתו צצוק"ל ע"י בנו הגרי"ש קניבסקי שליט"א

בענין על מה סמכו העולם לתלות קשויים בסוכה שיש בהם פסוקים מן התורה

וכדומה אין בזה עת לעשות לה' ואסור, אולם המ"ב נקט כה"כ ביו"ד רפ"ג דהתיר לכל דבר שהוא לצורך לימוד התורה או חיזוק לתשובה או לתפילה, ולהכי סתם המ"ב דשרי, דבהכי איירי בס' מ', וא"כ גם הפסוק שנכתב בכותל ביהכנ"ס שלנו הוא מביא ליראת שמים ושרי, ומה שנותר לנו לדון הוא הקישוטין שאי"ז צורך כלל ללימוד וכדכ' המ"ב, ואמאי העולם נהגו היתר בזה.

והנה ראיתי במ"ב מהד' דרשו שהביאו משמיה דהגריש"א והגר"ק זללה"ה דהאיסור הוא לכתוב פסוקים, ולא נאסר לקנותו לאחר שכבר נכתב, אבל לכאורה זה תימה דבגמ' גיטין דף ס' א' מבואר שספר אפטרותא שזהו פסוקים מן הנביא אם אסור לכותבן משום שאין כותבין מגילה לתינוק להתלמד, אסור גם לטלטלו בשבת הואיל ולא ניתן לקרות מתוכו, א"כ אסור להביט בקישוטים שרקום עליהם פסוקים, (ועי' מ"ב סס"ד שאסר לרקום פסוקים בטלית, וכתב ומ"מ אם כבר נרקם מותר לברך עליו ע"כ, אך אי"ז שייך לענינו דהתם הטלית לא נאסר אם רקום עליו, אבל ודאי יתכן שאסור להביט בפסוקים).

והנה באמת צ"ע דברי המ"ב לכאורה, דהן אמת שקיי"ל שאסור לכתוב פסוק מן התורה להתלמד, וכל מה שהתירו בדורות האחרונים הוא משום עת לעשות לה', דא"א לכל ילד שלומד פרשת בראשית שילמד מתוך ס"ת כשר, וכדכתבו הפוסקים ביו"ד רפ"ג, ולכן אם אין את הטעם של עת לעשות אסור, אבל לכאורה כל האיסור הוא אם הוא לומד מתוכו, אבל אם נכתב שלא לשם לימוד כלל וגם

שיעור הגרי"ש קניבסקי שליט"א במנין שבבית הרב צצוק"ל לעי"ז דודו מן החזון איש זיע"א ביום היארצייט

אין לומדים מתוכו כלל, וזה עשוי רק לקישוט ולנוי, מה שייך לאסור לכאורה, זה לא חשיב כלל שכתבו קצת מהתורה, דאין כאן שום לימוד תורה, וכדחזינו כעין סברא זו בראשונים בב"י באו"ח ס' מ"ט לגבי האיסור ללמוד ולומר תורה שבכתב בע"פ שנחבטו כל הראשונים איך אומרים ק"ש ופרשת התמיד וברכת כהנים בע"פ, והלא תורה שבכתב אסור לאמרו בע"פ, ויש שתירצו דפרשיות אלו שגורים בפי הכל ובזה אין את האיסור, ויש שתירצו דדוקא אם מוציא אחרים יד"ח אסור לאמרו בע"פ כגון בקריאת התורה ופרשת זכור, ורבינו יונה תירץ דאם לפעמים אומר את הפרשיות האלו לשם חובה כגון ק"ש שמחוייב לקרותה שלא לשם לימוד, או פרשת תמיד דקורא כי היכי דליחשב כאילו הקריב התמיד, בזה אין את האיסור, וע"ש ברבינו יונה שהתיר בפרשיות אלו כגון ק"ש ותמיד וברכת כהנים לקרותן בע"פ אף אם מכין לשם לימוד, דהואיל והותרו פרשיות אלו לאמרם בע"פ, הותרו, והנה שאר הראשונים דלא תירצו כהרבינו יונה לכאורה אי"ז משום דפליגי על סברתו וס"ל דאף אם קורא תורה שבכתב שלא לשם לימוד אלא לשם חובה חייב לקרותו מתוך הכתב, אלא פליגי עליה בהא דלדידהו לא חל היתר על הפרשיות הללו שמותר לאמרם תמיד בע"פ, ולדעתם רק אם קורא אותם שלא לשם לימוד מותר לקרותם בע"פ, אבל אם קורא לשם לימוד אסור לקרותם בע"פ (אם לא מצד הטעמים שהם אמרו כגון שזה שגור בפי הכל), אבל היכי שזה לא לשם חובה כו"ע מודו דמותר לקרותן בע"פ, דהאיסור הוא ללמוד תורה שבכתב בע"פ, ולא

בזמנינו מצוי מאד שתולין בסוכה קישוטין שיש בהם פסוקים כגון בסוכות תשבו שבעת ימים, או ברוך אתה בבואך וברוך אתה בצאתך, או יששכר חמור גרם רובץ בין המשפטים, נפתלי אילה שלוחה וגו', ושאר הברכות שבפרשת ויחי, גם ראיתי שבנרתיק של לולב או על קופסאות של אתרוגים מודפס ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר וכפות תמרים וגו', גם אצלנו בביהכנ"ס בלדרמן כתוב על כותל ביהכנ"ס וה' בהיכל קדשו הס מפניו כל הארץ, שזהו פסוק בחבקוק, וזה ודאי נעשה ע"פ אמו"ר מרן זללה"ה, וכן בהישיבה בפוניבז' חרות על הכותל פסוקים, ולכאורה צ"ע והלא המ"ב בס' תרל"ח סקכ"ד כתב וז"ל אסור לחקוק פסוק בסוכות תשבו על דלעת וכיוצ"ב ולתלותו בסוכה דיבוא לידי בזיון, וגם שאסור לכתוב פסוקים מן התורה אא"כ יש בהן ספר שלם, כמו שנתבאר ביו"ד ס' רפ"ג, ואע"ג דנוהגין היתר, להתלמד בהן דוקא, אבל שלא לצורך אסור, אחרונים, עכ"ל, וא"כ פלא איך עוברים בשאט נפש על דברי המ"ב בשם האחרונים.

ונראה דהפסוק שנכתב בכותל ביהכנ"ס הס מפניו כל הארץ, אין כאן שום בית מיחוש דהנה ידוע שהשו"ע ביו"ד ס' רפ"ג אסר לכתוב פסוק מן התורה, ומ"מ כתבו הפוסקים משום עת לעשות לה' הותר האיסור דלא יתכן שכל ילד ילמד מתוך ס"ת לכן כל דבר שהוא צורך לימוד מותר, ומבואר בפוסקים שם שלא רק לצורך לימוד דה"ה לצורך

תפילה ג"כ נאמר הדין עת לעשות לה', עוד נראה דאחרי שהתירו משום עת לעשות, א"צ לדקדק האם זה נחוי כ"כ עד שאם לא יתירו תשתכח התורה ח"ו, אלא כל כתיבה שיש בה תועלת ללימוד התורה או חיזוק ביראת שמים מותר, (עי' חזו"א או"ח ס' ס' סק"ד ד"ה אחרי), ונראה דהכי ס"ל להמ"ב, ומיושב בזה קושיה גדולה, דהנה לכאורה יש סתירה בדברי המ"ב דבס' תרל"ח אסר לכתוב פסוקים ולתלותן בסוכה משום האיסור כתיבת פרשיות, ואילו בס' מ' סק"ג כשדן אם מותר לתלות פסוקים בפתח ביהכנ"ס משום האיסור לתלות תפילין, הביא דברי המג"א בשם מהרי"ט שאם כך הדרך לתלות פסוקים והוא בדרך כבוד מותר, ולכאורה צ"ע היכן נעלם האיסור לכתוב פסוק מה"ת, (ובס' תרל"ח גם מקור דברי המ"ב הוא מהמג"א), ובאמת כשמעיינים במהרי"ט מבואר שבאמת מדין התליה הוא מתיר, משום דכאן הוא דרך כבוד, אבל איהו גופי' מפקפק מאד בהמנהג שנהגו שם לתלות בפתח ביהכנ"ס בערב יוכ"פ את הפסוק כי ביום הזה יכפר עליכם וגו' לחזק הלבבות לתשובה, והוא כתוב שם שאסור לעשות כן מצד דברי הרמב"ם שאסר לכתוב פרשה לתינוק להתלמד, ובאמת שהגרעק"א כאן בשו"ע וכן המחצית השקל תמחו על המג"א שהעתיק את דברי המהרי"ט ולא הזכיר שהמהרי"ט בעצמו כתב שמצד כתיבת פרשיות יש לאסור, וכן צ"ע על המ"ב שהעתיקו, ולכאורה נראה לומר דהמ"ב ידע היטב את כל דברי המהרי"ט ואפ"ה התיר, משום דס"ל להמ"ב דהמהרי"ט ס"ל דכל ההיתר הוא דוקא אם תשתכח תורה ח"ו, אבל דבר שיוסיף חיזוק ביראת שמים

שיח אמונה

המלכה, דבזה אין דומה איסור כתיבת פרשיות לאמירת תורה שבכתב בע"פ, שבאמירת תורה שבכתב בע"פ אם אין כוונתו לשם לימוד אין כאן את האיסור, דכעת הוא לא לומד תורה שבכתב, אבל כשכותב פרשה מתוך תורה שבכתב, אף אם אין כוונתו כלל לשם לימוד, האיסור קיים דהא נכתב כאן פרשה שאינה תורה שלמה ונחסר חלק מהתורה ומהסמיכויות שלה, ויכול לבוא לידי מכשול.

אמנם לכאורה דברי הח"ס תליא באשלי רברבי ולא כל הראשונים מודו לזה, דהנה ידוע דהראשונים נחלקו אימתי נאמר האיסור לומר תורה שבכתב בע"פ, יש ראשונים דס"ל דאם הפרשה שגורה בפי הכל אין את האיסור, ולכאורה היינו משום דס"ל להני ראשונים כטעם הריטב"א שטעם האיסור לומר בע"פ הוא דלמא יטעה ויחסיר מהתורה, וא"כ אם הוא שגור בפיו אין את החשש ושרי, ולהני ראשונים באמת מתאים לפרש שזהו ג"כ הטעם בהאיסור כתיבת פרשה, כי מחסיר מסמיכות, ויש כאן סילוף בהתורה, אולם יש ראשונים והגר"א הסכים על דם דס"ל דאף אם אין שגור הפרשה בפיו מותר לאמרו בע"פ, וכל האיסור הוא רק אם מוציא אחרים יד"ח, ולפי הני ראשונים לכאורה אין לזה שום שייכות להטעם שהחשש שמא יטעה ויסלף את התורה, אלא הוא דין כזה בדיני התורה כשמוציא אחרים יד"ח צריך לקרוא מתוך ס"ת הכשר, וא"כ לכאורה גם האיסור כתיבת פרשיות אין לה שייכות להטעם שכתב הח"ס שהוא מחסיר כאן את הסמיכות ויש כאן סילוף, אלא הוא דין מיוחד שאסור לכתוב פסוקים מתוך התורה, דנצטוו לכתוב תורה שלימה או נביא שלם, ולא חלקים מהתורה, ולפי"ז לכאורה אם כשכתב את הפרשה לא כיוון כלל לשם תורה, אין את האיסור, וא"כ הדרא קושיה לדוכתיה אמאי אסרה הגמ' לכתוב פרשת סוטה על טבלא של זהב והלא אי"ז נכתב כלל לשם לימוד, ומ"ש מהראשונים שכתבו שמותר

לומר תורה שבכתב בע"פ אם אין כוונתו לשם לימוד.

אמנם האמת שבראשונים כשדברו על האיסור לומר תורה שבכתב בע"פ (בב"א יו"ח ס"ז מ"ט) לא כתבו שדבר שנאמר לשם חובה ולא לשם לימוד אין את האיסור, הם רק כתבו שפרשה שנכתבה בתורה הקדושה לשם שני כוונות גם לשם התורה, וגם לשם שיאמרו בזמנים מסויימים כגון ק"ש שיאמרוהו פעמיים ביום ופרשת התמיד שיאמרוהו בתורת נשלמה פרים שפתינו או ברכת כהנים שיברכו בנוסח זה את ישראל, א"כ לכתחלה ניתנה הפרשיות הללו גם לא לשם לימוד, עליהם לא חל האיסור לאמרה בע"פ, דהא זה לא ניתן להאמר רק בתור ד"ת שנאמר שצריך לקרותם מתוך ס"ת, אך מעולם לא אמרו הראשונים שפרשה מהתורה שאין אתה אומרה בתורת לימוד מותר לאמרה בע"פ, [ולפי"ז א"ש היטב מה שחידש הרבינו יונה בשם רבי שלמה מן ההר שגם הקורא ק"ש שלא בזמנה ואינו יוצא יד"ח ק"ש גם לו מותר לקרוא ק"ש בע"פ שלא מן הכתב, דכיון שניתנה לאמרה ע"פ לחובה יכול לאמרה ע"פ אפי' שלא לחובה כל הפעמים שירצה עכ"ל זה לכאורה פלא אטו משום שיש אפשרות לומר הפרשה הזאת בע"פ כשאמרה שלא לשם לימוד, כבר נמחק מהפרשה הזאת האיסור לאמרה בע"פ, אטו הפרשה הזאת לאו תורה שבכתב היא, אבל לדברינו מובן דכשניתנה הפרשה הזאת בסיני היא ניתנה גם להאמר בע"פ, ולכן לדעת רבינו יונה גם כשכן אומרה בתורת לימוד מותר לאמרה בע"פ, דעל הפרשה הזאת לא נאמר דברים

אם הקריאה היא לשם מטרה אחרת, וא"כ צ"ע מאי אכפ"ל להמ"ב שיכתבו בסוכות תשבו שבעת ימים והלא אי"ז נכתב כלל לשם לימוד לכאורה, ונהי שאין כאן טעם עת לעשות כדי שיתירו בשביל זה את האיסור לכתוב פסוקים, אבל אין כאן כלל את האיסור לכתוב פסוקים לכאורה וכנ"ל, וכן יש להקשות על דברי הט"ז ביו"ד רפ"ג שהזהיר שלא לכתוב על הכותל פסוקים לסימן טוב, דאין בזה עת לעשות, וא"כ נשאר האיסור לכתוב פסוקים, וצ"ע והא בכה"ג שכל מה שכתבוהו הוא לסימן טוב ולא לשם לימוד אין כלל את האיסור הזה וכנ"ל, וכן צ"ע דברי הרמב"ם בתשובה שהובא בב"י ביו"ד רפ"ג בקצרה וברבינו ירוחם שאסר לרקום פרשת ציצית על הטלית הואיל ואי"ז להתלמד, ולכאורה צ"ע כנ"ל דאם אי"ז להתלמד זה טעם להתיר דאין ע"ז את האיסור, וכדמצינו סברא זו לגבי האיסור לומר תורה שבכתב בע"פ, ובדוחק י"ל דס"ל להמ"ב דלקרוא את הפסוק מתוך הקישוט נחשב כלימוד, וכן הט"ז ס"ל דלקרוא את הפסוקים לסימן טוב נחשב ללימוד, וכן הרמב"ם בתשו' ס"ל דלקרוא פרשת ציצית מהטלית זה נחשב ללימוד, אך זה דוחק גדול דהא המ"ב ס"ל דכל פסוק שנכתב לצורך לימוד כבר התיירוהו הפוסקים ביו"ד רפ"ג בב"ח וכדכתבנו לעיל, ורק אם אין לו שום תועלת מהפסוקים אסור לכתבו, א"כ הדרא קושיא

לדוכתא, דלכאורה אדרבה אם אין שום שייכות ללימוד, אין כלל את האיסור של כתיבת וקריאת פסוקים מן התורה, ומאי איכפ"ל להמ"ב שיתלו קישוטים שיש בהם פסוקים.

והנה זה ברור שדברי המ"ב וכל הני פוסקים הנ"ל נכונים מאד אליבא דאמת, דהאיסור כתיבת פרשיות הוא אף אם הפרשה לא נכתבה כלל לשם לימוד דאפי"ה אסור לכתבה, והריאה מהגמ' (גיטין דף ס' ויומא ל"ז) דפריך על הילני המלכה דעשתה טבלא של זהב שפרשת סוטה כתובה עליה דהא אין כותבין מגילה לתינוק להתלמד, והתם ודאי אין הטבלא עשויה

ללימוד ממנה אלא להעתיק ממנה כדי לכתוב ולמחוק במגילה, א"כ מבואר להדיא דהאיסור כתיבת פרשיות הוא אף אם לא נכתב כלל לשם לימוד וגם לעולם לא ילמדו מתוכו, אפי"ה אסור, אלא דצריך להבין למה באמת אסור ומ"ש מלומר תורה שבכתב בע"פ שאם אי"ז לשם לימוד מותר כמ"ש הראשונים, ונמצא שהקושיא היא לא על הרמב"ם והט"ז והמ"ב, אלא על הגמ' אמאי קאסרה הגמ' לכתוב על טבלא של זהב מגילת סוטה והלא אי"ז נכתב כלל לשם לימוד, והיה צריך להיות מותר, דאין כאן מגילה מן התורה.

והנה באמת יש להבין מהו טעם האיסור לכתוב פרשיות והיינו משום דתורה חתומה ניתנה או אפי' מגילה ניתנה אבל לבסוף אדבק, אבל לכאורה יש להבין גם אם חתומה ניתנה, מה העוולה הגדולה לכתוב חצי תורה, ועי' חתם סופר בחידושו לגיטין דף ס' ובתשו' יו"ד ס' רנ"ד שביאר ע"פ דברי הריטב"א בגיטין דף ס' והב"י באו"ח ס' מ"ט (ויש להוסיף שכ"כ ג"כ הר"ן בפ"ד דמגילה) שהטעם שאסור לומר תורה שבכתב בע"פ הוא משום שבתורה שבכתב כל תיבה מדוקדקת להפליא עם חסרות ויתרות ומכל תיבה יש ללמוד תילי תילים של הלכות ואם יאמר בע"פ יחסר לו הדקדוקים, ולפי"ז אומר הח"ס שהיינו טעמא שאסור לכתוב פרשה מתוך התורה דהא דרשינן סמוכים ולומדים הלכות מהסמיכויות, ואם יפריד את הסמיכות ויכתוב פרשה לחוד הפסיד הכוונה ההיא, ע"ש בח"ס, ולפי"ז מובן למה אסור לכתוב מגילה אף אם אין כוונתו כלל לשם לימוד כגון טבלא של הילני

האיסור לכתוב ג' תיבות מפסוק בלי שרטוט הוא דוקא בכתב אשורית, ואם נימא דהמאירי והגר"א (ה"ל) למדו דהאיסור כתיבת פרשיות שוה להדין דג' תיבות בשרטוט וילפינן הא מהא, לפי"ז י"ל דאם חזינן שאם אי"ז כתב אשורית א"צ שרטוט ולכאורה היינו טעמא דאם זה לא כתוב בכתב אשורית אי"ז פסוק מן התורה (או משום שכתב שאינו אשורית לא חשיב כתב, רק סימנים בעלמא, או משום דכל כתב אחר לא חשיב וע"ז לא חייבה התורה לשרטוט), לפי"ז ה"נ נימא דאם כתב הפסוק או את הפרשה שלא בכתב אשורית לא חשיב שכותב חלק מן התורה ושרי, ולפי"ז היה אפשר להליץ זכות על המנהג, דאין נוהגין לכתוב הקישוטים בכתב אשורית ושרי, אולם גם לימוד זכות זה נפל בבירא כמדומה, חדא דהכתב המרובע שלנו שדומה לכתב שקורין וועליש, הרבה פוסקים ס"ל דהוא כשר בדיעבד לס"ת דחשיב אשורית, ע"י דעת נוטה מזוהר עמוד רס"ב הערה 414, א"כ אין היתר, ויתירא מזאת דהמ"ב בסי' מ' סק"ד דמייירי על קדושת ספרים כתב בזה"ל ואפי' הן כתב משיט"א [היינו, שאינה כתיבת סת"ם, והוא רק כתב אשורי] יש בהם קדושה, א"כ ה"ה לכאורה לגבי כתיבת פרשיות שאסור בכל כתב, אמנם זה אינו מוכח וכדנכתוב בעזה"י בסמוך, עכ"פ על כתב מרובע לכאורה לא מצאנו היתר.

והנראה ללמד זכות, דהמ"ב דאסר מייירי שחוקק בדלעת בסוכות תשבו, דהתם יש כאן כתיבה גמורה, ואילו אנן איירינן שמדפיסים קישוטים, ע"י שמדפיסים את הקישוט ומצלמים אותו לאלפי עותקים ובזה נראה לכאורה דאין כאן שום חשש, דהנה ה"ט והמג"א בסי' רפ"ד וכן ביו"ד בט"ז ס"ס רע"א וכל הפוסקים טרחו להוכיח שלדפוס (שבזמננו) יש דין כתיבה גמורה ולכן הוא כשר להפטרות, משום דחקיקה חשיב כתיבה, ולא חשיב חק יריכות עיי"ש, אבל לכאורה אם הכל נכתב ע"י צילומים, הקישוט שלפנינו לא נעשה ע"י כתיבה, אולי זה נחשב שכתוב, אבל כתיבה ודאי לא היה כאן, ולכאורה זה ברור שהאיסור בכתיבת פרשיות הוא הכתיבה

כדאמר' (בגיטין דף ס') אין כותבין פרשיות מ"ט לפי שאין כותבין, אלא שבטעם האיסור יש לדון או כהחת"ס שע"י שכותב פרשיות נעשה כאן חצי דבר שהוא סילוף מהתורה, או שנכתב כאן חצי מדבר שלם ויש הלכות איך לכתוב סת"ם או נביא, ולקרוא מתוך הפרשה אסור או משום שנכתב כאן דבר מסולף או משום שנכתב כאן דבר באיסור שלא ניתן להכתב, אבל לכאורה אם הפרשה לא נכתבה כלל ע"י כתיבה אין איסור לקרוא מזה, דעצם הדבר שכתוב כאן פרשה מן התורה אי"ז סיבה לאסור לקרוא מתוכו, דגם קדושה כמדומה שאין ע"י שום קדושה כ"ז שלא למדו מתוכו דהא אין כאן שום כתיבה, אלא דכשלמד מתוכו הו"ל תשימיש קדושה, ואז נאסר, וא"כ לכאורה אין כאן שום איסור של פרשה מן התורה, ולכאורה אם החז"א ביו"ד קס"ד סק"ג כתב על הדפוס שנדפסים ע"י כח אחר המסבב את אופני הדפוס ולא ע"י אדם, אם אין דעת האדם ללמוד בהם אין בהן קדושה כלל, ומותר לאבדן ביד, עכ"ל, בצילום דידן שאין כאן שום כתיבה לכאורה, ודאי שאין כאן שום איסור.

ויתכן לפמש"כ, דמותר אף לשרוף את הנרתיק של הלולב שכתוב עליו ולקחתם לכם וגו' ביחד עם החמץ, דהא בזה מעולם לא השתמשו לשם קדושה, וגם המ"ב שאסר איירי שנכתב בידים ובזה קאסר לזלול בקדושתו דאף שזה לא נכתב לשם לימוד, חל ע"י קדושת פסוק מן התורה, אבל אם אין לזה קדושה בעצם וכדכתבו וכל הקדושה הוא שהשתמשו בזה לשם לימוד, בנידון דידן שלא למדו ממנו מעולם שרי, ומשום שזה שימוש להלולב גם אין חשש, דאם את הלולב שורפין כ"ש וכ"ש שאת הנרתיק מותר.

בכתב אי אתה רשאי לאמרם בע"פ, והראשונים האחרים המובאים בב"י שם פליגי ע"ז דרך כשאומרה לשם חובה מותר לאמרם בע"פ, אבל אם אינו אומרה לשם הדבר שציותה התורה כגון ברכת כהנים שאומרה אחרי ברה"ת ולא כשהכהנים מברך את ישראל, אז כן היה צריך לאמרם מתוך הכתב, ולכן הני ראשונים חפשו טעמים אחרים למה מותר לאמרם את הפסוקים האלו בע"פ, ולפי"ז קושיא מעיקרא ליתא, דמה שהקשינו אמאי אסור לכתוב פרשת סוטה על טבלא, והא אי"ז נכתב לשם לימוד כלל, אין כאן קושיא דגם אם נכתב שלא לשם לימוד גם אסור, דכל שאומר פסוק מן התורה או כותב פסוק מן התורה אף שאינו מכוון כלל לשם לימוד, אסור דג"ז נכלל בהאיסור, וא"כ דברי המ"ב אמתיים וקיימים שאסור לתלות קישוטים אף שלא נכתבו כלל לשם לימוד משום דאסור לכתוב פסוקים מן התורה שלא לצורך.

אך יש לעיין דהנה מבואר בגיטין דף ו' ונפסק בשו"ע יו"ד רפ"ד דאסור לכתוב שלש תיבות מפסוק בלי שרטוט, וה"ט דכשכותבין פסוק צריך שיהי' בדרך כבוד ובצורה ישרה, אבל אם כותב פחות משלש תיבות אי"ז נחשב לפסוק מן התורה כלל, וע"י בביאור הגר"א ביו"ד רפ"ג סק"ד דמקור הרמב"ם והשו"ע שכתבו דהאיסור לכתוב פרשיות הוא דוקא אם כותב ד' תיבות רצופות בשורה אחת, אבל אם כותב רק ג' תיבות בשורה

מותר, מקורו הוא מההיא דשרטוט דד' תיבות צריך שרטוט וגו' א"צ שרטוט, [כך דעת הרמב"ם בפ"ז מס"ת ה"ט, ע"י כ"מ שם], והיינו דבג' תיבות לחוד לא חשיב פסוק מן התורה, וע"י במאירי גיטין דף ס' שכתב ג"כ הכי, והנה לגבי שרטוט פסק השו"ע בסי' רפ"ד דבאגרת שלומים מותר לכתוב אפי' הרבה תיבות מפסוק, הואיל ואין כוונתו לשם לימוד אלא לדבר צחות, וא"כ יש לתמוה אמאי קאסר המ"ב לתלות קישוטים והלא אי"ז לשם לימוד, ואמאי קאסרה הגמ' לכתוב טבלא של פרשת סוטה והלא אי"ז נכתב כלל לשם לימוד, ומאי שנא מאגרת שלומים לדבר צחות דשרי, [ובאמת הב"ח בסי' רפ"ד

ס"ל דאף באגרת שלומים דשרי בלי שרטוט צריך להזהר שלא יהיה יותר משלש תיבות בשורה אחת כדי לא להכשל בעוון של כתיבת פרשיות, אבל לכאורה מדברי הגר"א והמאירי ה"ל אין נראה כן, מדמדמו שני ההלכות אהדדן, וצ"ל דדברי צחות אי"ז כלל פסוק אלא מעתיק את לשון הפסוק וגם אם זה לא היה פסוק היה כותבו, וזה לא חשיב כלל תורה, אבל בטבלא של זהב, הוא מעתיק את הדברי תורה משום שכך כתוב בתורה, וכן את הפסוק בסוכות תשבו הוא מעתיק כאן את הדברי תורה, וזה אסור משום כתיבת פרשיות, וא"כ הדרא קושיא לדוכתא אמאי מקילין העולם ותולין קישוטים שיש בהם מענינות הרבה שבתורה.

והיה אפשר ללמד זכות על העולם שנהגו לתלות קישוטים שיש בהם פסוקים שסמכו על דעת הראב"ן בגיטין שהובא בקרבן נתנאל בפרק שני דמגילה אות ע' דס"ל דאין איסור לכתוב שתיים ושלושה פסוקים מהתורה וכל האיסור הוא פרשה שלימה, ובזה מיישב אמאי הובאו הרבה פעמים פסוקים בהגמ', והיינו מהאי טעמא, והנה מה שהקשה מהא דהובא בגמ' פסוקים, הטעם הוא משום עת לעשות לה', מהאי טעמא דהתירו לכתוב את הגמ' אף שזה תורה שבע"פ, גם כמדומה שלא קיי"ל כהראב"ן, דנראה דכל הפוסקים לא ס"ל כן, חדא דהק"ג גופי' כתב דהמג"א בסי' רפ"ב ותכ"ב לא ס"ל כן, גם מהב"ח שעליו מייירי הק"נ חזינן דלא ס"ל כן, גם מהט"ז ביו"ד סי' רפ"ג דאסר לרקום פסוקים על הכותל מבואר דלא ס"ל כן, והעולה על כולנה הוא המ"ב בתרל"ח שאסר לתלות פסוק בסוכות תשבו, הרי שלא ס"ל ההיתר של הראב"ן.

עוד היה אפשר ללמד זכות דהנה מבואר בשו"ע יו"ד סי' רפ"ד ס"ב דכל

היה דעתו להחזיר, [וערמב"ן ואולי יש ללמוד מכאן דהמחזיר אבדה שאין חייב להחזירה רק לפנים משורת הדין צריך ליתן מעשר כספים אם לא שנותן לעני שכולה צדקה וצ"ע] וכו'.

טעמא דקרא, פרשת לך לך

וכתב על כך מרן הגר"ד לנדו שליט"א במכתבו להרב זצ"ל: 'ומש"כ הדר"ג במוסגר ואולי יש ללמוד וכו' לכ' צ"ת דוכי זה ישר וטוב הוא למעט מהחזרת אבדה לבעלים ? וגם פשטא דמילתא לכא' ל"מ כן'.

והרב זצ"ל השיבו: וכו' ומה שהעיר עמ"ש כ"ד יש ליתן מעשר מאבדה יתכן דאין להפסיד לעניים בשביל שהוא רוצה להחמיר.

דעת נוטה בראשית, א', לך לך, אות קנ"ז

דין מעשר כספים למחזיר מציאה לפנים משורת הדין

כתב הרב זצ"ל ב'דרך אמונה': לכאן נראה שהמוצא ממון שע"פ דין א"צ להחזיר, ורוצה להחזיר לפנים משורה"ד, אם בעל אבדה עשיר, צריך המחזיר ליתן מעשר קודם, וראי' מאאע"ה שהחזיר למלך סדום ומ"מ נתן מעשר קודם, והרי גם שם ה' עליו מצוה להחזיר שלא יאמר אני העשירתי וגו' ויהי חילול ה' כמ"ש רש"י, וצ"ע.

פ"ז ממתנות עניים ה"ה ביה"ל ד"ה ואחד [ועיין חשוקי חמד ב"מ כ"ד ב', בשם מרן הגריש"א זצוק"ל]

וכפל הרב דבריו בספרו על התורה: [נאמר בפסוק] ולא תאמר אני העשירתי את אברהם. תימה איך יאמר כן הא זכה מהפקר, ועוד למה נתן מעשר אם

שיחת חולין

מהנעשה והמתחדש בענייני דיומא

המשגיח הגדול י' משיקובסקי שליט"א במשא במעמד פתיחת המחזור החדש בארחות יושר

בימים החלו בלימוד מסכת שקלים בשיעור הירושלמי המתקיים לע"נ הרב זיע"א ע"י בנו הגרי"ש קניבסקי שליט"א, מידי יום לאחר תפילת מנחה בשעה 13:15 בבית המדרש לדרמן, השיעורים מתקיימים בהספק של עמוד בכל יום (במהדורת דפוס וילנא), וניתן לשומעם במערכת 'קול הלשון' ובמספר שיר 03-321-2004.

מעמד חיזוק מרומם ורב רושם התקיים לבני הישיבות ברוב פאר והדר בראשות גדולי התורה שליט"א, לקראת פתיחת מחזור לימוד בהיכלי הישיבות הגדולות בספר המוסר "ארחות יושר" במסגרת תוכנית "מדוברי שיח" שמבית מכון "שיח אמונה", לזכרו של הרב זצוק"ל ולעילוי נשמתו הטהורה.

במרכז המעמד הובא מכתבו המיוחד של רשכבה"ג מרן ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין זצוק"ל, שכתב למשתתפי המעמד שנערך אשתקד: "בזמני ישיבה נחת רוח לנשמת הרב זצוק"ל בגני מרומים, וימליץ טוב על כל המתחזקים, ויהי"ר שתזכו להמשיך בדרככם השובה, ולהתעלות בתורה ובדרכי קנייניה, לאורך ימים ושנים".

הלומדים במעמד זכו להתברך מבנו של הרב זצוק"ל הגאון רבי יצחק שאול קניבסקי שליט"א, ולשמע את משאותיהם של המשגיח הגאון רבי חזקיהו משקובסקי שליט"א שאמר: "אין שום ספק שהזכות שלו תמשיך לעמוד לכל אלו ששונים ממשנתו", הגאון רבי יהודה אריה דינר שליט"א שאמר: "בספר 'ארחות יושר' מרן רבינו זצוק"ל נתן לנו בזה את מפתחות של היראת שמים ושל הגדלות בתורה", הגאון רבי ברוך דב דיסקין שליט"א שאמר: "רואים את התועלת העצומה שיש לרבים מהרעיון הנפלא הזה, ומחובתנו לחזק שירבו ספסלי הלומדים", והגאון רבי יואל מקלב שליט"א שאמר: "כמה שנשתכל יותר, נתבונן יותר בדמות הפלאית הזאת שזכינו לראות בדור האחרון". את המעמד הנחה הרה"ג רבי משה מרדכי אנגלרד שליט"א משגיח ישיבת "תורת חיים" לצעירים ב"ב, שעמד על חשיבות ריבוי הלומדים וההוגים בקביעות בדברי מוסר של הרב זצוק"ל.

תוכנית "מדוברי שיח" אשר הוקמה לאחר סילוקו של הרב זצוק"ל ע"י מכון "שיח אמונה" ופעלה בהיכלי ישיבות חשובות רבות, כאשר במסגרת המיזם השתתפו רבים מבני הישיבות בסדר לימוד קבוע המחולק לימים והספקים בספר המוסר "ארחות יושר".

בימים אלו עם ההתחדשות בהמשך השקידה בהיכלי התורה בהמשך חודשי זמן חורף, עומד להתחיל מחזור לימוד חדש ובמסגרתו יתאחדו אלפי בני הישיבות הגדולות בלימוד יומי וקבוע בספר, וכדברנו ותמריץ ללימוד, יערכו גם הפעם אי"ה הגרלות רבות בכל מקום ומקום בין המשתתפים, ובנוסף נערכים במכון "שיח אמונה" להוסיף במחזור זה גם הגרלות חודשיות ייחודיות לדרבון הקביעות.

המעוניינים לפתוח את תוכנית 'מדוברי שיח' בישיבה בה הם לומדים, בישיבות גדולות שהתוכנית לא פעלה במקום עד כה, ניתן לפנות בימים הקרובים ניתן לפנות ע"י השארת הודעה בטל' שמספרו: 079-6966102.

בביתו ועל שולחנו של הרב בעל הדרך אמונה זצוק"ל, התקיים מעמד רוחני עילאי בסיום מסכת מעשר שני, שנלמדה בעיון ובעומק הסוגיות ע"י רבני ואברכי כולל 'שערי אמונה', השוקדים מידי יום שישו על דיני סדר זרעים, בכולל שהוקם כישיבה על קברו של הרב זצוק"ל מאז הסתלקותו, ע"י בנו הגרי"ש קניבסקי שליט"א וחתנו הגרא"ד אפשטיין שליט"א.

המעמד התקיים במעמד בנו של הרב זצ"ל הגרי"ש קניבסקי שליט"א, חתנו של הרב זצ"ל הגרא"ד אפשטיין שליט"א הגר"ח פ' ברמן מראשי ישיבת פוניבז', והגרא"א גרבוז שליט"א מראשי ישיבת ארחות תורה. סיום המסכת נערך ע"י ראש החבורה הרה"ג רבי יוסף שלמה קפלן שליט"א, ודברים נישאו ע"י ראש הכולל חתנא דבי נשיאה הגר"ד אפשטיין שליט"א, ראש ישיבת פוניבז' הגאון רח"פ ברמן שליט"א, וראש ישיבת ארחות תורה הגאון ר' איתמר גרבוז שליט"א. דברי סיום נשא אחד מרבני הכולל הגאון ר' חיים ביטון שליט"א.

מעמד סיום מסכת מעשר שני בבית הרב זצוק"ל

הצטרפות רבתית למסלול השנתי ללימוד 'חושן משפט' בדרכו של הרב זצוק"ל שנוסד ע"י 'שיח התורה' לע"נ הרב זצוק"ל. כפי שפורסם, בשמחה של מצוה נפתחה ב'שיח התורה' תכנית ללימוד סדר 'חושן משפט' בשנה אחת, בדרכו של הרב זצוק"ל. התכנית נוסדה בעידורם ובהכוונתם של גדולי ההוראה ומרביצי התורה שליט"א.

החל מתחילת הלכות עדות נוסף מסלול 'באר היטב', ובכך הלימוד והמבחנים יתקיימו ב-6 מסלולים: שור ובית יוסף, שולחן ערוך, סמ"ע, ש"ך, באר היטב ופתחי תשובה. מלבד מאות ההגרות, כל הלומדים שמתמידים שבוע שלם באחד מסדרי 'בדרכו' נכנסים להגרלה שבועית חדשה על סך 1000 ש"ח. כשב'שיח התורה' אומרים, כי עכשיו ההזדמנות, ללמוד, להבין ולדעת, לחזור על הסוגיות המוכרות מסדר נזיקין בשנה אחת בדרכו של הרב זצוק"ל.

במסגרת סדרי הלימוד 'חושן משפט' הנלמדים ב'שיח התורה' על מנת לסיים בתוך שנה אחת בס"ד, מתקיימים מבחנים יומיים בשלמסר של 'שיח התורה' שמספרו 03-3085000, וכן בעמדות 'נדרים פלוס' - 'שיח התורה'.

לתועלת כלל לומדי 'שיח התורה', מתפרסמים פרטי 14 ההגרות היומיות ב'שיח התורה' והגרלה שבועית חדשה:

לומדי מסלולי 'בדרכו' ומסלולי ה'ירושלמי', ומסלול 'חושן משפט' משתתפים בהגרלה יומית על סך 500 ש"ח וב-5 הגרלות נוספות על ספר. לומדי מסלולי 'בתורת', 'שיח ההלכה' ו'משנתית' משתתפים בהגרלה יומית על סך 300 ש"ח, וב-3 הגרלות נוספות על ספר. ולומדי ומשתתפי מסלולי 'לעילוי נשמתו' ו'כנהגתו' משתתפים בשתי הגרלות יומית, הגרלה לגברים על סך 100 ש"ח, והגרלה לנשים על סך 100 ש"ח, כמו כן יכנסו ל-2 הגרלות נוספות על ספר. בנוסף, הגרלה שבועית חדשה על סך 1000 ש"ח לכל המשתתפים באחד ממסלולי 'בדרכו' במשך כל השבוע.

מה נהדר

מראות הוד משולחנו של הרב זצוק"ל בימים אלו

קבוצת נערים תושבי הדרום המתחזקים בפעילות ארגון 'לב לאחים' עלו בימי החנוכה לבית הרב זצוק"ל לשמוע דברי חיזוק ולהתברך ע"י בנו הגרי"ש קניבסקי שליט"א לרגל המצב

לקראת מעמד הכנסת ספר התורה לישיבה לצעירים 'היכל אברהם' בראשות הגר"מ שפירא שליט"א עלו רבני הישיבה שליט"א לכתובת אותיות בבית הרב זצוק"ל ע"י בנו הגרי"ש קניבסקי שליט"א

תלמוד תורה 'מנחת יהודה' ממודיעין עילית הגיעו לבית הרב זצוק"ל לבחינה על פרק הכונס ע"י בנו הגרי"ש קניבסקי שליט"א

תלמוד תורה 'משנת יהודה' מביתר עילית הגיעו לבית הרב זצוק"ל לבחינה ושמיעת דברי ברכה מפי בנו הגרי"ש קניבסקי שליט"א

קבוצת נערים תושבי העיר חולון המתחזקים בפעילות ארגון 'לב לאחים' עלו לבית הרב זצוק"ל לשמוע דברי חיזוק ולהתברך ע"י בנו הגרי"ש קניבסקי שליט"א לרגל המצב

תלמוד תורה 'המסורה' מירושלים הגיעו לבית הרב זצוק"ל לבחינה ושמיעת דברי ברכה מפי בנו הגרי"ש קניבסקי שליט"א

טלמסר לשמיעת שיעורי הירושלמי
מהגאון רבי יצחק שאול קניבסקי שליט"א
ולסדרי ומבחני 'שיח התורה'
03-308-5000
או בעמדות 'נדרים פלוס'

טל: 03-30-777-00
פקס: 072-2606425
פרטי הבנק: פאג"י, סניף 188,
מ"ח 409-715781 ע"ש 'שיח אמונה'

להערות והארות, ולקבלת העלון בדוא"ל: se3077700@gmail.com

מכון
'שיח אמונה'
להאדרת ספרי מרן רשכבה"ג
הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

ספר א' כ"ז כסלו הרב אליהו אלדד בני ברק בדרכו 8 דף * ספר א' כ"ז כסלו הרב מרדכי קנו בני ברק בדרכו 8 דף * ספר א' כ"ז כסלו הרב יוסף פלברובים מו"ע בתורתו * 500 א' כ"ז כסלו הרב יעקב נויבירט מו"ע ירושלמי * ספר א' כ"ז כסלו הרב ישראל אבא שאול י-ם שיח ההלכה * ספר א' כ"ז כסלו הרב אביגדור ברגר בני ברק בתורתו * ספר א' כ"ז כסלו הרב יעקב ישראל קראוס כרמיאל בתורתו * ספר א' כ"ז כסלו הרב יצחק בליק בני ברק משניות * ספר א' כ"ז כסלו הרב מנחם גולדברג בני ברק ירושלמי * ספר א' כ"ז כסלו התלמיד מאיר שפירא משניות * 100 א' כ"ז כסלו הגב' / התלמידה חני חזן אלעד תהלים * 300 א' כ"ז כסלו הבה"ח שלמה כתר בית שמש בתורתו * ספר א' כ"ז כסלו הבה"ח שמואל קטריס שיח ההלכה * 100 א' כ"ז כסלו התלמיד יצחק קלי מודיעין עליות משניות * ספר ב' כ"ח כסלו הרב משה חיים מודיעין עליות בתורתו * ספר ב' כ"ח כסלו הרב אברהם ישעיה הכהן ארנטריו מו"ע בתורתו * ספר ב' כ"ח כסלו הרב אהרן זילבר אשדוד בדרכו 8 דף * 100 א' כ"ח כסלו הרב יחזקאל קליין אלעד משניות * ספר ב' כ"ח כסלו הרב יעקב ישראל אינהרן בני ברק שיח ההלכה * ספר ב' כ"ח כסלו הרב דניאל גרבי קרית אתא שיח ההלכה * 300 א' כ"ח כסלו הרב שלמה מילר בני ברק בתורתו * 500 א' כ"ח כסלו הרב יצחק חשין ירושלמי * ספר ב' כ"ח כסלו הרב אייזיק כהן בני ברק בתורתו * ספר ב' כ"ח כסלו הרב יחזקאל ארנן בני ברק משניות * ספר ב' כ"ח כסלו הרב יהודה סיטון בני ברק שיח ההלכה * ספר ב' כ"ח כסלו הבה"ח אלעד חרדי בית שמש בדרכו 8 דף * ספר ב' כ"ח כסלו הבה"ח חיים אלנדאף בני ברק משניות * 100 א' כ"ח כסלו הגב' / התלמידה רוחמה ברלין מודיעין עליות כהנהגות * 300 א' כ"ח כסלו הרב חיים בורשטיין מודיעין עליות משניות * ספר ג' כ"ט כסלו הרב גד פרוסקין ביתר עליות בתורתו * ספר ג' כ"ט כסלו הרב צבי יודלביץ קרית

שמות הוויכוחים
כ"ז כסלו-
ד' טבת

המשגיח הגר"ח משקובסקי שליט"א במשא במעמד פתיחת המחזור החדש בארחות יושר

ברק משניות * ספר ג' כ"ט כסלו הבה"ח אהרן * ספר ג' כ"ט כסלו הבה"ח אפרים פישל הלוי סגל אריה גולדבלט מודיעין עליות בתורתו * ספר ד' ירושלמי * ספר ד' א' טבת הרב יוסף אורנדטליך שפירא אלעד ירושלמי * 500 א' טבת הרב משה / התלמידה בתיה שטרן רכסים תהלים * 300 ד' * ספר ד' א' טבת הרב אליהו לויין אלעד בתורתו * ספר ד' א' טבת הבה"ח חיים מרדכי בן מנחם קרלובך אלעד שיח ההלכה * ספר ד' א' טבת טבת הבה"ח מוישי קסלר מודיעין עליות משניות בדרכו 8 דף * ספר ה' ב' טבת הרב יעקב בן שמעון נתנזון בני ברק בתורתו * ספר ה' ב' טבת הרב משה הרב דוד שטרן רכסים בתורתו * ספר ה' ב' טבת התלמיד שלמה סיקסט ירושלמי משניות * ספר ההלכה * 100 א' ב' טבת הרב יונה ברלינגר זכרון מרים לוי בני ברק כהנהגות * 500 א' ב' טבת הרב / התלמידה שרה שרייבר פתח תקוה כהנהגות

שיח ההלכה * ספר ה' ב' טבת הבה"ח דוד קליין מו"ע משניות * ספר ה' ב' טבת התלמיד יאיר מרדכי אטינגר ירושלמי משניות * 1300 א' ג' טבת הרב משה אלחוד בית שמש בתורתו * 1500 א' ג' טבת הרב משה מרינגר מודיעין עליות בדרכו 8 דף * ספר ו' ג' טבת הרב יעקב הרבסט מודיעין עליות שיח ההלכה * ספר ו' ג' טבת הרב בנימין יונג בני ברק ירושלמי * ספר ו' ג' טבת הרב נתנאל מנשרוף אלעד שיח ההלכה * ספר ו' ג' טבת הרב יהודה לידר ירושלמי שיח ההלכה * 100 א' ג' טבת הגב' / התלמידה שוש קריגסמן מודיעין עליות תהלים * ספר ו' ג' טבת הרב יוסף אליאס ירושלמי בתורתו * ספר ו' ג' טבת הרב דוד בריסק עפולה משניות * ספר ו' ג' טבת התלמיד דוד עמרם רחובות משניות * ספר ו' ג' טבת התלמיד יעקב ארז בני ברק משניות * ספר ו' ג' טבת הרב משה דוד בורנשטיין ירושלמי שיח ההלכה * ספר ו' ג' טבת התלמיד אשר בן שמעון בתורתו * 100 א' ג' טבת התלמיד יהודה משיח ירושלמי משניות * ספר שבת ד' טבת הרב אפרים גולדשמיד בדרכו 8 דף * 300 שבת ד' טבת הרב יונתן ביטון מודיעין עליות בתורתו * ספר שבת ד' טבת הרב ישראל לנדה משניות * ספר שבת ד' טבת הרב אריה זאב מלבסקי מו"ע שיח ההלכה * 500 שבת ד' טבת הרב אריה וקר ירושלמי בדרכו 8 דף * ספר שבת ד' טבת הרב שמעון

עם תחילת המחזור החדש ללימוד ספר
'ארחות יושר' בהיכלי הישיבות ע"י
תכנית 'מדובבי שיח'
ניתן לפתוח קבוצות חדשות בישיבות
גדולות שהתוכנית לא פעלה בהם עד כה,
יש לפנות בימים הקרובים ולהשאיר
הודעה בטלפון שמספרו:

079-6966102

ביום ראשון הבעל"ט מתחילים הלכות עדות

בסדר הלימוד השנתי 'חושן משפט'
במסגרת מסלולי 'בדרכו של מרן זיע"א'
בהוראת הגר"ש קניבסקי שליט"א, החל
מתחילת הלכות עדות יתווסף מסלול
'באר היטב' כשהלימוד והמבחנים יתקיימו
ב-6 מסלולים
טור ובית יוסף, שולחן ערוך, סמ"ע, ש"ך,
באר היטב ופתחי תשובה.

היום מתחילים מסכת שקלים

בשיעור הירושלמי
המתקיים לע"נ מרן זיע"א ע"י בנו הגר"ש
קניבסקי שליט"א
לאחר תפילת מנחה בשעה 13:15 בבית
המדרש לדרמן
השיעורים מתקיימים בהספק של עמוד
בכל יום (במהדורת דפוס וילנא)
וניתן לשומעם במערכת 'קול הלשון'
ובמספר ישיר 03-321-2004

קמינצקי בני ברק בתורתו * ספר שבת ד' טבת הרב שרוליק ברנשטיין משניות * ספר שבת ד' טבת הרב יחזקאל פציפי מודיעין עליות בדרכו 8 דף * ספר שבת ד' טבת הרב שלמה חיים י-ם ירושלמי * ספר שבת ד' טבת התלמיד יעקב ישראל היימן מודיעין עליות משניות * ספר שבת ד' טבת הרב תהלים * ספר שבת ד' טבת התלמיד שמעון ספטר אלעד משניות

חייגו למוקד "שיח התורה" 03-308-5000

להצטרפות למסלולי הלימוד וההתחזקות

שמות הוויכוחים מתפרסמים בקביעות
ב'שיח התורה' שב'נדרים פלוס'

'כהנהגות'
כמיוחד
לנשים,
לקבל
ולתקן
לחפציה
של תפילות
ביום

'לעילוי'
נשמות'
לימוד
בכל יום ויום
של פרוקי
משניות
זמירות
תהילים

'מסיימים'
לזכור'
אלפי ש"ס
שנלקחו
ללימוד
לע"נ
מרן זצוק"ל
בשנה זו

'משניות'
ש"ס
בשנה'
לסיים את
הסדרים
בשנה
אחת

'ירושלמי'
סדרי לימוד
קבועים
בשני מסלולים
כולל
סדר הלימוד
הגמסר בשיעור
לע"נ מרן זצוק"ל
הגמסר ע"י בנו
הגר"ש שליט"א

'שיח'
ההלכה'
לימוד
הלכות שבת
בשנה אחת
הזמנות פז
לקניין נצח
בהלכות הנחוצות
ב'משנה כרורה'

'מתורתו'
להגות
בספריו ובתורתו
של מרן זצוק"ל
בספרים
'דרך אמונה',
'דרך חכמה',
'שונה הלכות',
'ארחות יושר'

'בדרכו'
לימוד כל
התורה בשנה
אחת כפי שנהג
מרן זצוק"ל
בראש
המסלולים -
מאות הלומדים
8 דף מהש"ס
בכל יום

דברי שי"ה

ממזן רשכבה"ג שר התורה הגר"ה קניבסקי זצוק"ל

אבעלי אסופות - במצות חינוך

שאינן קטן מניח תפילין אפילו יודע לשמור גופו, והפרי מגדים הקשה על זה ממה שאמרו (סוכה מ"ב א') קטן היודע לשמור תפילין לוקח לו תפילין, ומה ענין אביו לכאן, הרי כבר גדול הוא, ומה ענין חינוך בגדול, ועיין ביאור הלכה (סוף סי' ל"ז) שהקשה דבר ברך ברוך שפטרני ונפטר מחינוך, אבל י"ל דבאמת גם בגדול איכא מצות חינוך על אביו בדברים שאין יכול לעשות בעצמו, ואמנם כשנעשה בר מצוה מברך אביו שפטרני מעונשו של זה עיין מגן אברהם (סי' רכ"ה סק"ה) והיינו משום שאין אביו נענש על מה שאין הבן מתנהג כראוי כיון שהוא בר דעת בעצמו ועל דעת עצמו הוא עושה, אך מ"מ מה שאין ביד הבן לעשות י"ל שחייבו רבנן לאביו לעשות לו, ולפי"ז כ' ליישב איך מחנכים קטן שיגדיל באמצע ספיח"ע, הרי לא משלים המצוה בקטנותו, דבאמת בזה הקטן מחויב גם להשלים עמו המצוה שהתחיל לחנכו. (אצרות של חינוך)

חיוב הסבא בחינוך נכדיו

נשאל רבינו, האם מוטל על הסבא לחנך את נכדיו מדין בני בניו הרי הם כבנים, והעירו שבשול"ת מהרש"ם (ח"ה סימן ל"ג) דן אם הסבא יכול לברך ברכת ברוך שפטרני בבר מצוה של נכדו, והשיב רבינו, מצוה על הסבא ללמוד תורה עם בניו ובני בניו, וזו הלכה מפורשת בשולחן ערוך יו"ד הלכות מלמדים (סימן רס"ה ס"ג) כשם שמצוה ללמד את בנו כך מצוה ללמד את בן בנו שנאמר והודעתם לבניך ולבני בניך אלא שמצוה להקדים בנו לבן בנו, אמנם דין זה אמור במצות תלמוד תורה, ואאמרו"ד הקה"י זצ"ל סבר דמצוה זו היא לעולם והיה לומד עמי עד פטירתו, ועדיין לא שמענו לענין דין חינוך בשאר המצוות אבל עדיין גם לא מצאנו הפוך. (שם).

והשיב רבינו דיתכן דאף אם בחיוב חינוך הפרטי לא חייב הסבא [בפרט לרש"י שאין חיוב באינו מצוי אצלו], אבל בחנוך הכללי גם אבי האב חייב, וכפשוטה דקרא כי ידעתינו למען אשר יצוה את בניו ובני ביתו אחרינו והיינו שיהא המשך לושמרו דרך ה', גם בני ביתו אחרינו, דזה מצות חינוך מה"ת, ורק בחנוך הפרטי שהוא מתקנתא דרבנן בזה י"ל דרק האב חייב. (שם עמוד תשצ"ג סכ"ו), וכתב רבינו, עיקר החינוך מה"ת שנא' למען אשר יצוה וגו' אבל פרטי המצות הוא דרבנן (שם סכ"ג).

סדר חינוך הבנים בתלמוד תורה

אמר לי רבינו זצ"ל קטן היודע לדבר מתחיל חיוב חינוך ללמוד עמו כדאי' בסוכה (מ"ב א'), ובשו"ע יו"ד הלכות תלמוד תורה (סימן רמ"ה ס"ה) כ' הרמ"א, מאימתי מתחיל ללמד לבנו, משיתחיל לדבר מתחיל ללמוד תורה צוה לנו וגו' (דברים לג, ד), ופסוק ראשון מפרשת שמע (דברים ו, ד), ואח"כ מלמדו מעט מעט, עד שיהיה כבן ששה או כבן שבעה, ואז מוליכו אצל מלמד תינוקות. ואמר דמתחילה יש חיוב ללמוד עמו א' - ב ואח"כ נקודות וטעמים, וכל זה בכלל מצות ת"ת, וראוי לברך עמו על זה בברכה"ת, ושיילמד בגוף נקי וידיים נקיות [ואמר דאין ללמוד זה בט"ב כדן ת"ת], ואח"כ יש ללמוד עמו תנ"ך משניות ושו"ס, ואמר שעם בן א' גמר כל הש"ס לפני הבר מצוה, ועם כולם למד ששה סדרי משנה לפני הבר מצוה וחלק מהש"ס, ואמר שהבחינות שהיה עושה להם זה חלק מהחיוב ללמוד עמהם כי מסייע ללימוד, ואמנם אמר שא"א מלימוד זה לדעת היטב אבל מועיל שיהיה להם מושגים בלימוד מה זה בורר ומה זה ברירה מה זה מגיס בהורא ומה זה מגיס השבת, העיקר שהענינים לא יהיו להם זרים, וגם ידעו היכן יש לחפש כל דבר. וחייב זה ללמוד עמהם אין לו שיעור.

מדור זה נכתב לעילוי נשמות

אבי מורי הרב **ברוך מאיר ב"ר יעקב ישעיהו ויסבור** זצ"ל
ואמי מורתי מרת **רבקה בת רבי פסח יעקב אנגל** זצ"ל תנצב"ה

עורך: יצחק גולדשטון

ליצירת קשר: ✉ ig0533145900@gmail.com

✉ רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק ☎ 053-3145900

במצות חינוך הכללית עוד לפני הגיעו לגיל חינוך

כתב רבינו בענין גיל חינוך, וז"ל, כ' המשנ"ב (סי' רט"ו סקט"ז) בשם הפמ"ג דקטן שלא הגיע לחינוך שמברך ברכת האכילה וכדומה שאין לענות עליו אמן, ומשמע שאסור לענות עליו אמן כמש"כ המשנ"ב (שם סק"א) דהוי כברכה לבטלה ושאלוני הרי העולם אין נוהגין כן שמברכין עם תינוק ויענין אחרינו אמן, והשבת ישיש ב' מיני חינוך א' חינוך פרטי וא' חינוך כללי החינוך פרטי הוא כשהגיע הקטן לזמנים המנויים בסוכה (מ"ב א') ואז הקטן מחויב מדרבנן בכל החיובים כגדול כתו' ברכות (מ"ח א') מלבד המצוה שיש על אביו לחנכו שע"ז מברך בבר מצוה ברוך שפטרני מעונשו אבל יש עוד חיוב כללי על אביו לחנכו וללמדו לפני שהגיע לחינוך כדי שידע איך לקיים המצוה לכשיגיע לחינוך וגדולה מזו מצינו בנזיר (כ"ט ב') שיש מצוה לחנכו בנזירות אע"פ שאין ראוי לנזור כמ"ש בנדרים (ט' א') כדי שידע איך להתנהג אם עדיין בנזירות ולזה יש לאביו ללמדו ולהרגילו בכל דבר מצוה שידע מזה וזה אין לו קצבה ואין חיוב לחנכו בכל פעם ואם אין לו פנאי אין חיוב עתה בזה אלא שבכללות ידאג שהנער יעשה המצות וידע איך לעשותם ויעשה עמו כמה פעמים ולפי"ז מה שאנו עונים אמן אחר התינוק הוא להרגיל הקטן וללמדו שצריך לענות אמן על ברכה ומש"כ הפמ"ג שאין לענות אמן על ברכותיו זהו כשאין הקטן שומע האמן ואין בזה משום חינוך, (אגרות וכתבים דרך אמונה סי' קי"ג, ועי' דעת נוטה ח"ב עמוד שי"ט).

חינוך קטנים בברכת ענט"י וציצית וספיח"ע

נשאל רבינו זצ"ל, האם יש להקפיד ולא ליטול ידים בברכה לקטנים שאינם אוכלים כשיעור הראוי לברכה, דבגדול בכה"ג פטור מברכה כמבואר בשו"ע (סי' קנ"ה סעיף כ"ג), והשיב, משום חינוך יכולים לברך כיון שדרך אכילתם בכך, (תשובה בס' הקטן והלכותיו עמוד י"ט אות א'). וכמו כן כתב רבינו דהמנהג לברך עם קטן על ציצית אף שאין בה שיעור הראוי לברכה משום חינוך (שם עמוד כ' סי"ב וביאר בתשובה בדעת נוטה ח"ב סי' תר"א דהיינו מדין חינוך עמוד וכן לענין ספיח"ע יש לחנכו משידוע לדבר אף שאינו מבין דחינוך הכללי להתרגל יש גם בזה, (מועדי הגר"ח סי' קנ"ז קנ"ח).

חינוך הוא בהגיע הקטן לדעת שיבין איך עושים המצוה

נשאל רבינו זצ"ל, דבמשנה בחגיגה (ב' א') אי' דלב"ש קטן היכול לרכב על כתפי אביו חייב בראיה, והיינו משום חנוך כמפורש שם בגמ', והנה תינוק שכזה עדיין לא מבין כלום, ולא יודע שהיום רגל, ולא שזה עזרה, ואמאי חייב בקטן כזה שאין בו דעת לחנכו, וגם לב"ה דבעינן קטן שהולך ואוחז באביו עדיין אינו מבין כלום ענין המצוה, וכן קשה בדברי הרמב"ם דקטן שידוע לאכול כזית פת צריך לחנכו במצוה ומפורש בסוכה (מ"ב ב') שהוא עדיין אינו מבין ומבין בין צורר לאגוז, ובדאי שאינו מבין שיש כאן מצוה, והשיב רבינו זצ"ל, א"צ להבין, רק לדעת שזה צריך לעשות, ונשאל ממש"כ הפמ"ג (פתיחה כוללת ח"ב אות י') דחנוך קטן במצות בעינן שיהא בר הבנה שיש לפניו מעשה מצוה, והשיב, **ההבנה שזה צריך לעשות מקרי שידוע מצוה.** (שם תשובה י"א י"ב).

חובת חינוך עד איזה גיל

נשאל רבינו זצ"ל, עד איזה גיל של הבן מחויב האב לחנכו, האם החיוב נפקע כשנעשה בר מצוה, והשיב, כבר כתבתי בזה בחיבור על מסכת תפילין (פרק ד' ד"ה וקטנים) דבאמת גם בגדול יש מצות חינוך על אביו בדברים שאין יכול לעשות בעצמו, כגון ליקח טלית ותפילין שאין בידו לקנות ביום שהגדיל מיד ובה אמרנו ליישב מה שכתב בעל העיטור, הובא להלכה ברמ"א (א"ח סוף סי' ל"ז)

ניתן לתורם גם במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת,

יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובחיפוש 'דברי שי"ח', או בטלפון:

נדרים פלוס 03-7630585 שלוחה-1586

קהילות 073-2757000 שלוחה-4310

שָׁנִים קְדֻמוֹת עַל גְּדוּלַּי הַדּוֹרוֹת

עובדות חדשות ומידות מפי רבינו מרן זצ"ל!

מזרח שנים קדמוניות - השבועות הבאים בעזה"י:

הנושך רבי ישיבת לונזא בפתח תקוה

פרשת וארא - הנאן רבי משה עזר (ובנו הג"ר אליעזר) | פרשת בא - הגשמה הנאן רבי אבא גרסברד

נשמח לקבל מקוראינו הנאמנים מסמכים, תמונות, עובדות ומעשיות הקשורים להנ"ל

מרן רה"י הגרא"מ שך זצ"ל (ט"ז חשוון תשס"ב)

מרנן הסטייפלער והרב שך זכר צדיקים לברכה

ברכת הסנדק

כאשר נולד בנו הצעיר של רבינו, רבי יצחק שאול שליט"א, כיבד רבינו את הרב שך בסנדקאות. לימים כאשר גדל הילד והיה לאיש, בא בבית הנישואין, ולא נפקד בזרע של קיימא. רבינו שלח את בנו שייך לרב שך, היות והיה סנדק שלו יש לו לברך אותו שייפקד. ואכן הוא בירך וכעבור תקופה קצרה רעייתו נפקדה בפרי בטן.

שינויי נוסחאות ברמב"ם

רבינו היה משתדל להביא בכל ספריו מדברי רבו שבספרי אבי עזרי, ולפעמים היה אף מעיר בדבריו.

פעם עיין רבינו ב"לקוט שינויי נוסחאות" שברמב"ם מהדורת ר' שבת פרנקל, ולפתע אמר: הנה כעת נתייבשה לי קושיא חמורה, אבל זו לא קושיא שלי אלא של הרב שך בספרו אבי עזרי, ועל פי גירסא אחת ב"שינויי נוסחאות" קושיא מעיקרא ליתא.

והוסיף ואמר שהרב שך לא היה ניחא ליה מהשינויי נוסחאות שהכניסו ברמב"ם, אבל מסתבר שלנוסחא כזו אפילו הרב שך היה שמח.

מגיע לו'

באחד הימים ניגש הרב שך אל רבינו וביקש ממנו שיעתיק לו את ההערות שכתב מרן החזון איש על גליונות הספר 'אבי עזרי'.

רבינו אכן הלך בהזדמנות הקרובה וביקש מהחזון איש רשות להעתיק את הגליונות. תיכף אמר לו החזון איש, "תעתיק לו את הכל, ואפילו אם יקח לו הרבה זמן, מגיע לו!!!" (מריב גדליהו הוניגסברג)

הרב שך בשנותיו האחרונות.

בימינו נראה נאמנו ר' יחזקאל אסחייק, ובשמאלו ר' חנניה צ'ולק

חד מבני הישיבה'

סיפר רבינו שדרכו של רבו הרב שך להזכיר בשיעורים הרבה מרביתו הגדולים, דודו הגדול מרן רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל בעל אבן האזל, וממרן הגאון ר"ז הלוי מבריסק זצ"ל. אירע פעם, ומסר שיעור שם מחידושי רבי איסר זלמן, מבלי להוסיף על דבריו כלום.

פעם אחת, חידש הרב שך בענין 'מתעסק', ורבינו כבחור צעיר העיר לו הערה על הדברים. דבריו מצאו חן בעיני הרב שך, והוא רשם את הדברים בספרו (אבי עזרי, הלכות איסורי ביאה) בשם "חד מבני הישיבה". ראה גם בשיח השדה חלק ג' מסכת כריתות י"ט ב'.

דין לדרמן כדין ישיבה

סיפר בעל המעשה: הוצע לי לשמש כשליח ציבור בבית הכנסת 'לדרמן' בימים הנוראים, התלבטתי אם להסכים, היות ודעתו של מורי ורבי מרן הרב שך היתה שכן תורה צריך להתפלל בימים נוראים במנין של "ישיבה", ולא בבית הכנסת אזורי. עליתי להיוועץ בדעתו.

מיד כאשר שמע הרב שך את השאלה, הוא השיב לי: "לדרמן? הרי ר' חיים מתפלל שם, יש למקום ההוא דין כמו ישיבה..."

הרב שך עם רבינו בכינוס ציבורי. בשמאל נראה ר' שמואל אפשטיין ז"ל

עיצה מול סנדק שאינו הגון

היה מרגליה בפומיה דרבינו פעמים רבות לחזור על העיצה שנתן הרב שך בברית מילה.

והענין, שפעמים רבות היו באים לרבינו בשאלה שנולד בשעה טובה בן זכר, ומפני הכבוד צריכים לכבד בסנדקאות סבא או אבא שאינו ירא שמים או שאינו שומר מצוות כדן, ואי אפשר לפגוע בו ולתת הסנדקאות לאדם אחר. והיה אומר משמו של הרב שך שיבקשו מאדם נוסף ירא שמים שיעמוד בצד התינוק, והוא יסייע לסנדק שהתינוק לא יפול וכדו' ויגביה קצת התינוק מן הצד, וממילא יוצא שההוא סנדק ולא מי שיושב על הכסא.

'אלעזר מנחם מן'

אחרי הסתלקותו של הרב שך התבטא רבינו:

הנה יש טעות אצל הרבה אנשים, שחושבים שאם קוראים לתינוק על שמו של צדיק, יש מזה תועלת לצדיק, וזה לא נכון, כי אמנם יש בזה מזכרת לנפטר אבל אינו מביא לו תועלת. אבל - יש בזה טובה לרך הנולד שהוא זוכה להיות קרוי על שם הצדיק.

וחבל שיש הרבה שקוראים רק אלעזר מנחם בלי שמו השלישי 'מן', כי אינו שם נאה להם, ואם כן ממילא כבר חסר קצת בשם של הצדיק.

מרן הרב שך (משמאל) משוחח עם רבינו

קריאת שמע בלא ציצית

פעם שהה הרב שך בבית החולים, ורבינו הגיע לבקרו.

שאל אותו הרב שך: כתוב בגמרא כל הקורא קריאת שמע בלא תפילין, כאילו מעיד עדות שקר בעצמו. ומה הדין מי שקורא קריאת שמע בלא שיש על גופו ציצית?

ושתק רבינו מפני כבודו ואמר שאינו יודע. ולכשיצא אמר, בטח התכוין שאענה את דברי התוספות בברכות ("יד ב' ד"ה ומנח) שבטלית לא שייך דבר זה, כי כל החיוב ציצית מתחיל כשיש לו בגד עם ד' כנפות. ועין משנה ברורה (סימן כ"ד סק"ג) שכתב כן גם על טלית, אך אינו מעיקר הדין, אלא רק על פי קבלה.

במסירת השיעורים בישיבה

רבינו שמע שיעורים על מסכת כתובות מפיו של מרן הגרא"מ שך זצ"ל, וסך כל התקופה ששמע שיעורים ממנו היה כשנה וחצי, והיה רגיל לתאר כי התלמידים אהבו את שיעוריו שהיו מלאי חיות וריתחא דאורייתא, ונמשכו אחריו מאוד. לעומת רבנים אחרים בישיבה, הרב שך היה מאפשר לשאול בשיעור והבחורים נהנו מכך.

אירע פעם ואחד התלמידים שאל קושיא חזקה במהלך השיעור, והרב שך הודה מיד כי השאלה חזקה וצודקת, ובמילא הוא חוזר בו ממה שאמר, והפסיק את השיעור, וטרח לומר באוזני הבחורים כי הוא טעה בדבריו, וכי הצדק עם הבחור שהפריך את דבריו.

רבינו, שהיה אז בחור צעיר התפעל מהנהגתו זו, וסיפר בשעתו את הדברים באוזני דודו מרן החזון איש, אשר שיבח מאוד את מעלת ה"אמת" של הרב שך. דרכו של הרב שך לא היתה אז סוגה בשושנים, ההצלחה היתה לו לרועץ. חלק מצוות הנהלת הישיבה חששו מהצלחתו, והרב שך נתבקש לעבור למקום אחר. אלא שכאשר נודע הדבר לבחורים הם רתחו מאוד והעבירו מכתב בין תלמידי הישיבה בו נרשם כי אם לא יחזירו את הרב שך לישיבה, נעזוב כלולו את הישיבה!!! בין הבחורים החותמים היה גם רבינו.

הנהלת הישיבה שחששה מאוד, שיגרה שליח דחוף אל מרן החזון איש להתייעץ איתו מה לעשות, ותשובתו היתה, שאין להם מה לדאוג אף בחור לא יעזוב את הישיבה, וכך אכן היה...

(מערכת וארכיון "דברי שי"ח" שומרת לעצמה את כל הזכויות ואין להעתיק ללא רשות).

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

643

משיחות רשכבה"ג מרן ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין זללה"ה • שמות תשפ"ד

מן השמים, וכיון שהקב"ה דואג לו כל כך ממילא בדרך הטבע יש אהבה אליו, מתוך הכרת הטוב, וזה דבר טבעי מאד.

אבל אהבת הבריות היא דרגה יותר גדולה, כי מצד הטבע אין סיבה לאהוב סתם אדם שלא עשה לו שום טובה, שאין בלבו הכרת הטוב אליו ומדוע לאהוב אותו, ואמנם יש טבע של אהבת הבריות שדואגים ומצטערם כשכואב למישהו, אבל אהבה לעשות איתו חסד ולהיטיב לו זו דרגה יותר גבוהה, ומדוע להיטיב איתו אם לא חסר לו כלום.

ומצינו דרגה כזו של אהבת חסד באברהם אבינו, שהיה אוהב להיטיב וחפץ עם מי לעשות חסד, ומובא במדרש (אבות דר"נ פ"ז) שאיוב גם כן היה בעל חסד ומכניס אורחים מיוחד כמו שכתוב בפסוקים, אבל הקב"ה אמר לו "עדיין לא הגעת לחצי חסד של אברהם", כי איוב כשבא אליו אורח היה שואל אותו מה הוא רגיל לאכול ולשתות, האם בשר או דגים, יין או שכר וכד', ונתן לכל אחד כפי הרגלו, אבל אברהם אבינו לא שאל, אלא מיד נתן לכל אורח את המשובח ביותר.

וכשבאו אליו המלאכים וחשב שהם אורחים, נתן להם שלוש לשונות בחרדל, ושחט שלושה פרים כדי שיוכל לתת לכל אחד את הלשון, שזה החלק המשובח ביותר בבשר, ולכאורה מדוע צריך לזה, וכי בכל יום הם אוכלים את זה? אלא רואים שזוהי מעלת אהבת הבריות, שרוצים שהשני יהנה יותר, וכמו שאמא אוהבת את הילד שלה ורוצה שיהנה עוד ועוד, כך גם רוצים להיטיב עם השני.

ולא כל אחד הוא בדרגה כזו, ואפילו איוב שהיה צדיק כפי דרגתו, אף על פי כן הוא לא הגיע לדרגה הזו, לתת לשני יותר ממה שהוא רגיל, אבל אברהם אבינו גם כשהיה חולה בשלישי למיתו, ישב פתח האוהל כחוס היום לחכות לאורחים והצטער על מה שאין אורחים, למרות שכולם היו ספונים בבתיים ולא היו צריכים שיארחו אותם והוא היה פטור מן החסד, אבל היה חסר לו ההנאה הזו להיטיב לאחרים ולתת להם שיהנו. זו הייתה אהבת הבריות של אברהם אבינו.

כתר שם טוב – מידות טובות

ועוד במעלת המידות הטובות אמרו חז"ל (אבות ד, יג) שלושה כתרים הם: כתרי תורה כתרי כהונה וכתרי מלכות, וכתר שם טוב עולה על גביהן, תורה זה כפשוטו, וכהונה זה עבודה, ומלכות זה חסד, ויש להבין מהו הכתר הנוסף 'כתר שם טוב', שבדאי אין הכוונה בזה על כבוד.

וראיתי בתרגום יונתן בן עוזיאל (דברים לד, ה) שכתב כי משה רבינו היו לו ארבעה כתרים, כתרי תורה כהונה ומלכות, והרביעי כתרי שם טוב, ופירש מהו הכתר שם טוב? ענוהו ומעשים טובים, והיינו מידות טובות, ענוהו, וגם מעשים טובים, שהמעשים גם כן מתוך הענוהו.

ועל זה אמרו כתרי שם טוב 'עולה על גביהן', שהוא למעלה מכל הכתרים ובא אחריהם, כי כך הסדר, תורה עבודה וכו' ואחר כך שם טוב שהוא דרגה גבוהה מאד. ובזה זכה משה רבינו, במידותיו הטובות.

החזק במוסר

המוסר מביא למידות טובות ושמהה

ספרי מוסר נותנים עצות בצורה משמחת כיצד להתעלות במידות טובות, ומי שיש לו מידות טובות ולב טוב הרי הוא שמח תמיד כמו שכתוב (משלי טו) "וטוב לב משתה תמיד", ואילו מי שאין לו לב טוב, הוא תמיד עצוב וכועס על אחרים, ועל זה אמרו (אבות פ"ב) כי שנאת הבריות מוציאה את האדם מן העולם, ואילו אהבת הבריות ומידות טובות נותנים שמחה וחיים טובים ומאושרים.

תשרי תשע"ה

במה זכה משה רבינו להיות מנהיג ישראל

*בפרשת שמות (ג, א) "ומשה היה רועה את צאן יתרו", יש להבין למה התורה מספרת את זה, ומהו הלימוד מכך שהוא היה רועה צאן, אמנם באו לומר שהוא היה במדבר, וראה את הסנה בוער, ושם נגלה אליו הקב"ה, אבל מדוע צריך לספר שהיה רועה צאן.

והתשובה לזה מבוארת במדרשים (שמות רבה ב, ב) שבאה התורה ללמד לנו מדוע זכה משה רבינו להיות המנהיג, שהנהיג את עם ישראל והוציאם ממצרים, והיה לו דין מלך, וקיבל תורה מסיני, במה זכה לכל זה? במידת החסד, שהוא היה רועה את הצאן, וכשהיה רואה שה שקשה לו ללכת לבד, או שה צמא, היה עוזר לו, ומסופר שם במדרש אף שהוא היה מתייחס לצאן ברחמנות, מתוך אהבת הבריות, לא רק אהבת אדם ואהבת ישראל, אלא אהבת כל בריה, ויש ענין 'צער בעלי חיים' שלא לצער, אבל אצל משה רבינו היה יותר, שהיה גם מרחם עליהם ומנהיגם באהבה, ואמר הקב"ה כי מאחר שהוא דואג לצאן ברחמנות כזו, לכן הוא ראוי להיות גם מלך ישראל, כי הוא ירחם ויאהב את כל עם ישראל, וינהיג אותם כמו שצריך לטובתם.

ורואים ענין זה גם מוקדם יותר בפרשה, שכתוב (ב, יא) "ויגדל משה ויצא אל אחיו", ויגדל' היינו שעלה לגדולה, שהוא היה בבית המלך, בבית פרעה, והיה כמו בן אצל בת פרעה, והיה לו מעמד חשוב מאד שם אצל המלך, ולא חסר לו כלום, ועם כל זאת הוא יצא אל אחיו, "וירא בסבלותם", ופירש רש"י שנתן עינו ולבו להיות מיצר עליהם, היינו שהיה מצטער עמם כשראה אף שהם סובלים בעבודת פרך וכאב לו עליהם, והיה עוזר ומסייע להם כמובא במדרשים. ובזכות מעלת המידות הטובות האלו זכה להנהיג את ישראל.

ועוד מפורש בתורה על מעלת מידותיו הטובות של משה רבינו (במדבר יב, א) "והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה", ומידת הענוהו היא המידה הטובה ביותר, כמו שאמרו (ע"ז כ, ב) ענוהו גדולה מכולם, יותר מכל המידות הטובות, ומשה רבינו היה עניו מכל האדם, שלא היה עוד אחד כמוהו בענוהו.

ולכן הוא זכה לקבל תורה מסיני, כמו שביאר ברוח חיים בתחילת פרקי אבות שזכה לזה בזכות הענוהו שהייתה בו. לא מספיק יראת שמים ולא מספיק אהבת השם, אלא ענוהו, שהיא מידה יותר גדולה, כמו שאמרו (ירושלמי שבת א, ג) מה שעשתה חכמה עטרה לראשה עשתה ענוהו עקב לסוליותה, דכתיב ראשית חכמה יראת השם, וכתיב עקב ענוהו יראת השם, היינו שיראת שמים היא רק ההתחלה, ואחריה מגיעים לידי ענוהו, שהיא המידה הטובה ביותר.

מדרגת אהבת הבריות להיטיב לשני

ועוד רואים במעלת המידות הטובות, שאמרו חז"ל בפרקי אבות (פ"ו) משנה א' ומשנה ו') אוהב את המקום אוהב את הבריות, ומוזכר כן בכמה מקומות: בארבעים ושמנה דברים שהתורה נקנית בהם, וכן על מי שעוסק בתורה לשמה, ונוצר שם תחילה 'אוהב את המקום' ואחר כך 'אוהב את הבריות', ונראה מזה שאהבת השם היא דרגה שיותר קל להשיגה מאהבת הבריות, ולכן הזכיר התנא קודם אוהב את המקום, ורק אחר כך אוהב את הבריות.

והענין בזה מפני שאהבת השם היא אהבה טבעית, שבאה מתוך הכרת הטוב, מתוך אמונה, שאדם יודע שהכל בידי שמים, והאוהב הכי גדול שיש לו בעולם זה הקב"ה, שדואג לו כל חייו, וכל מה שיש לו, כל הכוחות שלו וכל החיים שלו וכל הדברים הטובים שיש לו זה בהשגחה

* מתוך שיחה בישיבת 'שערי דעת', טבת תש"ע.

וענין זה של מידות טובות נוגע מאד למעשה, כי האדם בטבעו אוהב את עצמו, ואינו חושב על זולתו, אלא חושב קודם על עצמו, שהוא הראשון, ובכל מה שנוגע לעצמו הוא רוצה קודם לקבל את מה שטוב לו, ורק אחר כך יראה אם לחשוב על השני, והרבה פעמים גם אם יש פגיעה בשני לא מתחשבים, וכך הטבע הפשוט אצל רוב האנשים, אבל יש בעלי מדרגה שמרגישים וחוששים מכל פגיעה בזולתם.

ונספר כמה מעשים שהיו בזה, ואולי אין זה נוגע לכם כי אתם צעירים, אבל בעתיד תהיו מבוגרים וזה יכול להיות נוגע למעשה נא"ה. כאן האריך רבינו בכמה עובדות, והובאו בנפרד בסמוך.

תיקון המידות חטא החורבן

והנה עניינים אלו של מידות טובות, ירודים מאד בעולם, וזהו חטא החורבן, כמו שאמרו חז"ל (יומא ט, ב) שביט המקדש חרב על שנתת חינוס, ואמרו (גיטין נה, ב) על קמצא ובר קמצא חרבה ירושלים, ולכאורה וכי הם החרבו את ירושלים, הרי כבר נגזרה גזירת החורבן ארבעים שנה קודם, כמו שאמרו (שם נו, א) שרבי צדוק צם ארבעים שנה לעצור את החורבן, דהיינו שהחורבן נגזר כבר, ורק הצומות של

רבי צדוק עצרו את זה, ואם כן מהו שאמרו שקמצא ובר קמצא החרבו, וכי רק הם החרבו, על ידי ההלשנה?

אלא ודאי החורבן היה מחמת שנתת חינוס שהייתה אצל כלל הציבור, וקמצא ובר קמצא לא היה המקרה היחיד, אלא זה **דוגמא** למידות רעות ושנאת חינוס שהיו באותו הזמן, ואמנם כמובן לא כל הציבור היו כך, והיו גם תנאים, רבי יוחנן בן זכאי ותלמידיו, ועוד צדיקים ופרושים, שהם בודאי לא היו עם שנתת חינוס, אבל אצל חלק גדול מהציבור היה מידות רעות ושנאת חינוס, שמחמת זה חרבה ירושלים, ולא המעשה של ההלשנה גרם את החורבן, אלא המידות הרעות! ורק הצורה הטבעית איך שזה יצא לפועל היה על ידי ההלשנה, אבל הסיבה האמיתית שמן השמים הביאו לזה היה השנאת חינוס והמידות הרעות.

וכדי לזכות לגאולה ולבית המקדש צריכים לתקן את חטא החורבן ולהתחזק במידות טובות, **ולשם כך צריכים ללמוד ספרי מוסר, כי בלי ספרי מוסר אי אפשר לדעת מה זה מידות טובות ומה זה מידות רעות**, ובספרי המוסר מבואר מה זה ענווה ומה זה גאווה וכן שאר כל המידות, השם עזרנו שנזכה להתחזק ונזכה לגאולה שלמה בקרוב.

בין אדם לחברו

כמה עובדות שסיפר רבינו בדרכי ההנהגה בין אדם לחברו, מתוך השיחה המובאת בראש גיליון זה.

חלישות הדעת, הרי בודאי שהיה אכפת לו מזה, ורק בגלל שזה לא הוא אינו חושב כל כך האם זה אכפת לשני או לא.

☆

ועוד מעשה שהיה בישיבה אחת, שהיו צריכים להוסיף מגיד שיעור לטובת הישיבה, וחשבו על אחד שהוא מיוחד בהגדת שיעורים ואין ספק שיצליח כמגיד שיעור, אבל מישוה העיר שבישיבה שם כבר יש 'משיב' שהוא גם כן תלמיד חכם גדול ויכול להגיד שיעורים, ואולי אינו באותה דרגה כמו הראשון שהציעו, אבל הוא בעצמו בודאי בטוח שהוא יכול לומר שיעורים, ואם יקחו אדם אחר בן גילו ולא יקחו אותו, הוא ירגיש חלישות הדעת, וזו תהיה פגיעה בו.

והיו אחרים שלא הבינו, שהרי כבר יש לו משרה של משיב, ולהגיד שיעור זה תפקיד אחר, ומה יש להיפגע מזה, אך לבסוף גם הם הבינו ונתנו לו את התפקיד, והישיבה הצליחה ולא הפסידה מזה. אף על פי שלכאורה הרי זה טובת הציבור לקחת מגיד שיעור מצליח, זה לא חשבון נכון, כי אין זו סיבה מוצדקת לעשות בידיים חלישות הדעת למישהו, **ולא עושים בידיים דברים שיש בהם חשש פגיעה**. ואכן יש ישיבות כאלה שמתחשבים בחלישות הדעת של כל אחד ואחד, שלא תהיה פגיעה, וגם אותה הישיבה שסיפרנו מצליחה ולא הפסידה מזה.

מידות טובות – לחשוב על השני!

נזכיר דוגמאות למידות טובות שתלויים בחכמה, לחשוב על השני, וכשחושבים קצת על השני יש הרבה דברים שצריך לשנות.

מעשה שהיה בגן ילדים, שרגילים בסוף השנה לקנות מתנה לגננת, וכל ההורים משתתפים ונותנים איזה סכום, וקונים יחד מתנה יפה מאד, וביקשו מאחת האימהות שהיא תתנדב לאסוף מכל ההורים ותקנה את המתנה, והודיעו שצריכים למסור לה את הכסף.

ובמשך כמה ימים העבירו ונתנו לה כמעט כל ההורים, ונשארו רק ארבע אימהות שלא הספיקו להעביר לה, וכשראתה שכבר נאסף בידה סכום חשוב, לא חיכתה יותר, והלכה וקנתה מתנה יפה מהסכום שנאסף אצלה, והביאה לגננת את המתנה עם רשימה של ההורים שנתנו את הכסף להשתתף במתנה, וארבעת האימהות שלא הספיקו להשתתף נאלצו לקנות מתנה אחרת קטנה בנפרד מכולם.

ושאלו, איך היא עשתה דבר כזה שכתבה את השמות? אמנם היה מישוה שלא הבין מה הבעיה, הרי זו האמת, והיא רק כתבה את האמת מי הם ההורים שהשתתפו במתנה, ואין בזה שום שקר, ומדוע שלא לעשות זאת. והיו צריכים להסביר למי שלא הבין: כי ראשית זה גורם **הרגשה לא נעימה להורים** שלא נתנו, שהגננת תחשוב שהם לא רוצים לשלוח לה, ולמרות שאחר כך זה יתברר, אבל בינתיים הגננת תחשוב שהם לא רצו להשתתף במתנה, ויש בזה אי נעימות ובושה להורים, וגם יש בזה **אי נעימות לגננת**, שתחשוב שאותם ההורים לא מחשיבים אותה ולא מעריכים את העבודה שלה, וגם היא תצטער מזה.

והיו כאלה שהתפלאו וכי צריך לחשב חשבונות כאלה, אבל באמת הרי זה דברים פשוטים, ורק צריכים להתרגל לחשוב על השני.

☆

ועוד מעשה שהיה במורה אחת, שהציעו לה מילוי מקום בהוראה בבית ספר באמצע השנה, והתברר שהייתה שם קודם מורה אחרת שלא הצליחה בתפקידה ונאלצה לעזוב, וביקשו ממנה למלא את מקומה, כי היא הייתה מוכשרת וקיוו שתצליח יותר, אבל היא הכירה את המורה הקודמת שהייתה חברתה, וחששה שאם תקבל את התפקיד תגרום לה חלישות הדעת שתראה אותה מצליחה יותר ממנה, ואם לא היו מכירות זה פחות חשש, אבל כאן שהיו מכירות זה יכול להכאיב לה מאד.

והמנהלת התפללה איך אפשר לחשוב עד כדי כך, אבל עם **מידות טובות חושבים**! מידות טובות לחשוב על השני איך הוא ירגיש ומה הוא ירגיש, ואם אחד יטען: למה השני צריך להרגיש חלישות הדעת מזה? **יחשוב איך היה הוא מרגיש בעצמו אם היה במקום השני**, וכי לא היה לו

סיפור רבי משה בלוי שליט"א:

הייתה פעם יוזמה מעניינת, שמנהלי חידורים רבים היו שותפים לה, להביא משגיחים מיוחדים לכיתות הגבוהות בכל תלמוד תורה, שיעורו ויחזקו את היראת שמים מגיל צעיר. הם עמלו והכינו לכך תכנית מסודרת, וביקשו ממני שאבוא להציג אותה לרבינו זללה"ה כדי לקבל את אישורו, כאשר כבר נקבע זמן ומקום לכינוס כל מנהלי הת"ת בארץ לשם כך.

כל מי שהתעסק בדבר היה בטוח שרבינו, שכל כך מרבה לעזור ולדבר על דרכי המוסר, יהיה הראשון שיעטרף ויעודד זאת יותר מכל. אך כשבאנו והצגנו בפניו את הדברים בהרחבה, הוא עבר על הכל במשך זמן ארוך, ולאחר מכן אמר בחריפות: **'איך יכולים לעשות דבר כזה? הרי אם יביאו משגיחים לכיתות האלו, מה יחשו המלומדים שבתפקידם מחדירים יראת שמים לתלמידיהם כל השנה? וכי הם לא יכולים לעשות את זה? אסור לפגוע בהם'**. היינו מופתעים, אבל הוא היה כה נחרץ, והרעיון כולו נגנז.

לעילוי נשמת

מרת **פריידא טויבא** ע"ה
ב"ר **אברהם חיים** ז"ל
נלב"ע כ"ח טבת - תנצב"ה

ברכת מזל טוב לידידינו הרב **יוסף חיים וקסלר** מתלמידי רבינו זללה"ה
לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בתו שתחי' בשעתו"מ
יזכה לרוות רוב נחת דקדושה מכל יוצאי חלציו

לעילוי נשמת

מרת **בילא** בת הר"ר **ישראל** ע"ה
נלב"ע א' בשבט תש"ס
תנצב"ה

דרכי אורה

משולחנו של רבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגאון רבי מאיר צבי ברגמן שליט"א פרשת שמות תשפ"ד

חסד - בשלימות

זה ביארנו מה שטענה לאה לרחל שכיון שהתחילה רחל לעשות עמה חסד, לא הי' לה ליכנס לביתו להיות צרתה, והדברים נוראים. זהו הביאור בפעולת המילדות העבריות, שהרי באמת לא הי' צורך שהם יפרנסו את כל ילדי עם ישראל, אלא כיון שכבר התחילו בעשיית חסד עם הבנים בהצלת חייהם, כבר נתחייבו בזה להמשיך ולדאוג להם בצורה המקסימלית, ולכן היו מספקות להם מים ומזון. יסוד זה, של תביעה מן האדם לסיים בשלימות דבר שהתחיל בו, מוצאים אנו עוד בפרשתנו גם אצל אהרן. חז"ל אומרים (ויק"ר לד): אילו היה אהרן יודע שהקב"ה כותב עליו 'וגם הנה הוא יוצא לקראתך וראך ושמו בלבבו', בתופים ובמחולות היה יוצא לקראתו. את הסיבה שבגינה לא יצא אהרן לקראת משה בתופים ובמחולות ביאר מו"ח מרן הראש ישיבה זצ"ל, שחשד את עצמו שיהא בזה משום יוהרא, וחשש שאולי בעומק לבו אולי אין הוא שמח בזה. אך למעשה שמענו כאן טענה על אהרן, שכיון שהגיע לדרגה זו של "וראך ושמו בלבבו" (שמות ד'), מדוע לא עשה זאת בשלימות ובגילויים חיצוניים של שמחה. עלינו ללמוד מכאן שכל חסד שאדם עושה, עליו לעשות זאת בשלימות. וכמו ששמעתי על אדם גדול אחד, שכששאלוהו ברחוב היאך להגיע לכתובת מסוימת, לא היה מסתפק בהסבר איך להגיע לשם, אלא היה הולך יחד עם אותו אדם עד שהגיע ליעדו. בינו זאת.

ויתראנ הקינדל את האלקים וגו' ונתנינ את הילדים (א, י"ז)
 "לא דיין שלא המיתו אותן, אלא שהיו מספיקות להם מים ומזון" (סוטה יא:)
 התורה מספרת את גדלותה של יוכבד, אמם של משה, אהרן ומרים, שמסרה את נפשה להצלת כלל ישראל בניגוד לציווי הישיר של פרעה. והנה דברי חז"ל אלו, ש'לא דיין שלא המיתו אותן אלא שהיו מספיקות להם מים ומזון', טעונים ביאור, כי מפשטות דברי חז"ל משמע שאת המים והמזון הן סיפקו רק לאותם בנים שהיו צריכות להרוג, ולא לבנות שעליהן לא היתה הגזירה, ויש לתמוה: וכי משום שלא נגזרה על הבנות גזירת מיתה לא מגיע להן מים ומזון? מדוע דוקא לבנים הן סיפקו? הביאור הוא עפ"י היסוד הנפלא שכבר מסרנו אותו כמה פעמים שכאשר אדם מתעורר לעשות חסד, עלול הוא להרגיש שביעות רצון מפעולתו ואין חש כל חיוב לפעול מעבר למה שכבר עשה, אך התורה מלמדת בכמה מקומות שאם התחיל אדם לעשות חסד, הרי זה בבחינת "הכיסה" – נתחייב בה", ונדרש ממנו להמשיך ולעשות את החסד בצורה המקסימלית, ואין לו להסתפק בעשיית החסד באופן חלקי, ויש מקומות שחז"ל מתבטאים בחריפות 'ארורים הרשעים שאין טובתם שלימה' וכו'. דבר זה הוא דרישה מכל אדם באשר הוא, שאם התחיל בעשיית חסד, צריך הוא להשלים את החסד עד הסוף, ועל דרך

זכות אבות - בעבודה עצמית

מחזרת על אכסניא שלה ואינה פוסקת מזרעו לעולם, אך זה נאמר רק על מי שעמל בעצמו ומשקיע כוחות לגדול. לאדם כזה תועיל בודאי זכות אבותיו לגדול עוד יותר, וכמו שאמר החפץ חיים זצ"ל על דברי הגמ' הנ"ל, שאמנם אצל מי שאביו זקינו ת"ח התורה מחזרת על אכסניא שלה, אך כל זה רק אם הנכד משאיר את הדלת של האכסניא פתוחה, שאז תוכל התורה להכנס דרך הפתח, אך כשהדלת סגורה, התורה נשארת בחוץ. תנאי נוסף מצינו בענין זה, וכמו שאמרו בתוספות (כתובות עב ב' ד"ה החוט המשולש) שכל הענין של 'תורה מחזרת על אכסניא שלה' היינו רק בזמן שיש שלושה דורות הרואים אלו את אלו, אך אם אין קשר בין הדורות, אין תועלת ביחוס בפני עצמו. כל זה רמזה לנו התורה בהעלימה את שמות הוריו של משה, כדי שלא נתלה את גדולתו וקרבתו לקב"ה בכוחות ובזכויות שקיבל מאבותיו, אלא נבין שגדל בכוחות עצמו.

וראך ושמו בלבבו - מידת הנקיות

הבחינה, ממשמש ומפשפש בהם בכל פרט ופרט לנהוג כראוי, וגם באותו הזמן ששמח בכל לבבו ומאודו על מה שנתמנה משה אחיו להיות שליח אלוים להנהיג את כלל האומה ולהוציא את בני ישראל ממצרים, וגם יצא לקבל פניו בלי שמץ קפידא ועגמות נפש, ובוודאי רצה לצאת לקראתו בתופים ובמחולות כנדרש לפי הרגש לבבו של אותו הזמן, אך אהרן קדוש ה' איש האמת, ברוב ענוותנותו הגדולה ביקר

וילך איש מבית לוי ויקח את בת לוי (שמות ב, א)
 יש לתמוה על מה שלא הזכירה כאן התורה את שמם של עמרם ויוכבד? הלא הם היו מנהיגי הדור, שהרי עמרם היה ראש הסנהדרין (מד"ר פר' א') וחז"ל אומרים שיוכבד היא שפרה מהמילדות שיראו את האלוקים ויעש להם בתים. אם כן איפא, מה הטעם שלא נכתבו כאן שמותם?
 אפשר שבכך מלמדת אותנו התורה היאך הדרך לזכות בה. בפסוקים אלו התורה כותבת מהיכן יצא משה רבינו, מוסר התורה לכלל ישראל, ולכן העלימה את שמותיהם של הוריו, כדי ללמדנו שבשביל לזכות לתורה אין צורך בזכות אבות, אלא צריך האדם לעמול ולגדול בכוחות עצמו, וכדברי הגמ' בנדרים (פא): "מפני מה אין מצויין ת"ח לצאת ת"ח מבניהן, אמר רב יוסף שלא יאמרו תורה ירושה היא להם". ודאי מעלה גדולה יש במי שאבותיו היו גדולי תורה, וכמו שאמרו במס' ב"מ (פה). שכל מי שהוא ת"ח ובנו ת"ח ובן בנו ת"ח מכאן ואילך תורה

וגם הנה הוא יצא לקראתך וראך ושמו בלבבו (שמות ד, י"ד)

במדרש (ילקוט וישב רמז קמא): "אילו הי' אהרן יודע שהקב"ה כותב עליו 'וגם הנה הוא יוצא לקראתך וגו', בתופים ובמחולות היה יוצא לקראתו".

ושמעתי ממו"ח רבינו הגדול זצוק"ל בביאור דברי המדרש, כיון שאהרן הכהן לרוב גדלותו ביראת ה', הי' מעביר כל מעשיו ופעולותיו בכור

את עצמו בלי שום משוא פנים, ולא הי' בוטח בעצמו בהרגש השמחה הפנימית ושמא אלו התופים והמחולות רק פעולות חיצוניות שמראות את השמחה יותר מן המידה האמיתית שמרגיש הוא בלבבו באותה שעה, ולכן נמנע מלהראות שמחה חיצונית בכלי שיר אעפ"י שבאמת הי' מלא שמחה פנימית גם בשיעור זה של יציאה בתופים ומחולות, וע"ז אמרו חז"ל שאילו היה יודע אהרן שיכתוב עליו הקב"ה בתורת אמת 'וראך ושמח בלב', והקב"ה מעיד עליו ששמחתו היא שמחה שלימה בלי שום פגם, א"כ הי' יודע שגם יציאתו בתופים ומחולות היא פעולה אמיתית ללא שום פגם, ובדאי היה עושה כן, שהרי זו היתה

הרגשתו האמיתית מלכתחילה – לבטא את שמחתו במעשה, ונמנע מכך רק משום שחשש שמא זו תהיה פעולה חיצונית גרידא. סיפור מעין זה סופר בדורנו על המשגיח הגה"צ ר' יחזקאל לוינשטיין זצ"ל, שסירב להספיד בהלוויית הגאון ר' אייזיק שר זצ"ל והסביר אח"כ למקורביו כי חשש שבעת שיספיד את ר' אייזיק זצ"ל יתעורר בו הבכי בנקל, כיון שסמוך לאותו הזמן נפטרה נכדתו של המשגיח, ואיך אוכל להניח את השומעים לחשוב שאני בוכה על סילוקו של חכם ולאמיתו של דבר סיבת הבכי תהיה על פטירת נכדתי.

כח העמידה של כלל ישראל – על ידי לימוד התורה

לפיכך הטיל הקב"ה שמו עליהם, ה"א מצד זה ויו"ד מצד זה, לומר מעיד אני עליהם שהם בני אבותיהם, ובאמת יש לתמוה על ענין זה, מה נתן לבני ישראל את הכח לעמוד במשך תקופה כה ארוכה? היאך הצליחו כולם להשאר שלמים ברוחם, טהורים וקדושים, עד שהעיד הקב"ה על נשותיהם שלא היה פסול באף אחת מהן? הרי כבר אמר הקב"ה לבני ישראל (קידושין ל' ב'): "בני, בראתי יצר הרע ובראתי לו תורה תבלין, ואם אתם עוסקים בתורה אין אתם נמסרים בידו וכו' ואם אין אתם עוסקים בתורה אתם נמסרים בידו", וכיון שבאותו זמן עדיין לא ניתנה התורה, מהיכן היה להם את הכח לעמוד כנגד היצר הרע ונסינותיו הגדולים?

אך בדברי המדרש מתבאר שאה"נ ללא כח התורה אין כל אפשרות לעמוד בנסיון. אך בני ישראל השיגו כבר במצרים את סגולת התורה, על ידי הלימוד במגילות שקיבלו מאבותיהם, מגילות שהעניקו להם את סגולת ה'תבלין' שבתורה, ומכח זה עמדו כנגד טומאת מצרים עוד קודם מתן תורה.

זהו העומק של גזירת פרעה הרשע. פרעה הבין שמקור הכח של בני ישראל הוא הלימוד בתורת ה', לימוד שהעמיד אותם מבחינה רוחנית, ורק מכח לימוד זה הצליחו בני ישראל להמנע מלהתבולל ולהתערב במצרים. לכן, כיון שהבין שאין כל אפשרות להכחידם כל עוד יש להם אפשרות להגות במגילות, גזר פרעה על עבודה תמידית, כדי שלא להותיר להם זמן ללמוד.

תקבד העבדה על האנשים ויעשו בה ואל יעשו בדברי שקר (שמות ה, ט) מלמד שהיו בידם מגילות שהיו משתעשעין בהם משבת לשבת וכו' לפי שהיו נוחין בשבת. א"ל פרעה תכבד העבודה על האנשים ויעשו בה ואל יעשו וגו', אל יהו משתעשעין ואל יהו נפישין ביום השבת (מד"ר פר' ד').

שמעתי ממו"ח רבינו הגדול זצ"ל, לעמוד על החידוש המתבאר בדברי המדרש, חידוש בפשט לשון הכתוב. ההבנה הפשוטה בלשון הכתוב היא שמטרת פרעה היתה להטריד את בני ישראל בעבודה תמידית, כדי שלא יהיה להם פנאי ומנוחת נפש לחשוב על אפשרות יציאה ממצרים. אך חז"ל מחדשים כאן שהסיבה העיקרית לגזירת פרעה היתה אחרת לגמרי.

כל עוד היה לבני ישראל זמן שבו נחו מעבודתם, הם ניצלו זמן זה כדי להגות וללמוד במגילות שהיו בידם, מגילות שממן הם למדו מה חובותיו של איש ישראל, ומה הן ההנהגות הטובות שעליו לסגל לעצמו. לימוד זה נעשה על ידי התבוננות במעשי אבותיהם שהיו כתובים באותן מגילות, לימוד זה היה מקור הכח הרוחני של בני ישראל, הוא זה שהעמיד את האומה הישראלית במצרים, ורק על ידו הצליחו בני ישראל להתמודד עם טומאת מצרים.

הרי אמרו חז"ל על הפסוק (במדבר כו) 'חונך משפחת החנוכי לפלוא משפחת הפלוא' (הובא ברש"י שם): "לפי שהיו האומות מבזין אותם, ואומרים מה אלו מתיחסין על שבטיהם, סבורין הם שלא שלטו המצריים באמותיהם? אם בגופם היו מושלים, קל וחומר בנשיותיהם.

משא רבינו שליט"א

עבור כינוס למען מפעל "טהרת המשפחה" בארה"ק - מוצש"ק ויגש תשפ"ד

טהרה מביאה לברכה ה'

ברשות מרן ורבנן שליט"א

היום קראנו בהפטר פרשת השבוע בנביא יחזקאל פרק ל"ז. שזהו ההמשך מפרק ל"ו, ושם בפרק ל"ו נאמר, "בן אדם בית ישראל יושבים על אדמתם ויטמאו אותה בדרכם ובעלילותם כטומאת הנדה היתה דרכם לפני, ואשפוך חמתי עליהם על הדם אשר שפכו על הארץ ובגלוליהם טמאוה" וגו'. ובהמשך כתוב שם, "וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל טמאותיכם ומכל גלוליתם אטהר אתכם, ונתתי לכם לב חדש ורוח חדש אתן בקרבכם" וגו'. ובהמשך בפרק ל"ז, שהיא הפטרת השבוע, קראנו, "כה אמר ה' אלו' הנה אני לקח את בני ישראל מבין הגוים אשר הלכו שם וקבצתי אתם מסביב והבאתי אותם אל אדמתם וגו', ולא יטמאו עוד בגלוליהם ובשקוציהם וגו' והושעתי אותם מכל מושבתיהם אשר חטאו בהם וטהרתי אותם והיו לי לעם ואני אהיה להם לאלו" וגו'.

טהרתן של ישראל היא על ידי "וזרקתי עליכם מים טהורים".

והנה לא צריך להאריך בחשיבות של המפעל הגדול בזמנינו, של "טהרת המשפחה", שכל גדולי ישראל מסרו את נפשם למען ענין זה. והתורה כותבת "ולא תטמא את הארץ אשר אתם יושבים בה אשר אני שכן בתוכה כי אני ה' שכן בתוך בני ישראל". ובדאי שכל מי שתומך ומסייע למפעל הגדול "טהרת המשפחה", הרי הוא מרבה קדושה וטהרה בכלל ישראל, ועל ידי כך אנו זוכים להשראת השכינה, ועל השראת השכינה כתוב בפסוק "כל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיך". שכשיש השראת השכינה יש ברכה.

וכמה אנו זקוקים היום, לברכת ה' במצבינו כמו שכתוב בפסוק "והושעתי אותם". וכל מי שתומך במפעל של "טהרת המשפחה", זכות הרבים תלוי בו, והוא מזכה את כלל ישראל לדורות עולם.

הלכות והנהגות

ממזן פוסק הדור

רבי משה שטרנבוך שליט"א

פרשת שמות תשפ"ד

(מתוך שיעור שנמסר לחו"ר כולל תשובות והנהגות)

נפק"מ בזה לגבי חליצה

ובכל זה יש נפק"מ גם לגבי חליצה, שהרי בחליצה צריך דווקא 'לשון הקודש', וא"כ יש להסתפק אם מועיל חליצה לאשכנזי בהברה של ספרדים,

ונראה שדבר זה תלוי במחלוקת הנ"ל המשנה ברורה עם הגאון מבריסק, דלדעת המשנה ברורה הרי זה מועיל כיון שגם שיבוש לשון נחשב 'לשון הקודש', אבל לדעת הגאון מבריסק, אם משבשים הלשון אין זה נחשב 'לשון הקודש' אלא נחשב לשון אחר, ובחליצה לא מועיל לשון אחר.

ובאמת כבר נחלקו גדולי האחרונים אם בחליצה מועיל 'שיבוש לשון', שהמהרי"ט כתב דבחליצה מועיל גם 'שיבוש לשון' ואין צריך לומר בלשון הקודש ממש, ולמד כן מנדרים שמועיל כינויי נדרים,

אבל בשו"ת עונג יו"ט כתב דבחליצה כיון שצריך 'לשון הקודש', לא מועיל כשאומר בשיבוש לשון.

(וכמדומה שלאחר זמן כשראה מרן הגרי"ז את דברי המהרי"ט, היה נבון מאוד, וכבר פקפק קצת בחומרא זו כיון שבמהרי"ט מבוזר דלא כדבריו).

וזכורני שפעם באה לפנינו בבי"ד העדה החרדית, יבמה ספרדיה לקבל חליצה והיבם היה אשכנזי, נסתפקתי אם צריכה לומר כמו ספרדיה כיון שהיא עצמה ספרדיה,

או דילמא כיון שזהו קריאה ליבם שהוא אשכנזי, עליה לומר הקריאה בלשון הקודש כפי מסורת היבם, ומה עוד שגם אצל חברי הבי"ד מסורת דילהו לומר לשון הקודש בהברה אשכנזית.

ולבסוף מספק הוריתי לה שצריכה לומר כל תיבה ב' פעמים דהיינו פעם אחת בהברה ספרדית ופעם אחת בהברה אשכנזית, כיון דקריאת חליצה הוא דין דאורייתא.

בדין קריאת התורה ונשיאת כפים וחליצה בהברה אחרת

זכורני ששמעתי מפי מרן הגרי"ז זצ"ל דאשכנזי הקורא ק"ש בהברה ספרדית, אע"פ דלא חשיב לשון הקודש, מ"מ מועיל מדין 'כל לשון', דהברה אחרת לא גרע מלשון אחר, וק"ש הרי נאמרת בכל לשון.

אמנם כל זה רק בקריאת שמע שנאמרת בכל לשון, אבל בקריאת התורה חשש מרן הגרי"ז זצ"ל דהלכה כמ"ד (ברכות י"ג ע"א) "כל התורה כולה בלשון הקודש נאמרה", [וכשיטת רש"י שם דקאי לענין קריאת התורה דיש לקרוא דווקא בלשון הקודש], ולכן הקפיד לשמוע קריאת התורה דווקא מאשכנזי שהיה קורא בהברה שלו, שהרי אם יקרא בהברה אחרת - הוי כמו קריאה בלשון אחר דלא מועיל בקריאת התורה.

וזכורני שכאשר התפללתי עם מרן זצ"ל בשב"ק בעיר נתניה, חיפש מרן זצ"ל בעל קורא ולא מצאו, עד שבא בעל קורא חסידי שקרא כמנהג יוצאי הונגריה, וכשגמרו את העליה הראשונה, ביקש מרן זצ"ל מחילה מהבעל קורא על שצריך להחליפו באחר, ולאחר שפייס את דעתו הורה להחליפו בבעל קורא אחר שיקרא במבטא שלו ויחזור לקרוא מתחילת הפרשה.

מהמשנה ברורה בהלכ' נשיאת כפים מוכח דלא כהגרי"ז

אמנם מדברי ה"משנה ברורה" בהלכות נשיאת כפיים (סי' קכ"ח ס"ק ק"כ) מוכח דלא כהגאון מבריסק, שהרי בנשיאת כפים צריך דווקא 'לשון הקודש', ואעפ"כ כתב המשנה ברורה שבמקום שכל בני העיר קוראים לשיבולת סיבולת, מותר להם לישא כפים, ומוכח דס"ל להמשנה ברורה דשיבוש לשון אינו נחשב כ'לשון אחר' אלא נחשב 'לשון הקודש' ממש, ולכן מועיל גם בנשיאת כפים.

מלשכת הגזית

בדיקת בית המטבחים במפתיע ע"י מרן רבן של ישראל שליט"א

השבוע ביום ראשון יצא מרן רבן של ישראל שליט"א לבדוק את משחטת העדה החרדית בעטרות, בבדיקת פתע שהתקיימה ללא התרעה והודעה מראש לצוות השוחטים והבודקים.

בשעה 11:45 הופיע מרן שליט"א בשערי בית המטבחים, ובדק את כל שלבי וחלקי בית המטבחים במשך במשך למעלה מ 40 דק', מתוך כובד ראש ואחריות עצומה שהיתה ניכרת על פניו.

עם תחילת הסיור פנה רב בית המטבחים, ראב"ד לשכת הפוסקים וחבר הבד"צ הגאון ר' אהרן בראדנסופער למרן שליט"א ואמר לו "אנן שליחותיה קעבידנא", ומרן שליט"א ביקש מהדיין להתלוות אליו יחד עם רב בית המטבחים הנוסף הגאון רבי חיים יוסף בלויא שליט"א כדי לקבל פירוט על כל מהלך השחיטה והבדיקה. רבני בית המטבחים ניצלו את הזדמנות הסיור והליוי להציע בפני מרן שליט"א כמה וכמה שאלות בהלכה שהתעוררו בשטח, ומרן שליט"א הכריע את השאלות והשיב לכל אחד במתינות.

תחילת דבר ביקש מרן שליט"א לראות את החלפים (סכיני השחיטה) ולבודקם. מרן בדק 3 חלפים שהגישו לפניו, ולאחר מכן שאל: "וכי תמו החלפים"? וביקש לראות עוד חלפים מזדמנים.

לאחר מכן פנה מרן לבית המטבחים, ובאמצע הילוכו בבית המטבחים ביקש לעצור במפתיע ולהתבונן במעשה הפועלים.

לאחר שראה כי טוב הוא והפועלים עושים מלאכתם בנאמנות, הלך לבדוק המליחה. והתפעל כשראה שהמליחה נעשית על ידי יהודים יראים ושלמים מאנ"ש דווקא. וביקש לקבל לידיו כמה עופות ולבדוק את טיב המליחה, והתבונן בכל צדדי העוף.

לאחר מכן פנה מרן שליט"א לבדוק את מסלול בדיקת הריאות, ובדק בעצמו כמה וכמה מהריאות, והשיב לשאלות השוחטים שהתעוררו במקום.

מרן שליט"א ביקש לראות את מסלול החתמת 'טרייף' על העופות הנפסלים כדי לוודא שאינם מתערבים בעופות הכשרים, ובירר להיכן הם נמכרים כדי לוודא שלא יגיעו לעולם ליד ישראל.

במהלך הסיור אף ביקש מרן שליט"א לבדוק מקרוב את המעקב המתבצע אחרי העובדים הישמעאליים במפעל לוודא שאינם גונבים 'פלומבות' של וועד השחיטה להחתים בהם את את העופות הפסולים, ושמוח לראות את מהלך המעקב הצמוד של הבד"צ המוודא כי החותמות שביד המשגיח לא יוכלו לבוא ליד הגויים.

לסיום בירך מרן שליט"א את ראב"ד לשכת הפוסקים ורב המשחטה חבר הבד"צ הגאון הגדול רבי אהרן בראדנסופר שליט"א שיזכה להמשיך במפעלותיו הברוכים למען בית ישראל ולעמוד על משמר התורה וההוראה בישראל.

הנהגות מרן שליט"א מימי המלחמה בצעירותו (חלק ו')

(הועתק מתוך ספרו החדש של הרב יעקב ב. פרידמן הנמצא בשלבי עריכה אודות תולדות חייו של מרן שליט"א המשוכלב בעובדות והנהגות שקיבל מרן שליט"א מרבתי).

הייתי המום. והייתי בטוח שנפלה טעות במה שסופר לו. סיפרתי לו בצער, שבפועל שליחותי נכשלה, ולא פעלתי דבר. אפילו את הוצאות נסיעתי הפסדתי לשיבה! הוא חיך לעברי, ואמר בהתפעלות:

"בוודאי שהצלחת משה! והרי הצלת את השיבה! השיבה יצאה בזכותך מאפילה לאורה".

רבי, אמרתי לו בהשתוממות, לא התרמתי אתמול אפילו פרוטה אחת!".

"טעות בידך", השיב בנחת ופניו נוהרות, "הנה אמש יצאת למסור את נפשך לחיזוק השיבה, והבוקר נכנס אליי יהודי והפקיד בידי סכום עצום של לירות שטרלינג להחזקת השיבה! אשריך, משה!"

האם המאמצים שלי אתמול, שאלתי בפליאה, הניעו את הנדיב להביא היום את נדבתו?

"וודאי", השיב בהתלהבות, "והרי אנשי אמונה אנחנו! ויודעים שהפעולות שלנו אינן אלא בגדר השתדלות. וגזירה היא מלפניו שבלא השתדלות מצד האדם אין הקב"ה משפיע מה שכבר נגזר. ועל ידי ההשתדלות הנפלאה שלך אתמול, עזר הקב"ה לשיבה היום! הרבה דרכים למקום".

אחר כך הוסיף ודיבר אתי בצער על אלו שלא רצו לקבל אותי בטענה ש"אינם מקבלים שנוֹרְעֵרְס". הוא דיבר מנהמת לבו, תוך השתתפות מלאה בצערם של הטועים:

"והרי הם עניים יותר מאתנו, משה! עניים מרודים! תאמר, הרי הם מבוצרים בארמונותיהם... בפועל הם נזקקים יותר מפושטי-יד שבינינו! שהרי בעוד שכל פעולה שלנו מרוממת את קומתנו, ונכתבת בספר זיכרון ליראי ה' ולחושבי שמו, העשירים המדומים ההם מפסידים בידיהם את ברכת ה', ומאבדים את עולמם הנצחי!".

באחד הערבים, כשהגענו למצב נורא שכבר לא היה מה לאכול, שלח אותי מורי ורבי צ"ל להתדפק על פתחי נדיבים ולבקשם שיתנו משהו להצלת השיבה מחרפת רעב.

כל אותו ערב כיתתי רגלי בין הבתים, אך למרות מאמצי לא עלה הדבר בידי. מרבית בעלי הבתים שבפתחיהם דפקתי, לא פתחו כלל. ואלו שפתחו את דלתם, לא פתחו את לבם, ופטריו עצמם בטענות שכבר תרמו, או שיש להם התחייבויות קודמות. עזי פנים שבהם צעקו לעברי שגלך לעבוד ולהתפרנס בעצמנו, ולא נבקש מאחרים לשאת בעול פרנסתנו.

אחד הקשיים בקיבוץ כספים לצדקה בימים ההם, היה קשור גם לעובדה שהמלחמה והעניות המרה בלונדון של אותם ימים הביאה רבים לדפוק על פתחי נדיבים. והיו בעלי בתים שהתרעמו על הטרדה הזו. ואף היו מתוכם שתלו מראש מודעות בפתחי החצרות, שאסרו להטריד אותם בהתרמות. ואף היו בתוכם שונאי תורה שתלו שלט מתקלס: "הכניסה לכלבים ומקבצי נדבות אסורה!"

חזרתי בפחי נפש לשיבה בהרגשה שלא די בזה שלא הצלחתי כלל לאסוף כסף, אלא השיבה גם הפסידה את הוצאות הנסיעה שלי.

למחרת התיישבתי ללמוד כהרגלי בהיכל השיבה. בעודי יושב ולומד הגיע לאוזני שמועה שמו"ר צ"ל מחפש אותי. חששתי שהוא מקפיד עלי שלא פעלתי מאומה. אלא שכעבור מספר דקות ראיתי אותו נכנס לשיבה, ולמראה פליאתי נראה זורח כולו. הוא ניגש אליי, והניח יד על שכמי כשפניו מאירות משמחה:

"ישר כוח גדול, משה! אמר ברגש. "הצלחת בסייעתא דשמיא הצלחה נפלאה!".

דברי מרן רבן של ישראל שליט"א לכינוס 'כח התורה' להגברת לימוד התורה בקרב אנשי עמל ועשייה קובעי עיתים לתורה

במהלך שבוע שעבר נשא מרן שליט"א דברי חיזוק לכינוס 'כח התורה' להגברת לימוד התורה והנהגה התורנית בקרב אנשי עמל ועשייה קובעי עיתים לתורה, ובדבריו אמר:

"כמה אנו שמחים שיש ברוך ה' גם אצל בעלי בתים גופא התחלת תנועה שיבינו שהתורה שלהם חשובה מאוד גם כן אצל הקדוש ברוך הוא. אם נותנים מהזמן שמייעד לביזנועס' ולשאר דברים אפילו 5 דקות, הרי זה חשוב לקדוש ברוך הוא, ובעולם הנצח כל אחד יראה וירגיש איך הקב"ה נותן לו שכר על כל רגע ורגע.

ויה"ר שנזכה במהרה לקיום התפילה "יכירו וידעו כל יושבי תבל כי לך תכרע כל ברך תישבע כל לשון לפניך ה' אלוקינו יכרעו ויפולו ולכבוד שמך יקר יתנו ויקבלו כולם את עול מלכותך ותמלך עליהם מהרה לעולם ועד", ו"כולם" הוא קריאה לכל יהודי ויהודי לקרוא בשם הקב"ה, והיינו לכוון בכל מצוה לשם שמים, וכן כשאומר בברכה ה' אלוקינו, יזכור שיש בורא ומנהיג לעולם. ויה"ר שבמהרה ובקרב נזכה להתגלות כבוד ה'.

הדרכות ותשובות ממרן שליט"א לארגון 'אחינו'

במסגרת הפרויקט המיוחד של 'מתיקות התורה' - גישמאק בלימוד' של ארגון 'אחינו' - זרוע החיזוק של 'דרשו' יצאו ראשי ארגון אחינו לפני כשבועיים, לשחר את פני מרן רבן של ישראל לקבל מפיו תורה והדרכה.

בתחילת הדברים שאלו משלחת ארגון אחינו: "כיצד יוכל בחור או אברך המעוניין ללמוד גמרא מתוך הנאה ומתיקות, אך מתקשה בהשגת הגישמאק".

מרן שליט"א השיב על אתר, שהדרך העיקרית להשגת הגישמאק בלימוד היא על ידי בהירות, - 'קלארקיט' בלשונו. לומר שהדברים יהיו חדים

וברורים אצל הלומד, שיידע את מה שלמד בצורה ברורה, ולא יישארו נקודות מעורפלות ולא ברורות, מה שמפריע להשגת המתיקות בלימוד.

"לא להתייאש!!!", הדרך מרן שליט"א כיצד ניתן להשיג את אותה בהירות הנחוצה כל כך כדי להרגיש את מתיקות התורה. "לא להתייאש! חזר ואמר שוב ושוב, "לא להתייאש, ללמוד עוד פעם ועוד פעם, עד שהלימוד נהיה ברור ללומד!".

בהקשר זה גם אמר מרן פוסק הדור, שגם הצוותים בשיבות הקדושות צריכים להיות ערים לכך: "צריכים לבחור מגידי שיעורים עם הסברה טובה ובהירה, שיוכלו ללמד את הבחורים את הגמרא באופן שתהיה להם בהירות וממילא ייהנו מהלימוד".

כמו כן הוסיף מרן פוסק הדור, שכדאי לכל בחור ואברך לנסות ולתחבר גם לחברותא הלומד בדרך זו, בלי לוותר ובלי להתייאש, עד שמשיגים את הבהירות, את ה'קלארקיט', ואז ייהנו ויחוו בטעמו המתוק של לימוד התורה.

ומה יעשו מגידי השיעורים כדי שהתלמידים יבינו בבירור? הוסיפו ראשי ארגון 'אחינו' לשאול, ומרן פוסק הדור השיב שתפקידו של המגיד שיעור זה להסביר שוב ושוב, מספר פעמים, עד שיראה שכל התלמידים הבינו את דבריו הדק היטב.

שוב שאלו את מרן שליט"א מה נשתנו הדורות הללו מהדורות הקודמים, שלפני שנות דור היו לומדים תורה מתוך הדחק, לא היה להם לאכול לשובע נפשם, ובכל זאת למדו עד כלות הכוחות, ובזמנינו אנו יש שפע גשמי ב"ה, אבל אין את אותה יגיעת התורה.

מרן שליט"א השיב בפשטות, הדורות הקודמים היו קרובים יותר להקב"ה...

איך אפשר להגיע לשמחה בלימוד התורה

רבינו מרן ראש הישיבה הגרמ"ה הירש שליט"א

היה באמירה זו חסרון דק מאוד באמונה, שאף על פי שהאמין בה' מכל מקום ביקש איזה סימן כדי לחזק את האמונה שלו, ומכיון שעם ישראל יונק את כוחו הרוחני מאברהם אבינו, צריכים היו לתקן את חסרון האמונה שלו, והתיקון לכך היה שכל ישראל ירדו להשתעבד במצרים, וייצאו משם באותות ובמופתים גדולים, ועל ידי כך תתחזק אמונתם ביותר, ויגיעו לדרגה של שלימות באמונה.

והוסיף על כך מו"ר זצ"ל, שאין לתמוה מדוע הוצרך השיעבוד, הרי הקב"ה יכול היה לעשות לעם ישראל ניסים ונפלאות גם בלי שיעבוד, שכן כך הוא טבעו של אדם, שיכול לראות ניסים ונפלאות גדולים ביותר, ומכל מקום לא יעשו עליו רושם, מאחר ואינם נוגעים לו ישירות, אבל כאשר הדבר נוגע אליו, כגון שהיה במצב של סכנה ונעשה לו נס ויצא מהסכנה, אז הדבר עושה עליו רושם גדול.

והביא ראייה לכך מפרשת עקב, שם נאמר (דברים ח ג) 'ויענך וירעיבך, ויאכילך את המן אשר לא ידעת ולא ידעון אבותיך, למען הודיעך כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם, כי על מוצא פי ה' יחיה האדם'. דהיינו, שמטרת המן היתה להחדיר בליבם את האמונה שהפרנסה תלויה רק בקדוש ברוך הוא. ולכן היו בירידת המן כמה ניסים, שלצדיקים ירד בסמוך לביתם, והרשעים היו צריכים לטרוח, וכן שירד מן לכל אחד כפי מספר הנפשות שהיו בביתו, ומטרת הניסים הללו הייתה להראות שיש לכל אדם 'השגחה פרטית' על פרנסתו.

ולכאורה יש לתמוה, מדוע הוצרך שיהיה קודם ירידת המן מצב של 'ויענך וירעיבך'. אלא בהכרח רואים מכאן את היסוד הנ"ל, שאם לא היו עם ישראל מתענים ברעב מקודם לכן לא היה הנס של ירידת המן משפיע עליהם, מאחר ולא היה הדבר נוגע אליהם, ורק לאחר שהרגישו עינוי ורעב, והמן הציל אותם ממיתה, אז הועיל הנס לעשות בהם את הרושם הראוי.

נתבאר עד עתה ביאור אחד בטעם שיעבוד מצרים, שהוא כדי לתקן את החיסרון הדק באמונה שהיה לאברהם אבינו, ומפני כך היה צריך שישתעבדו ישראל במצרים שיעבוד חזק מאוד, וינצלו ממנו על ידי ניסים ונפלאות, ובכך יגיעו לשלימות האמונה.

ביאור נוסף בזה מצינו בדברי הרמח"ל (דרך ה' ח"ד פ"ד

לפעמים, כאשר אנו מתבוננים בבחור ישיבה העמל בתורה, מתעוררת לנגד עינינו תמיהה גדולה.

הרי יודעים אנו ש'פקודי ה' ישרים משמחי לב' (תהלים יט ט), ואם כן צריך היה להיות שבחור היושב ולומד בהתמדה תהיה ניכרת עליו השמחה, ומדוע לא תמיד רואים זאת בפועל?

כדי לבוא לביאור הענין, עלינו להקדים שאלה גדולה בפרשת השבוע. מוצאים אנו בפרשה שאחר שנים ארוכות של שיעבוד נורא שמשתעבדים בני ישראל במצרים, בא הקב"ה אל משה ואומר לו 'צעקת בני ישראל באה אלי, וגם ראיתי את הלחץ אשר מצרים לוחצים אתם. ועתה לכה ואשלחך אל פרעה, והוצא את עמי בני ישראל ממצרים' (שמות ג ט-י). דהיינו, 'הגיע זמן הגאולה!'

מה היה משה רבינו צריך לעשות כשהוא שומע בשורה כזו? לרוץ ולגאול את ישראל!

ומה הוא עונה בפועל? 'מי אנכי כי אלך אל פרעה, וכי אוציא את בני ישראל ממצרים' (שם פסוק יא). ומבאר רש"י, שטען משה לקב"ה 'מה זכו ישראל שתעשה להם נס ואוציאם ממצרים'.

והשיב לו הקב"ה (שם פסוק יב) 'ויאמר כי אהיה עמך, וזה לך האות כי אנכי שלחתיך, בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלוקים על ההר הזה'. ופירש רש"י שם, 'ושאלת מה זכות יש לישראל שיצאו ממצרים, דבר גדול יש לי על הוצאה זו, שהרי עתידים לקבל התורה על ההר הזה לסוף שלושה חדשים שיצאו ממצרים'.

ולכאורה כל 'משה ומתן' זה הוא 'מדרש פליאה'. הרי משה רבינו הוא המנהיג של כלל ישראל, ועם ישראל סובל שנים רבות סבל נורא תחת יד מצרים, ובא אליו הקב"ה ואומר לו שיוציא אותם משם, היה לו לילך ולהוציאם מיד, ומאי נפקא מינה אם יש להם זכות או לא?

כדי ליישב תמיהה זו עלינו לבאר תחילה מה היתה מטרת שיעבודם של בני ישראל במצרים.

מו"ר הגר"א קוטלר זצ"ל היה מביא על כך את דברי חכמים במסכת נדרים (לב), שסיבת השיעבוד היתה משום שאמר אברהם אבינו 'במה אדע כי אירשנה' (בראשית טו ח). וביאר הענין, שאין כאן 'עונש' אלא 'תיקון', שכן לפי מדרגתו הגבוהה של אברהם אבינו

אות ט), המבאר שקודם חטא 'עץ הדעת' היה אדם הראשון במדרגה גבוהה מאד, כמלאכי השרת, ולאחר החטא ירד אדם ממדרגתו, וירד כל העולם עמו, והיה הרע מתגבר בעולם ביותר, וחיפש הקב"ה אדם שיוכל להחזיר את העולם לקדמותו, למצב שהיה לפני החטא, ולא מצא אלא את אברהם אבינו, והפרישו שיהיו הוא וזרעו מובדלים לה'. ועדיין היה הרע ממשיך להתגבר בעולם, מחמת הזוהמה הראשונה שלא נפרדה מהם לגמרי, ולכן עדיין לא יכלו בני ישראל להתחזק להיות 'אומה שלמה', ולזכות לעטרות הראויות להם, ועל כן הוצרכו לגלות למצרים ולהשתעבד, ושם נצרפו ונזדככו כמו זהב בתוך כור, עד שנטהרו לגמרי מזוהמת החטא של אדם הראשון.

על פי ביאורים אלו ניתן ליישב את התמיהה ששאלנו, מדוע לא רצה משה לילך מיד לגאול את ישראל, אלא בירר אם יש להם זכויות. שכן משה רבינו הבין בדעתו הגדולה שעם ישראל עדיין לא נזדכך במצרים כל הצורך, ולא הגיעו אל המדרגה הגבוהה האמיתית שצריכה להיות להם [אם בחיזוק האמונה, ואם בטהרה מזוהמת החטא], אלא שלצורך השעה, מחמת קושי השיעבוד, הקב"ה כביכול 'הסתפק במועט', והסכים להוציא את עם ישראל ממצרים אף על פי שהם עדיין במדרגה פחותה יותר. ועל כך טען לו משה רבינו, שעדיף שישארו במצרים עד שיגיעו למדרגה שהם צריכים להשיג. והשיב לו הקב"ה, שאף שאכן לא הגיעו עדיין למדרגה הגבוהה הנדרשת מהם, מכל מקום עתידים הם להגיע אליה על ידי קבלת התורה [הן על ידי לימוד התורה, והן על ידי הגילויים המופלאים של הר סיני].

על פי זה ניתן להבין מאמר חז"ל נוסף (פסיקתא דרב כהנא, פיס' יב אות טז), המבאר את טעם הדבר ש'ישלח משה את חותנו וילך לו אל ארצו' (שמות יח כז), 'אמר הקב"ה, בני השתעבדו בטיט ובלבנים, ויתרו ישב לו בשלווה בהשקט בארצו, ובא להיות בשמחה של תורה, הוא יהנה מהתורה?' כלומר, מאחר ויתרו לא השתתף בשעבוד מצרים עם בני ישראל, ממילא הוא לא זכה להשיג את הזיכרון שנזדככו כלל ישראל במצרים, וממילא לא היה ראוי לקבל את התורה.

ונבאר הדברים יותר. על ידי השעבוד במצרים קנו כלל ישראל שתי מעלות חשובות. האחת, מעלת השפלות והענוה, שקנו בנפשם על ידי ההשפלה שהושפלו על ידי המצרים כשהיו עבדים להם. והשנית, מעלת ההסתפקות, שקנו בנפשם על ידי חיסרון הגשמיות שהיה להם במצרים. ושתי מידות אלו, של ענוה והסתפקות במועט, נחוצות מאד כדי לזכות לשמחת קבלת התורה, ויתרו שלא זכה להשיג מעלות אלו בשלימות, לא היה יכול לקבל התורה.

ויסוד זה, שקניין התורה תלוי במיעוט תענוגים וענוה, כתוב ברבינו יונה, שכן על דברי המשנה במסכת אבות (פ"ב מ"ב) 'התקן עצמך ללמוד תורה', מפרש רבינו

יונה ש'תיקון' זה הוא 'למעט התענוגים כדי שילמוד תורה הרבה', שהרי 'כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה' (שם פ"ו מ"ד), כי 'עידונים' זה סתירה לרוחניות, והלומד מתוך עידון אין התורה שוכנת בתוכו. ולגבי הצורך במידות מתוקנות כדי לזכות לתורה, כתב רבינו יונה בפרק שלישי (שם פ"ג מ"ז), על משנת 'אם אין דרך ארץ אין תורה', וזה לשונו, 'רצה לומר, שצריך תחילה לתקן את עצמו במידות, ובזה תשכון התורה עליו, שאינה שוכנת לעולם בגוף שאינו בעל מידות טובות'.

לפי המתבאר נבוא ליישב את השאלה שפתחנו בה, מדוע רואים לפעמים בחור שלומד הרבה, ואף על פי כן אינו זוכה לשמחת התורה. והתשובה לכך היא, שחסר לו בתיקון המידות ובהסתפקות, ולפיכך התורה אינה שוכנת בו, ואינה נעשית חלק ממנו, וממילא אינו זוכה לשמחת התורה, וכפי שנתבאר, שבלי ההכנה של זיכרון מצרים לא היו ישראל זוכים לקבלת התורה.

עוד יש להוסיף, שמלבד שני התנאים הנ"ל [של ענוה והסתפקות] יש תנאי נוסף הנצרך לשמחת התורה, והוא יראת שמים.

ונבאר הדברים. כתוב במשלי (א ז) 'יראת ה' ראשית דעת, חכמה ומוסר אוילים בזו'. ואומר על כך רבינו יונה 'תחילת כל דעת תלמוד לנפשך יראת השם יתברך', דהיינו שלפני לימוד התורה צריך ללמוד יראה, ומדוע? 'כי החכמה והמוסר אוילים בזו', כלומר, שהטפשים אינם מחשיבים את התורה, מפני 'שאין להם יראת ה' ואינם יקרים בעיניהם', אדם שאין לו יראת שמים אינו מחשיב תורה, 'ולא תצליח בלימוד החכמה אם אינה יקרה בעיניך, ולא תתקיים בידך'. ונאמר (תהלים קיט קיא) נחלתי עדותיך לעולם כי ששון ליבי המה'. כלומר, אדם נוחל את התורה רק באופן שהיא 'ששון לבו', ולכן מתפללים 'והערב נא', כי אם אין לאדם ערבות בתורה אינו יכול לקנותה.

נמצא שיש כאן תנאי שלישי לזכות לתורה, ואין די בכך שאדם מתנזר מגשמיות ויש לו מידות מצוינות, אלא צריך שתהיה בו יראת שמים, שכן אדם שיש בו יראת שמים רוצה להתקרב לקב"ה, והדרך הטובה ביותר להגיע לקירבת הבורא היא על ידי לימוד התורה, כמו שכתב הרמח"ל ב'דרך ה' (ח"ד פ"ב אות ב), וממילא אם אדם חפץ בתורה כדי להתקרב על ידה לבורא העולם, על ידי כך הוא מחשיב את התורה, וזה מביאו לשמוח בתורה, ושמחת התורה מביאה לידיעתה.

ר' אהרון זצ"ל מוסיף עוד ענין אחד כללי. כתוב בחובות הלבבות (שער חשבון הנפש, פ"ג חשבון כ"ה) שתאוות העולם מפריעות ביותר למתיקות התורה, מפני שאהבת העולם ואהבת ה' יתברך הם שני הפכים, וכמו שאש ומים אינם יכולים לשכון ביחד, כך אהבת התורה אינה יכולה לשכון יחד עם אהבת העולם הזה.

דבריו החמדי

ממדרן רבינו הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א פרשת שמות תשפ"ד

ווי העמודים וחשוקיהם + שאלה משולחני של מרן שליט"א

כשנמצאים בבית כבוש

יש לדון איך מגדירים את ההשתלטות על בנין, האם זה נחשב כשאלה או שכירות שבארץ ישראל חייב במזוזה מיד, או כפונדק שאין חייב במזוזה בשלושים יום הראשונים גם בארץ ישראל.

ולכאורה דינו כפונדק, כי יסוד דין פונדק יש אומרים שהכוונה דירה שגרים בו בלי קנין [שבט הלוי (ח"ב סימן קנ"ג), וכך מובא בארחות רבינו (ח"ג מזוזה אות כג) בשם הקה"י זצ"ל], אך דעת הרבה פוסקים שפונדק יסודו בית שאין דרך בני אדם לדור בו זמן ממושך, או מחמת מיקומו, או בגלל איכות הדיור שלו.

ויעויין כמה שכתב גיסי מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל בספרו על מסכת מזוזה (פ"ב סי"ב, ובפרשה סדרה ס"ק נט) להאריך בזה, ששוכר ושואל חייב בארץ ישראל מיד, ובפונדק רק לאחר שלושים יום, ובחול"ל שואל ושוכר חייב לאחר שלושים יום ובפונדק פטור לעולם, והטעם כי שוכר ושואל גר בה דרך קבע, אלא שיש להם ריעותא שאין זה "ביתך", אבל פונדק כל הדירה היא עראי, שבידו להוציא כל יום, ויעו"ש עוד טעם שאין הדרך להשתקע בפונדק.

ונראה שגם בענינו אין זה אלא פונדק שאין גרים שם בדרך קבע, אלא בדרך עראי, וגם אין כוונתם להשתקע שם, ולכן גם בא"י פטור ממזוזה עד שלושים יום.

אם עזה יש לה דין א"י

ידוע, שעולי מצרים החזיקו ביותר מקומות בארץ ישראל מאשר עולי בבל, וכתב החזו"א (שביעית פ"ג ס"ק יט) שמעלת ישיבת א"י הוא גם במקומות שכבשו עולי מצרים ולא כבשו עולי בבל, ואם כן כיון שטעם של מזוזה שחייבת בא"י מיד ובחול"ל לאחר שלושים יום הוא משום יישוב א"י, אם כן מפת א"י לענין מזוזה כוללת גם מקומות שכבשו עולי מצרים ולא כבשו עולי בבל.

וכתב הרמב"ם (תרומות פ"א ה"ז) שסוף א"י בדרום הוא אשקלון, וכתב שם גיסי זצ"ל בדרך אמונה (ס"ק עא) שלדעתו עזה הוא חול"ל, וגם עולי מצרים לא כבשוה, אבל דעת הרבה ראשונים דעולי מצרים כבשו גם את עזה, ורק עולי בבל לא כבשו אלא רק עד אשקלון, ואפשר דגם כוונת הרמב"ם דכריבוע זה [שמונה ערים מארבעה צדדי א"י] כבשו הכל עולי מצרים, אבל חוץ מריבוע זה יש מקומות הרבה שלא כבשו, אבל יש גם מקומות שכבשו. ובמפה שצירף שם בדרך אמונה לפי הנהרות שסובבים את א"י, הכנים את עזה בתוך א"י.

ובינן שדיני מזוזה במקומות אלו הם דרבנן, אולי יש לצרף גם ספק זה, שיתכן שעזה היא מחול"ל, ולכן יש מקום להקל שלא להניח שם מזוזה עד שלושים יום.

להניח מזוזה לשמירה

אולם אין איסור להניח מזוזה במקומות אלו גם קודם שלושים יום, וגם מאד רצוי, כי המזוזה היא שמירה עליו, אבל לא יברך על קביעתה, וכמו שכתב בשדי חמד (מערכת מ כלל קיד) בשם המעשה רוקח לגבי שוכר שפטור תוך שלושים יום, לא יאחר מלקבעה מפני המזיקין, אלא שלא יברך עד תום שלושים יום.

אמנם אסור להניח מזוזה רק בשביל שמירה, וכמו שהביא בגליון מהרש"א (יו"ד סימן רפט ס"ב) בשם הגינת ורדים שאם עושה אותה משום מצוה רשאי לחשוב שבשכר מצוה ישמרהו ד', אבל העושה רק לכוונת שימור אין לו שמירה אלא סכין היא בעיניו.

ולכן נראה שמעיקר הדין כשמשלטנים על דירה פטורים שם ממזוזה לפחות בשלושים יום הראשונים, ויתכן שגם לאחר מכן, אמנם מותר להניח שם מזוזה לצורך מצוה, וגם לכוון כדי להגביר את השמירה, ולא יברך ברכה, ויזכור לקחתה לאחר שעזוב את המקום, כדי שהנכרים לא ישחיתו את המזוזה.

דיני קביעת מזוזה בבית בעזה

שאלה. ברצוננו לשאול, אנחנו נמצאים כרגע בתוך עזה, כחלק מהלחימה וההערכות אנו נכנסים לבתים, בודקים את הבית אם אין שם מטענים מוטמנים ואז אנחנו מתנחלים בבית, ואוכלים וישנים שם. לפעמים זה לכמה ימים ופעמים לכמה חודשים, משום שכל האזור ריק מתושבים. והשאלה היא האם בתים אלו חייבים במזוזה, והיו חיילים רבים שקבעו מזוזה ובידו על כך, ורצינו לשאול אם טוב עשו, שכן אנו רוצים מאד לקבוע שם מזוזה על פתחי הבתים, שהרי אנחנו צריכים שמירה מרובה וידוע גודל סגולת המזוזה לשמירה שהיא שומרת דלתות ישראל. ולכן רצוננו לשאול כך:

א. מה הדין כאשר מתיישבים בבית בתכנון לשהייה ממושכת של כמה חודשים לפחות, למגורים ועוד [אזורים ריקים מעזתיים]. ב. כאשר התכנון הוא לשהות במקום רק לילות בודדים, ולאחר מכן לעזוב את הבית [אזורים שעדיין לא ריקים לגמרי, ויש לחוש מגילוי המקום ע"י מחבלים]. ג. כאשר לא ברור כמה זמן ישהו בבית זה, משום שתלוי במצב הלחימה המשתנה כל הזמן, יתכן רק כמה לילות ויתכן לזמן ארוך יותר.

תשובה. מעיקר הדין פטורים שם ממזוזה לפחות בשלושים יום הראשונים, ויתכן שגם לאחר מכן, אמנם מותר להניח שם מזוזה, כדי להגביר את השמירה, ולא יברך, ויזכור לקחתה לאחר שעזוב את המקום, כדי שהנכרים לא ישחיתו את המזוזה.

מקורות ונימוקים

יש לדון כאן בכמה עניינים, א. השוכר או שואל דירה בארץ ישראל חייב במזוזה מיד, מה הדין במקרה זה שנכנסים לתוך בית. ב. מה דינה של עזה, האם היא חלק מא"י או שהיא חול"ל. ג. במקום שפטור ממזוזה האם מותר להניח מזוזה לצורך שמירה.

השוכר או שואל דירה בא"י

נאמר במסכת מנחות (דף מד ע"א) שהשואל או השוכר דירה פטור ממזוזה עד שלושים יום, ולאחר שלושים יום חייב במזוזה, ונחלקו הפוסקים אם חייב מן התורה או מדרבנן [יעוין בתוס' (שם ד"ה טלית) ובשו"ת רע"א (סימן סו)]. והשוכר דירה בארץ ישראל חייב במזוזה מיד משום יישוב א"י, וכתב במנחת חינוך (מצוה תכג אות ב) שלכו"ע החיוב מדרבנן.

והטעם שחכמים חייבו במזוזה בארץ ישראל מיד, כתב רש"י (ד"ה משום יישוב) [שהעזוב בית אסור להוריד את המזוזה משום סכנה, ונמצא] דלאחר שקבעה שוב אינו נוטלה משם אפילו יוצא ממנו, כדאמר בב"מ (דף קב ע"א), הלכך בקושי יצא ממנה מפני טורח מזוזה אחרת, ואפילו יוצא ממנה ישכרנה אחר מהרה כשימצאנה מזומנת במזוזה, ונמצאת א"י מיושבת.

ובשפת אמת פירש, משום דמזוזה הוא שמירה לבית משום מזיקין, לכן משום יישוב א"י לא הניחו כלל בית בלא מזוזה בא"י, שלא יהיה בלא שמירה. [ואולי אין ללמוד מכאן שבית שצריך שמירה יש להניח שם מזוזה גם קודם ל' יום, כי לאחר שחז"ל קבעו שחייב במזוזה, הרי שמקיים בה מצוה, ואז יש לו שמירה].

ובבית הלוי (על התורה עמוד קא, ירושלים תשמ"ה) ביאר שטעם הפטור בחול"ל כל שלושים יום, כיון שכל שלושים יום נחשב לעראי, ובא"י גם ישוב מועט חשיב קבע. ולכאורה לפירש"י לא שייך כאן כלל הטעם משום יישוב א"י, שהרי גם אם רוצים אינם יכולים להשאר במקום כזה [ובפרט שכולם יושבי א"י, ויש להם בית משלהם], אולם לטעם השפת אמת שצריך שמירה, כל שכן בענינו שצריך שמירה יתירה.

אמנם יתכן שזו סיבת התקנה של חז"ל, אולם במקום שלא תקנו להניח מזוזה, אין מניחים מזוזה, גם במקום שצריך שמירה.

עשרות מפונים מאזורי המלחמה שהתחזקו וקיבלו ע"ע שמירת שבת, נכנסו יחד עם ראשי ארגון 'ערכים' למעונו של רבינו, אשר עודדו וחזקו והרעיק עליהם טללי חיזוק ואמונה. אחד הנוכחים שאל את רבינו על כך שבימינו שמירת השבת קשה יותר מדורות קודמים עקב התפתחות הטכנולוגיה וכו', רבינו השיב שאכן הפיתויים לחלל שבת גדולים יותר, וכלל שאנו מתרחקים יותר ממעמד הר סיני יש ירידת הדורות אולם לפום צערא אגרא, ושמירת השבת מביאה ניסים ונפלאות וישועות בחוש. בסיום דבריו ברך רבינו כל אחד ואחד באופן אישי, ואף השיב לשאלותיהם השונות. [אנקודטה מעניינת נרשמה, בעת שאחד מהפעילים המושמעים גם כמלמד בת"ת ביקש מרבינו ברכה 'למשמעת' אצל התלמידים, רבינו חיך ואמר כי זהו כמעט בלתי אפשרי, וזהו עבודה קשה שבמקדש שכן זהו טבעם של ילדים שמרדנים הם, ואדרבה, זו עבודתו של המלמד לעבוד על מידותיו ולחנכם בנועם ובמסירות גם כשאין משמעת כ"כ].

בשבו שעבר נלב"ע בת דודתו של רבינו, האשה הצדקנית מרת אביבה פרידמן ע"ה, אשר היתה אשה מופלגת בצניעות ובחסדים ומעש"ט, רבינו התפלל עליה בכל תקופת מחלתה בלי הרף, ואף היה מגיע מדי כמה ימים לחדרה בבית"ח לבקרה ולעודדה. במסע הלייטה השתתף רבינו והספידה בקול בוכים, והזכיר הנהגה ייחודית של הנפטרת, שלא הייתה לובשת תכשיטי זהב, כדי שתברותיה שאין להם לא יקנאו בה!

בדברים שנשא בכולל 'בית דוד' התייחס רבינו ללוחמים שהרגו בשגגה את החטופים, ואמר כי בשעת מלחמה אין ישוב הדעת וזמן לחשוב, כיון שעד שתגמור לחשוב יכלים להרוג אותך ח"ו, וכבר נאמר בפסוק (שמואל ב, יא כה) 'כי כזה וכזה תאכל החרב', ועל כן אין עליהם תביעה בדיני אדם. ואנחנו בדיני שמים ישנם חשיבות שאיננו מבינים ואיננו יודעים אותם, וכמו שאמרו חז"ל 'מגלגלים זכות ע"י זכאי וחובה ע"י חייב' (תנב"א פט"ז).

בשבו שעבר נכנס לרבינו יהודי מסורת, בעל סופר-מרקט גדול בעיר 'רמת גן', אשר החליט לסגור את העסק בשבת לאחר שקיבל פניה נרגשת מרבינו, ומחתנו הגה"צ רבי דוב קוק שליט"א, אשר פנו במכתב אישי לבעלי החנויות וביקשו לסגור את העסק בשבת. רבינו קיבל את בעל הסופר בחביבות נדירה, בעודו מברך במאור פנים מיוחד, כי שכו בשמים הוא עצום, והוא מזכה את הרבים באופן מיוחד. בסימו של המעמד, הודיע בעל הסופר כי ברצונו לתרום סכום נאה עבור האברכים השוקדים על תלמודם בכולל 'בית דוד' בנשיאות רבינו, אך הופתע לשמוע מרבינו כי אינו חפץ בתרומה משום שכעת עומדים על הפרק דברים חשובים ונחוצים יותר, בעודו מצוין **כאם ברצונו לתרום הרי שיתרום את הכסף לאלה שונלחמים למען השבת, ולכל דבר שייסע להרבות את קדושת השבת בארץ הקודש.**

השבו השתתף רבינו בשמחת נישואי נכדת כ"ק האדמו"ר מגור שליט"א בירושלים, ובחזרתו חיפש תפילת מעריב (רבינו מקפיד על כך מאד, שלא לעזוב את העיר לפני התפילה), ואכן הנהג הגיע לביה"כ 'זכרון אברהם' בשכונת רמות ג' ירושלים, שם ישבו עשרות אברכים באמצע סדר ב'. כאשר הבחינו בזכות הגדולה שנפלה בחלקם, מיד ארגנו לרבינו תפילת ערבית בחדר צדדי, כאשר בסיום ניגש ראש הכולל וביקש מרבינו אם יוכל לשאת דברי חיזוק לאברכים, ואכן, לשמחתם הגדולה רבינו נעתר לבקשה, ובמשך קרוב למחצית השעה מסר לאברכים שיחת חיזוק מרתקת בענייני השעה, כאשר הציב מצטופף סביב רבינו כדי לשמוע את דבריו, מאחר ואפילו 'מקול' לא היה עקב כך שהדבר התרחש בהפתעה.

בשבו שעבר הגיעו לרבינו הרב דוד הופשטר שליט"א, יחד עם שאר ראשי ארגון 'דרשו' והציגו בפניו את יוזמת לימוד "עמוד היומיו", רבינו בירך על היוזמה בהתרגשות, ואף אמר שהוא עצמו יצטרף ליוזמה הברוכה וילמד מדי יום כפי סדר התוכנית.

יוזמה מרגשת של גביר מארה"ב, בשם יוסף אשר (גרי) ברבלאט, זכתה להסכמתו של רבינו, הנדיב הנ"ל שיגר מכתב לרבינו בו הוא כותב כי החליט לנדוד נדר ולהתחייב שעל כל חטוף שיצא מהשבי בחיים ובבריאות, יתרום כסף לאגודת 'אפרת' לעזור לבת ישראל מעוברת שלא תפיל את וולדה, נפש תחת נפש. וביקש לדעת האם הגון וראוי להתנות ולעשות 'עסקאות' שכאלו עם הש"ת, והציג עוד מספר שאלות. רבינו השיבו בכת"ק, בתחילת הדברים כתב כי עצם התנאי שעשה עם הש"ת הוא דבר הגון, שהרי כך עשה יעקב אבינו שהתנה תנאי שאם ישוב בשלום לאביו יתן מעשר כספים כמבואר בפרשת ויצא. במענה לאחת מהשאלות אותה הציג הנדיב, כתב רבינו כי עצם ההתחייבות של הנדיב חלה רק על שבויים יהודים, אא"כ חשב התורם גם על כאלו שאינם יהודים. את דבריו סיים רבינו בברכה מיוחדת לנדיב: "ואתה שלום וביתך שלום, וכל אשר לך שלום, מברך באהבה".

אחורה נא חידה

מעשה באדם שהפקיד כסף בבנק, והפקיד אמר לו שהשטר בן מאה שקל מזוייף, והאיש שמח

שמהה רבה. מדוע?

(התשובה לחידה, א"ה בשבוע הבא, החידות באדיבות ידידיו הרב ארז חזני שליט"א)

תשובה לחידה משבוע שעבר: ישנם ב' סוגי מאכלים שמותרים כל אחד בפני עצמו ואסורים כשתערבו, וקנון בשר בחלב. אין יתכן שיהיו ב' סוגי מאכלים שאסורים כל אחד בפני עצמו, אולם כאשר תערבו זה בזה הם יהיו מותרים?

תשובה: אין לאכול שום, בצל וביצה קלופים שעבר עליהם הלילה משום רוח רעה (נדה דף יז ע"א). אולם כתבו הפוסקים שבתערובת אין לאסור (ראה זבחי צדק סימן קטז ס"ק סא, ובבן איש חי שנה ב' פרשת פנחס אות יד).

לקבלת העלון, פסקי הלכה, ועדכונים ממרן שליט"א,

ניתן להרשם במייל a0527642209@gmail.com, ובפלאפון הנ"ל,

או בכתובת מייל 3126877@gmail.com ובפלאפון 0533126877.

ויקם מלך חדש על מצרים אשר לא ידע את יוסף (שמות א, ח). נשאלתי בראובן שסיכם עם מתווך שיקנה עבורו דירה יפה וחדשה, וכשבא לראות הדירה שקנה ראה שהיא דירה בבניין ישן, ורק הדירה עצמה משופצת וחדשה, שהחליפו שם את כל הקירות הפנימיות ואת כל מערכת החשמל והאינסטלציה, וטוען שסיכם עמו על דירה חדשה ממש ולא דירה מחודשת. והנה במסכת סוטה (דף יא ע"א) נחלקו אמוראי בביאור הפסוק מהו 'מלך חדש', רב ושמואל, חד אמר חדש ממש, דכתיב 'חדש', וחד אמר שנתחדשו גזירותיו, מדלא כתיב 'וימת וימלוך', והא דכתיב 'אשר לא ידע את יוסף' היינו דהוה דמי כאן דלא ידע ליה ליוסף כלל. וכתב בתורת חיים (עירובין דף נג ע"א), דנפ"מ למקח וממכר, שהאומר לחברו בית חדש אני מוכר לך והוא ישן אלא ששידו וכידו וציירו עד שנראה כאילו הוא חדש, למ"ד חדש ממש המקח חוזר, דחדש ממש בעינן, ולמ"ד שנתחדשו גזירותיו המקח קיים, דכיון דנראה כאילו הוא חדש אע"ג דלאו חדש ממש הוא, חדש קרינן ליה.

[ובשו"ת מהרש"ם (ח"ג סימן שנו) כתב בזה, דכיון שרב ושמואל פליגי ולא נמצא בש"ס מפורש מי אמר מה כדי שנדע איך לפסוק ההלכה, וא"כ הוי ספק, ובדברנו אוליין לקולא. וכתב דיש לתמוה על דברי התו"ח דהא בגמ' פריך מ"ט דמאן דאמר שנתחדשו, מדלא כתיב 'וימת וימלוך', ומוכח דהיא דליכא הוכחה מסתמא הוי חדש ממש. אך כתב דלכתר דנקט התם קרא 'חדש' על מלך שנתחדשו גזירותיו לבד, שוב י"ל דבכל מקום הוי כן, והנה במה שנסתפק איזהו דברי רב, כתב הבן יהודי דבכל הש"ס רב נזכר קודם שמואל, ולכן כיון שנזכר בש"ס חדש ממש בתחילה, מסתמא רב אמר, ושמואל סובר שנתחדשו גזירותיו. וכיון דהלכתא כרב באיסורי, א"כ כאשר זה נוגע לאיסורים צריך חדש ממש, אבל מה שנוגע לדיני ממונות, הלכה כשמואל דגם כשנתחדש חשיב 'חדש']

אולם בענינו, השבנו דודאי שהמקח בטל, דכל דברי התו"ח הוא כאשר השיפון היה מכל הצדדים, אבל כאן שהבנין מבחוץ והחדר מדרגות הוא ישן, יכול ראובן לטעון תשפץ את כל הבנין החיצוני ולאחר מכן אקח ממך הדירה, לפי שהוא חפץ ביופי חיצוני, וכדאשכחן במסכת ב"ב (דף כד ע"ב) דמרחיקין את האילן מן העיר כ"ה אמה משום נוי העיר, וכדפירש"י דנוי לעיר כשיש מרחב פנוי לפניו, וא"כ אפשר דזה הוי טענה להתחשב בנוי חיצוני [וע"ע ברש"י (שמות כו, יג) למדה תורה דרך ארץ שיהא אדם חס על חיפה]. והצעתי הדברים למו"ח מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל, ואמר לי שדברי התו"ח מחודשים, ולא מסתבר שבדיני ממונות אם ביקש דירה חדשה, שיוכל להביא לו דירה מחודשת, דעל זה לא סיכמו, ובמקח וממכר אוליין בתר לשון בני אדם כמבואר ברמב"ם (פכ"ו מהל' מכירה ה"ח), ובפרט שבדירה עדיין נשארו היסודות הישנים ואת זה לא חידש.

והאמור לה בת פרעה הילכי את הילד הזה והניקוה לי ואני אתן את שכרך (שם ב, ט). וצ"ע הרי אם היתה יודעת בתיה שיוכבד היא אמו של משה רבינו, מסתברא דלא היתה משלמת לה שכר, וא"כ נתינת הכסף בטעות היא. ואין לומר שאכן בתיה הציעה תשלום אבל יוכבד לא נטלה בפועל, דהא במדרש (שמו"ר א, כה) איתא להדיא שנטלה השכר מבתיה. ויש לתרץ עפ"ד הנצי"ב בהעמק דבר שכן דרך המלכים לשלם בעין יפה ולא לגזור לעשות להם חנם, ואומדנא דמוכח דאפי' אם בתיה היתה יודעת שיוכבד היא אמו של משה, היתה משלמת לה. עוד י"ל עפמ"ש החיד"א (פני דוד, פ' שמות, אות ד) דבתיה אמרה 'הניקוה לי', כלומר שתאכל יוכבד מזון משובח כדי שהחלב יהיה מעולה ומתאים לבן מלך וע"ז 'אתן את שכרך', וממילא השכר לא היה על ההנקה אלא על המאכלים הטובים והיקרים שאכלה. עוד י"ל עפמ"ש בספר דרכי שלום דהא קי"ל דבת ישראל לא תניק בנה של עובדת כוכבים מפני שמגדלת בן לע"ז, וא"ר יוסף בשכר שרי משום איבה (ע"ז דף כו ע"א). וא"כ בתיה הציעה תשלום על ההנקה, כי חששה שיוכבד לא תרצה להניקו כיון שתחשוב שהוא גוי ומגדלתו לע"ז, ולכן אמרה 'ואני אתן את שכרך' דבאופן כזה התיר רב יוסף משום איבה. וממילא התשלום לא היה תמורת ההנקה אלא שע"ז מותר להניק ילד גוי, ולכן לקחה יוכבד הכסף. עוד י"ל דאם היתה ממאנת לקבל את שכר ההנקה, היתה יוכבד מסגירה את עצמה שהיו מבינים פרעה ופקידיו שזו אמו של משה והיו הורגים אותה על שלא הטביעה את בנה, ולכן הסתירה שהיא אמו משום פיקו"נ וקיבלה הכסף.

ניתן להאזין להקלטות ופסקי הלכה המתעדכנים מדי יום ממרן רבינו שליט"א, וכן שיעורי יומי בהלכות שבת ועוד,

בקר **שיח יצחק**,
072-380-9348 וא 04-376-0582.

מדי ערש"ק יעודך בקו האם ישרה מרן שליט"א בשבת הקרובה ברמת אלחנן

לע"נ הרב אביגדור פורגס בן ר' יום טוב ליפמן זצ"ל

י"ר ע"י מערכת 'קובץ גליונות' k.gilyonot@gmail.com

שיעור מרן הגאון רבי אשר דייטש

הסתכנות להצלת חברו וברוך חיי שעה בהצלת נפשות

להציל את ישראל וממילא אסור לו לפגוע במי שיוצא להצילם, ואם מחשש שיחם לבבו ויהרגנו ללא רשות, יש ביד הבי"ד לאסרו בשלשלאות ונחשתיים, או להפקיד שומרים על הרוצח בצאתו מעיר המקלט להציל את ישראל.

וע"כ נראה כמ"ש במנחת אשר במדבר (סימן ק"ב) דלעולם אין גדר סכנה גמורה אם פלוני הוא שר צבא ישראל או אלמוני במקומו, ואף שכל ישראל צריכים לו, אין בזה גדר פיקוח נפש ממש. ואף שלשון הרמב"ם "ואפילו להציל נפש" משמע לכאורה דאכן מדובר בהצלת נפשות, אין בזה כל תימה שודאי בהצלת נפשות עסקין, אך אין דין פקו"נ שיתעסק דוקא פלוני ולא אלמוני, וז"פ. וגם מש"כ הרמב"ם דאינו יוצא להציל מן הדליקה והמפולת, מסתמא מיירי שיש מצילים רבים ואין דין פקו"נ ממש בצאתו לסייע, אלא צרכי רבים בלבד, וקמ"ל דאינו יוצא אף לצרכי רבים, ודו"ק.

ונראה טעם נוסף לדחות את דברי האור שמח, דכבר כתבו גדולי האחרונים דהצלת כלל ישראל שאני, ויש בזה שתי סגנונות:

א. י"א דדין מלחמה שאני כי זה טבעה של מלחמה שהלוחמים מסתכנים והרי התירה תורה אף מלחמת הרשות, וע"כ דבמלחמה מותר להסתכן, וק"ו שמוותר לחיילים להסתכן כדי להציל חיי אזרחים או חיי חבריהם בשדה הקרב, כ"כ הנצי"ב בהעמק דבר (בראשית ט' ה').

ועיין בשו"ת חת"ס (ח"מ סימן מ"ד) שביאר את דברי הגמ' במס' שבועות (ל"ה ע"ב) "דאמר שמואל מלכותא דקטלא חד משייתא בעלמא לא מיענשא", דכיון דהוי תיקון המדינה וצורך הנהגתה, מותר לסכן חיילים אף שאין בזה פקו"נ, וכ"כ בשו"ת (או"ה סי' ר"ח).

וכעין דבריו כתב תלמידו הגדול זקננו מהר"ם א"ש בשו"ת אמרי אש (יו"ד סימן נ"ב) שנשאל במי שעוסק בתורה וגוייס לצבא נכרי אם מותר לו לשלם כסף ליהודי אחר שיתנדב לעבודת הצבא תחתיו, או שמא כיון שיש בזה סכנה גמורה אסור לו לסכן חבריו ולמלט נפשו וכתב דאין בזה איסור דמלחמה שאני, עי"ש. [אמנם צ"ע בסברא אם הלכה זו נוהגת בצבא נכרי ואכמ"ל].

ב. אך מצינו מקורות רבים דלא רק במלחמה, אלא כל שיש כאן הצלת כלל ישראל שאני, וכך כתבו הראשונים לגבי אסתר המלכה ויעל אשת חבר הקיני, דאף ג"ע הותר לצורך הצלת

"ויאמר ה' אל משה במדין לך שב מצרים כי מתו כל האנשים המבקשים את נפשך" (ד' י"ט).

א. אם חייב לסכן עצמו להצלת הכלל

הנה חידוש עצום כתב המשך חכמה בפירוש פסוק זה, דאילו שמתו כל האנשים שבקשו את נפשו של משה רבינו לא היה הקב"ה מצוה עליו לפקוד את בני ישראל במצרים ולהושיעם מצרתם, דאין אדם חייב לסכן את נפשו אפילו להצלת הכלל. ומכאן יצא לחז"ל מה שחידשו (מכות י"א ע"ב) דרוצח שגלה לעיר המקלט אינו יוצא משם אפילו כל ישראל צריכים לו כיואב בן צרויה שר צבא ישראל, דאף במקרה של הצלת כל ישראל אין האדם חייב לסכן את נפשו, דכיון שיש רשות לגואל הדם להורגו אינו יוצא מעיר המקלט אפילו כל ישראל צריכים לו, וכך למדו חז"ל מפסוק זה.

וכדרכו כתב שוב באור שמח (פ"ז מהלכות רוצח הלכה ח') לבאר את דברי הרמב"ם שכתב שם:

"הגולה אינו יוצא מעיר מקלטו לעולם ואפילו לדבר מצוה או לעדות, בין עדות ממון בין עדות נפשות, ואפילו להציל נפש בעדותו או להציל מיד הגייס או מיד הנהר או מיד הדליקה ומן המפולת, ואפילו כל ישראל צריכין לתשועתו כיואב בן צרויה אינו יוצא משם לעולם עד מות הכהן הגדול. ואם יצא התיר עצמו למיתה כמו שביארנו".

וכתב הגרמ"ש דזה הטעם שאין הרוצח יוצא מעיר מקלטו אף שכל ישראל צריכים לו והצלת החיים תלויה בו, דאין אדם מצווה לסכן עצמו אף להצלת כלל ישראל. ומשום כך כתב הרמב"ם בסוף הלכה זו דאם יצא מעיר המקלט התיר עצמו למיתה, דזה נתינת טעם לכל עיקר הלכה זו דאינו יוצא, עי"ש.

אך לדידי כל פירוש זה תמוה, וכי יד ה' תקצר שהקב"ה כביכול יושב ומצפה שימותו המבקשים נפשו של משה כדי לשלחו להיות מושיען של ישראל. אמנם ידעתי ש"ל דפסוק זה בא ללמדנו הלכה, אך מ"מ אין הדברים מתיישבים על הלב, הלא משה רבינו התריס בפניו של פרעה והוכיחו בדברים קשים כגידין בשם ה', וע"כ דהקב"ה ניצב עליו לשמרו מן הנזק ולהציל נפשו ממות וא"כ מה חשש יש ממבקשי נפשו.

וגם במה שפירש במשנה במס' מכות נראה יותר דאם היה בזה באמת הצלת ישראל מסכנת מוות הרי גם גואל הדם מצווה

מרת מלכה מזהלה בת הר"ר מרדכי זיסקינד ז"ל
נלב"ע ג' אייר תשס"ו

הרה"ח ר' משה בן משה'ר יוסף דוד ז"ל
נלב"ע כ"ז סיון תשמ"ז

הונצח ע"י בנם ידידנו עוז הר"ר דוד הגר הי"ו לז"ס אנג'לס

כתב היעב"ץ במגדל עוז (אבן בוחן פנה א' אות כ"ה) אלא שהתיר למסור נפשו להצלת רבו וכפי שמצאנו גם בדברי ספר חסידים (סימן תרנ"ז). ובאמת דברי הלך"ט סתומים ועמומים אך כך נראה בכונתו, ודו"ק שם.

ובגוף המחלוקת בין רבי עקיבא לבן פטורה עיין במש"כ במנחת אשר (בראשית ס"ו נ"ז אות ח', ויקרא סימן פ').

ג. חיי שעה מול חיים ארוכים

בנוהג שבעולם, היות ומספר המיטות במחלקות של טיפול מרץ מוגבל ובדרך כלל כל המיטות תפוסות, כאשר מגיעים מקרים דחופים ולפי שיקול הדעת הרפואי יש צורך לאשפז אותם במחלקה זו, מוציאים חולים אחרים שהצורך שישהו במחלקה זו אינו גדול כ"כ. ונשאלתי האם יש להוציא חולה סופני עם סרטן מפושט שתוחלת חייו בדרך הטבע קצרה מאד על מנת לפנות מקום לנפגע תאונת דרכים שאם יצליחו להצילו יכול לצפות לחיים ארוכים.

ובהשקפה ראשונה יסוד השאלה הוא האם חיי שעה של פלוני נדחים ע"י סיכויי של אלמוני לזכות לחיים ארוכים כדרכו של עולם.

ופתרון שאלה זו מקורו בסתירה שבין שתי סוגיות ודברי התוס' ביישוב הסתירה. דהנה מבואר ביומא (פ"ה ע"א) דמחללין שבת אף על חיי שעה, ומפשטות הסוגיה משמע דאף על שעה מועטת של חיים מחללין שבת, וכך מבואר בדברי הרמב"ם (פ"ב מהלכות שבת ה"ח). ומאידך מבואר בעבודה זרה (כ"ז ע"ב) דאף שאסרו חכמים להתרפא מן העכו"ם משום שהם חשודים אשפיכות דמים, חולה שללא טיפול רפואי ימות מותר לו להתרפא מהם, ואעפ"י שיש חשש שיהרגנו הגוי וימות מיד "לחיי שעה לא חיישינן". הרי דלא חששו חכמים להפסד חיי שעה. ותיירצו התוס' בעבו"ז (שם ד"ה לחיי שעה) דאף דמחללין שבת בשביל חיי שעה מ"מ לא חיישינן לחיי שעה כשיש סיכוי שינצל לחיי עולם, ובשני האופנים מכריעים לטובתו. מחד גיסא מחללין שבת כדי להצילו לחיי שעה ומאידך דוחין חיי שעה כדי להציל במידת האפשר לחיים ארוכים, עי"ש.

וכבר הוכיחו האחרונים מסוגיה זו דחולה מסוכן שאם לא ינתחוהו לא יחיה אלא יום או יומיים ואם ינתחוהו או יעשו בו רפואה מסוימת אפשר שיקום מחליו לחיים ארוכים אך אפשר שימות מיד, דמותר לו לעסוק ברפואה זו ולעשות ניתוח זה, כ"כ בשו"ת שבות יעקב (ח"ג סימן ע"ה), בשו"ת בנין ציון (סימן ק"א), בשו"ת אבני צדק (ח"מ סימן י"ט), בגליון מהרש"א (י"ד סימן קנ"ה) ובשו"ת אחיעזר (י"ד סימן ט"ו) עי"ש.

אמנם דעת המשנת חכמים דאין היתר להסתכן אף במי שאין לו אלא חיי שעה אלא אם כן יש סיכוי יתר לחיים על מוות, אבל אם רוב בנ"א העוברים טיפול זה מתים ע"י הטיפול אסור לסכן אף חיי שעה, ועוד חידש דצריך היתר ב"ד בכל מקרה ומקרה.

אך האחיעזר שם נקט דאף אם רובם למיתה מותר לסכן חיי שעה בשביל סיכוי לזכות לחיים ארוכים וכך דייק מלשון הגמ' בעבו"ז שם, ועוד הכריע שאין צורך בהיתר ב"ד בכל מקרה ומקרה, וכך נראה עיקר להלכה.

אמנם יש לעיין בזה מדברי החת"ס (בשו"ת י"ד סימן ע"ו) לגבי חולה נכפה שהרופאים הכומרים אמרו "אפשר על דרך הרחוק

ישראל, ובודאי שמותר ליחיד לסכן עצמו להצלת כל ישראל ופשוט דאף מחוייב הוא לעשות כן, ולענ"ד פשוט דאין לך מיגדר מילתא והוראת שעה גדול מהצלת כל ישראל, ובהוראת שעה למיגדר מילתא דוחין דבר מן התורה אף בקום ועשה, והארכת בכ"ז במק"א.

סו"ד לענ"ד כל דברי גאון ישראל הגרמ"ש צריכים תלמוד.

ב. המסתכן כדי להציל את חברו

והנה בעיקר שאלה זו האם יש חיוב על האדם להסתכן כדי להציל אחרים נודעה מחלוקת הפוסקים בחו"מ (סימן תכ"ו), דהבית יוסף הביא שם את שיטת הגהות מיימוניות (פ"א מהלכות רוצח ה"ו) שהביא מן הירושלמי דחייב אדם להכניס עצמו לספק סכנה כדי להציל את חברו מסכנה גמורה וודאית. אך בשולחן ערוך לא העתיק הלכה זו, והסמ"ע (שם ס"ק ב') כתב דבאמת אין דעתו כך להלכה ולפיכך לא העתיקה בשו"ע, עי"ש.

אמנם נחלקו האחרונים האם רשות ביד האדם להסתכן אף שאינו חייב לעשות כן, כ"כ בהעמק שאלה (שאלתא קכ"ט אות ד') ובתפארת ישראל על המשניות (יומא רפ"ח), עי"ש.

אמנם הרדב"ז (בשו"ת ח"ג סימן תרכ"ז) כתב דחסיד שוטה הוא, ומשמע מדבריו דאיסור יש בדבר, ועיין בשו"ת אגרות משה (י"ד ח"ב סימן קע"ד) שחילק בין המכניס עצמו לסכנה ודאית דאסור אבל בספק נקט דאף שאינו מחוייב מ"מ רשאי הוא, עי"ש.

אך יסוד גדול כתב בזה בשו"ת הרדב"ז ח"ה ס' ר"ח (אלף תקפ"ב) דשאלה זו תלויה במידת הסיכון אותה נוטל המציל על עצמו, דאם נוטה הדבר יותר להצלה מדת חסידות היא, ואם נוטה הדבר ח"ו למוות אין לו להסתכן עי"ש. וכבר כתבתי במק"א דכך נהגו לגבי תרומת כליות והשתלת מח עצמות וכדו', דאף שאין בזה חיוב מ"מ מדת חסידות היא שבני משפחה יתרמו איבר ע"מ להציל את שאר בשרם מרדת שחת, ואכמ"ל (והארכת בזה בשו"ת מנחת אשר ח"ג סימן קכ"ג).

ולענ"ד יש ראייה מפורשת מן הירושלמי שמותר לאדם להכניס עצמו לסכנה מסוימת כדי להציל את חברו מסכנה גמורה. במסכת תרומות (מ"ז ע"א) איתא:

"רבי אימי איתצד בסיפסיפה, אמר ר' יונתן יכרך המת בסדינו [רב אמי נשבה ור' יונתן אמר שיש להכין לו תכריכים, וכונתו שודאי יהרגוהו] אמר ר"ש בן לקיש עד דאנא קטיל אנא מתקטיל, אנא איזיל ומשיזיב ליה בחיילא" [או שאהרוג אותם או שאיהרג, מ"מ אלך להצילו בכח].

הרי שרשב"ל הכניס עצמו לסכנה ע"מ להציל את חברו [ובסוף הצילו ע"י פיוס ולא ניזוק].

ושוב ראיתי בהעמק שאלה שם שכתב שכוונת ההג"מ והב"י לדברי הירושלמי הללו, כי גדולי הפוסקים הנ"ל לא ציינו לאיזה ירושלמי כוונתם. אלא שאם אכן כדבריו, יש להקשות דמה ראייה יש מן הירושלמי שחייב אדם להסתכן, ולכאורה אין לנו אלא שמותר לו לעשות כן אבל מנ"ל שיש בזה חיוב, וצ"ע.

וחידוש עצום כתבו בזה בעל אור החיים בספרו ראשון לציון (י"ד סימן רמ"ז סעיף א') ובשו"ת הלכות קטנות (ח"א סימן רכ"ט) דאף שרבי עקיבא לימד שחייב קודמין לחיי חברך, אין זה אלא היתר אבל לא חובה, ורשאי האדם למסור את נפשו למיתה כדי להציל חברו, וכ"כ גם במחנה חיים (ח"ג י"ד ס' ס"ה). אך אין זה דעת רוב הפוסקים שהבינו שהלכה זו חובה היא ולא רשות בלבד. וכך

אמנם גם קביעה זו לאו מילתא דפסיקתא היא והכל לפני הענין והמצב, ולא אוכל להאריך טפי בענין זה, ודו"ק.

ד. חיי שעה וחיים ארוכים בשני בני אדם

וכל זה לגבי חיי שעה מול חיים ארוכים באדם אחד, ועדיין יש לעיין לגבי שני בני אדם האם חיי שעה של פלוני נדחים מפני סיכוייו של אלמוני לזכות לחיים ארוכים.

וכבר כתב החזו"א (יו"ד סימן ס"ט) לחלק בין שני אנשים לאדם אחד לגבי הלכה זו. דהנה בב"מ (ס"ב ע"א) נחלקו בן פטורה ורבי עקיבא בשנים המהלכים בדרך ויש ביניהם קיתון של מים, לבן פטורה ישנו שניהם, עד שבא רבי עקיבא ולימד דחיין קודמין לחיי חברך, וכתב החזו"א בסברת בן פטורה דאין לקפח ולמנוע חיי שעה מחבירו בשביל הצלה ידידה דאף דלגבי עצמו דחיין חיי שעה בשביל חיי עולם לא כך לגבי שני בנ"א, ע"ש.

אמנם כבר ביארתי במנח"א הנ"ל (בראשית סי' נ"ז אות ח', ויקרא סימן פ') את הנלענ"ד בשיטת בן פטורה דכאשר ברור הדבר שאחד ימות ואחד יחיה מודה אף הוא דחיין קודמין לחיי חברך, דסברא פשוטה היא דיש להשתדל להציל את האחד ולא לתת לשנים למות, אלא דבסכנת הצמאון לאו מילתא דפסיקא היא ולפעמים ישתה הוא וחבירו יחיה והוא ימות, לפעמים ישתו שניהם ושניהם יחיו, ומש"כ ס"ל לבן פטורה שישתו שניהם ויתפללו לה' הרחום והחנון שיצילם מרדת שחת, ור"ע סבר דאעפ"כ חייך קודמין ועליו למעט את סכנת עצמו אף שבכך גוברת סכנת חבירו. ולפי"ז שפיר נקטינן דחיי שעה של פלוני באמת נידחים מפני הצלת אלמוני לחיים ארוכים.

ולעצם הענין, באגרות משה (חו"מ ח"ב סימן ע"ה אות ב', וסימן ע"ו) כתב דאם שני בני אדם באו כאחד לבית החולים ושניהם צריכים אישפוז במחלקת טיפול נמרץ ואין מקום אלא לאחד, מי שאפשר להצילו לחיי עולם קודם למי שא"א להצילו אלא לחיי שעה [ויסוד זה דוחה את סדר הקדימה בסוף מסכת הוריות, כהן קודם ללוי, איש קודם לאשה וכו' ע"ש].

אך בסימן ע"ו כתב דאם כבר הכניסו את מי שאפשר להצילו רק לחיי שעה למחלקה אין להוציאו ולדחותו מפני זה שאפשר להצילו לחיים ארוכים, כיון שכבר זכה במקומו ואין הוא חייב למסור את נפשו כדי להציל חבירו, ע"ש.

וזכיה זו לא ידעתי להולמו, דכי זכה מן ההפקר, והלא מנהלי בית החולים הם האחראיים על כל מערכת האישפוז והם המוסמכים להחליט על חלוקת החולים במחלקות השונות.

וראיתי בספר שושנת העמקים שכתב הגר"י זילברשטיין שליט"א שדברי האג"מ אמורים בבית חולים פרטי, דכיון שהחולה או בני משפחתו משלמים תמורת האישפוז והטיפול זכה במקומו, אבל בבי"ח ציבורי או ממשלתי אכן יש להוציאו כדי לפנות מקום לחולה שיש סיכוי להצילו לחיי עולם.

אך באמת מבואר להדיא באג"מ שם דמירי אף בבי"ח ציבורי וכתב להדיא דאפילו המתאשפז בחנם לפי החוק, זכה במקומו ואין לפנותו לצורך חולה אחר ע"ש.

ונראה דאין כונת האג"מ לזכיה ממונית אלא לסברא מסויימת בדיני קדימה, דאם כבר קנה החולה מקומו במחלקה אין להוציאו משם דאין דוחין נפש מפני נפש והוצאתו מן המחלקה דומה במדה מסויימת לאיבוד נפש, ושאיני ממציא שבו

ימצאו לה רפואה ע"י סמים חריפים או שתמות מיד, וזו היא טובתה לחיים או למות.

ובתחילה נסתפק החת"ס אם חולה נכפה הוי חולה שיש בו סכנה או דינו כחולה שאב"ס. ושוב כתב "ומ"מ בנידון שלפנינו פשוט יותר מביעא בכותחא שאסור למוסרה לבתי הכומרים הנ"ל מכמה טעמים. חדא אפילו רופאים ישראל כה"ג, מי התיר להם להיכנס עצמם בספק נפש להמית או להחיות, ומכ"ש לדעת הרא"ש אין כאן סכנת נפשות וכו', ע"ש.

ומבואר מלשונו דאף לשיטות הפוסקים דאכן חולה שיש בו סכנה הוא, מ"מ אסור להכניסו לספק מיתה מיידית, וזה לכאורה לא כדברי השבו"י וכל האחרונים הנ"ל, ולכאורה דבריו נסתרים מדברי הגמ' בעבו"ז.

אך באמת לק"מ דאין כל מסוכן בכלל חיי שעה אף אם חולה נכפה אכן דינו כחשיב"ס נראה פשוט דאין הוא בכלל חיי שעה, ובפרט לפי מה שאבאר להלן בסמוך בגדר חיי שעה דאין זה אלא כאשר הוא מתנוון והולך עד שימות. ופשוט שאין זה שייך בחולה נכפה, ואין סתירה בין דברי החת"ס לדברי השבו"י [אך מה שיש להוכיח מדברי החת"ס דאסור לאדם להסתכן באופן מידי כדי לשפר את איכות חייו, ודו"ק ואכמ"ל בזה].

ומ"מ נראה להלכה כדברי השבו"י הנ"ל. ואף שגם בשו"ת אבני צדק הנ"ל כתב דאף שהלכה כדברי השבו"י מ"מ למעשה שוא"ת עדיף משום חומרת הענין, כבר נתפשטה ההוראה כדברי השבו"י, וכך ראוי להורות.

אמנם צריך ביאור מה גדר חיי שעה ומה גבול. והנה רש"י במס' יומא כתב "יום או יומיים", אך בשו"ת אחיעזר שם כתב דאף מי שיכול לחיות ששה חדשים הוי בכלל חיי שעה ע"ש. ובאגרות משה (יו"ד סימן ל"ו) כתב לבאר דכל שמתנוון והולך ועומד בסכנת מות בכל יום אלא שיכול לחיות עד ששה חדשים הוי בכלל חיי שעה, ע"ש.

ולענ"ד לא מסתבר דזה תלוי במה שחיי תלויים לו כנגדו והוא נמצא בסכנת מות מיידית, דמהיכי תיתי דגדר חיי שעה תלוי בסכנה מיידית, ומסתבר טפי דכל שמחלתו גורמת לניוון הולך וגובר עד שסופה מוות הוי חיי שעה, אך עדיין לא נתבאר האם יש בזה גבול מסוים מבחינת הזמן.

ובחכמת שלמה (יו"ד סימן קנ"ה) כתב דאפשר דתלוי בשנים עשר חדש כמ"ש חז"ל דטריפה לא חיה יותר מ"ב חודש, וכ"כ באגרות משה (חו"מ ח"ב סימן ע"ה אות ב') ע"ש. אך לענ"ד אין אלה אלא דברי נביאות, דמה ענין טריפה לגדר חיי שעה, והלא שני גדרים שונים הם.

אלא נראה עיקר, דאין בזה גדר ברור אלא כל שמתנוון והולך עד שימות תוך זמן שבעיני בנ"א נחשב זמן מועט הוי בכלל חיי שעה, ולמעשה נראה דיש לקבוע זמן של ששה חדשים וכמ"ש באחיעזר, מפני שראיתי מחקרים רפואיים שקבעו דהערכות הרופאים על מוות צפוי עד ששה חודשים יש בהם רמת דיוק גבוהה מאד, אך כשהרופאים מעריכים תוחלת חייו של חולה לתקופה של שנה או יותר מצוי מאד שהחולים האריכו ימים שנים רבות. ומשום כך נראה למעשה דכאשר ההערכה הרפואית שאין החולה יכול לחיות אלא עד ששה חדשים יש לדון בו דין חיי שעה, אך כאשר לדעת הרופאים יחיה יותר מכך אין להקל בחייו מצד הגדרת חיי שעה.

השגחה צמודה ורציפה של מצב החולה, אבל אין הבדל משמעותי בין עצם הטיפול הרפואי הניתן במחלקה זו למה שניתן במחלקה אחרת, ובדאי שאין כל סכנה מיידית בשעה שמוציאים חולה ממחלקה זו, וא"כ אין להגדיר הוצאת חולה ממחלקת טיפול נמרץ כאיבוד נפש, ובדאי אין זו יותר מסיכון יתר עתיד, ובספרות הרפואית ידוע שלפעמים יש נזק בריאותי מהשהייה במחלקה זו משום המתח הרב, המכשירים הרבים והעובדה שלעולם לא מחשיכים את החדר. ומשום כ"ז נראה דאין להגדיר את ההוצאה ממחלקה זו כסכנה גמורה, ובפרט שיש אפשרות לשכור אחות פרטית שתשגיח על החולה בכל מקום שיהיה. ומסתבר א"כ דיש להעדיף את החולה שיש סיכוי להצילו לחיים ארוכים על זה שאין לו אלא חיי שעה בלבד.

ובספר שושנת העמקים הנ"ל הביא כעין זה בשם מרן הגריש"א שליט"א (זצ"ל), אך דבריו שם לא נתבררו אצלי, ע"ש. אמנם כאשר מוציאים את החולה הסופני ממחלקת ט"נ יש ליתב דעתו ולומר לו סיבות שונות שמוציאים אותו ולא חלילה משום שמפנים מקום לחולה אחר שסיכוי טובים משלו, דהלא יתובא דעתא בכלל פקו"נ הוא, וכבר האריך בזה האג"מ שם, וז"פ וברור.

שני החולים עדיין מחכים בחוץ ועלינו להחליט מי מהם יקבל מקום במחלקה זו. כך נראה בכונת הגאון.

אמנם לענ"ד נראה טפי דיש אכן להוציא את החולה הזה מן המחלקה ולפנות מקום לחולה שאפשר להצילו לחיים ארוכים וזה משני טעמים, דבאמת יש לערער לענ"ד על שתי ההנחות שבדברי האג"מ:

א. נראה דכיון שזה דבר מקובל שמעבירים חולים ממחלקה למחלקה בבית החולים לפי שיקול דעתם של הצוות הרפואי ואין שום זכות או אפשרות ממשית לחולה להתנגד להעברתו, הרי שאין כל מקום לחדש שכבר קנה או זכה במקומו. וגם ממחלקת טיפול נמרץ מוציאים חולים כאשר יש הטבה במצבם או כשיש מקרים דחופים שיש בהם יותר צורך בהשגחה צמודה. ומשום כך נראה דאין נפ"מ בעובדה שחולה זה כבר נמצא בתוך המחלקה וחבירו עדיין בחוץ. ואף לפי המבואר שאין כאן גדר זכיית ממון, מ"מ כיון שאין כל קביעות במקום אישפוזו של החולה בבי"ח, ומעשים שבכל יום שמעבירים חולה ממחלקה למחלקה, אין בזה כל משמעות.

ב. נראה דאין להגדיר הוצאת חולה ממחלקת טיפול נמרץ כאיבוד נפש, דעיקר התועלת במחלקה זו היא בניטור, דהיינו

• דברי אגדה •

ויצא אל אחיו וירא בסבלתם

הקדוש ברוך הוא יש לך רחמים לנהוג צאנו של בשר ודם כך חייך אתה תרעה צאני ישראל, הוי ומשה היה רועה".

"יש לך רחמים לנהוג צאנו של בשר ודם" זו תכונת היסוד של מנהיג ישראל, החמלה והרחמים, והוא שאמר הכתוב "ויצא אל אחיו וירא בסבלתם".

וכאשר נגלה הקב"ה אל משה מתוך הסנה אומר הקב"ה (ג):

"ויאמר ה' ראה ראיתי את עמי אשר במצרים ואת צעקתם שמעתי מפני נגשיו כי ידעתי את מכאביו".

משה דבק במידותיו של הקב"ה, מה הוא רחום אף אתה רחום, מה הקב"ה יודע את מכאוביו של ישראל אף משה רבינו רואה בסבלותם.

ולפיכך זכה משה להיות שליח ה' אל עמו ישראל, לגאול את ישראל מגלותם לקרבם אל הר סיני ולהוריד להם את לוחות הברית מן השמים, וליתן להם את התורה הנקראת על שמו, שנאמר (מלאכי ג' כ"ב):

"זכרו תורת משה עבדי אשר צויתי אותו בחרב על כל ישראל חקים ומשפטים".

ברחמים ובחמלה הוא ינהגם, וכאשר ישא האומן את היונק נשא משה רבינו רעיא מהימנא את ישראל בחיקו.

"ויהי בימים ההם ויגדל משה ויצא אל אחיו וירא בסבלתם וירא איש מצרי מכה איש עברי מאחיו" (שמות ב' י"א).

עוד טרם נגלה הקב"ה אל משה בלבת אש מתוך הסנה, הדבר הראשון שכתבה תורה על משה רבינו "ויהי בימים ההם ויגדל משה ויצא אל אחיו וירא בסבלתם". "נתן עיניו ולבו להיות מיצר עליהם" (לשון רש"י). וכאשר ראה משה איש מצרי מכה איש עברי, שם נפשו בכפו ויך את המצרי ויטמנהו בחול. ולא רק במצרי המכה את ישראל, כאשר יוצא הוא ביום השני ורואה הוא שני אנשים עברים נצים, שוב עומד הוא לצד הנרדף ואומר רשע למה תכה רעך. ואף כשהוא רואה את גוי הארץ עושים עוולה, עומד הוא לצד הנרדף, כמ"ש:

"ויבאו הרעים ויגרשום ויקם משה וישען וישק את צאנם" (ב' י"ז).

וכך אמרו חז"ל, שאכן בחן הקב"ה את משה, ומדת המבחן היתה הרחמים והחמלה, וכך אמרו רבותינו (שמות רבה ב' ב'):

"ומשה היה רועה... ואף משה לא בחנו הקדוש ברוך הוא אלא בצאן, אמרו רבותינו כשהיה מרע"ה רועה צאנו של יתרו במדבר ברח ממנו גדי ורץ אחריו עד שהגיע לחסית כיון שהגיע לחסית נזדמנה לו בריכה של מים ועמד הגדי לשתות, כיון שהגיע משה אצלו אמר אני לא הייתי יודע שרץ הייתי מפני צמא עיף אתה הרכיבו על כתיפו והיה מהלך, אמר

מערכי תורה

שמות

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א ראש ישיבת עטרת שלמה

שכר היראה-תורה

כתוב (א', כ') וייטב אלקים למילדות וגו'. ובמדרש איתא, דבר אחר, וייטב אלקים, אמר רבי ברכיה בשם רבי חייא בר אבא, הדא הוא דכתיב, ויאמר לאדם הן יראת ה' היא חכמה, מהו שכר היראה, תורה, לפי שיראה יוכבד מפני הקב"ה, העמיד ממנה משה וכו' ונתנה תורה על ידו וכו', ומרים יצא ממנה בצלאל, שהיה מלא חכמה ובינה דכתיב ואמלא אותו רוח אלקים בחכמה ובתבונה ובדעת וגו', ועשה ארון לתורה שנקראת טוב. ויש לבאר הא דהשכר על היראה, הוא תורה, עפי"ד הגמ' בשבת דף ל' ע"א, שיראת שמים היא אוצר לתורה, ועל כן, מי שירא את ה', ממילא הכין אוצר לתורה, ועל כן זוכה הוא לתורה, ולכן זכתה יוכבד למשה שנתנה תורה על ידו, וזכתה מרים שבשכר יראתה, עשה בצלאל את הארון לתורה. והנה בפר' ויקהל על הפסוק 'ויעש בצלאל את הארון', כתב רש"י, לפי שנתן נפשו על המלאכה יותר משאר חכמים, נקראת על שמו. ויש להעיר, דלמה נאמר כן דווקא על הארון, יותר משאר הכלים ומלאכת המשכן. ולפי דברי המדרש הוא מבואר היטב, דמה שעשה בצלאל את הארון, הוא דבר מיוחד שזכה לו בצלאל, בשביל תשלום שכר למרים, שהיטיב לה הקב"ה בשכר היראה.

וירא כי אין איש - ראה שאין תוחלת של צדיקים עומדות הימנו

הנה כשבא משה רבנו להרוג את המצרי כתוב (ב' י"ב) וירא כי אין איש ויך את המצרי וגו', ובמדרש (שמו"ר א', כ"ט) איתא, וירא כי אין איש, אמר רבי נחמיה, ראה שאין תוחלת של צדיקים עומדות הימנו ולא מזרעו עד סוף כל הדורות, כיון שראה משה כך, נמלך במלאכים ואמר להם, חייב זה הריגה, אמרו לו הן, הה"ד וירא כי אין איש שילמד עליו זכות. וצריך ביאור דהיכן מצינו בחייבי מיתות שנמלכים במלאכים אם להרוג. ובחידושי הרד"ל הביא דברי אבות דרבי נתן שהושיב סנהדרין של מלאכי השרת. וגם זה צריך ביאור כנ"ל, דהלא דיני נפשות הם בכ"ג, ולא לימלך במלאכים. עוד יש להעיר, דכיון דכל הסנהדרין אמרו שחייב ולא היה אחד שמלמד זכות, הרי אמרינן בגמ' בסנהדרין דף י"ז, סנהדרין שראו כולן לחוב פוטרין אותו, ונחלקו הראשונים בזה אם פוטרין אותו היינו שהורגין אותו מיד, או שאין הורגים אותו כלל, ולשיטת הגר"א ראשונים דס"ל דפוטרין אותו ממיתה צ"ע, דאם כן הכא נמי דינו הוא ליפטר ומדוע הרגו משה רבנו.

ויש לומר עפי"ד א"ז מרן הגרי"ז זצ"ל שהביא מדברי הרמב"ם שחייב מיתה זה היה חיוב מיתה בידי שמים, ולכן הרגו בשם המפורש, שיהא זה מיתה בידי שמים, ובזה ביאר דברי רש"י שכתב, וירא כי אין איש עתיד לצאת ממנו שיתגייר, והקשה דהיכן מצינו שיהא חיובו תלוי אם עתיד לצאת ממנו אחד שיתגייר, ואם נתחייב מיתה, מאי איכפ"ל אם עתיד לצאת ממנו שיתגייר, אכן כיון דבדין מיתה בידי שמים איירי, בזה שייך עוד חשבונות אם עתיד לצאת ממנו שיתגייר, דאז אין להמיתו עכ"ד.

ולכאורה צריך ביאור דהרי במקרא הא מפורש שהרגו. אכן לפי דברי א"ז מרן הגרי"ז זצ"ל דמה שהרגו היה מיתה בידי שמים, ולא מיתה בית דין אתי שפיר. ולפי זה שכאן דינו הוא במיתה בידי שמים, אתי שפיר דאין זה תלוי בסנהדרין של עשרים ושלושה, ובדיני שמים ראוי להיות נמלך במלאכים. ובזה מיושב דאע"פ דכולן מחייבין, מ"מ הרגו משה רבנו, דיש לומר דדינא דכולן מחייבין הוא רק בדיני בית דין, אבל בדיני שמים יש לומר שאין דין זה נוהג. והרי חזינן דבדיני שמים גם לא אזלינן בתר רובא כמו בדיני בית דין, וכמ"ש אם יש עליו מלאך אחד מליץ מגי אלף פדעוהו מרדת שחת, הרי דסגי באחד להצילו, ולא אזלינן בתר רובא, ואם כן יש לומר דהכא נמי דאין נפטר כשכולם מלמדין חובה.

וירא מלאך ה' אליו בלבת אש מתוך הסנה

הנה בסנה נגלה מלאך ה' אל משה רבנו, וכמו שכתוב (ג', ב') וירא מלאך ה' אליו בלבת אש מתוך הסנה. ובמדרש נחלקו מי הוא המלאך שנגלה אליו, רבי יוחנן אמר זה מיכאל, רבי חנינא אמר זה גבריאל. ויש לבאר פלוגתתם, דהנה ישראל יצאו ממצרים לאחר רד"ו שנים ולא היו ארבע מאות שנה, ואע"פ דבברית בין הבתרים נאמר שהמנין הוא ארבע מאות שנה. ונאמרו ע"ז בחז"ל כמה ביאורים, או דקושי השעבוד השלים למנין הארבע מאות, או דהמנין התחיל משעת לידת יצחק, ועוד יש במדרשים בכמה מקומות שבאמת היה זה יציאה בתוך הזמן, בזכות האבות והאמהות, והביאו על זה הפסוק בשיר השירים מדלג על ההרים, שהקב"ה מדלג להם על הקיצים והחשבונות, ועיין בבית הלוי דרוש ב' שהאריך בביאור הדברים. ולפי זה יש לומר דבזה תלוי המחלוקת אם היה זה המלאך גבריאל או המלאך מיכאל, דהנה איתא בגמ' בפסחים דף קי"ח ע"א דגבריאל הוא שר של אש, ואש הוא מדת הדין, והמלאך מיכאל הוא עומד מימין, כמו שאומרים מיכאל מימין מהלל, ומימיני מיכאל, וימין הוא מדת חסד. מעתה יש לומר דבזה תלוי מיהו המלאך, דאם יציאתם הייתה משום דנשלם מנין השנים ויציאתם הייתה כי הגיע סוף קץ הגלות, היה זה יציאה מן

הדין, ולפי זה היה זה המלאך גבריאל שנראה אליו, ואם יציאתם הייתה בתוך הזמן, היה זה יציאה במדה של לפני משורת הדין, וא"כ היה זה המלאך מיכאל שנראה אליו.

הפסד הכהונה ממשה רבנו

כתוב (ד', י"ד) ויחר אף ה' במשה ויאמר הלא אהרן אחיך הלוי וגו'. וברש"י הביא דברי הגמ' בזבחים רבי יהושע בן קרחה אומר כל חרון אף שבתורה נאמר בו רושם, וזה לא נאמר בו רושם, אמר לו רבי יוסי אף בזו נאמר בו רושם, הלא אהרן אחיך הלוי, שהיה עתיד להיות לוי ולא כהן, והכהונה הייתי אומר לצאת ממך, מעתה לא יהיה כן, אלא הוא יהיה כהן ואתה לוי וכו'. ומבואר דמשה רבנו הפסיד הכהונה מפני שאמר שלח נא ביד תשלח. ויש לבאר הענין שהפסיד הכהונה מחמת כן, דזה בא במדה כנגד מדה, דהנה בגמרא בנדירים דף ל"ה איבעיא ולא איפשטא אם הני כהני שלוחי דידן או שלוחי דרחמנא, ובתוס' בקידושין דף כ"ג כתבו דשלוחי דרחמנא בודאי גינהו, והאיבעיא היא אם הם גם שלוחי דידן. ולפי"ז י"ל דלכך הפסיד הכהונה דוקא, דכיון שסירב להיות שלוחו של מקום לגאולת ישראל, מדה כנגד מדה הפסיד הכהונה שעניינה הוא להיות שלוחו של מקום בעבודת המקדש.

ושמת את הדברים בפיו ודבר הוא אל העם

כתוב שהקב"ה אמר למשה (ד', ט"ו ט"ז) 'ודברת אליו ושמת את הדברים בפיו ואנכי אהיה עם פיך ועם פיהו וגו', ודבר הוא לך אל העם והיה הוא יהיה לך לפה ואתה תהיה לו לאלוקים. ופירש רש"י, יהיה לך לפה, למליץ, לפי שאתה כבד פה. הנה בתחילה אמר לא איש דברים אנכי כי כבד פה וכבד לשון אנכי, וא"ל הקב"ה מי שם פה לאדם וגו' ועתה לך ואנכי אהיה עם פיך והוריתיך אשר תדבר, ואמר משה 'שלח נא ביד תשלח', וכתב רש"י ביד מי שאתה רגיל לשלוח והוא אהרן. והנה בתחילה כשאמר 'לא איש דברים אנכי כי כבד פה וכבד לשון אנכי', לא העמיד את אהרן שיהיה לו למליץ, ורק אחר שאמר 'שלח נא ביד תשלח' אז הוא דהעמיד לו הקב"ה את אהרן שיהיה לו לפה. וצריך ביאור דכיון שהעמיד את אהרן היה בשביל להיות לפה כי משה היה כבד פה, א"כ מיד כשאמר משה שהוא כבד פה וכבד לשון, היה צריך להעמיד את אהרן שיהיה לו לפה, ולמה לא העמיד את אהרן רק אחר שחזר משה ואמר 'שלח נא ביד תשלח'.

ונראה לבאר בזה, דהעמיד את אהרן להיות לפה למשה אינה רק היכי תימצא בעלמא להוציא את דבריו של משה בפיו של אהרן, אלא נראה דאהרן היה חלק מעצם השליחות אל פרעה, ואהרן נצטרף אל עצם השליחות, שהנבואה מעיקרה ניתנה באופן שמשה מתנבא, ואהרן הוא שמודיע ואומר את הנבואה, וכן הוא מפורש בכתוב 'ואנכי אהיה עם פיך ועם פיהו', הרי שאהרן מצורף הוא לעצם השליחות. וביאור הדבר כי בכל נבואה מאת הקב"ה ישנם שתי חלקים, האחד הוא עצם הנבואה, שהנביא מקבל ומשיג את הנבואה, ועוד יש את הודעת הנבואה, שהנביא מוסר ואומר את נבואתו, ובה היו משה ואהרן שותפים בשליחותם, שמראה וחזון הנבואה הוא של משה רבנו, והודעת הנבואה והגדתה ומסירתה זה היה מוטל על אהרן. וזהו ביאור הכתוב 'ודברת אליו ושמת את הדברים בפיו ודבר הוא אל העם', שעל ענין זה של הודעת הנבואה, שגם זה הוא חלק מהנבואה, זה יהא מוטל על אהרן.

אשר לפי זה מבואר, שעל הטענה שהוא כבד פה, השיבו הקב"ה מי שם פה לאדם וגו', ומחמת טענה זו של כבד פה לא היה צריך לשלוח את אהרן, ורק כשחזר ואמר שלח נא ביד תשלח, ופירש רש"י ביד מי שאתה רגיל לשלוח, והוא אהרן שהיה מתנבא במצרים, אז נענה הקב"ה, שתהא השליחות גם ע"י אהרן וגם ע"י משה רבנו.

עמלי התורה הם תכלית כל הבריאה

מתוך דברי חזקוני בשיבת 'דעת תבונות' ב"ב עם פטירת נשיא הישיבה הגאון רבי קלמן גורביץ זצ"ל

כתוב בירושלמי ארבעה דברים תשמישו של עולם, וכולן אם אבדו יש להן חליפין, כי יש לכסף מוצא, ומקום לזהב יוקו, ברזל מעפר יוקח, ואבן יצוק נחושת, אלו אם אבדו יש להן חליפין, אבל ת"ח שמת, מי מביא לנו חליפתו, מי מביא לנו תמורתו, הת"ח הגדול הזה הגאון המנוח זצ"ל נשיא הישיבה היה ת"ח מיוחד, ועכשיו שנסתלק מי מביא לנו חליפתו, מי מביא לנו תמורתו, כל ימינו למד בעמל, עמלה של תורה בשמחה, בדקדוק ובביאור עומק ההבנה, למד בהתמדה גדולה, קבל לקחה של תורה כמה שנים מפ"ק כבוד תורת אבי מורי זללה"ה והיה חביב עליו מאוד, האיר פנים לכל אחד בידידות ונעימות, היה לו רצון לעזור ולפעול לבנות ולנטוע ולקומם, מרביץ תורה ומקים מקומות לתורה, אפשר ללמוד מהגאון המנוח להיות להועיל לאחרים, להיות נושא בעול עם חבריו, לראות מה שיוכל לעזור לחבריו אם ברוחניות ואם בעניינים אחרים. אנחנו נבלחט"א צריכים ללמוד מדרכיו, בחורים יקרים דעו לכם התורה זהו תכלית כל הבריאה כולה, בקהלת כתוב 'הבל הבלים אמר קהלת הבל הבלים הכל הבל', רש"י שם אומר שקהלת קורא תגר על בריאת העולם, למה נברא העולם, אם כולו הבל הבלים, והתשובה לזה כתובה בתיבה הראשונה בתורה, במילה הראשונה, מיד כשהתורה אומרת את סדר מעשה בראשית, התורה אומרת את התכלית של בריאת העולם, כמו שרש"י שם מסביר, בראשית, בשביל התורה וישראל שנקראו ראשית, שלא נברא העולם אלא בשביל ישראל שיעסקו בתורה. כל העולמות, כל היצורים, כל הגלגלים, כל הכוכבים, הכל נברא בשביל ישראל שיעסקו בתורה, בשביל עסק התורה שיהא כל הבריאה, נמצא שהבחורים היקרים העמלים בתורה הם תכלית הבריאה, וקבלנו מאבותינו ומרבותינו שלא רק בשעת הבריאה נברא הכל בשביל ישראל שיעסקו בתורה, אלא לעולם כל תכלית קיום הבריאה בכל הזמנים הוא לתכלית זו שישאל יעסקו בתורה.

שלוש סיבות לחיזוק

שמעתי מנינו של הגר"ח זוננפלד זצ"ל שהשבת הזו היא שבת של חיזוק. מכיון שיש כאן שלשה מקומות של חיזוק: א. בתחילת הפרשה "ויתחזק ישראל וישב על המטה". ב. אח"כ בסיום הפרשה כולם אומרים בקול - **חיזק חיזק ונתחזק**, על סיום ספר בראשית... ג. וכן בהפטרות, אומר דוד המלך לשלמה "ו**חזקת** והיית לאיש". אז שבת זו היא שבת של חיזוק.

ובואו נראה, כי גם אנחנו צריכים להתחזק בשלשה דברים, ויש מכנה משותף ביניהם...

בחור שאל אותי, כל פעם אחרי חג וכדו' מדברים עם מה יוצאים מהחג הזה, מה נשאר לנו מחנוכה... וכמו שדיברנו כבר. כעת עבר עשרה בטבת, וכתוב שהיו בו כאלו חורבנות... למה אף פעם אני לא מדבר עם מה יוצאים מעשרה בטבת?... כאילו עבר עוד יום... צמנו... בישעיה (נח, ג) כתוב שעם ישראל אומרים לקב"ה למה צמנו ולא ראית... והקב"ה עונה להם - הכזה יהיה צום אברהם... הלכוף כאגמון ראשו... לא העיקר לצום ולא לאכול, צריך להיכנע!...

עם מה באמת אנחנו יוצאים מעשרה בטבת?... חורבן הבית...! **בחתם סופר כתוב שביום זה כל שנה דנים אם יבנה בית המקדש או לא, זה יום גדול מאד...! ולכן אפילו אם זה היה חל בשבת היו מתענים.**

זה הדבר הראשון שצריך לראות, עם מה מתחזקים אחרי עשרה בטבת.

דבר שני; גמרנו את ספר בראשית - שהוא ה'ראשית' והיסוד שעליו בונים את כל ההמשך, כל היסודות הם בבראשית...

והדבר השלישי; שהמלחמה עם בני ישמעאל מתמשכת ולא נגמרת... ואמנם אחרי האסון הגדול והנורא שהיה בשמחת תורה, שעד עכשיו עוד אין לתאר את האסון והצער והכאב, אך בכל זאת הקב"ה הראה לנו קצת פנים שוחקות... **אבל כעת המצב מחמיר והולך, ונשפכים דמים מרובים... הלב נשבר, הלב נקרע - - -** בודאי שצריך להתחזק גם בזה.

החיזוק בבין אדם לחבירו...

ויש מכנה משותף לכל שלשת הדברים, פשוט, ברור... למכנה המשותף הזה קוראים 'בין אדם לחבירו'.

החפץ חיים כותב, חז"ל אומרים בית שני מפני מה חרב? מפני שנאת חנם. אם כן אומר הח"ח - כל זמן שלא נתקן את המידה הזו, איך יבנה בית המקדש השלישי?... החיזוק הפשוט של עשרה בטבת הוא לראות את שרשי החורבן ולתקן אותם! הוא גם המביא לשון הרע כמבוי' בהקדמה לספר חפץ חיים - והכל מחטאי בין אדם לחבירו.

לגבי המלחמה נגד ישמעאל, כבר מרן רה"י זיע"א דיבר על זה, כשהיה האסון במלון סבוי בתנח"ה הביא הרה"י את דברי הרמב"ן בפרשת לך לך (טו, ו) על הפסוק "ותענה שרי ותברח מפניה" - 'חטאה אמנו בענויה זה, וגם אברהם בהניחו לה לעשות כן, ושמע ה' אל עניה, ונתן לה בן שיהיה פרא אדם, לענות זרע אברהם ושרה בכל מיני עינוי'.

אמר מרן ראש הישיבה: כל מה שישמעאל עושה צרות בכל מיני עינויים, כל אחינו בית ישראל הנתונים כעת בצרה ובשביה בכל מיני

עינויים, מאיזה חטא זה?... מ'בין אדם לחבירו'...! אמנם מרן הרב אלישיב זצ"ל אמר שזה רמב"ן קשה... אבל זה רמב"ן! אם כן התיקון לזה הוא בענייני בין אדם לחבירו.

ואם נתבונן נראה, שכל ספר בראשית מלא עם חסד של בין אדם לחבירו. התחיל אצל נח בתיבה, אח"כ אברהם אבינו עם כל באי עולם, רבקה עם אליעזר והגמלים, יהודה שנלחם בכל מחיר לא לפגוע בתמר אפילו לרגע ואמר מיד צדקה ממני, ולא חת מפני הבושה הגדולה, יוסף איך שהוא דאג לאחים שלו... הכל מלא עם בין אדם לחבירו.

דרך אגב, בשבת פגשתי את הג"ר שלמה אדלשטיין שליט"א. הוא אמר לנו, כל העולם מתפעל מצדקתו של יוסף, אני מתפעל מאד גם מבנימין... הוא בכלל לא עשה שום דבר נגד יוסף, הוא לא השתתף במכירה, ופתאום חושדים בו שהגביע אצלו, וכתוב שאחיו קראו לו 'גנב בן גנבת'! ביישו אותו וגם את אמו רחל, שגנבה את התרפים. והוא שותק... איך לא נתפעל מזה!...

חז"ל אומרים שזו היתה המידה של רחל אמנו שהיא שתקה, ולכן גם שאול המלך את דבר המלוכה לא הגיד, וכן אין אסתר מגדת מולדתה ואת עמה. הכל זה עבר לבנים שלה...

ידוע שהאבן של בנימין באורים ותומים נקראת ישפה. מלשון 'יש-פה'. והדוד הגר"א זצ"ל ראש ישיבת כפר חסידים הסביר, הרי בנימין דרכו **לשתוק** למה אומרים **יש פה**?... אלא יש אנשים שלא מדברים, יש בן אדם שפשוט לא יודע לדבר... אבל יש בן אדם שידוע **לשתוק**! זה הבדל כמו יום ולילה... **יש פה - ושותקים...! זה החכמה**... וזו היתה המידה של בנימין, לא רוצה לבייש, שותק וסופג את הביזיונות עד שהאמת מתגלית ויוצאת לאור.

כתוב שיוסף ירד למצרים בגלל שעשו לו כתונת פסים, וקנאו בו. אז שואלים איך יוסף נתן לבנימין חמש חליפות שמלות ולכולם רק אחד?... בגר"א כתוב שזה היה אותו שווי.

והרגשה שלי: גם השבטים הרגישו שהם רוצים לפייס את בנימין... אחרי הכל, עשו אותו גנב, ביישו אותו, מגיע לו שיפייסו אותו... שיהיו לו חמש חליפות... [יוסף ידע מעיקרו - והשבטים לבסוף].

ראייה של ישירות - זה עולם אחר...

עכ"פ - כל ספר בראשית מלא עם גמילות חסדים ובין אדם לחבירו. אבל אגיד לכם ממה אני עוד מתפעל... בחז"ל קוראים לספר בראשית - ספרן של ישרים. האבות נקראים ישרים. וזה קצת מעורר שאלה... כשאני רואה את כל גדלות האבות במעשי החסד שלהם לכאורה **ישרים** זה דרגה קטנה מול התגברות ושבירת המידות בלי סוף...

כשהז"ל אומרים תורה תחילתה חסד וסופה חסד - כוונתם על תחילת בראשית, וסופה זה סוף דברים. אבל גם בספר בראשית עצמו רואים שסופו חסד...

תחילתה חסד - זה איך שהקב"ה תפר עלי תאנה - למי?... לאדם וחיה, שבעצם הם עשו נגד הקב"ה ואכלו מן העץ ואז הם הבינו שזה בושה, אז הם גרמו לעצמם בדייים להתבייש, והקב"ה הולך לחפות עליהם.

וזה מה שהיה גם בסוף ספר בראשית עם יוסף... האחים חטאו לו והוא זה שמרגיע אותם, ומסביר להם ומנחם על לבם... זה דרגות גבוהות מאד... וכך בכל הספר, אברהם אבינו הולך לבקש על סדום!

אלו שכל חסד של אברהם אצלם זה חטא פלילי שאחת דתו להמית... אז למה השבח שלהם הוא רק 'ישרים'!...

אבל האמת היא - - - ספרן של ישרים!!! יש סיפור ידוע על מרן רה"י זיע"א שסיפר אחד ממקורביו שיש לו גמ"ח גדול וחשוב מאד, פעם אחת הוא קיבל כסף גדול מבית דין, שהיה דין תורה בין שני גבירים, והבית דין מינו אותו שהוא יהיה 'שליש' - שבינתיים הכסף יהיה בגמ"ח, והוא חתם לבית הדין שאסור לו להוציא את הכסף, אלא אם כן בית דין מורים לו להוציא.

פעם אחד מן הצדדים נצרך לכספו שהושלש בידיו ודרש את כספו. והוא סירב, אסור לי...! אמר לו העשיר, אתה לא מכיר אותי... זה גם לא יהיה כדאי לך להכיר... אם אתה לא תתן לי, אתבע אותך למשפט, ובבית משפט לא מתייחסים לדין תורה, ובנוסף - אני אפרסם בין הגבירים שמפקידים בגמ"ח שאתה אדם לא נאמן.

בצר לו - הוא נכנס למרן ראש הישיבה זיע"א, ותינה את צרתו. אמר לו הרה"י - אין לך ברירה, עליך לעמוד במה שהתחייבת לבית דין. אותו עשיר - אמר ועשה! הוא תבע אותו לבית משפט, הוא היה צריך להשיג עורכי דינים, לשלם כספים, אמנם בסוף הוא יצא זכאי, אבל אותו אחד גם פרסם שהוא אדם לא נאמן, והרבה גבירים הוציאו ממנו את ההפקדות - סכומי עתק! הם כבר לא סמכו עליו...

בערב ראש השנה הוא בא אל מרן הרה"י, ואמר: הרה"י, כל יהודי מוחל היום. אבל אני מרגיש שאני לא מסוגל למחול לאותו עשיר!... זה לא היוזק פרטי זה גרם הפסד לכלל, אמר לו הרה"י, למה לא למחול... אמר לו, כתוב בהלכה שלמוציא שם רע לא חייבים למחול, אם כן זה גם הלכה... וקשה לי.

אמר לו מרן הרה"י - **אם אתה רוצה פטור מלמחול - אולי אתה יכול לקבל. נכון, כתוב כך בהלכה. אבל בא תעשה חשבון, מה תרויח אם לא תמחול? יחזור לך השם טוב? ...לא... תחסוך בית משפט? ...גם לא. זה כבר היה. אלא מה - תרויח דבר אחד... אם לא תמחול לו - הקב"ה יעניש אותך, ואז מה יהיה? ...אה... נקמה מתוקה...! בסדר, נניח שזה גם משהו... אבל מה תפסיד? ...כתוב בחז"ל - כל שחבירו נענש על ידו אין מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה! אז תעשה חשבון לבד אם זה שווה לך או לא, זה הכל...**

כשאנחנו מתבוננים קצת: כל הדברים האלה זה ספרן של ישרים! עם טיפה של ישרות - אתה רואה עולם אחר!

היה יהודי יקר מאד שהתעסק במקום מסויים בתחום של ענייני קדושה. זה תחום שלא רבים קופצים עליו... היו לו ביזיונות, אבל הוא עשה את זה לשם שמים, ולא קיבל על זה כסף.

והנה יום אחד מציעים לו ללמד, יש בזה גם פרנסה וגם זה יותר מכובד... הוא בא לשאול את מרן רה"י זיע"א כי היה מאד קשה למצוא לו תחליף. אמר לו הרה"י - אתה אדם פיקח... יש לך כזו מצוה חשובה, גם לשם שמים בלי כסף, וגם מקבל ביזיונות. ואתה רוצה להחליף את זה בעד מצוה של כבוד עם כסף?!! איפה השכל?...

והוא שמע לו! רק הוא הוסיף לי - אם לא הייתי יודע שהרה"י אוזן בזה וכך הוא היה עושה, לא הייתי מסוגל להמשיך... אבל כך הרה"י אחז תראה בעינייך ישרות.

פעם אחד דיבר נגד מרן הרה"י ופגע בו. אח"כ הוא הרגיש לא נעים אז הוא בא לבקש סליחה, הרה"י ראה שצריך עוד לעודד אותו, הוא אמר לו - עשית לי טובה, אני חייב לך הכרת הטוב! ולפליאתו - הסביר: **כתוב בחובתך"ל שאחד שמדבר על השני - לוקחים לו מצוות ונותנים למי שדיבר עליו, ולוקחים עבירות של המדובר ונותנים למי שדיבר... אז לקחת ממני עבירות ונתת לי מצוות - יישר כח... ברוך תהיה!...**

אותו יהודי יצא עם חיוך... כנראה שהוא לא כל כך הבין... אז הרה"י אמר לו - רק רגע, את הטובות האלו תעשה רק לי, לא לאנשים אחרים...

אדם שחי עם האמת - הכל נראה אחרת...

דוד אומר לשלמה בהפטרה של הפרשה - 'וחזקת והיית לאיש'. מה זה?... אומר התרגום 'הוי דחיל חטאין'. מה דוד אומר לו?... הוא לא בא לתת לו מוסר...

כתוב בפסוק שדוד אומר לכו בנים שמעו לי יראת ה' אלמדכם, 'מי האיש החפץ חיים אוהב ימים לראות טוב'. **כשאתה מתבונן בעיניים של יראת שמים - אתה רואה חיים אחרים של טוב וחסד, זה ספרן של ישרים!!!** בא תתבונן בעיניים של אמת ושל יראת שמים... ומה כתוב שם?... נצור לשונך מרע ושפתיך מדבר מרמה... אנשים כאלו הם מאושרים! פה פה גם בעוה"ז.

הטבה במקום קפידא...

בנובהרדוק היה מקובל לעשות הטבה לשני במקום קפידא. (יש גם סיפורים ידועים עם הג"ר ישראל סלנטר זצ"ל) כשיש קפידה על השני אני מטיב לו כמה שיותר וכך חולפת הקפידה ממני.

הג"ר שמואל יעקב בורנשטיין מביא בספרו סיפור על הג"ר אברהם יפה"ן (חתנו של הסבא, ור"י נובהרדוק) שבערוב ימיו כשהוא עדיין גר באמריקה הוא חיתן את אחד מילדיו. ונכחו בחתונה כל גדולי אמריקה... מובן כי בחתונה כה חשובה לקבל ברכה בשבע ברכות זה רק לגדולי הדור... אך מפליא היה שפתאום נתנו ברכה לאיזה רב בזמן שהיו הרבה יותר גדולים ממנו... אף אחד לא הבין מה זה, אבל על נובהרדוק לא שואלים שאלות - כידוע...

אחרי שהוא נפטר - סיפרה אשתו הרבנית את הסיפור המלא: אותו אחד (הם לא בדיוק זכרו מיהו, אבל זכרו את הסיפור) הגיע לבית של רבי אברהם יפה"ן, והזמין אותו לחתונה של אחד מילדיו. והוא הוסיף משפט: **'אם הרה"י לא בא אלי לחתונה - כל החתונה שלנו לא שווה!'**

רבי אברהם כבר לא היה צעיר, ולא היה לו כח, בפרט ששם באמריקה זה מרחקים גדולים שעות של נסיעה...! אבל הוא אומר לאשתו, יהודי אומר לי שכל החתונה שלו לא שווה... אני יכול להשבית ליהודי את החתונה?...! אז הוא החליט לנסוע. הוא היה בטוח מכיון שזה בעיר אחרת, אז בעל השמחה ישלח לו מונית - כמו שמקובל עד היום הזה...

אבל לא הגיע שום מונית ושום טלפון... אז הוא אמר לאשתו, כנראה שבגלל החתונה הוא היה טרוד ולא שם לב לזה, אבל אנחנו לא נשבית לו את השמחה?!!

הוא ואשתו הזקנים עלו על הרכבת, בזבזו כמה שעות של נסיעה, עד שבסוף הם הגיעו.

רבי אברהם הגיע לחופה, בעל השמחה אמר לו מזל טוב כמו כל אחד, ואפילו לא כיבד אותו בברכה בחופה... ר' אברהם חשב שעכ"פ לחזור הוא יציע לו מונית... אך לא מיניה ולא מקצתיה... הוא חזר ברכבת, והגיע לביתו עייף, מאוחר בלילה... זה סתם היה דיבורים של אנשים... אבל לא עמד כלום מאחורי זה.

באיזה שהוא מקום זה קצת כאב לו... מה עושים כשרוצים לא להקפיד?... הוא כיבד אותו בברכה בשבע ברכות! כך מספר הג"ר שמואל יעקב...

את זה יוסף לימד אותנו, וזהו ספרן של ישרים... אם תקפיד עליו מה תרויח... עם יראת שמים הכל נראה אחרת.

כשדוד אמר לשלמה וחזקת והיית לאיש הוא אומר לו כעת 'הדרכה': אתה רוצה שיהיה לך טוב בחיים, ולראות חיים מאושרים?... תראה עם עיניים של יראת שמים! כשרואים בעיניים של יראת שמים זה בכלל עולם אחר...

החסידיים אומרים חזק חזק ונתחזק. אני אומר לך חזק, אני מברך אותך, ואתה אומר לי חזק ומברך אותי, ואז באמת שנינו יחד נתחזק!!!

סיפר לי מוריני הגרא"א דיקמן, שהג"ר ברוך מרדכי זצ"ל היה לו כלל קבוע כל פעם כשבאו אליו עם צרות, והיו שני אנשים עם אותה צרה הוא היה אומר שכל אחד יהיה מתפלל על חבירו והוא יהיה נענה תחילה, כמבואר בחז"ל המתפלל על חבירו הוא נענה תחילה. רבי ברוך מרדכי עצמו סבל מאד מכאבים חזקים ברגליים, בא אליו אברך שכמה חדשים הוא סבל כאבים איומים ברגליים והוא לא יכל לישון בלילה... ואז הוא אמר לו מיד, השם שלי זה ברוך מרדכי בן הינדא מלכה, מה השם שלך?... בא נתחלף! אתה מתפלל עלי ואני מתפלל עליך...

עברו כמה חדשים, והאברך בא אל ר' ברוך מרדכי - הראש ישיבה הציל אותי! הרה"י התפלל עלי! ברוך ה' הכל עבר!!! אמר לו הג"ר ברוך מרדכי - כנראה שאחד משנינו חשב על 'מתפלל על חבירו', והשני חשב על 'הוא נענה תחילה'... אז מי שחשב על מתפלל על חבירו - באמת הוא נענה, אבל זה שחשב על נענה תחילה - הוא עדיין לא נענה... לי עדיין הרגל כואבת... אה, ר' ברוך מרדכי... סלבדקא!!!

חזק חזק - כל אחד מחזק את השני, ואז ביחד נתחזק! אנחנו יודעים שרבינו בחיי כותב שהרי יוסף מחל לאחיו... אבל בכל אופן, לנו אסור לדבר - אנחנו לא מבינים... אבל כנראה שנשארה איזו קפידא, שלא אמר בפה שמוחל, וכתוב שבשביל זה נענשו עשרה הרוגי מלכות. ורבי אלחנן וסרמן מחדש חידוש גדול, שכל עלילות הדם שהיו על היהודים, שאין לזה בכלל שום קצה הבנה מה הקשר בין דם למצות... זה הכל בגלל שהם שחטו שער עיזים וטבלו את הכותנת בדם, ועל זה נענשים. קפידא הכי קטנה של בין אדם לחבירו... אנחנו לא יודעים עד כמה בן אדם סובל אח"כ בחיים.

כמה סתירות יש לנו בחיים...

אנחנו יודעים שכתוב במדרש (רבה צג, ו); "ויתן את קולו בבכי ולא יכלו אחיו לענות אותו". אבא כהן ברדלא אמר אוי לנו מיום הדין אוי לנו מיום התוכחה... יוסף קטן של שבטים היה ולא היו יכולים לעמוד בתוכחתו, הה"ד "ולא יכלו אחיו לענות אותו כי נבהלו מפניו". לכשיבוא הקב"ה ויוכיח כל אחד ואחד לפי מה שהוא שנאמר (תהלים נ, כא) "אוכיחך ואערכה לעיניך" על אחת כמה וכמה.

יש בית הלוי ידוע, ועוד הרבה מדברים על זה, ולא ניכנס כעת לכל הפירושים, אבל יש דבר אחד: כי נבהלו מפניו... השבטים היו קדושי עליון... המושגים שלנו בשבטים הם אפילו לא מקצתם... זה לא סתם איזה סיפור של ויקנאו בו אחיו... זה לא הקנאה שלנו... זה הכל ע"פ הלכה... החזו"א אמר שהשבטים יכלו לשנות באצבע קטנה את כל מהלך הבריאה של כל הששת אלפים שנה... הרי הם שיתפו את הקב"ה איתם כשהם גזרו חרם שלא לספר על מכירת יוסף, ואם היה בזה 'משהו' של נגיעות הקב"ה כבר לא היה בא לשם...

כעת השבטים לפתע רואים שהם חיו חיים שלמים בטעות!!! ועל חשבון הטעות הזו, הם מכרו את יוסף לעבד, שמו אותו קודם בבור, היתה עגמת נפש לאבא שלהם, וכל מה שקרה... ואת הכל הכל הם לקחו בחשבון, ובכל זאת הם דנו ופסקו שצריך למכור אותו. ופתאום התברר - אני יוסף... אני יוסף... הצדיק ובעל המדות - חיים שלמים של טעות.

ולא יכלו אחיו לענות אותו כי נבהלו מפניו... חיים שלמים של

טעות... רבי אייזיק שר הביא עוד דוגמא: ששאל אחרי מלחמת עמלק הולך לקראת שמואל ואומר לו בשמחה "הקימותי את דבר ה'!!!... ושמואל אומר לו - יען מאסת את דבר ה'. וימאסך ה' מלהיות מלך על ישראל.

ופה מדובר על שמואל... שאל בחיר ה'!

היה אומר רבי אייזיק, יש יהודים הולכים מדושני עונג ברחובה של עיר עם הרגשה של הקימותי את דבר ה', ופתאום אחרי מאה ועשרים הם שומעים שאומרים עליהם יען מאסת את דבר ה'!!! סיפר הרב ר' לייב ברוידא (משב"ק הח"ח) על מרן החפץ חיים זצ"ל, שפעם הוא שמע את הח"ח עושה חשבון נפש לעצמו על מה בזבזתי את החיים שלי... הוא מצא בחשבון נפש כמה דקות בהם הוא לא ניצלם כדמבעי ליה, ועל זה הוא נאנח - על מה בזבזתי את החיים שלי...

אני רוצה להגיד לכם, לנו זה נראה רק משהו גבוה, החפץ חיים... אבל בן אדם שיש לו עסק שכל רגע הוא מרויח מיליון דולר, אם הוא יבזבז חמש דקות זה לא יאכל לו את הלב?!... חמש מיליון דולר הפסדתי היום!!! וחז"ל אומרים לנו שרגע של תלמוד תורה זה כנגד כולם, זה הרבה יותר ממיליון דולר... כל חפציק לא ישוו בה... יקרה היא מפנינים... כל רגע לא מנוצל - הוא ההיפך של "הקימותי", חז"ל אומרים עה"פ כי דבר ה' בזה זה שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק (סנהדרין צט, א).

הנסיון מקפיץ אותך למעלה...

הג"ר שמואל בירנבוים זצ"ל ראש ישיבת מיר בארה"ב סיפר שהוא שמע מהחפץ חיים שאמר על הפסוק "ויאמר ישראל רב עוד יוסף בני חי אלכה ואראנו בטרם אמות". ושאל הח"ח אבא שלא ראה את בנו כ"כ הרבה שנים אומר אני אלך ואראה אותו בטרם שאמות?! הרי כ"כ הרבה שנים הוא לא ראה אותו, והוא רוצה לראות אותו... מה הכוונה בטרם אמות?!

וסיפר הג"ר שמואל, שהחפץ חיים התחיל למנות כמה נסיונות יוסף עבר, עוד נסיון, ועוד נסיון, ועוד נסיון... ואז יעקב אמר - אני חייב לראות אותו היום, פה בעולם הזה, בטרם אמות... כי שמה, בעולם הבא - - - אולי לא יתנו לי לראות אותו... הוא הרבה יותר גדול ממני...

אדם שחי עם יראת שמים, כשבאים אליו נסיונות הוא לא מתחיל להתמרמר... אדרבא הוא יודע שכעת הוא עולה בבת אחת! אפילו יעקב אבינו, בחיר שבאבות, עמוד התורה, אומר "בטרם אמות" - שמה אני כבר אולי לא אזכה לראות אותו... הוא עמד בכאלו נסיונות... זה מבהיל.

יש אכן "הקימותי" שמלווה אותו ומעלה אותו למעלה ראש.

להרגיש את הכאב של השני

יש הרגש נפלא של רבי שמואל בירנבוים: כתוב "ויוסף הוא השליט על הארץ הוא המשביר לכל עם הארץ". וזה תמוה... בדרך כלל מנהל הארגון הוא לא זה שמחלק את האוכל... זה התפקיד של הפקידים הזוטרים... אבל יוסף - הוא השליט על הארץ, הוא המלך, ומצד שני הוא המשביר לכל עם הארץ... למה הוא לא יושב על כסא מלכות וממנה פקידים שיחלקו אוכל במקומו?!

אמר רבי שמואל בירנבוים ע"פ סיפור שהיה פעם באמריקה, שהזמינו אמבולנס של גויים, והתקשרו לכוון גוי שיש מישוה עם התקף לב, שיבוא מהר! אז הוא אומר בטלפון - כן כן... אני כבר גומר את הקפה, ומיד מגיע... כעת שותים קפה?!... הרי הוא יכול למות בינתיים! אם היו אומרים ליהודי - גם באמצע האוכל הוא היה מפסיק מיד ורץ להציל נפש!...

אמר רבי שמואל בירנבוים: יוסף חשש... באים לפה אנשים רעבים, אנשים במצב של פיקוח נפש... אם אני אמנה פקידים אחרים, הם

לא יוכלו להרגיש מה זה כאב של נפש נענה... אולי הם יצחקו עליהם, אולי יבזו אותם, יגידו להם 'תחכו'... אבל בינתיים הוא רעב... **ליוסף היה את הרגש... את הלב... לכן אמר יוסף אני עצמי מחלק!**

והוא מביא שכתוב במדרש, שכל אותו יום עד שהוא לא סיים לחלק הוא לא היה אוכל... למה? להרגיש את הרעב עם השני... מסופר על הג"ר אליהו חיים מייזל רבה של לודז' שפעם הוא בא לדבר עם גביר אחד לגבי תרומה לאנשים עניים. היה זה יום קר במיוחד, ולגביר היה חימום בתוך הבית. רבי אליהו חיים נעמד בפתח, ורוח פרצים חדרה פנימה, והוא מדבר עם הגביר ככה, בדלת... אז הגביר מתחנן, בסדר, כבוד הרב, אני מוכן לדבר הכל אבל בא ניכנס פנימה שם חם ונדבר שם, קשה לי עם הרוח הזו... אמר לו רבי אליהו חיים - אני רוצה לבקש ממך לתת כסף לחימום לעניים, **בא תרגיש קצת מה הם מרגישים כל הזמן, ואחרי זה יהיה יותר קל לדבר...**

יוסף לא נתן לאף אחד לחלק מלבדו, כי רק הוא ידע להרגיש את הכאב של השני.

שמעתי מהדוד על אביו, הסבא הרב מקריניק - הוא היה מתעסק בהצלה, והיה שולח חבילות לבני תורה שגלו לסיביר שהציל אותם גופנית ונפשית, והוא היה מתעקש לכתוב בעצמו את השמות והכתובות והוא לא הסכים לאף אחד אחר שיכתוב מלבדו. ולפעמים זה ארך לילות שלמים שהוא היה כותב במקום לישון. ושאלו אותו, אבא, למה אתה כ"כ מתעקש?... לכתוב יכולים כולם. אמר להם, אחד שעוסק בלכתוב כתובות יכולות לקרות לו גם טעויות. והטעות הכי קטנה יכולה לגרום לבן אדם שהחבילות לא יגיעו אליו. מי שכותב צריך להרגיש את הפחד מלראות איך שהשני בכזה צער וסכנה! ויש הרבה סיפורים שם שהיה ממש פיקוח נפש, והציל אותם, רק כשמרגישים ככה - אמר הסבא - להתייחס אל כל כתובת וכתובת כפיקוח נפש אפשר לכתוב... וזה היה יוסף.

יוסף אומר לאחים כי למחיה שלחני אלוקים; זה הכל תשובה למה הוא ירד למצרים, אבל עדיין קשה, למה הוא היה צריך להיות בצער בכלא עשר שנים?... אמר להם יוסף - היא גופא! הקב"ה שלחני למחיה בשביל שאני ארגיש קודם כל איך מרגישים כשנמצאים בכלא, וסובלים, ורק כך אוכל לדעת איך לתת מחיה ולהחיות עם רב.

ונראה לי לומר: היום כל הישיבות סובלים מחוסר כסף... יש כבר כוללים חשובים שכבר לא משלמים לאברכים בזמן, גם כוללים ידועים... והרבה מרגישים את זה באוכל שלהם, הרבה אנשים קשה להם... מצד אחד זה כואב לנו מאד. **אבל אני חושב שהקב"ה רוצה שנרגיש בכאב של כל אלו שנמצאים בצרה ובשביה, בכל הסוגים שיש! אנשים מתים, חולים, שבויים,**

הקב"ה רוצה שנרגיש! כמו שנתנו ליוסף להרגיש את הצער של המצטערים בבית הסוהר... כי למחיה שלחו אלוקים. כך הקב"ה רוצה שנרגיש קצת את הצער שלהם... אנחנו אחרי הכל עוד אוכלים... שמה בשבי יש אנשים שרעבים בצורה מחפירה... ממש חרפת רעב! אנשים נמצאים בסכנת חיים, יש חולים פצועים ור"ל מתים.

בואו נרגיש את הצער שלהם... נתפלל יותר מעומק הלב ונתחזק עוברים ותה"י להם להצלה.

הכתרים חוזרים בשבת!

דיברנו מה אפשר לעשות בשביל להרגיש את הכאב של אחינו?... והבאנו שהנשיאה בעול זה חיוק בתורה, בתעני"ד, ושמירת שבת! כי היא מקור הברכה! ולימוד של שבת בכלל זה עולם אחר...

ראיתי דבר שכתב מרן שה"ת רבי חיים קניבסקי זצ"ל וזה מאד ריגש אותי... אולי זה ירגש עוד מישהו... אנו שרים בזמירות שבת "כתר הלומים על ראשם יצור צור העולמים רוחו בס נחה". מביא מרן הגר"ח"ק, שהגמ' אומרת (שבת פח, א) כשעם ישראל אמרו נעשה ונשמע באו מלאכי השרת וקשרו שני כתרים על ראשם, אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע, ומתן תורה היה בשבת, ואח"כ בזמן שחטאו בעגל לקחו את זה מהם. **ומביא שכתב האור החיים** (דברים לג, ג) **בשם האר"י ז"ל שביום שבת חוזרים העטרת לראש ישראל!** יהודי ששומר שבת כמו שצריך, כתר הלומים - זה הכתר של הנעשה ונשמע, על ראשם יצור! הקב"ה יקשור לו כתר לפי מדתו.

אדם בשבת יכול לקבל כתרים של מתן תורה... זה הרי דבר נורא... ולהפסיד את הכתרים האלו זה לא סתם מאבד מה שנותנים לו שחז"ל ריש חגיגה הביאו שהוא מסימני השוטה, זה הרבה יותר... ודי למבין! חזק חזק ונתחזק!

לע"נ

מור אבי הרב רבי יעקב אריה
בן ר' שלום הלוי הורן זצוק"ל
נלב"ע בשב"ק פרשת שמות כ"א טבת תשנ"ג
תנצב"ה

לע"נ

הר"ר בן ציון ב"ר אליהו הרבסט זצ"ל
נלב"ע כ"ג טבת תשנ"ז
תנצב"ה

ניתן לשמוע את השיחה ביום שלישי בערב ולאחמ"כ בשידור חוזר וכן שיעור דף היומי ועוד, בקו השיחות שמספרו 074-740-3629

ניתן לתרום לגליון מכל עמדות נדרים פלוס ברחבי הארץ באמצעות לחצן קופות נוספות בחיפוש יש להקיש ארחות חיים או קוד מוסד 1000729 כמו"כ ניתן לתרום דרך המערכת הטלפונית הממוחשבת נדרים פון בחיגו לטלפון 037630585 שלווחה 2071 או במספר פלא' 053-415-3025 כל מי שיכול לעשות הוראת קבע אפילו של כ5 ש"ח תבוא עליו ברכה, וכל המוסיף... ניתן לקבל את הגליון במייל: 4166058@gmail.com

ועד ליל שבת

דברי מוסר והשקפה על פרק קנין תורה

מראש הישיבה הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א

שנאמרו בישיה"ק

מדרגת הענוה השלמה

"ומלבשתו ענוה ויראה" (משנה א').

מעלה שהיא 'מלבוש':

במילים אלו של התנא מבואר שיש בתורה בחינה של 'לבוש', שהתורה 'מלבישה' את האדם 'ענוה ויראה'. יש עוד דברים רבים אחרים במשנה שאליהם זוכה האדם מכח התורה לשמה, אולם דוקא על הענוה והיראה נאמרה הלשון של הלבוש, 'ומלבשתו ענוה ויראה'.

בביאור הדברים ראה בפירוש רוח חיים להגר"ח מוואלוז'ין שהרחיב בארוכה, ש'לבוש' פירושו דבר שמתחבר לאדם - זה לא נמצא אצלו בתורת ידיעה או מעלה בעלמא, אלא נהפך לחלק ממנו, שחלק מטבעו השתנה ונהיה כעת משהו אחר.

וכוונת המשנה היא, שמעלות הענוה והיראה הן מידות שכל אדם מסוגל להגיע אליהן, ואין הן קשורות דוקא אל התורה לשמה. אין ספק שהן מדרגות גבוהות ורחוקות, אבל לאחר שהאדם עבד על עצמו, הבין את תכליתו והנהיג את דרכיו על פיהן, יתכן שהוא גם ישיג אותן. עם זאת אין זה מחייב עדיין שהן יהפכו ל'לבוש'. אדם יכול למשל להשיג את הענוה, אבל הוא מצד טבעו לא יהפוך להיות 'עניו', וכן לגבי יראת שמים, האדם יכול להגיע לרמה הנישאה ביותר, שהיא יראת חטא (כמבואר במסילת ישרים פרק ד' ופרק כ"ד, שיראת חטא היא המדרגה העליונה של היראה שמגיעה אחרי יראת העונש ויראת הרוממות), אבל עצם עצמו עדיין לא יהיה 'ירא חטא'. יהיה לו את היראה, אבל היראה לא תהיה הוא.

על כך באה המשנה ואומרת שכל העוסק בתורה לשמה זוכה שהתורה 'ומלבשתו ענוה ויראה', שהענוה והיראה נהיות מלבוש שלו, וכמו שהביא ברוח חיים מהגמרא בשבת (ע"ז, ב') שיש 'גלימה' ויש 'מלבוש', 'גלימה' היא הבגד העליון שאיתו הולכים ברחובה של עיר, אך הוא לא תמיד צמוד אל האדם, מה שאין כן 'לבוש' הוא הבגד הפנימי שאותו האדם אינו מסיר לעולם, אף לא בחדרי חדרים. וכשאומרת המשנה שהעוסק בתורה לשמה זוכה ל'מלבשתו ענוה ויראה' הכוונה היא שמידות אלו נהיות חלק ממנו, הוא לא בן אדם עם ענוה אלא עניו בעצם, והוא לא בן אדם עם יראת שמים אלא ירא בעצם, זה צמוד אליו וזה חלק ממנו, כתרי רעין דלא מתפרשין.

וברור שכוונת הגר"ח שדימה לגלימה ולבוש לא היתה כפשוטו, לחלק בין כמות הזמן שהמעלה נמצאת אצל האדם. גם אדם שהשיג מעלה בעלמא, היא יכולה להשאר אצלו לאורך ימים ושנים, ואין זה מסתבר שכל מעלה שלא הפכה לטבע מוגבלת לשעות כקנין לזמן... אדרבה, מעלה שהאדם השיג פירושה שהוא מכיר אותה ומבין את מהותה, ואחרי שהוא קנה אותה - יש אצלו קנין נצח שלא אמור לפוג לעולם.

כל כוונת הגר"ח היא לחלק במהות המעלה, שיש מעלה שנשארת מעלה, ויש מעלה שמתחברת לאדם עד שהוא עצמו מבטא את המעלה. ובה נתייחדו שתי המעלות של ענוה ויראת שמים, שניתן לקנות אותן בשתי צורות: צורה אחת כמו כל דרגה אחרת, שהאדם קונה את המעלה והיא קיימת אצלו בנוסף ל'אדם' שבו, וצורה שניה שהופכת את האדם למהות שונה לחלוטין, שהוא גופו נהפך ל'עניו' ו'ירא שמים'. הצורה הראשונה יכולה להיות אצל כל אדם ואדם, ואילו הצורה השניה תתכן דוקא אצל מי שעוסק בתורה לשמה, אצלו ולא זולת.

מה שנותן לנו לבאר הוא מה באמת שונים 'ענוה' ו'יראת שמים', שדוקא לגביהם אמרה המשנה את ענין ה'מלבוש', מה שלא נאמר לגבי אף מעלה אחרת.

המדרגה הפשוטה של הענוה - 'במה יתגאה לב האדם':

ראשית דבר יש לחקור על מהותה של מידת הענוה, שהיא המידה של

אבותינו אבות העולם שראו את עצמם עפר ואפר, וכן של משה רבינו ע"ה שהיה העניו יותר מכל האדם אשר על פני האדמה, ולנו לא נתבאר מה פירושה של מידה זו, והאם גם אנו יכולים לזכות למעלת אבותינו שהגיעו עד תכלית הענוה.

ובמסילת ישרים (פרקים כ"ב - כ"ג) כתב שהדרך הראשונה לבוא לענוה היא שקודם כל יתבונן האדם במגרעות שיש בתוכו, ואף אם הוא נראה לכאורה ככלי מלא מכל מקום אין לך אדם שאינו מלא בחסרונות, אם מצד פחיתות גופו ואם מצד ריחוקו ממה שמוטל עליו, וההתבוננות בחסרונותיו היא שתחדיר לתוכו שאין לנו במה להתנשא על הבריות.

ואכן הדברים פשוטים, שאין צורך בהתבוננות מיוחדת בכדי לגלות עד כמה אנחנו דלים ורקים... גם אם יהיה מישהו שימצא בעצמו איזו שהיא מעלה, בנקל הוא יכול למצוא כנגדה עשרה חסרונות, וכל הגורע מוסיף... ואף אם לו יצויר שיהיו בו כמה מעלות טובות, עדיין אין בכך כדי להחשיב עצמו בעצמו.

מלבד כל זה יש את מה שאמר רבי יוחנן לעיל במשנה במסכת אבות (ב'), (ח'): 'אם למדת תורה הרבה אל תחזיק טובה לעצמך כי לך נוצרת', וכבר עמדו רבים לבאר מה פירוש הדברים, מדוע 'כי לך נוצרת' הוא סיבה שהאדם לא יחזיק טובה לעצמו, אולם הביאור הפשוט הוא, שכיון שלכך האדם נוצר - נמצא שאין זו מעלה שלו, אלא מעלה ששמו בתוכו... האם שור יכול להתגאות בקרניו, והאם אריה יכול להתגאות בגבורתו? גם אם נניח שיש כאן מעלות, מה הן שייכות לשור ולאריה. אמת שיש להם כח וקרניים, אבל לא הם יצרו את הכח, כך הם נבראו על ידי מי שברא אותם... וכך הוא לגבי כל מעלה ומעלה שיש באדם - לא הוא יצר את המעלה. אפילו לגבי החכמה בא רבי יוחנן ואומר 'אל תחזיק טובה לעצמך כי לך נוצרת'. האם זה שיש בך חכמה גורם לך סיבה להתגאות? גם אם לו יצויר שרבתה חכמתך יותר מכל בני קדם, לא אתה יצרת את החכמה. אותו אומן שעשאך הוא זה שנתן בך את השכל, את הבינה ואת הדעת, ולו ורק לו נאוה התהילה... כיוצא בזה לגבי העשירות והכח, הון והכבוד, לא לקלים המרוץ ולא לגיבורים המלחמה, וגם לא לחכמים לחם וגם לא לנבונים עושר, כל מעלה עלי אדמות היא אך ורק מתת שמים שניתנה לאדם בחסד וברחמים, ואין שום הגיון שהוא ינפנף באותן מעלות ויכריז בהן על עצמו.

על כל אלו ישנה עוד הבחנה נוספת, והיא התוצאה הסופית שאליה יכול האדם להגיע. יתכן ואין הכי נמי, הוא עבד בכל כוחו והשיג מעלות גדולות ונישאות לעומת כל סובביו, אבל עליו להבחין בהבחנה פשוטה: שמה אם האחרים היו באותו מצב, באותו זמן ובאותו מקום, עם אותם כוחות ואותן אפשרויות - הם היו עוברים אותו במעלתם. כל מה שהם לא שוויו ערך אליו באותה מדרגה - זה כלל אינו שייך אליהם, אצלם היו תכונות אחרות ומצבים אחרים, ומה יש לדמות בינו לבינם. מבחינתם אפשר והשיגו עוד יותר ממה שהוא השיג, ביחס למה שהם יכלו להשיג, ואם היו עומדים במקומו - היו משיגים עוד יותר ממנו.

המדרגה העליונה של הענוה - 'ונחנו מה':

עד כאן כמה סיבות פשוטות המביאות לענוה, אך כל אלו נוגעים רק לענוה במדרגה מסויימת - שמעלותיו של האדם לא יביאו אותו לידי גאווה. לעומת זאת יש ענוה אחרת, ממין שונה לחלוטין בדרגה גבוהה לאין שיעור, והיא ענוה הנובעת מרום ההכרה במציאותו ית'. זו היתה ענותנותם של האבות הקדושים, שהבינו עד כמה הם פחותי קרוצי חומר שנבראו מנשמות פיו של הקב"ה, עד שראו את עצמם כאילו אין בהם מאומה. הם אמרו על עצמם 'אנכי עפר ואפר', 'ונחנו מה', שכל אלו הם סוג הרגשה שבה האדם מגיע למצב שבו כביכול הוא אינו קיים. לא רק שאין לו במה

שהיה שום צורך ב'משה' שיבין את הדברים, כשם שהדברים נמסרו - כך הם התקבלו, וכפי שהם התקבלו - כך הם נמסרו, המציאות היחידה שהיתה קיימת עם הדיבור היא אך ורק המציאות האלוקית של פי ה' ותו לא מידי. כל מה שמשה רבינו הגיע והתנבא היתה רק מכח ההכרה כי 'מי שם פה לאדם... הלא אנכי ה' (שמות ד', י"א). אין בכלל 'אני' ואין בכלל דיבור שלי, אני כאילו אינני, רק פי ה' הוא המדבר מתוך גרוני.

דברים נשגבים בענין זה כתב בנפש החיים (שער ג' פרק י"ד): "מצינו במשנה תורה בפרשת ויהי אם שמוע, שתחילה אמר 'לאהבה את ה' אלוקיכם' וכו' (בלשון נסתר כלפי הבורא ית'), ותיקף לו בפסוק שאחריו אמר בלשון מדבר בעדו - 'ונתתי מטר ארצכם' כו' שהוא הנותן והפועל (בלשון נוכח, כביכול משה עצמו הוא הנותן את המטר ואת הדגן). כי התבטל בעיני עצמו מציאות כלל ורק השכינה לבד המדברת, לכן אמר ונתתי, וזהו שאמרו ז"ל שכינה מדברת מתוך גרונו של משה, וכמו שאמר הכתוב פה אל פה אדבר בו, ולא כתב 'אליו' אלא 'בו', בתוכו ממש, ולזאת המדרגה בשלימות עדיין לא זכה אליה שום אדם זולתו... וגם לא יזכה אליה שום אנוש על יבשתא עד ביאת הגואל במהרה בימינו" וכו'.

הרי לנו עד היכן מגיעים הדברים, שגם כאשר משה רבינו מסר את דברי הקב"ה הוא יכל לומר זאת כביכול בשם עצמו, כיון שלא היה כאן 'עצמו' שיעמוד בנפרד מהשכינה המדברת מתוך גרונו, 'כי התבטל בעיני עצמו מציאות כלל ורק השכינה לבד המדברת'.

בדומה לדברים אלו כתב הגר"ח מוואלוז'ין גם בתחילת ספרו רוח חיים על אבות (פרק א' משנה א'), ושם המשיך וכתב עוד שכל מה שזכה אליו משה היה מכח הענוה, "ואילו היה עכשיו אדם עניו כמשה - היה ודאי זוכה לתורה בשלימות... דברי תורה אין מתקיימין דוקא אלא במי שדעתו שפלה, כן נתגלגלה התורה עד משה שהוא היה העניו מכל ושפל ונמוך ביותר, וכמו כלי כל מה שדופנו יותר דק מחזיק יותר עד שאם תהיה כקליפת השום היא כמעט כולה בית קיבול, כן האדם, כל שרוחו יותר נמוך נשאר ביותר מקום פנוי ובית קיבול לתורה"... יעויין שם עוד.

המדרגה האמורה היא מדרגת ה'מלבוש':

על כל פנים נמצינו למדים שזהו החילוק בין יראה שהיא 'גלימה' לבין יראה שהיא 'מלבוש'. האדם יכול להשיג בחינות רבות במעלת הענוה, להתבונן בחסרונותיו ולהבין שאין לו סיבה להתגאות במעלותיו, אך כל זה עדיין לא מחייב שהענוה תהפוך ל'מלבוש' - דבר שהוא עצם טבעי. רק מי שעוסק בתורה לשמה זוכה למדרגה ממדרגת אבותינו אבות העולם, שהרגישו מצד עצמם את הענוה, כאילו הם בטלין ומבוטלין לא שרירין ולא קיימין, ולית אתר פנוי מהמציאות השלמה של אלוקינו מלך העולם.

כיוצא בדברים אלו יתבאר גם בנוגע ליראת שמים, כי הנה יש אין סוף מדרגות ביראה - יראת העונש, יראת הרוממות ויראת החטא, וכל אדם יכול להשיג כמה מדרגות שיוכל להשיג. אבל להגיע למדרגה העליונה של 'מלבוש', זה אינו יכול להשיג אלא מי שביטל את עצמו אל המציאות האלוקית. בהיות שגם אחרי שיעבוד האדם בכל כוחו, סוף כל סוף יש לו את הרצונות שלו ואת המאוויים שלו, ולא ימלט שתהיה פעם מן הפעמים שבהם לא יוכל לבטל עד תום את רצונו מפני רצונו של הבורא. רק אם האישיות עצמה התבטלה, שהוא מרגיש שהוא כלום ואין לו שום עצמיות, אז כבר אין שום רצון שיכול לסתור את רצון שמים, ורק אז ניתן לעמוד במדרגה שלמה של 'יראת חטא' - שאין על גביו אלא את ה' אלוקיו.

כמובן שגם העוסק בתורה לשמה, שזוכה ל'מלבושתו' ענוה ויראה, אינו יכול להגיע למדרגתו של משה רבינו, שהובטח לנו שלא היה ולא יהיה כמותו. אך עם כל זה הוא מגיע למדרגה מסויימת של 'מלבושתו' - שהענוה והיראה נהפכים לחלק ממנו, אין לו מציאות מצד עצמה אלא רק מציאות של ביטול, שאין עוד מאומה מלבד מציאות ה'. וכל זה מגיע על ידי עסק התורה, שהוא העיסוק בדברו של הקב"ה בעצם עצמותו, כמו שכבר נתבאר מלפנים, ועל ידי שהאדם מדביק את עצמו כביכול במציאות ה' - כך הוא זוכה להתבטל לאותה מציאות, עד שהתורה שהיא שמותיו של הקב"ה גם היא מחזירה את פניה אליו, 'ומלבושתו ענוה ויראה'.

להתגאות, אלא אין בכלל את ה'לו' - הוא מידי דלית ביה ממשא, רוח נושבת ואבק פורה, וגם אם היה במה להתגאות - למי יש להתגאות?

רבים חוקרים היאך יתכן שדוקא משה רבינו, אדון הנביאים, שלפניו לא היה כמוהו ואחריו לא יהיה כן, הוא זה שהגיע למדרגת הענוה הגדולה ביותר - מכל האדם אשר על פני האדמה. אולם לפי האמור לא קשיא מידי, ואדרבה, הא בהא תליא. אצל משה רבינו לא היתה רק ענוה שכלית מהמין הראשון, שמעלותיו לא גרמו לו להתגאות, אלא הוא הגיע לפסגת הענוה העליונה - להרגיש את עצמו בטל במציאות לעומת אדון הכל, בריה קטנה עומדת בדעת קלה מעוטה לפני תמים דעות. וככל שמשה רבינו השיג יותר, כך הכיר יותר את מציאות הבורא, וכך גילה עוד יותר עד כמה הוא בטל כלא היה.

בגמרא בחולין סוף פרק כסיוי הדם (פ"ט, א') "אמר רבא ואיתימא ר' יוחנן, גדול שנאמר במשה ואהרן יותר ממה שנאמר באברהם, דאילו באברהם כתיב ואנכי עפר ואפר ואילו במשה ואהרן כתיב ונחנו מה, ואמר רבא ואיתימא ר' יוחנן אין העולם מתקיים אלא בשביל משה ואהרן, כתיב הכא ונחנו מה וכתיב התם תולה ארץ על בלימה".

כאן מתבארת לפנינו בגמרא את אותה הבחנה, ש'אין העולם מתקיים אלא בשביל משה ואהרן', הרי שאותה ענוה של 'ונחנו מה' היא המתייחסת לקיום האמיתי של העולם. אחרי שהאדם מרגיש את היחוד הגמור שאין עוד מלבדו ואפס זולתו, המציאות היחידה שקיימת בעולם היא מציאות הבורא ומבלעדי אין מאומה, לא האדם ולא אף מציאות אחרת, אז הוא מקיים את העולם - בכך שהוא זה שמבטא את הקיום השלם, שהכל אך ורק בורא העולם שממלא כל עלמין.

בדומה לאותו ענין מצינו בגמרא בסוטה (ה', א'), וכעין זה בערכין (ט"ו, ב'), "אמר רב חסדא ואיתימא מר עוקבא כל אדם שיש בו גסות הרוח אמר הקב"ה אין אני והוא יכולין לדור בעולם", והיינו מהטעם האמור, שהגאווה מבליטה את קיומו של האדם כאילו הוא בעל ישות נפרדת העומדת לעצמה, וכיון שכן נמצא שהאדם כביכול דוחק את רגלי השכינה ומחסיר מכוון מלכות שמים. אחד אלוקינו בשמים ובארץ, וכל מציאות אחרת מחסירה את ההכרה שאמורה למלא את הבריאה - שאין שום מציאות מבלעדי ית' כלל. לכן, דוקא מי שהגיע למדרגת הענוה כאילו הוא משולל המציאות ואינו קיים כלל ועיקר, הוא זה שמתקן עולם במלכות שמים, ועליו העולם מתקיים.

אין אלו מדרגות שאנו יכולים להשיג בשכלנו, ואף אם אנו יכולים לדבר עליהם - אין לנו יכולת להבין מדרגה שכזו, שהאדם לא יראה את עצמו כבעל מציאות. אפילו לגבי אברהם אבינו אומרת הגמרא ש'גדול מה שנאמר במשה ואהרן' שאמרו 'ונחנו מה'. ודוקא משה רבינו, מוסר התורה, הוא היחיד שהגיע למדרגתו העליונה בהתבטלות לקב"ה, כי הוא היחיד שזכה לאותה מדרגה של פה אל פה, לקבל את התורה מפי הגבורה.

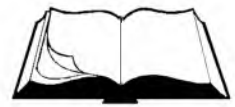
עוד מצינו ברש"י ריש פרשת מטות (במדבר ל', ב') שהביא את דברי חז"ל, ש"הנביאים נתנבאו בכה אמר ה', מוסף עליהם משה שנתנבא בלשון זה הדבר", והיינו שכל הנביאים התנבאו בדרך משל וחזיון, הם לא ראו את הדברים בעצמותם אלא היו צריכים לפרש את הדברים מעצמם, מה שאין כן משה רבינו התנבא בצורה של 'זה הדבר', הוא קיבל את המאמר כצורתו בלי צורך לפרש אותו, תמונת ה' יביט במראה ולא בחידות.

ולדברינו נמצא שעומק רב טמון באותו חילוק; אצל כל הנביאים - יש את הקב"ה ויש כביכול אותם בפני עצמם, שמתמצעים בין הקב"ה לבין ישראל. נבואת הקב"ה לא עוברת ישירות אל עם ישראל אלא דרך אדם נוסף, הלא הוא הנביא, שיש לו מעמד לכשעצמו. אי לכך גם הדיבור גופו, לא עובר בצורה ישירה, אלא הנביא צריך לפרש ולהכניס אותו לתוך כליו של עצמו, ודרך זה יעבור הדיבור לכלל ישראל. לעומת זאת משה רבינו ראה את עצמו כבטל ומבוטל, לא היתה כאן אישיות נפרדת שהעבירה את הדברים אלא אך ורק ביטול גמור למי שאמר והיה. ממילא צורת הדיבור היתה באופן של 'פה אל פה', בלי שיוק מכלי אל כלי, פי הקב"ה בעצמו דיבר מבלי שתהיה שום מחיצה המבדלת של ה'אדם' ששמו משה שתחצוץ בינו לבין הדיבור.

זו היתה הסיבה שמשה זכה למה שלא זכו כל הנביאים במשך כל הדורות מלפניו ומלאחריו, שהוא היחיד שזכה לקבל את הדיבור כמאמרו בלי

מִי יֵדָע

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח').

גליון 517

טבת תשפ"ד

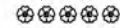
שאלות בזמן מלחמה, שאלות המצויות

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"י "דברי שיר" ב"ב

לע"נ מרן ראש הישיבה

רבי ירחמיאל גרשון אדלשטיין זצוקללה"ה

נלב"ע י' בסיון תשפ"ג

שאלות המצויות בזמן מלחמה

מאבטח ללא נשק

שאלה: עקב המלחמה הסכימו לנסוע לשבת לישוב בדרום בתנאי שיש שם מאבטח עם נשק, שכרו מאבטח בתשלום כדי שיבוא עמם לשבת. השבת עברה בשקט וברגיעה ושילמו למאבטח את הסכום שקבעו.

לאחר מכן הגיע המאבטח לשאול מה עליו לעשות, כיון שלמעשה הוא שכח להביא עמו את הנשק, ואם ח"ו היתה שם סכנה הוא לא היה יכול לעזור להם, אך בסופו של דבר בזכותו הם היו שם בשלווה (וזה עיקר תפקידו) נמצא שנהנו משהותו אתם, האם חייב להחזיר להם את הכסף?

תשובה: היות והם שילמו לו לצורך הגנה בשעת סכנה, והוא לא עשה כלום ורק ברמאות (בשוגג) הצליח להרגיעם, על זה לא היה ההסכם, ובודאי חייב להחזיר להם את הכסף.

ירדו למקלט לאחר הקידוש

שאלה: בליל שבת לאחר הקידוש נשמעה אזעקה וירדו למקלט בבית סמוך, כשחזרו לאחר זמן האם יצאו ידי חובת קידוש, ומה הדין לגבי שתיית יין, האם צריך לחזור ולברך?

תשובה:

א. לענין קידוש במקום סעודה, כיון שבסוף חזרו למקום הראשון נחשב לקידוש במקום סעודה, והר"ז נחשב שיצאו לצרכי הסעודה כיון שצריכים לכך (ע"י משנ"ב סי' רע"ג ס"ק י"ב).

ב. לגבי המקדש, אם הוא שנה רביעית יין, הר"ז נחשב שטעון ברכה אחרונה במקומו, ואפילו אם יצא לבנין אחר לא צריך לחזור ולברך, אבל אם שנה רק רוב רביעית ולא התחייב בברכה אחרונה, הר"ז נחשב לעקירת מקום, ואם רוצה להמשיך לשנות עוד יין צריך לחזור ולברך (ע"י משנ"ב סי' קע"ח ס"ק מ"ה).

ג. אמנם גם באופן ששנה המקדש רביעית יין, ראוי לבקש מאחד המסובים להוציאו בברכת הגפן אם רוצה להמשיך לשנות עוד, משום שדעת הגר"א שגם ביין ושבעת המינים יש שינוי מקום (כדעה אמצעית בשו"ע שם), ולכתחילה יש לחשוש לשיטה זו (ע"י משנ"ב שם).

ד. לגבי שאר המסובים אף שיצאו ידי קידוש במקום סעודה, כיון שלא שנו רביעית, אם רוצים לשנות עוד יין חייבים לחזור ולברך "בורא פרי הגפן" (שם).

חזרת הש"ץ לעשרה שהתפללו ביחידות

שאלה: נשמעה אזעקה וכולם התפללו לחש בביתם, ואח"כ הגיעו לבית הכנסת, האם אפשר עכשיו להתפלל רק חזרת הש"ץ עבור קדושה וכו'?

תשובה: עשרה שהתפללו ביחד יכולים לומר חזרת הש"ץ, אבל אם התפלל כל אחד לבדו לא חל עליהם דין ציבור ואינם יכולים להתפלל חזרת הש"ץ (משנ"ב סי' ס"ט ס"ק א').

דמי שכירות של חנות בעת מלחמה

שאלה: שכר חנות מדיירי בנין, ועקב המלחמה לא מגיעים קונים לקנות את המוצרים שבחנות, האם בגלל זה יכול להוריד מדמי השכירות?

תשובה: מה שלא באים אנשי לקנות אין זה קשור כלל לדיירי הבנין, והוא חייב לשלם להם את מלוא דמי השכירות.

חוב לקבלן ערבי שמת

שאלה: קבלן ערבי תושב עזה עבד בבניה בבני ברק, והקבלן מת בהפצצות, האם חייב לחפש את בנו ולשלם לו?

תשובה: הכלל הוא הפקעת הלוואות עכו"ם מותרת (רמ"א חו"מ סי' שמי"ח סעיף ב'). וכן ישראל שהיה חייב לגוי ומת (הגול) אם אין הגוי יודע

מזה אינו חייב לפרוע ליורשיו (רמ"א חו"מ סי' רפ"ג סעיף א').

וכתב הסמ"ע שאם יורשיו יודעים מזה, כיון שעכו"ם יורש את אביו דבר תורה, הר"ז בכלל גזל עכו"ם ואסור, אבל אם אינם יודעים מזה הרי זו אבידת עכו"ם שמותרת, ובשם ה"לבוש" כתב שבאופן שיודע האיסור הוא מפני חילול ד', ע"י שם, וכ"כ ה"ט"ז, עכ"פ באופן שהבן אינו יודע היכן אביו עבד והאם חייבים לו, אינו צריך לפרוע לו.

שאלות המצויות

נטילת ידים במים ששרו בהם ארבעת המינים

שאלה: מים ששרו בהם ארבעת המינים בסוכות, האם הם כשרים לנטילת ידים?

תשובה: כתב המשנ"ב (סי' ק"ס ס"ק י"א) מים ששרו בהם ירקות שלא יכמשו דעת המג"א ועוד אחרונים דמקרי מלאכה ופסולים, ויש מקילים בדיעבד אם הם לחים ונקיים מעפרורית, ע"י שם. ובספר "מחנה ישראל" (פרק ג' אות י"ח) סתם להקל כיש אומרים אלו.

ב"תפארת ישראל" (על מס' ידים פרק א' אות כ"ו) כתב דבר חידוש דלענין לולב ומינוי אפשר דלכו"ע לא נחשב תשמיש להנאה דמצוות לאו ליהנות ניתנו, ע"י שם.

נטילת ידים במים שנאסרו בהנאה

שאלה: סיר שנטרף מחמת איסור ובישלו בו מים באותו היום ואסור לשתותם, האם מותר ליטול בהם ידים?

תשובה: מים האסורים בשתייה משום שבלעו איסור, אין איסור ליטול בהם ידים, כיון שהם עצמם מים ראויים (פמ"ג סי' ק"ס, מ"ז ס"ק ה').

אבל מים האסורים בהנאה, כגון שנבלעו בהם בשר וחלב (שאסורים בהנאה מן התורה), אף שמעיקר הדין כשרים לנטילת ידים דמצוות לאו ליהנות נתנו. אך לכתחילה לא יטול ידיו במים אלו שאסורים באיסור הנאה אם יש לו מים אחרים, דמסתמא יש לו קצת הנאה כשרוץ ידיו (פמ"ג שם).

הפעלת כלי זמר ע"י שעון שבת

שאלה: האם מותר להפעיל מוזיקה בשבת ע"י שעון שבת כדי שידלק בשעת הסעודה?

תשובה: ק"ל בבית הלל שאין אדם מצווה על שביתת כלים בשבת, וכל דבר שעובד לבד מותר להמשיך בשבת (שו"ע סי' רנ"ב סעיף ה'), ולכן מותר לפתוח מים לפני שבת כדי שישקה שדהו כל השבת, וכן מדליקים את האורות לכל השבת, או מקרר וכו'.

אבל גזרו חז"ל על כל דבר שיש בו השמעת קול שאסור לעשות כן בשבת, שמא יאמרו הדליקו בשבת (שו"ע ורמ"א שם, ומשנ"ב ס"ק מ"ח). ולכן אסור להפעיל מכונות לסוגיהם (כגון מכונות כביסה, ייבוש וכו') משום הנ"ל (שו"ת "מנחת שלמה" ח"א סי' י' אות ב', שו"ת "אגרות משה" או"ח ח"ה סי' כ"ב אות י"ח), וכמו כן להפעיל כלי זמר ע"י שעון אסור משום הנ"ל (ועי' שו"ת "אגרות משה" או"ח ח"ד תשי"ט שדן בזמנו האם מותר להדליק מזגן ע"י שעון שבת).

גוי שהדליק חשמל בשבת

שאלה: החשמל נכבה בשבת ומנורת החירום נדלקה, ובא גוי והדליק את החשמל ומנורת החירום כבתה, האם מותר ליהנות מחשמל זה?

תשובה:

א. גוי שמדליק אש בשבת עבור ישראל אסור לכל יהודי ליהנות ממנו (שו"ע סי' רע"ו סעיף א').

ב. אם יש נר בבית ישראל ובא אינו יהודי והדליק נר אחר מותר להשתמש לאורו בעוד הנר הראשון דולק (שו"ע שם סעיף ד'), אף דעתה נגדל האור יותר, כיון שעכ"פ היה יכול ליהנות מהאור הראשון (משנ"ב שם ס"ק ל"ב), ומה שלא היה יכול לעשות באור הראשון אסור לעשותו עכשיו.

בנד"ד לפני שהגוי הדליק את החשמל, דלקה מנורת החירום, אף שעכשיו היא לא דלוקה זה משום שהיא כובתה מאליה ע"י הגוי שהדליק את החשמל, מ"מ גם בלי החשמל שהדליק הגוי היה

אור, ומותר להשתמש בו (כמבואר בבית"ל ס' רע"ו סעיף א' ד"ה לצרכו בשם הא"ר).

ג. אולם יעשו חשבון לכמה זמן מנורת החירות היתה אמורה לדלוך, שאם הסוללה שלהם מספיקה רק לכמה שעות, אזי לאחר זמן זה אסור להם להשתמש בחשמל שהדליק הגוי.

ד. כמו כן, רק באותם חדרים שמנורת החירות היתה מאירה בהם מותר להשתמש בחשמל, וכן אם אור המנורה לא היה מספיק כדי לקרוא בספר אסור להשתמש בחשמל שהדליק הגוי לפעילות זו.

טעה בשבת ואמר "יוצר המאורות" של חול

▲ **שאלה:** בשבת בבוקר שכח ואמר ברכת "יוצר מאורות" של חול, מה עליו לעשות?

תשובה: אם לא גמר את הברכה יחזור לקטע "לקל אשר שבת" (ויתחיל מ"שבת נותנים לו"), ואם כבר גמר את הברכה לא יחזור, ולאחר שמונה עשרה ישרים מ"שבת נותנים לו" עד "פארוך סלה" (רמ"א ס' רפ"א ומשנ"ב ס"ק ג').

שכר שבת על קריאת התורה בשני בתי כנסת

▲ **שאלה:** ביקשו מראובן לקרוא בתורה בבית הכנסת, והוא כבר קורא בבית כנסת אחר, האם יכול לקחת שכר שבת משניהם?

יסוד השאלה הוא, מבואר בשו"ע (ס' ש"ו סעיף ד') שאסור לקחת שכר שבת אלא רק דרך הבלעה מותר, ע"י שם, ומכיון שלוקח זמן לבעל קורא להכין הקריאה ביום חול, משלמים הכל ביחד, ע"י שם (ע"י משנ"ב שם ס"ק כ"ד). אבל בזה שכר הכין את הפרשה עבור מנין אחד, נמצא שלא הכין כלל עבור המנין השני ואין יכול לקחת מהם שכר שבת על הקריאה בשבת?

תשובה: אם עדיין לא גמר להכין את הקריאה כשביקשו ממנו יכול מיד לכוון את המשך ההכנה עבור שניהם, אבל אם כבר הכין עבור הראשון ובשבת קודש ביקשו ממנו שני, אסור לקחת שכר שבת שלא עשה להם כלום לפני השבת, והעצה היא שיאמר להם שאסור לו לקחת שכר, והם יכולים לתת רק בתורת מתנה (משנ"ב שם).

חזן מפורסם בבית מלון בשבת

▲ **שאלה:** בית מלון מפורסם שבשבת יתפלל שם חזן מפורסם (כדי למשוך את הציבור להגיע), האם מותר לסכם עמו שיבוא להשתכן בחינם בבית המלון עם משפחתו בשבת, וכנגד זה יתפלל ויתחזן לפני העמוד?

תשובה: איתא בשו"ע (ס' ש"ו סעיף ה') אסור לשכור חזנים להתפלל בשבת. ומפרש המשנ"ב (ס"ק כ"ב) משום שנוטל שכר שבת. ויש מי שמתיר דסבירא ליה שבמקום מצוה לא גזרו רבנן על שכר שבת (משנ"ב שם), בכל אופן אינו רואה ברכה, ע"י שם.

ולפי"ז כשחזן מגיע לשהות חיים בבית מלון, זה נחשב שכר שבת עבור תפילתו שם. אולם כתב המשנ"ב (ס"ק כ"ב) שאם מתפלל עבורם גם בימות החול נחשב כמו הבלעה, שהתשלום הוא על הכל ביחד, ע"י שם. אולם לא מספיק סתם להתפלל מנחה או מעריב של חול שהרי לא נהוג לתת שכר עבור זה, אלא שישיר עבורם משהו חשוב גם במלווה מלכה (הגר"ש"ז אויערבך זצ"ל מובא בשו"ע פ' כ"ח הערה קמ"ה). או שישכמו ביניהם שפ"י דין לא חייב כלום ונותנים לו לשהות בבית המלון בתורת מתנה (משנ"ב שם ס"ק כ"ד).

סגירת ברז מים חמים בשבת

▲ **שאלה:** ברז מים חמים שמטפטפים ממנו עכשיו מים קרים, האם יכול לסגור את הברז כדי לחסוך בזבז מים?

יסוד השאלה הוא, ברז מים חמים, רוב שימושו הוא להוציא מים חמים ואסור לעשות כן בשבת, נמצא שהוא כלי שמלאכתו לאיסור שמותר לטלטלו לצורך גופו ומקומו, אבל לא לצורך הפסד (ע"י שו"ע ס' ש"ח סעיף ג'), וא"כ האם מותר לסגור את הברז ולטלטלו לצורך הפסד המים.

תשובה: לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור לצורך הדלת עצמה אסור, אבל להשתמש בו כדי להציל חפץ אחר, כגון כאן להשתמש בברז להפסיק נזילת המים, זה נחשב שימוש בגוף החפץ, ומותר.

הוצאת כוס חד פעמית מהפח בשבת

▲ **שאלה:** האם מותר בשבת להוציא כוס חד פעמית מפח האשפה כדי להשתמש בה?

תשובה: דבר שהיה עליו שם 'כלי' כשנכנסה השבת, אפילו זרקו אותו באמצע השבת לא נפקע ממנו שם 'כלי'. אבל אם זרקו לפח לפני השבת פקע ממנו שם 'כלי', והוא מוקצה (שו"ע ס' ש"ח סעיף ז', משנ"ב ס"ק ל"ב).

ולפי"ז אם זרק את כוס חד פעמית לפח האשפה לפני שבת נעשתה מוקצה ואסור להוציאה מהפח, אף שהיא עדיין ראויה לשימוש, אבל אם זרק אותה לאחר בין השמשות נשאר עליה שם 'כלי' ויכול להוציאה ולהשתמש בה.

סיר שלא היה מבושל כל צרכו וקרבו לאש (הוספה לגיליון 513)

▲ **שאלה:** בליל שבת הורידו את המרק מהאש (פח) וראובן האורח קירב את סיר הצ'ולנט שיהיה מעל האש הגדולה כדי שיתבשל יותר

טוב, אמר לו בעה"ב שהצ'ולנט לא היה מבושל כל צרכו, ונמצא שראובן עשה בישול מן התורה של "ממהר בישולו" שע"י הקירוב לאש הגדולה הוא יתבשל מהר יותר, ויש בזה איסור דאורייתא (ע"י שו"ע ס' ש"ח סעיף ד' ומשנ"ב ס"ק כ"ו).

התחיל ויבחו ביניהם, ראובן רצה להורידו מיד כדי להציל את עצמו מאיסור בישול (ואין כאן איסור מוקצה כלל היות שכבר היה מבושל שלישי), ואינו יכול לחזור ולהרחיקו מהאש הגדולה כיון שלא מבושל לגמרי, ואסור עכשיו להניחו על שום אש. ואילו בעה"ב אמר לו שלא מרשה לו לנגוע בסיר שלו, היות שאם ישאר יהיה מותר לאכלו במקום צורך (כגון שיש לבעה"ב אורחים) היות שהיה שוגג, (כמבואר במשנ"ב ס' ש"ח ס"ק ז') שמותר לסמוך על הפוסקים שבשוגג מותר ליהנות כשיטת הגר"א).

האם מותר לראובן לעבור על איסור גזל ולהוריד את הסיר מעל האש כדי להציל את עצמו מאיסור?

תשובה:

א. אסור לגזול מחברו אפילו בכדי להציל מפיקוח נפש, אא"כ דעתו לשלם אח"כ, וכמבואר בשו"ע (ח"מ ס' שני"ט סעיף ד'), אבל בלי זה אסור, ע"י שם. ולכן בעל הצ'ולנט טוען שהיות והוא יכול להחזיר את הצ'ולנט רק לאחר שבת, אין זה נחשב לתשלומין היות שהוא צריך לזה עכשיו, ולכן אסור לו להורידו מהאש.

ב. כתבו התוספות (שבת ד. ד"ה קודם), שאם חז"ל היו אוסרים למי שהכניס פת לתנור במזיד, להוריד את הפת מהתנור משום איסור רדיית הפת, ממילא לא היה חייב סקילה, כיון שמשאירו משום שאסור לו להורידו, ומצד עצמו היה מוריד, ולא נחשב מחמתו, ע"י שם. ולפי"ז שמא גם בנד"ד היות שראובן מצד עצמו היה מורידו מיד, רק שיש איסור צדדי משום גזל, ממילא על המשך הבישול לא מתחייב כלל, ויכול להשאיר על האש. אלא שעדיין יש דון האם זו רק סברא לפוטרו מסקילה אבל איסור יש כאן, ויל"ע.

ג. אמנם למעשה נראה היות שכל ישראל ערביין זה לזה, לכן בעה"ב חייב לדאוג לשני שלא יעבור על חילול שבת, וא"כ לכאורה גם הוא חייב להרשותו להוריד את הסיר כדי שלא יבוא לידי איסור בישול.

עניית אמן על תפילת לחש (הוספה לגיליון 512)

▲ **שאלה:** המתפלל תפילת לחש בקול, האם יש לענות אמן על ברכתיו?

תשובה: המתפלל תפילת לחש בקול רם, ואפילו היה אנוס לכך, אין לענות אחריו אמן כיון ששינה מתקנת חז"ל להתפלל בלחש ("הליכות שלמה" תפילה פרק ח' הל' ל"ב מרשימות, ושו"ת "שבט הלוי" ח"ג תשי"ט אות א').

ויש סוברים שאם המתפלל בקול אינו מפריע לאחרים ולא עשה איסור בהגבהת קולו, בודאי יש לענות אחריו אמן (הגר"ש אלישיב זצ"ל, מובא "ביאורים ומוספים" ס' רט"ו הערה 13, וחוט שני פסח).

סתימת בור ביוב בעת בניה

▲ **שאלה:** בנה על הגג ולקח מפקח בניה כדי לשמור על הפועלים שיבנו כפי התקן, לאחר חצי שנה התברר שהפועלים סתמו את אחד מבורות הביוב, ועלות התיקון היתה 700 ₪, מי צריך לשלם, הקבלן, מפקח הבניה או בעל הדירה?

תשובה:

א. מפקח הבניה לא אחראי על נזקים של הפועלים, האחריות שלו היא רק שיבנו לפי התקן, ואינו משגיח על שאר עבודות הפועלים במשך היום.

ב. הקבלן הוא האחראי על כל מה שהפועלים עושים, ויכולים לתבוע ממנו את תשלום הנזק.

ג. אם לא ניתן לאתר את הקבלן וביתניים אי אפשר לתבוע, בעל הדירה הוא אחראי כלפי שאר דיירי הבנין על הנזקים שנעשים ע"י הפועלים, ולכן הוא ישלם על הנזק עד שיתאפשר לו לתבוע את הקבלן.

חידה

▲ איך יתכן מעשה שבשבת מותר ובי"ט חייב מלקות?

חידה לבני חו"ל

▲ איך יתכן 9 לילות בזה אחר זה, שבכל לילה מתפללים תפילת "שמונה עשרה" של מעריב בנוסח שונה?

תשובה לחידה מגיליון 516

▲ **חידה:** איך יתכן במנחה של תענית ציבור, שיש בבית הכנסת הרבה ישראלים המתענים, ואעפ"כ עולה כהן או לוי להפטרה?

תשובה: אם העולה שלישי אינו בקי לקרוא את ההפטרה, והכהן או הלוי יודעים, יעלה אחד מהם להפטרה ("שערי תשובה" ס' תקס"ו בשם נ"ב), וה"ה אם הישראל הוא מבני ספרד שלא נוהגים להפטיר, יעלה הכהן או הלוי להפטרה.

שואלין ודורשי

פנינים משיחותיו ותשובותיו של מורינו הגאון הגדול רבי בני ציון הכהן קוק שליט"א
ראש בית הוראה הכללי ירושלים, רב דק"ק אבי עזרי מרכז פתח תקוה

הלכה למעשה

תשובות מורינו ראש בית ההוראה
במשנת מרן רבינו הגר"ש אלישיב זצוק"ל

טבילת בלנדר חשמלי

שאלה עד כמה יש להתאמץ בטבילת מוט בלנדר חשמלי חדש שחלק נכנס ונוגע באוכל, וחלק המנוע נשאר בחוץ, האם יש כאן הפסד מרובה שעלול המכשיר להתקלקל.

תשובה מנוע חשמלי אינו מתקלקל במים, ממתנים לייבושו והכל על מקומו יבוא בשלום. אך אם הוא אלקטרוני, כרטיס דיגיטלי, מגע במים מוחק אותו ויוצא מכלל פעולה. ותחילה יש לברר מה המנוע של מיקסר זה. אם הוא דיגיטלי וא"א לעשות בו קלקול ותיקון המצריך אומן, הורה רבינו שאפשר לפטור מטבילה, הואיל והשימוש בו כשהוא מחובר לשקע החשמלי, הקבוע בקיר הבית יש להקל ולדון הכלי כמחובר לקרקע שפטור מטבילה.

נטילת ידיים לאחר תרומת דם

שאלה לאחר תרומת דם ובדיקת דם, האם מחויב בנטילת ידיים.

תשובה צריך נטילה כיון שמוציאים ממנו כמות גדולה של דם, והרי הוא כמקוץ דם מן הכתפיים (אורח חיים ד, יט). אמנם לאחר בדיקת דם רגילה אין צורך בנטילה, כיון שמוציא רק מעט דם.

'יראו עינינו' לבן ישראל בחו"ל

שאלה אבל בן ארץ ישראל השוהה בחוץ לארץ. כיצד ינהג בעלותו כשליח ציבור בתפילת ערבית של חול כאשר מוסיפים אחר 'השכיבו' ברכת 'יראו עינינו'.

תשובה עדיף שלא יעלה כשליח ציבור, בכדי להימנע מאמירת ברכה זו (הגר"ש אלישיב והגר"ח קניבסקי). אמנם יחיד המבקר ומתפלל שם, לא יאמר עמהם אלא ישתוק, ומאחר וידוע שיש הנוהגים שלא לאמרו, אינו עובר על "לא תתגודדו".

פסקים פסקים אלו נתקנו כשהתפללו קודם זמן ערבית והיו אומרים ח"י פסוקים במקום שמונה עשרה וחזרתם בברכה ונפטרים לביתם. דעת השו"ע

היה לו ש"ס אחר

דברי מורינו הרב שליט"א בעצרת הזיכרון המרכזית וסיום
הש"ס לע"נ מרן גאב"ד אנטוורפן הגר"ח קרייסווירטה זצוק"ל

דברים שלא כתובים בש"ס שלנו. באותם גמרות שכולם לומדים הוא גילה חידושים שלא שמים לב, חידושים והנהגה למעשה. אפשר להביא דוגמאות רבות. אין מי מאיתנו שלא שמע ממנו בכל שיחה בכל נושא אפילו במילי דעלמא 'דאס איז א'מפורש'ע גמרא', כי בש"ס מצא תשובה לכל מאורעות החיים. די לנו בדוגמה שהזכרנו מקודם 'דרכו של גומל חסדים לרוץ אחרי דלים'. כולם לומדים את האגדתא הזאת ומי שם לב ללמוד ממנה הלכה למעשה.

"דאס איז א'מפורש'ע ירושלמי"

זכרנו בליל שבת הבר מצוה של נכדו, דן איתו אבי חתן הבר מצוה הגאון רבי פנחס זליבנסקי מתי להתחיל תפילת שחרית בבוקר, האם מוקדם לפי זמן קריאת שמע הראשון, או להתאחר ולקבוע לפי הזמן השני. על אתר השיב הרב שיש ראייה לכך מגמרא מפורשת בר"ה (א) שמקשה "עומר שהקריבו ישראל בכניסתן לארץ מהיכן הביאוהו" הרי קצירם אמר רחמנא ולא קציר נכרי.

ומקשה הר"ן הרי יכלו להביא מעבר הירדן מנחת בני גד ובני ראובן. ות"י "וי"ל דעומר מצותו להביאו מיהודה, ואינו נראה לומר שעומר ראשון היה שלא כמצותו" כלומר אף דמן הדין כשר העומר מעבה"י, מ"מ כיון דלכתחילה מצותו מארץ יהודה, לא מסתבר שלא הקפידו על העומר הראשון לעשותו שלא כמצותו דלכתחילה.

אף כאן בשבת הבר מצוה נכון שמעיקר הדין אפשר לסמוך על זמן המאוחר כשיטת הגר"א, מ"מ בשבת הבר מצוה יש לעשות שיחה לכתחילה לפי כל הדעות.

רבים למדו גמרא זו אך מי מבחין ללמוד ממנה מתי צריכים להתפלל בשבת הבר מצוה.

דוגמא נוספת: סיפר שבהיותו בארה"ב נכנס בערב סוכות לבקר את הדוד הגאון רבי יעקב קמינצקי וישב אצלו הגאון רבי ראובן גרוזובסקי ולפניהם שני אתרוגים האחד גדול נאה אך יש עליו מעט בלטלאך. השני נקי לגמרי אך אינו

בספר 'נתיבות אור' שחיבר הגאון רבי איצלה פטבורגר בו הוא מספר על נתיבות אורחות חייו של רבי ישראל סלנטר מספר על רב גדול אחד ממכריו ומיודעיו של רבי ישראל שראה את רבי ישראל יוצא מביתו כשבידו סכום כסף. לאן אתם הולכים עם הכסף? שאל אותו הרב.

ענהו הגר"ס: המעות שייכים לתלמיד חכם אחד, ואני הולך למסור המעות לידו.

הרב תמה למה לך להטריח עצמך, הלא תוכלו לשלוח אליו ע"י שליח.

במאמר מוסגר שאף הוא חשוב לעצמו, סיפר הגאון רבי מיכל זילבר: שאלתי את הרב זצ"ל מדוע הוא הולך בעצמו לחלק את הצדקה, הרי יכול להישאר בביתו ולשלוח שליח. ענה לי הרב: רב מיכל, שאתה תשאל כזאת שאלה?! הרי זו גמרא מפורשת (שבת קד, א) מ"ט רגל הגימ"ל מוטה כלפי הדל"ת "שכן דרכו של גומל חסדים לרוץ אחרי דלים", הרי שצריך לרוץ אחרי הדלים ולא לשבת בבית ולשלוח שליח. ומעתה מה הקשה לו אותו רב ת"ח. וצ"ל שלא היו אלו כספי צדקה.

השיב הגר"ס: לדעתי הנני מחויב לעשות זאת בעצמי מדין הש"ס.

הרב אשר היה מקורב אליו אמר לו: אם היה על זה איזה דין בש"ס, גם אנכי הייתי יודע.

השיבו הגר"ס בבדיחותא: 'אולי בש"ס שלכם לא נמצא דין זה אבל בש"ס שלי כתוב כן'.

והוא למד כן מהגמרא במסכת יבמות שאומרת על הכתוב 'באשר משפטו שם פעלו' דרכו של הקב"ה בזמן ששופט את האדם, שם מוזכרים פועל צדקותיו. והרי יש חיוב מהתורה "והלכת בדרכיו" ללכת בדרכיו של הקב"ה וכיון שבדעתי להוכיחו על דבר אחד שהוא אינו עושה כשורה, יש עלי חיוב לתת לו באותה שעה כבוד ולהראות לו את חשיבותו.

המושפט הזה שאמר הגר"ס 'אולי בש"ס שלכם לא נמצא דין זה אבל בש"ס שלי כתוב כן', בדיוק זו היתה ההרגשה שלנו כל פעם ששמענו את הגאב"ד זצ"ל. בש"ס שלו היו

הלכה למעשה

והרמ"א (דל"ב) שאף בזמנינו כשמתפללים שמונה עשרה לא בטל מנהג זה. אולם הגר"א (שם א) כתב שהעיקר כראשונים שלא לאמרו וכך נהג למעשה (מעשה רבסו) ששתק בעת שהציבור אמרו זאת. בארץ ישראל נתפשט המנהג כהגר"א שלא לומר ובחור"ל המנהג לומר.

ושונה מאמירת פסוקי 'ושמרו' בשבתות וכיו"ב במועדים. שאף הנהגה שלא לאמרו יכול לעלות כש"צ במקום שאומרים, כיון שהם 'רק' פסוקים ואם נקבעו על הסדר אין בהם הפסק ככל פיוטים שאומרו במקום שנוהגים כן, אך כשמסיים בברכה "ברוך אתה ה' המלך בכבודו תמיד ימלוך עלינו לעולם ועד ועל כל מעשיו", חמור יותר.

מתי מתחילה להדליק נרות שבת

שאלה מומתי ראוי שבת אשכנז תדליק נרות שבת, והאם מברכת שהחיינו בהדלקה הראשונה. **תשובה** המנהג שכלה מתחילה להדליק כבר מיד לאחר אירוסיה (הגר"ש אלישיב). נחלקו הפוסקים (מוכא בבאור הלכה כג, א) האם המקיים מצוה בפעם הראשונה בחייו מברך שהחיינו, ועל כן אם לא מדליקה בפעם ראשונה ובעל ערך המחייב ברכת שהחיינו לעצמו, לא תברך על קיום המצוה בפעם הראשונה אלא תפטור הברכה בחיוב אחר של בגד או פרי חדש (ביאור הלכה ה"ל).

בית הוראה הכללי
ירושלים

בראשית
התאחדות רבני ציון הכותל קוק שליט"א

מוקד ההלכה
שע"י בית ההוראה

0722-133-466

Beithorah.co.il

ניתן לשלוח שאלות וכן לקבל העלון
מדי שבוע בדוא"ל:

Beithorah@gmail.com

להנצחה בעלון באמצעות

בקופת בית הוראה הכללי ירושלים
שע"י מכון ציוני הלכה

התורה שבדור, לא סמך על כך. כמה אנחנו חייבים להתחזק בתורה ובתפילה.

הרי כשנמצא הרוג אחד, זקני העיר צריכים להביא עגלה ערופה ולומר ידנו לא שפכו את הדם, כלומר עשינו כל מה שיכולנו, ושאל הרב"ה: האם אנחנו יכולים לומר 'ידנו לא שפכו את הדם הזה'.

בהרבה הזדמנויות היה הגאב"ד זצ"ל חוזר על הגמרא (עירובין נד, ב) הדורשת את הכתוב בשירת דבורה (שופטים ה, ה) לאחר המלחמה והניצחון על סיסרא "רוכבי אתונות צחורות יושבי על מדין והולכי על דרך שיחו" ומבארים חז"ל "רוכבי אתונות אלו תלמידי חכמים שמהלכין מעיר לעיר וממדינה למדינה ללמוד (ב) תורה. צחורות שעושין אותה כצהרים. יושבי על מדין שדין דין אמת לאמיתו. והולכי אלו בעלי מקרא. על דרך אלו בעלי משנה. שיחו אלו בעלי תלמוד שכל שיחתן דברי תורה".

שאל הרב: לכאורה היתה צריכה לשבח תחילה את מפקדי הצבא בעלי טכסיסי המלחמה ואת גדודי החיילים שלחמו בכל כוחם, וכפי שמשבחת לבסוף "זבִּלון עם חָרָף נִפְשׁוּ לְמוֹת וְנִפְתָּלִי עַל מְרוֹמֵי שָׂדֶה" במקום זה את מי היא פותחת בהילול התלמידי חכמים שהולכים מעיר לעיר ודינים דין אמת לאמתו את בעלי המקרא המושג והתלמוד. אלא שכאן טמון הסוד, השגת הנצחון בשדה הקרב רק מכח לומדי התורה הוא בא ורק עליה חייבים לומר שירה. ומסיים את דבריו והנני מקריא את לשונו (לקוטי דרשות ה' עמ' פ"ד) "מחובתנו להשריש יסוד זה ולהחדיר בתוכנו את ההכרה העמוקה שכל הנצחונות שארעו בארץ ישראל במלחמות היו רק בזכות התורה" כלומר עלינו להשריש זאת לא רק לאחים תועים שלבם סתום מלהבין זאת, אלא 'להחדיר בתוכנו' ככל שנפנים זאת, נעריך את התורה יותר והתורה תגן עלינו יותר. והקב"ה יוציאנו ואת כל אחינו הנתונים בצרה ובשביה מאפלה לאורה השתא בעגלא ובזמן קריב.

זכותו של הרב זצ"ל תגן עלינו, ועל חתנו שליט"א וכל יוצ"ח, ובפרט על הגאון רבי צבי טוורסקי שליט"א שהעמיד ישיבה על קברו ישיבת 'תורת חיים' שהתברכה בתלמידים מצויינים והיא מתנהלת בדרכו. זכותו תעמוד לישיבה ולעומד בראשה להמשיך ולהצליח בכל העניינים. ויהי נועם ה' אלוֹקֵינוּ עִלְיֵינוּ אָמֵן.

נאה בגידול כמו הראשון. והתחבטו איזה מהם עדיף. והתקשו להכריע. אמר להם הרב זצ"ל על אתר: "דאס איז א'מפורש'ע ירושלמי (יופא ו, א) משובח בגופו משובח במראיו מי קודם". כלומר אם יש לו ב' בהמות לקרבן אחת גדולה ושמונה 'משובח בגופו' ואחת כחושה ממנה אך נאה במראיתה, את מי להעדיף לקחת לקרבן. והירושלמי מביא ראיה מקרבן העומר שמעדיפים משובח בגופו ומכריע "הדא אמרה משובח בגופו, משובח במראהו, משובח בגופו קודם". וכך האתרוג שגידולו נאה הוא משובח בגופו והוא עדיף שגידול נאה הוא נוי בעצם צורת האתרוג. ונהנה מכך הגר"י קמנצקי מאד.

הרב זצ"ל היה רגיל לחתום בהסכמותיו "ממני החותם בלב מלא געגועים לאהבת התורה" ולומדיה. הוא לא רק חתם כך, אלא כל מהותו וכל דיבוריו היו מלאי געגועים לאהבת התורה הקדושה ולומדיה.

נלך באורחותיו, זאת כל מטרת התכנסותנו כאן הערב כדי שעל ידי שנדבר נתעורר אף אנחנו לאהבת התורה ולומדיה. ולהתחזק בזה.

עם כל גדלותו וגאונותו, היה אוהב כל לומד תורה. אינני יכול לשכוח את החשיבות שנתן לבחור בישיבתו שנבחן אצלו על כל מסכת כתובות. הוא לקח אותו עמו למרנן הגר"ש אלישיב והגר"ח קניבסקי ושיבח אותם בפניהם שיודע כל כתובות.

כל חיוזוק מגן ומציל

אי אפשר להתעלם מהמצב שעם ישראל נתון בו בצרה ובשביה. כל יום אנחנו שומעים על עוד יהודים שנהרגים בחזית. הרי מה שברור בלי ספק הוא שלימוד התורה מגן ומציל את כל הכלל כולו. כל לימוד תורה מגן ומציל, בין מי שתורתו אומנותו ובין שאין תורתו אומנותו תורתו חשובה ומגינה ומצילה. כל תוספת וחיוזוק בריכוז בלימוד עם שימת יותר בשקידה יותר מגן ומציל.

מרן הרב אלישיב דרש ואמר באחת המלחמות: מלחמת מדיין כנגד כל חייל שיצא להילחם העמיד משה רבינו כנגדו מי שיתפלל כמו שהז"ל דורשים 'אלף למטה אלף למטה' אע"פ שהחיילים היו כולם צדיקים (רש"י במדבר לא, א) ולא סמך על כך והעמיד כנגדם שיתפללו. וכן דוד המלך העמיד כנגד כל חייל שלשה שילמדו תורה, למרות שהצבא שלו היה מנוהל על ידי יואב שהיה מגדולי

דעת ואמונה

מתורתו של

הגאון רבי עמנואל טולידאנו שליט"א

גיליון מס' 133

באיזה אופן הסתלק יעקב אבינו מן העולם?

פרשת שמות

תפ"ד

יעקב אבינו – מיסתו שלימה

אומרת התורה, לאחר שציווה יעקב ליוסף אל תקברני במצרים "וישתחו ישראל על ראש המיטה" וכ' רש"י מה הטעם בזה "מפני שראה שמיסתו שלימה" הרי יעקב גידל את כל הבנים שלו, מלבד יוסף, שהיה מנותק ממנו וגדל במצרים, וכעת הוא נוכח לראות שלמרות שהיה יוסף בין הגויים, וראה מול העיניים שלו את תועבות מצרים, למרות זה עדיין נשאר בצדקו, ולמרות שהוכתר יוסף למלך לא נפל מדרגתו. וכל זה למרות שהיה ליוסף נסיונות גדולים, כמו שאמרו חז"ל על הנסיון של אשת פוטיפר, שאכן יוסף בא לעשות צרכיו עימה, ועמד לחטוא חלילה, עד שנראתה לו דמות דיוקנו של אביו ואמר לו, האם אתה רוצה שכל אחיך יהיו חקוקים על החושן, ואתה תהיה רועה זונות? ועל זה נאמר "ותשב באיתן קשתו ויפוזו זרועי ידיו" שיוסף התגבר על עצמו כדי שלא לחטוא.

וניתן לומר, שאין הכוונה שזכה יוסף לגילוי של אביו, שנגלה אליו ממש, כדי לעזרו שלא יחטא, אלא שמתוך מחשבותיו של יוסף, היה מהרהר בדבר, ואומר לעצמו, מה אבא היה אומר על זה? איך הוא היה מגיב למקרה כזה? ואז אמר לעצמו, שבוודאי היה אומר, איך ניתן להפסיד מעלות נשגבות, ולירד לשאול תחתית להיות רועה זונות? יוסף עמד בנסיונות גדולים ועצומים, ונשאר בצדקו, לא רק שלא נפל בחטא, אלא היה דבוק בהשם בכל זמן, והיה שם שמים שגור על פיו, גם בתוך בית אדוניו המצרי, וזה גרם ליעקב להודות להשם, על שזכה לזה שכל יוצאי חלציו יראים ושלמים, והשתחוה להשם.

גם הסבא רבי ברוך – זכה שמיסתו שלימה!

כיוצא בזה ניתן לומר על הסבא רבי רפאל ברוך זצ"ל שזכה לכן שמיסתו שלימה! וזה לא בא לו בקלות, אלא הוא היה מתפלל על זה תמיד בכל יום, ובכל הזדמנות, דבר ראשון שלא יארע שום פסול בזרעי, ועוד שיתקיים בהם 'ישראל אשר בך אתפאר'.

החלק הראשון הוא כנגד 'סור מרע' שלא יהיה בזרעו איזה מחללי שבת, או נישואים אסורים, והחלק השני הוא העשה טוב' שיזכו כל יוצאי חלציו להיות תלמידי חכמים, וכך השם מתפאר בהם! ואכן הוא זכה לכן, שאכן תפילתו נענתה, ומכחו הגדול זכינו כולנו, כל צאצאיו, להיות שומרי תורה ומצוות, והרבה מהם תלמידי חכמים.

ותשחק ליום אחרון!

אנחנו רואים מכל הפרשה, שיעקב אבינו היה שרוי בשמחה, שהרי כל הברכות שנתן לבניו, וכלל בהם הרבה נבואה לעתיד, כפי שנראה להלן, והרי אין הנבואה שורה אלא מתוך שמחה, וא"כ בהכרח שיעקב אבינו היה במצב של שמחה, וכך יכלה לשרות עליו שכילה.

ורואים מזה, שלמרות שידע יעקב שהגיע זמנו למות, וכפי שאכן קרה מיד כשגמר לצוות את בניו "ויאסף את רגליו אל המיטה ויגווע" שאז מיד הוא מת במיטת נשיקה, בכל זאת באותה שעה שלפני מיתתו, הוא לא היה במצב של עצבות וכי"ב, אלא נפרד מהעולם מתוך שמחה, וכך זכה להשראת השכינה ולהתנבא לפני מיתתו, על כל מה שיקרה עם בניו בהמשך הדורות.

מלבד זאת, אנו רואים כן, ממה שיעקב אבינו דיבר עם בניו בצלילות הדעת, וידע היטב מה לומר לכל אחד, לאיזה מהם לתת תוכחה, ולאיזה מהם ברכה, ולכל אחד מהם נתן את התוכחה הייחודית שלו, ואת הברכה הייחודית המתאימה לו, וכל זה רגע לפני פרידתו מהעולם, מפני שהיה שרוי ברוגע ושלווה, וביישוב הדעת.

זכה יעקב אבינו שנתקיים בו "ותשחק ליום אחרון" שלמרות הצרות שעברו עליו כל החיים, בשנותיו האחרונות הוא היה בשמחה, הרי כל יוצאי חלציו היו עימו במצרים, ומה היה עושה שם כל היום? היה מלמד תורה בישיבה, וכמו שאמרו חז"ל (יומא כה, ב) "יעקב אבינו זקן ויושב בישיבה" ונאמר בתורה "ואת יהודה שלח לפניו גושנה" ופירשו חז"ל שרץ לתקן לפניו בית מדרש, ואכן יעקב אבינו לימד תורה לבניו ובני בניו, וזכה לראות נחת מהם, שכולם צדיקים, כולם עובדי השם, ומתוך השמחה הזו היה יכול להתנבא, ולצאת מהעולם הזה בשלווה.

גדולי תורה עזבו את העולם – ברגיעה ושלווה

כעין זה שמענו על גדולי הדורות, שהיו נפרדים מהעולם מתוך רוגע ומנוחה, כפי שסיפר הרב מפונבז, שעוד בימי בחירתו לפני נישואיו, ביקש ממנו הסבא מנובהרדוק להיות נושא ונותן בישיבת נובהרדוק. [כידוע הרב מפונבז היה נחשב לעילוי גדול - עוד בשנותיו הצעירות, וכפי שהספיד אותו הגר"ח שמואלביץ זצ"ל ואמר, שהרב מפונבז

הפקיר את ר' יוסף שלמה כהנמן - בשביל התורה של עם ישראל, שאילו לא היה נכנס להקים את הישיבה, ולקחת על עצמו את כל העול הכספי שלה, היה עשוי לגדול לאחד מגדולי הדור, ואמנם הוא הפקיר את הגדלות האישית שלו, כדי לדאוג לתורה של עם ישראל].

ואכן הוא הגיע לנובהרדוק [כמד' בשנת תרפ"ב] ונכנס לתפקידו בישיבה, ובאותה תקופה רב העיר נובהרדוק היה הרב עפשטיין בעל הערוך השולחן ואז הרב מפונבז ניצל את שהותו בנובהרדוק והיה הולך לדבר בלימוד עם הרב של העיר, מדי יום ביומו, עד שנהיה שם כבן בית, והערוך השולחן חיבב אותו מאוד, ואם היה יום שהוא לא הגיע, היה שולח את השמש שלו לברר למה לא בא ר' יוסף שלמה?

באותם הימים, הרב עפשטיין היה כבר זקן מאוד, ונכחו עיניו מראות, ובכל זאת היה יושב ולומד כל הזמן בע"פ, והיה לו סדר קבוע כל יום, כך וכך דפים בבלי, כ"כ דפים ירושלמי, כ"כ פרקים ברמב"ם, כ"כ סימנים בטור שר"ע, והיה חוזר על הכל בע"פ, שכל התורה כולה היתה שגורה על לשונו, בבלי ירושלמי רמב"ם טור שר"ע.

סיפר הרב מפונבז, שהיה נוכח אצלו ביום הפטירה שלו, שכבר ידעו הרופאים ובני הבית, שזה היום האחרון שלו עלי אדמות, והיה ניכר על פניו של הערוך השולחן, שהוא מציב בשלווה וברוגע, והגדיר זאת הרב, שהיה נראה כמי שהולך לעבור מרבנות של עיר קטנה לרבנות עיר גדולה, שבעיר הגדולה יש יותר תלמידי חכמים, יותר משכורת, זו היתה התחושה של הערוך השולחן כשעמד להיפרד העולם הזה, שהוא נוסע לעיר אחרת יותר טובה, יותר מעולה.

ואכן אדם כזה שיוזע את כל התורה, ודבוק בתורה תמיד, וכתב פסקים בכל חלקי התורה, כולל את הערוך השולחן העתידי, והיה עובד את השם בכל רגע, הרי אצלו המעבר לעו"ב הוא רק התעלות והתקדמות, ולכן לא היה נבהל מזה, ונפטר מהעולם מתוך רוגע ושלווה, כפי שראינו אצל יעקב אבינו.

לא זוכר מה קרה עכשיו – אבל את הש"ס הוא זוכר!

כיוצא בזה מסופר גם על ר' דוד קרלינער, שלעת זיקנתו ג"כ כהו עיניו ולא היה רואה מאומה, ובכל זאת היה משנן את כל התורה בע"פ, והיה לו ג"כ הספק קבוע לכל יום, כמה דפים בבלי וירושלמי, כמה פרקים ברמב"ם, וסימנים בטור שר"ע, והיה אומר את הכל בע"פ מתוך הזיכרון! ומסופר שפעם הגיע לפניו איזה משולח, בכדי להתרים אותו לצורך איזה ישיבה, והרגיש ר' דוד שיש משהו בסביבתו, ושאל 'וואס וויל דער ייד?' - 'מה רוצה היהודי?' וענה לו: באתי להתרים את הרב לצורך ישיבה פלונית! הוציא ר"ד את ארנקו ונתן לו כמה פרוטות, ואותו משולח נשאר בחדרו של ר"ד, בכדי לראות איך הוא משנן בע"פ את תלמודו בלי טעויות.

לאחר כמה דקות הבחין שוב ר"ד שיש משהו בקירבתו, ושאל שוב "וואס וויל דער ייד"? ענה לו המשולח, אני הוא זה שבאתי לכאן בשביל להתרים לישיבה פלונית! מיד הוציא ר' דוד את הארנק ליתן לו, אמר לו המשולח: הרי הרב כבר נתן לי תרומה לפני כמה דקות?! רק נשאיתי כאן כדי לראות את הרב לומד! ענה לו ר' דוד 'בגיל שלי, מה שקרה לפני 5 דקות אני לא זוכר, אבל גמרא אני זוכר! ש"ס אני יודע!'

איך מגיעים לדרגה כזו? ע"י שר' דוד קרלינער קיבל על עצמו עול תורה מינקות, והיה שוקד על תלמודו תמיד, לכן זכה לדעת את התורה בע"פ לעת זיקנתו, ואדם כזה, נאמר עליו ותשחק ליום אחרון, שהוא מגיע לסוף חייו בדרגה כזו של חיבור לתורה, ועובר לעולם הבא ברגיעה.

ברכות יעקב לבניו – היו נבואה

כאשר ברך יעקב את בניו, הוא שזר בתוך דבריו הרבה נבואה, ממה שעתידי להיות בדורות הבאים, ראשית, מה שהוכיח את שמעון ולוי, שאמר להם "בסודם אל תבוא נפשי, שקלם אל תחד כבודי" וזה מדבר על המעשה של קרח שהיה מצאצאי לוי, שלא יזכר שם יעקב עליו, ועל המעשה של זמרי נשיא שבט שמעון שבא לפני משה ואמר לו אם בעילת ארמית אסורה, מי התיר לך את ציפורה אשתך? ועל זה לא רצה יעקב שיקרא שמו עליו. והרי המאורעות הללו קרו בדור מאוחר יותר, ויעקב אבינו התנבא על כך בזמן שהוכיח את שמעון ולוי.

וכן אנו רואים בשאר ברכות, כגון בברכה של יהודה, שביכרו "גור אריה יהודה" וזה ברמז על דוד המלך, שבחילה כשבא להילחם עם גלית היה עדיין 'גור' קטן, ואח"כ כשנעשה מלך, נהיה כמו 'אריה'.

אח"כ הוסיף ובירך את שבט יהודה "לא יסור שבט מיהודה" ופירשו חז"ל 'שבט' הוא מלשון מקל שרודים בו, והכוונה היא על ריש גלותא

שהוא רודה בעם, וכאן נתברך יהודה, שכל ראשי הגליות שיהיו בבל היו משבט יהודה, ועוד הוסיף 'מחוקק מבין רגליו' שכל נשיאי ארץ ישראל ג'כ יהיו מיהודה, הלא הם שושלתו של רבן גמליאל עד רבי הקדוש, שהם ג'כ היו משבט יהודה 'עד כי יבוא שילה' עד שיבוא מלך המשיח, שהוא משיח בן דוד מצאצאי יהודה. נמצא שבברכתו של יהודה היה נבואה על המלוכה בעם ישראל, עד ביאת המשיח.

וכמ"כ אנו רואים בברכה של יעקב אבינו לשבט דן "יהי דן כנחש עלי אורח כשפיון עלי דרך, הנושך עקבי סוס ויפול רוכבו אחרו" וכאן נתנבא יעקב על שמשון הגיבור, שעתיד לקום לעם ישראל, משבטו של דן, והמשיל אותו לנחש שנושך בעקבי הסוס, שהנחש נותן נשיכה בעקבות של הסוס, והיינו בחלק התחתון של הרגל, שם הוא מכניס בו ארס, ואז לא יכול הסוס לילך על רגלו הקדמית, ונשען על שני רגליו

מה מקבלים בשמים – על

דרך רשעים צלחה?

בספר ירמיה (יב) אמר ירמיהו לפני הקב"ה "צדיק אתה ה' כי אריב אליך, אך משפטי אדבר אותך, מדוע דרך רשעים צלחה, שלו כל בוגדי בגד" ירמיהו הנביא בא בטענה להקב"ה, איך יתכן שרשעים מצליחים בעולם הזה? איך יתכן שכל בוגדי בגד יהיו בשלווה? וכונתו על נבוכדנצר הרשע שהחריב את בית המקדש, איך הצליחה דרכו להיכנס לעיר המקודשת – ירושלים, ולשלוח יד בבית הגדול והקדוש? וגם אחר שהרים את ידו על בית המקדש, היו בטוחים כולם, שהנה, עוד זמן קצר הוא בוודאי ימות באיזה מיתה משונה, בקיצור ימים, אבל לא כך היה, אלא 'שלו כל בוגדי בגד' נבוכדנצר המשיך לחיות חייו בשלווה, ומלכותו נשארה ירמיהו "נצטעם גם שורשו, ילכו גם עשוי פרי" לא רק גדולה מזו הקשה ירמיהו "נצטעם גם שורשו, ילכו גם עשוי פרי" לא רק נבוכדנצר עצמו חי את חייו בשלווה, אלא יש לו גם דור המשך, שבנו של נבוכדנצר מלך אחריו, אח"כ מלך נכדו, אח"כ נינתו זכתה למלוכה, ומי היתה נינתו? הלא היא וושתני אשת אחשוורוש! וכל זה תמה ירמיהו, איך יתכן שרשעים מצליחים ושלווים כאן בעולם, ורשע מרושע כנבוכדנצר יכול למלוך בשלווה על העולם, ולא זו בלבד, אלא שיש להם המשכיות של זרעם אחריהם שממשיך את המלוכה?

בשכר ד' פסיעות!

ומה ענה לו הקב"ה על זה? אמרו בגמרא בסנהדרין (צו, א) שאותו יום שבו נתפא חזקיהו מחליו, האריך אותו הקב"ה בעוד עשר שעות, באותה שעה תמה מלך בבל - מרודך בלאדן, מה קרה לו ליום שהתארך, ונאמר לו, מחמת חזקיהו שנתפא, שמחמת זה האריך הקב"ה את היום. והמלך שלח מכתב וכתב בו, לכבוד חזקיהו מלכא, ולכבוד קרתא ירושלים, ולכבוד אלקא רבא. נבוכדנצר היה הסופר של המלך, וכשנודע לו דבר המכתב, אמר שאין ראוי לכתוב את אלקא רבא בסוף, אלא בתחילה, ועבור זה רץ אחר השליח ארבע פסיעות, בכדי לתקן ולהקדים את שלום השם בתחילה, ואח"כ שלום ירושלים וחזקיהו.

וכיון שנבוכדנצר רץ ד' פסיעות עבור כבוד השם, זכה בעבור זה למלכות, לעצמו, ולבנו, ולנכדו, ולנינתו שהיא וושתני. והיינו שעבור כל פסיעה שרץ לכבוד השם זכה למלכות, וזו תשובת השם לירמיהו.

כסוסים בין בצעי המים!

ובזה פירשו בגמ' מה שנאמר בירמיהו שם בהמשך הפרק (ה) "כי את רגליים רצתה וילאון, ואין תתחרה את הסוסים" וביארו חז"ל כוונת הדברים, אמר לו הקב"ה לירמיה, משל לאדם שאמר שידוע לרוץ לפני סוסים ג' פרסאות, בין בצעי המים, ובא לפניו רגלי אחד ורץ לפניו ביבשה ג' מילים ונתעייף, אמרו לו, אם לפני אדם, ביבשה, בג' מילין, לא הצלחת, מה תעשה מול סוסים, בין בצעי המים, בג' פרסאות? כיצא בזה אומר הקב"ה לירמיהו, אם אתה לא מבין מהו הפרס העצום שזכה לו ירמיה, שהלך לפני רך ד' פסיעות, איך תבין את השכר העתיד להיות להם לאבות הקדושים, שרצו לפני בין בצעי המים?!

אומר הקב"ה לירמיהו, אתה לא יכול לעכל שכר של ג' פסיעות! בן אנוש לא יכול להבין את מידת השכר של הקב"ה, שעל כל פסיעה לכבוד השם, מקבלים מלוכה! על כל העולם! עוד פסיעה, עוד מלוכה! ואם זה השכר של פסיעה, א"כ מהו רוב גודל השכר לאברהם יצחק יעקב, הרי הם רצו לפני השם כל חייהם, באלפי וריבבות של פסיעות! וזה בתי תנפס

איזה גרמא התיירו לעשות בשבת?

בשבת (קכ, א) נחלקו אם מותר להניח כלי חרס מלאים מים לפני הדליקה, כדי שיתבקעו ע"י האש וישפכו המים ויכבו את האש, דעת ר"ש בן מנסיא דמותר, ודעת ר' יהודה דאסור. וביארו בגמ' שם דמא' כ"ע מודו דשרי, דעשייה אסרה תורה ולא גרמא, וטעמא דר"י דאסר גרם כיבוי, דחייש שמא יבוא לכבות בידיים. והנה מבואר דעת רבנן דגרם כיבוי מותר בשבת לכתחילה, וכך קיימא לן, ויש לדון האם היתר זה נאמר בכל גווני, או רק הכא שיש לו הפסד מרובה, שהשע עוללה לכלות את ביתו. ובבית יוסף (או"ח של"ד) הביא בזה פלוגתא מהמרדכי, דעת רבינו יואל שלא התיירו אלא במקום היקף וכיו"ב, ודעת רבינו קלונימוס דמותר בכל גווני. ובשו"ע (ש"לד, כב) הביא להתייר להניח כלי חרס במקום שריפה, ולא התייחס שם זה רק במקום הפסד, אמנם הרמ"א כתב שלא התיירו אלא במקום הפסד, והיינו כשישית רבינו יואל הנ"ל. [ובדעת המחבר יש לדון אם מסכים בזה לפסק הרמ"א או לא, ואכ"מ]

ואולם ראוי לידע, שישנו אופן של גרמא שבו כולי עלמא מודו דאסור, אף שיש פסיקא מרובה, והיינו באופן שמתוך מעשה האדם יצא באופן ישיר מלאכת שבת, ומקור לזה מלשון (מז, ב) דאסור ליתן מים בכלי שתחת הנר, כדי לקבל הניצוצות, וטעם הדבר כ' התוס' שם לדעת ר"ת והר"ח, דכיון שמיד שנופלים הניצוצות לתוך המים שבכלי, הרי הם מתכבים מיד, וגרמא זו אסורא אפי' בע"ש, שמא יעשה כן בשבת. [ולרבינו פורת הטעם משום חשש שמא יכבה.]

האחוריות, ואת רגליו הקדמיות הוא מרים כלפי מעלה, והרוכב שעליו אין לו יציבות ושיווי משקל, ומחליק ממנו ונופל לאחור. ולמה נמשל שמשון לזה, על שם מה שהיה עימו בסוף חייו, לאחר שנפל בידי הפלישתים, והם עשו מסיבה גדולה לאלוהים שלהם, על שזכו לנצח את שמשון הגיבור, והביאו אותו למסיבה שלהם, ואחר שהיה נוכח במבנה יחד עם כולם, הוא ביקש מהשם "לשוועתך קיוותי ה'" ונעמד על יד היסודות של הבנין, וניענע אותם בחזקה, עד שנפל הבית עם 3,000 פלישתים שעליו, ומתו יחד עם שמשון. ואת המעשה הזה זימה יעקב אבינו לנשיכת הנחש בסוס, שאז הסוס מטה את עצמו לאחור, ורוכבו נופל מאליו, כך שמשון היטה את כל הבית כולו לאחור ע"י ניענוע היסודות, וכל מי שהיה עליו נפל ומת מאליו, בלא שיהרגנו בידיים.

הצי פסיעה לכבוד השם?!

בשכל אנוש - מה יהא גודל שכרם?! זה התשובה של הקב"ה 'כי אתה את רגליים רצתה וילאון' נלאה השכל שלנו מהשיג את השכר של נבוכדנצר, וא"כ איך נשיג את השכר של אברהם יצחק יעקב. הנה יעקב אבינו, מה הוא עשה כל ימיו, הרי הוא עבד את ה' באמת, ביושר, בתחילה היה תם יושב אוהלים, אח"כ נטמן בבית שם ועבר, אח"כ העמיד שבטים, והיה זקן ויושב בישיבה!

ומלבד זה, הרי הוא זכה לנבואה, וכבר לימדנו הרמב"ם בהלכות יסוה"ת (ו) מה הם התנאים הנצרכים כדי לזכות לנבואה, ובכללם, שמעולם לא מתגבר עליו יצרו, אלא תמיד הוא מתגבר על יצרו, מלבד זה הראש שלו לא חושב בהבלי העולם הזה כלל, ונשאר המוח פנוי תמיד לעבודת השם, ולהתבונן בצורות שתחת הכסא, ובגדלות השם. וכל זה היה יעקב אבינו כל ימי חייו, ואיך נוכל לעכל, מה השכר הראוי על כל זה?!

הצי פסיעה – חצי מלכות!

הקשה הח"ח שבגמרא הנ"ל מופיע שנבוכדנצר פסע ד' פסיעות לכבוד השם, ובמדרש אמרו שהוא רץ ג' פסיעות [וכ"ה ברש"י ירמיה שם] ותיירן שנבוכדנצר רץ שלוש פסיעות וחצי, שאת הפסיעה הרביעית הוא התחיל לפסוע, ובא מלאך והעמידו, וכמ"ש בגמ' שם "אלמלא בא גבריאל והעמידו, לא היה תקנה לשונאיהם של ישראל" והיינו שבגריאל עצר אותו באמצע הפסיעה הרביעית, ומטעם זה המלכות הרביעית שזכה לה הרי היא מלכותה של וושתני, והיא נקטעה באמצע, שמתה וושתני, ע"י שהרגה אחשוורוש.

ואילו לא היתה נקטעת מלכותה של וושתני, לא היה תקנה לישראל חלילה, כיון שהמן עמד עלינו להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים, ומה גרם לכך שלא נתקיימה מחשבתו? מה שנהרגו וושתני, והקדים הקב"ה רפואה למלכה במלכותה שאסתר, וכל זה היה בזכות שגבריאל קטע את הפסיעה הרביעית, וכך נקטעה מלכותה של וושתני.

[כמו התכנית שהיתה פעם להמן הרשע, להשמיד להרוג ולאבד, כך גם היום במדינת איראן הרשעה, מצהירים בגלוי על כך שהם רוצים להשמיד אותנו, ולאחרונה התברר שהיתה להם תכנית מסודרת בשיתוף פעולה עם החמאס להיכנס לתוך הארץ בליל הסדר, להרוג ביהודים מכה רבה, ואז ערביי ישראל יקימו שילטון של מדינת פלסטיין בארץ ישראל, וכך יפטר מכל היהודים, והרי זה ממש כמו סבא שלהם המן הרשע, והקב"ה מצילנו מידם!]

בואו וראו מהו עומק הדין, מהו דיקדוק הדין, איך הקב"ה מדקדק על פסיעה, ועל חצי פסיעה, הכל מדוד עד הסוף, אין שום דבר לבטלה, אם הוא טרח קצת יותר בשביל כבוד שמים, ועשה פסיעה שלימה, הוא יקבל עוד מלוכה! ואם רק חצי פסיעה, אז חצי מלוכה!

עוד ניתן ללמוד מדברי חז"ל הללו, מהו כחו של ייחוס, שבנו נכדו של נבוכדנצר זכו למלכות, בגלל מה? רק בזכות אביהם וסבם שעשה משהו לכבוד שמים, בזכות זה הם קיבלו מלוכה! גם וושתני זכתה למלוכה, למה הגיע לה? רק בגלל העלסער זיידע שלה, שעשה חצי פסיעה לכבוד השם! ויש ללמוד מזה שמידה טובה מרובה ממידת פורענות, וכאשר יש אדם גדול, כל צאצאיו זוכים מכחו.

פעם דרשתי בשבע ברכות של אחד מנכדי מרן הרב שך [בישיבת רשב"י] ואמרתי שם, שאמנם היום המנהג הוא, שלא לשים לב לייחוס בכלל, אם יש בחור טוב, לוקחים אותו, אם יש בחורה טובה – מתחתנים איתה, ולא בודקים אחר ייחוסם כלל, לטוב ולמוטב, אבל מהגמרא הזו אנו מבינים, שאי אפשר לזלזל בייחוס!

איזה גרמא התיירו לעשות בשבת – מהפסד מרובה?

ולד' ר"ת והר"ח החילוק הוא שבכדי חרס סמוכים לדליקה לא יכבו המים מיד, אלא קודם ישרבו הכדים ואח"כ ישפכו המים ויכבו את האש, ומשא"כ במים תחת הניצוצות שמכבים את האש מיד. ולפי"ז נמצא שאם יבוא להניח גדר של שלג וברד סמוך לדליקה, הרי זה אסור, כיון ששכתבוא האש לשם הרי היא תיכבה מיד, בלא שום פעולה נוספת, וכח"ג אסור אפילו במקום הפסד מרובה, כדמוכח בסוגיא שם, מדמדמו לה למחלוקת ר"ש ור"י הנ"ל לגבי גרם כיבוי, ומשמע שגם באופן של הפסד מרובה אסור בכח"ג.

והנה להלכה נראה דקיי"ל כדעת הר"ח והר"ת הנ"ל, ולא כשי' רבינו פורת שם דפליג, ראשית, שכך שיטת הרבה ראשונים שם [ראב"ד, רמב"ן, ר"ן בדעת הר"ף] וקיי"ל לשון השו"ע (רסה, ד) דאסור ליתן מים בכלי שתחת הנר משום שמקרה לא יכבוי הניצוצות [ולא משום שיש חשש שמא יבוא לכבות] והיינו שגרמא כזו ישירה אסורה לכ"ע, וכשי' ר"ח ור"ת הנ"ל.

ולפי"ז יש לתמוה מאד על דברי המ"ב (רסה, טז) שכתב בשם בא"ר, שבמקום חשש דליקה, מותר ליתן מים בכלי שתחת הנר. וצ"ע ממ"נ באיזה אופן מיייר, אם יש חשש פיקו"נ ודאי מותר, ואם חשש פיקו"נ, הרי"ו בכלל הפסד מרובה, ובהו הרי לא התיירו אלא בגרם כיבוי שאינו ישיר, כמו כדי חרס, ולא בנתינת מים לכלי לקבל הניצוצות. [שו"ר במשבצות זהב סוף הסימן שם שזוהו פקפוקו שם.]

[עייני עוד בהרחבה בעוטה אור שבת סימן כ"ח]

ונערותיה הולכות

אדם ממנהר בימי חייו לתכנונים, מתאכזב שלא מצליח ולא מסתדר, בטוח שכל העולם תחת ידו וזרועו מושלה לו. וברגע קטון עזבתיך, פתאום מבין שכל מאת השנים היו אחיות עיניים, אבל אז כבר מאוחר

כותבות ואכלו', לא שאיכפת לנו באיזו עיר היה המעשה ובאיזה בית, האריכו חז"ל.

כך גם המעשה עם הלל הזקן שבא אדם להקניטו בערב שבת בין השמשות, וביותר האריכות הנפרזה על אבא חלפתא 'שהלך אצל רבן גמליאל ברבי לשבריה, ומצאו שהיה יושב על שולחנו של יוחנן הנוף ובידו ספר איוב תרגום והוא קורא בו, אמר לו, זכור אני ברבן גמליאל אבי אביך שהיה עומד על גבי מעלה בהר הבית והביאו לפניו ספר איוב תרגום ואמר לבנאי שקעוהו תחת הנדבך' (שבת קמז).

אלה וכאלה, דוגמאות רבות, ואמו כי רוכלא ניזיל, כל צורב יוכל להיזכר בכמה מהן ברגע אחד. ובכל זאת, לכל מילה יש מטרה וכוונה, גלויה או נסתרת. על אחת כמה וכמה בלשונה של תורה, עטורין שבעין לה, ואנו ננסה להבין זאת, ולכל הפחות חלק אחד מתוך הסיפור של בתיה, הנערות.

הולכות על יד היאור

על עצם הנערות ההולכות עם בת פרעה, כבר התבונן רבינו האור החיים הקדוש. ברור הדבר שבת פרעה תלך בליווי, וכשם שאין צורך לתאר את המרכבה שהובילה אותה לשם, כך אין צורך לתאר את הנערות כנימוסי המלכים, אלא משום הצורך להסביר את המעשה הגדול והנפלא שניצל מושיען של ישראל.

'צריך לדעת כוונת סיפור זה, ונערותיה הולכות. ואולי שיכוין לומר מעשה בתיה, להיות כי מצוה גדולה עשתה, דקדק הכתוב להודיע דקדוק אופן המעשה' (לשון האורח).

ובר מן דין, בתוך המעשה הזה, התרחשו עוד שלושה מקרים מיוחדים שלא מפורשים בפסוק. ראשית, כדי לגרור את בתיה ליאור, הכה ה' את כל ארץ מצרים בשחין והיא בכללם. כדי שתוכל לצנן את גופה מרתיחת השחין, ירדה לרחוץ ומצאה שם את התיבה (תרגום יונתן).

כל פרשת ירידת בתיה בת פרעה לרחוץ ביאור, לא באה אלא ללמד שכך באה הצלתו של מושיען של ישראל. ראתה והנה נער בוכה, משתה מן המים וגידלתו כבן, עד כאן המעשה בקיצור.

אבל התורה לא קיצרה, האריכה בתיאור מקיף מה התרחש שם. ראשית, בת פרעה ראתה את משה, משום שירדה לרחוץ על היאור, היא לא הלכה לבד אלא נערותיה הולכות עמה. כמובן, זה דבר פשוט שבת המלך לא תצא יחידית, וכל שכן ליאור, מוכרח שהיו לה עדת נערות משרתות סביבה.

התיאור הזה, שבעינינו נראה מעט נרחב מכדי הצורך, ממשיך להסביר היכן היא ראתה את התיבה, מה היא שיערה וגם את העיקר - מה עשתה לבסוף עם הילד שמצאה.

ולדרכינו אנו הולכים, להבין מה רצתה התורה באלה, ומדוע צריכים הסבר פרטי על דבר שאינו נוגע לגוף הצלתו של משה.

פרטי דברים

הרבה מעשים בחז"ל, משולבים בפרטים ופרטי פרטים הנראים כלא קשורים לגוף המעשה. פעמים באו ההוספות ללמד הלכה אגב אורחא, או להכחיש וללמד ארחות חיים ומידות דרך ארץ, ולפעמים צריך להתייגע ולהבין מה רצו רבותינו בתוספת האריכות כגון דא.

דוגמאות לדבר, יש למכביר. לרבי עקיבא הייתה שאלה במניין חיובי בריתות (משנה בריתות טו.), הוא שאל זאת את רבן גמליאל ורבי יהושע, והמשנה מפרטת בדיוק היכן הייתה השאלה ומה הם עשו שם: 'שאלתי את רבן גמליאל ואת רבי יהושע באמלץ של עימאום, שהלכו ליקח בהמה למשתה בנו של רבן גמליאל'.

ועוד מעשה ברבי עקיבא ורבן גמליאל, בעת שהסתפקו על נוסח ברכת מעין שלוש במקרה מסוים (ברכות לו.). 'מעשה ברבן גמליאל וזקנים שהיו מסובים בעלייה ביריחו והביאו לפניהם

הנם השני היה בנערותיה שניסו להניא אותה מהצלת הנער.
אביך גזר ואת מפירה את ציווי? בא גבראל וחבטן בקרקע והרגן
(סוטה יב:). והנם השלישי שנשתרבה ידה ס' אמות (שם).

הולכות למות

ולפני שנגיח את היסוד הנראה בכל זה, נקדים עוד מעט
הרהורים בפרשתא דא. בגינוני המלכות יש לבן המלך פדגוג
אומן, יש חכמים ויועצים, ויש גם סריסים ומשרתים שתפקידם
להוציא לפועל את רצון בן המלך.

אותן נערות, ברור שלא נמצאות כאן בתפקיד המחנכות
והאומנות, מה להן להביע דעה במה שעושה בת פרעה ולייעץ
לה שלא לעבור על רצון אביה?

זאת ועוד. רבותינו דרשו שהנערות 'הולכות' לשון מיתה,
הולכות למות. רש"י מוסיף ש'הכתוב מסייען'. אם הכתוב מסייע,
אין זה דרש, אלא פשוטו של מקרא. דרשה היא הנמסרת איש
מפי איש, ולא נלמד מהבנת הכתוב, מה הוא אותו סיוע מהפשט
עבור הדרש?

כולו שומץ במרוצתו

והדבר הברור בכל זה, שהדבר הבטוח ביותר בהאי עלמא
דשקרא, כי יש יום לאל איום. אדם בונה תכניות וקורם רעיונות,
יחבר ויפריד, ויבנה ויחלף, ימכור ויקנה, ירוויח ויאגור, משוכנע
שכאן מדובר בקנייני נצח. וברגע אחד יבוא יום המוות וישים
לאל את כל הגיגיו.

יושבים מאות אלפי בני אדם שכל תפקידם הוא לפרש
ולחשביר ולומר את העתיד להיות, ומה מסתבר ומה מסתמן,
כולם שותים בצמא את נבואותיהם וכולם גם יודעים שאין שום
התחייבות לאמת שכך יהיה, כל דבר הוא על גבול הספק ואין
דבר יציב בעולם.

ורק גזירת המוות היא יציבה ובטוחה בעולם. 'עפר אתה ואל
עפר תשוב', איניש אויל בהאי עלמא, ארץ מלשון ריצה, אנשים
רצים בכל כוחם הליכה שאינה נצחית, ואנחנו לא נדע מה נעבוד
את ה' עד בואנו שמה.

משמעות המילה 'הולך', הוא הליכה למוות, זו ההליכה
הוודאית ביותר, וכל ימיו הוא בהליכה של 'יתברר ויתאמת מה
חובתו בעולמו'. חובה המשתנה ומתבררת מיום ליום ומתקופה
לתקופה, עד אשר עשרה מישראל יקיפו את מיטתו ויקראו עמו
וידוי וקבלת עול מלכות שמים.

כי אם כתוב 'הולכות', זה רק הליכה למוות, אין הליכה
אחרת!

גם את זו לעומת זו

ולא בדרך אגב, ראוי להעמיד את נערות פרעה מול בת
פרעה. בתיה ונערותיה, היא בצדקתה והן ברשעתן. 'ותקם רבקה
ונערותיה', היא נתגיירה מבית לבן ותפסה מעשה האמהות
(בעה"ט), ואצל אסתר המלכה, 'וישנה ואת נערותיה', ששינתה
דתה מדתם.

מצד אחד בתיה הצילה את מושיען של ישראל, היא זוכה
להיכנס בחייה לגן עדן (ר"א זוטא א), והיא בעלת השער הראשון
בגן עדן המיועד לנשים 'צדקניות' (מתוך ו' שער. זוה"ק שלח קסז:),
ועליה דרשו את הכתוב 'טעמה כי טוב סחרה', היא טעמה את
הילד כי 'טוב' הוא, ולכן לא יכבה כלילה נרה, בעת מכת בכורות
ניצלה ולא יכבה נרה.

אין כאן סתם סיפור בעלמא. יש כאן קוטביות בין הנערות
לבין בתיה עצמה, התורה רוצה שנחדד ונבין את ההבדלים בין
אותה צדקת לבין אותן נערות. בין זו שהתכוננה על דרך, לבין
אלה שחיו את חייהן לשעתן.

ולואי ואדם ירגיש בכל רגע את יום המיתה, זכור את יום
החשבון. כי אז כל מערכות חיו תשתנה!

ולכן התורה האריכה בפרטים הללו, כי אין כאן סתם סיפור,
דרך הילוכנו, תרתי משמע. הולך אדם לבית עולמו, ואם זכה,
ואם לא...

הרב יובל ישראל אשכנזי שליט"א
בני ברק
חתן הרה"ג אברהם עדס שליט"א
בעהמ"ח ס' ארץ זבת חלב
להולדת בנו די"ו
למזל טוב ובשעט"מ
יזכו הוריו לגדלו
לתורה למצוות לחופה ולמעשים טובים
מתוך רוב נחת והרחבה כל הימים

הנער
רואי שם-טוב הי"ו
נהריה
להצלחה ולברכה רבה
יראו הוריו היקרים הי"ו ממנו ומכל יוצאי
חלציהם
רוב נחת יהודי כל הימים
מתוך עושר וכבוד

אחינו כל בית ישראל הנתונים
בצרה ובשביה העומדים בין בים
ובין ביבשה המקום ירחם עליהם
ויצאם מצרה לרוחה ומאפלה
לאורה ומשעבוד לגאולה השתא
בעגלא ובזמן קריב

מישבטי התורה

הליכות חיים

בס"ד

ב"ק ס.

הצתות מכוונות באמצעות זכוכית

שאלה א

בחור בן ארבע עשרה החליט מתוך שעמום לכוון בימות הקיץ החמים מראה קעורה מול קרני השמש. וכיוון את המראה באופן שקרני השמש שיוצרו - יפגעו בכביסת שכנו שהיתה תלויה אצלו במרפסת. ואכן נוצרה אש ששרפה חלק מהכביסה. הנזק נאמד בחמש מאות שקל. אלא שהניזק לא יודע כיצד נוצרה האש, ומי גרם לה.

האם חייב הבחור לשלם את הנזק שגרם לכביסה?

שאלה ב

אדם שבר בכוונה בקבוק זכוכית ריק בסמיכות לחדר מדרגות. וכעבור שעה מחמת השמש שיקדה באותו הזמן בעוצמה על שברי זכוכיות הבקבוק שנשבר - נוצרה אש מקרני השמש, והרוח שנשבה באותו הזמן, הולכה את האש לאופניים חשמליות ולעגלות ילדים של השכנים שהונחו בחדר המדרגות הסמוך, ושרפה אותם. הנזק נאמד בעשרת אלפים שקל.

האם שובר הבקבוק חייב לשלם על הנזק שגרם?

תשובה

א. בשאלה הראשונה - חייב הבחור בדיני אדם לשלם חמש מאות שקל לשכנו. 1

ב. בשאלה השנייה - פטור שובר הבקבוק גם בדיני שמים על הנזק שגרם. אולם ודאי שראוי לו לפנים משורת הדין לפצות את השכנים על נזקם או להתפשר עמם, אע"פ שמעיקר הדין הוא פטור. 2

מקורות

איזה "אש" חייבה התורה בתשלום

1. מבואר בגמ' בב"ק (ס.) שאם אדם ליבה גחלת ומחמתו בלבד עדיין לא נוצרה השלהבת, אלא היה זקוק לסיוע הרוח, ורק מחמת ליבוי שניהם נוצרה השלהבת שהלכה והזיקה לממון הזולת - פטור המלבה מלשלם את הנזק. וביארו שם התוס' (בד"ה ליבה וכו', ובד"ה רב אשי וכו') שהתורה חייבה משום "אש" - רק אם אדם יצר לבדו את כל האש, אלא שלאחר מכן הרוח הולכה את האש למקום אחר והזיקה. אבל אם האש עצמה נוצרה ע"י שיתוף הרוח, ובלי שיתוף הרוח ביצירתה - לא היתה כאן אש שמזיקה, למרות ליבוי האדם בגחלת - במקרה זה פטור האדם מנזקי האש. ומבואר במרדכי שם (ס"ב) שההלכה היא כדברי התוס'.

אולם אם האדם יצר לבדו את האש שמזיקה, ובגלל שלא שמר עליה כראוי, הרוח הולכה אותה למקום אחר והזיקה שם - במקרה זה

התורה חייבה את בעל האש בנזקים שנגרמו מחמת פשיעתו, שלא שמר על האש שלו שלא תזיק לאחרים. כי מעשה הרוח במקרה זה נקרא - כח אחר מעורב בו להולכה למקום אחר. אבל אין לרוח כל חלק ביצירת חלות האש.

מי נחשב יוצר האש בנידון השאלה הראשונה?

לאור האמור יש לדון איך נגדיר את יצירת האש בנידון השאלה הראשונה. כשהבחור באמצעות המראה גרם ליצירת מיקוד קרני השמש בעוצמה חזקה שגרמה לשריפה. מצד אחד אפשר לומר, שגם השמש סייעה ליצור את האש, כי בלי הקרניים שלה לא היתה נוצרת כאן האש ששרפה, ולכן יחשב הדבר כמו ליבה וליבתו הרוח, שיש לבחור שותף ביצירת האש, ופטור מלשלם על נזקי האש הזאת. ומצד שני יש לומר, שרק הבחור נחשב בעל האש, ולכן רק הוא חייב על נזקה.

הטעם לחייב בנזק רק את הבחור

ונראה לענ"ד שהעיקר הוא, שהבחור עשה לבדו את כל האש שמזיקה - וללא כל שותפות של השמש ביצירתה. ולכן האש שנוצרה ע"י המראה שהחזיק נחשבת - כאש של הבחור לבד, וממילא יתחייב לשלם על נזקה.

והביאור הוא, כי השמש מצד עצמה הרי יקדה כל הזמן בעוצמה מסוימת על הבגדים ולא הזיקה להם, כי כך ברא הקב"ה את טבע השמש כשזורחת. אלא שהבחור יצר באמצעות המראה הקעורה - מציאות חדשה בעולם, שמיקדה את קרני השמש בעוצמה רבה לנקודה מסוימת, וזה מה שיצר את היווצרות האש. נמצא שהשמש מצד עצמה לא השתתפה כלל ביצירת האש המוגברת שהזיקה, אלא היא המשיכה לזרוח על הבגדים כפי טבעה באופן שאינו מזיק. ורק הבחור ע"י מעשיו יצר כאן עוצמה של אש חזקה שבאה לעולם מחמתו בלבד, והוא זה שגם הולכה אח"כ לעבר בגדי השכן שנשרפו. לפיכך האש שנוצרה נחשבת - אישיו של הבחור בלבד, וחייב לשלם על נזקה כדין הזורק חיצים שהזיקו לממון חברו.

כמו כן נלע"ד, שאפילו אם היינו טוענים [שלא כדין] שהשמש סייעה ליצירת האש, אולם הרי לאחר שנוצרה אש זו - רק הבחור באמצעות המראה הולכה לעבר כביסת בגדי השכן על מנת לשורפם, נמצא שהשמש לא היתה שותפה כלל בהולכת קרניה החזקים לעבר הכביסה. ודומה הדבר, למקרה שהבחור לקח אש שהדליק ראובן, ושרף עמה ממון הזולת, שודאי שהבחור בלבד יתחייב על נזקה ולא ראובן בעל האש, כמבואר בתוס' בב"ק (כב.) ד"ה אשו משום ממונו).

לאור האמור יש לחייב בנידון השאלה הראשונה את הבחור בנזקי האש - כי רק הוא יצר את האש. ב - כי רק הוא הולך את האש שתזיק לבגדי שכנו.

2. בנידון זה, הרי לא החזיק אדם את הזכוכית מול השמש, אם כן לאחר שהמזיק שבר את בקבוק הזכוכית - כלו מעשיו, ואין כאן יותר מציאות של אדם המזיק. וכעת שברי הזכוכית המונחים על הקרקע - נחשבים כבור שנחפר בפשיעת שובר הבקבוק, ודינם מעתה כממונו

שמזיק בצורת בור. והנה הממון הוא זה שיצר מעצמו את האש שהזיקה. ומבואר בתוס' בב"ק (כב. ד"ה לאו ממונו וכו'), שכשם שיש פטור מהתורה אם שורו חפר בור שנאמר "כי יכרה - איש - בור" ודרשו חז"ל: איש - בור, ולא שור - בור. כך ישנו מיעוט מהתורה לפטור את בעל הממון, אם ממונו יעשה אש שזיקה אח"כ ע"י הרוח המצויה. דהיינו: איש - אש, ולא שור - אש.

לפיכך בנידון השאלה, מכיון שממונו המזיק שהם - שברי הזכוכית - הם אלו שיצרו את האש - לכן פטור בעל הממון על נזקיהם.

סיבת הפטור בדיני שמים

ולכאורה נלע"ד - שגם בדיני שמים צריך להיות פטור. כי החיוב בדיני שמים קיים - רק אם כתוצאה ממעשהו הישיר של האדם עצמו נגרם הנזק. משא"כ בנידון דנן הרי ממונו הוא זה שיצר מזיק חדש שלא היה בעולם בעת שבירת האדם את הבקבוק. אם כן נחשב הדבר - כפנים חדשות שבאו לעולם לאחר מעשהו של האדם - ובמקרה כזה לא מצאנו חיוב בדיני שמים. אמנם מהכרעת הרמ"א (ח"מ סי' שפ), שאדם פטור אפילו על נזקי גרמי שעשה ממונו אין להוכיח זאת, כי שם הרמ"א התייחס לפטור בדיני אדם.

אבל לדינא נלע"ד אע"פ שמעיקר הדין שובר הבקבוק פטור גם בדיני שמים, ודאי שראוי לפחות מצד היושר, שישתתף בנזק שנגרם מחמת שברי הזכוכית שלו.

ב"ק ס:

תשלום עבור נזק ממוני שנגרם בגלל הצלת חיי אדם

שאלה

ראובן נסע עם מכוניתו בכביש חד סטרי במהירות המותרת. אלא שלפתע נכנס שמעון עם מכוניתו ממולו במהירות, בניגוד לחוקי התעבורה, ובמציאות שנוצרה - לא היתה לראובן שום אפשרות לבלום מבלי לפגוע בחוזקה במכוניתו של שמעון, ואז שניהם היו נפגעים בגופם ובממונם. לפיכך, מתוך חוסר ברירה, הסיט ראובן במהירות את מכוניתו לצדי הכביש ופגע במכונית שחנתה בצד הכביש, ובכך הצליח לברוח מהנתיב שלו. ולמרות הנזק הממוני שנגרם למכוניתו ולמכונית החונה, אולם ע"י מעשיו הציל את חייו, וחיי שמעון מפגיעה בגופם.

א. האם היה מותר לראובן להזיק לבעל הרכב החונה כדי להציל את חייו?

ב. האם שמעון שאשם במצב שנוצר, חייב לשלם עבור הנזק שנגרם למכוניתו של ראובן ולמכונית החונה. או שמעשהו נחשב כגרמא בנזיקין בלבד, ולכן למרות פשיעתו שנכנס לנתיב שאסור היה לו ליסוע בו, הוא פטור מלשלם בדיני אדם על הנזק הממוני שנגרם מחמתו?

נציין, שבמקרים שחברת הביטוח משלמת את רוב הנזק שנגרם, הנידון הוא לגבי התשלום עבור ההשתתפות העצמית של המבוטח.

תשובה

א. ראובן נהג כראוי, והיה מותר לו לפגוע בכוונה במכונית שחנתה ולהזיקה, כדי להציל את חייו וחיי שמעון. אולם חייבים לשלם לניזק את הפסדו.

ב. בנידון השאלה - ראובן ושמעון נחשבים שותפים שווים בחיוב תשלום הנזק שנגרם לראובן, ולמכונית שחנתה. לפיכך שמעון ישלם לכל אחד מהם מחצית מההפסד הכספי שנגרם להם. וראובן ישלם את המחצית השניה לבעל המכונית שחנתה, ויספוג מחצית מהנזק שנגרם למכוניתו.

אולם בדיני שמים חייב שמעון שפשע בנהיגתו בניגוד לחוקי התעבורה, לשלם לראובן את כל הפסדו הכספי שגרם לו באשמתו מתאונה זו.

ג. אם שמעון שנכנס שלא כדין לנתיב, הוא זה שהסיט במהירות את רכבו ופגע במכונית חונה, כדי להימנע מהתנגשות חזיתית בעוצמה עם ראובן - שמעון לבדו ישא בנזק שגרם למכוניתו, ולמכונית החונה.

מקורות

כתוב בגמ' בב"ק (ס:) שהפלשתים שבאו בימי דוד המלך לפגוע ביהודים, התחבאו בשדה זרועה שעורים שהיתה בבעלות יהודית. ושאל דוד המלך את הסנהדרין, האם מותר לו לשרוף את השדה כדי להרוג את הפלשתים שהתחבאו שם. והאם יצטרך לאחר מכן לשלם לבעל השדה את הפסדו? וענו לו לפי דעת כל רבותינו הראשונים [למעט שיטת רש"י], שמותר לכל אדם להציל את חייו ע"י שיפסיד ממון לחבירו, אולם לאחר מכן - חייב המזיק לשלם לניזק את הפסדו הממוני. אבל אתה שהינך מלך ישראל - תהיה פטור מתשלום. מכיון שזכותו של מלך להשתמש ברכוש הזולת - ואין אפשרות למחות בו. וכך גם נפסקה ההלכה בשו"ע (ח"מ סי' שפח, ב) שמותר לכל אדם להציל את חייו ע"י הפסד ממון חבירו. אולם לאחר מכן עליו לשלם לניזק את הפסד הממון שגרם לו.

הסיבה שראובן נהג כראוי

לאור האמור, בנידון השאלות דנן - ודאי שראובן נהג כראוי, והיה מותר לו כדי להציל את חייו, וחיי שמעון שנהג במכונית מולו - לפגוע בכוונה במכונית החונה ולגרם לה נזק. מאחר ובנידון דנן, זאת היתה האפשרות היחידה להצלת חייהם. אלא שלמרות ההיתר להזיק - צריכים לשלם לבעל המכונית שחנתה את נזקו.

מי ישלם את הנזק שנגרם?

וכעת הנידון הוא, האם מכיון שראובן נהג כראוי, ורק שמעון שנכנס שלא כדין לכביש גרם לראובן לפגוע במכונית החונה, חייב שמעון לשלם עבור הנזק שנגרם מחמתו למכונית החונה, ולמכוניתו של ראובן. או שלמרות פשיעתו, הוא נחשב רק כמזיק בגרמא, וממילא בדיני אדם לא ניתן לחייבו ממון, למרות שחייבים על כך בדיני שמים? כמו כן מסיבה נוספת לכאורה היה נראה לומר, שבדיני אדם ניתן לחייב את ראובן בלבד. מאחר ובמציאות שנוצרה, הסיבה שפגע בכוונה במכונית החונה, למרות שידע שבכך יגרם נזק למכוניתו למכונית שפגע בה היתה - כדי להציל את חייו מפגיעה חזיתית עם מכוניתו של שמעון. א"כ נמצא שגם לולא ציווי התורה של "לא תעמוד על דם רעך" שמחייבו להציל את חיי שמעון, גם אז היה בורח לעבר המכונית החונה - כדי להציל את חיי עצמו, למרות ההפסד הממוני שיגרם לו. אם כן לכאורה בנידון דנן, הוא נחשב

הסיבות לעונשי פרעה ולכל עמו המצריים

הקשו רבותינו הראשונים, למה נענשו המצריים: בעשר המכות, בלקיחת רכושם, ובהטבעתם אח"כ בים סוף. הרי הקב"ה אמר לאברהם אבינו בברית בין הבתרים שזרעו יגלה ויעבדו כעבדים ארבע מאות שנה. וא"כ המצריים קיימו את רצון ה', ולמה מגיע להם לסבול?

ביאור הרמב"ם לעונשי מצרים

והנה הרמב"ם (פ"ו מתשובה הל' ה) תירץ על כך, שהקב"ה לא אמר לאומה המצרית ככלל, ולא לאף אחד מהמצריים באופן אישי להשתעבד בבני ישראל. נמצא שהיתה בחירה לכל אחד להחליט אם הוא ישתעבד בישראל או לא, ומאחר והם מצרונם בחרו בגלל רשעותם לשעבד את ישראל - לכן הם נענשו.

ביאור הראב"ד והרמב"ן לעונשי מצרים

והקשו עליו הראב"ד שם, והרמב"ן בפ' לך לך (טו, יד) מה בכך שה' לא אמר למצריים להשתעבד בבני ישראל, כיון שבפועל הם קיימו את רצון ה', למה מגיע להם עונש? ולכן תירצו הראב"ד [בתירוץ השני], והרמב"ן, שנגזר על בני ישראל שיעבדו כעבדים בלבד, אולם המצריים ברשעותם העבירו אותם בפרך בצורה אכזרית יותר מעבודה רגילה של עבד. וכמו כן הרגו את ילדיהם כשזרקום לים, ולצורך רחיצת פרעה בדמם לאחר שהצטרע, ועוד. ולכן נענשו, עבור מה שהוסיפו המצרים ברשעותם להרוג, ולשעבד את בני ישראל בפרך ובעבודה קשה הרבה יותר ממה שנגזר עליהם.

ביאור האור החיים לעונשי מצרים

האור החיים הקדוש בבראשית שם מתרץ, שגזירת הגלות שגזר הקב"ה על בני ישראל בכל ארבעת הגלויות היתה - בגלל מצוות מסוימות שבני ישראל לא קיימו. משא"כ הגויים ששעבדו את ישראל, עינו, והרגו אותם, עשו זאת - בגלל סיבות הפוכות מכך. כלומר - דווקא בגלל המצוות שכן קיימו, ובהם - כן - עשו את רצון ה', שנימולו, למדו תורה, שמרו שבת, לא עבדו עבודה זרה, ולא היו מוכנים להתבולל ולהיות כחלק מאומות הגויים וכו'. ולכן הגויים ששעבדו והרגו את בני ישראל נענשים - בגלל רצונם לעקור את קיום המצוות מישראל, ורצונם שבני ישראל יעברו במזיד על רצון ה'. לכן אין קשר בין גזירת הקב"ה להעניש את ישראל - על שלא שמעו בקולו. לסיבות ההפוכות שמחמתן הגויים כולל המצריים שיעבדו את ישראל - בגלל שכן שמעו בקול ה', וקיימו מצוות מסוימות.

הטעם לבקשות הרבות מפרעה לשחרר את בני ישראל

והנה הקב"ה אמר לאברהם בברית בין הבתרים (טו, יד) "וגם את הגוי אשר יעבדו - דן אנוכי, ואחרי כן יצאו ברכוש גדול". והטעם לכך - מאחר ומגיע למצריים עונשים חמורים על השעבוד וההרג שעשו לבני ישראל שלא כדן. ולפי"ז יש להקשות, אם נניח פרעה היה שולח את בני ישראל ממצרים מיד לאחר בקשתו הראשונה של משה, איך היה מתקיים בו ובעמו העונש על העינוי וההרג שעשו לבני ישראל שלא כדן במשך שמונים ושש שנה?

וניתן לתרץ, שאע"פ שלא היו נענשים בעשר המכות, ובטביעה בים סוף, אולם הקב"ה היה מענישם בארצם בעונשי שמים קשים כמו: רעב, דבר, ושאר מגפות שהיו פוגעים בהם וברכושם.

כאדם המזיק היחיד, ומעשהו של שמעון יחשב כגרמא בפשיעה בלבד, ולכן שמעון יתחייב רק בדיני שמים ופטור בדיני אדם.

הסיבה ששניהם שותפים בתשלום הנזק

אולם למעשה נראה לענ"ד - שגם בדיני אדם הם יצטרכו להתחלק באופן שווה בהפסד הממוני שנגרם לראובן. והטעם לכך הוא, על פי הכלל היסודי שכתב הרמ"א (ח"מ סי' רסד, ד) שבכל מקום שאדם הוציא הוצאות כספיות לצורך עצמו ולצורך חברו, וברור שחבירו בפני עצמו גם היה חייב להוציא הוצאות אלו - הם נעשים בעל כורחם שותפים בהוצאות אלו, למרות שלא תיאמו על כך. לפיכך בנידון השאלה, מאחר ושניהם נהנים, ומוכרחים לעשיית מעשהו של ראובן, כי גם חיי שמעון לא ינצלו ללא מעשהו של ראובן - לכן כל אחד היה יכול גם לכתחילה לכוף את חברו להשתתף עמו במחצית מסכום הנזק שנגרם לשתי המכוניות. לפיכך מעשהו של ראובן נחשב - שנעשה מראש גם בשליחותו של שמעון - ולכן הם שותפים שווים בעלותו. ועיין בנתיבות שם בביאורים (ס"ק ג, ובסי' קעח, ס"ק ג) שהאר"י לבאר את דברי הרמ"א, והביא לכך ראיות נוספות וע"ש.

לאור האמור למסקנה, מאחר וגם שמעון היה זקוק למעשהו של ראובן כדי להציל את חייו, נמצא שמעשהו של ראובן - נעשה מראש לצורך שניהם - ולכן הם שותפים שווים בעלות הנזק שנגרם לשתי המכוניות שנוזקו כדי להציל את חיי שניהם.

ביאור הדין אם שמעון היה מסיט את רכבו ופוגע

במכונית חונה

אמנם נלע"ד שבנידון דנן, אם למשל שמעון היה מסיט במהירות את רכבו ופוגע במזיד במכונית חונה, כדי שלא להתנגש חזיתית עם מכוניתו של ראובן - שמעון לבדו ישא בכל הנזק הממוני שנגרם מחמת כך למכוניתו, ולמכונית החונה. כיון שטוען לו ראובן, הרי רק אתה אשם בכך שנכנסת לכביש חד סטרי מהכיוון שאסור ליסוע בו. נמצא שבכניסתך לכביש, אתה נחשב כלפי - כאדם המזיק, וכעין רוצח עכ"פ בשגגה. וכעת כשפגעת במכונית החונה, עשית פעולה לסלק את מעשה המזיק שלך. והרי אתה מחויב לעשות כל דבר שניתן לעשות, כדי שלא להזיק לממון חברך, וכ"ש שלא לפגוע בגופו. נמצא שבפגיעתך במכונית החונה - עשית דבר שאתה מחויב לעשות כדי לעקור את מעשה המזיק והרציחה שהיית יכול לגרום ע"י פשיעתך. ולכן איננו שותפים כלל במעשה הזה, שהינו חיוב עליך בלבד.

משא"כ בנידון השאלה כשראובן פגע במכונית החונה, הוא הרי נהג בכביש כראוי, ורק מחמת פשיעת שמעון היה ראובן אנוס לצורך הצלת חיי שניהם לפגוע במכונית החונה, לפיכך שמעון נעשה לפחות שותף עמו בנזק שנעשה לצורך הצלת חיי שניהם.

חיובו של שמעון בדיני שמים

והנה אע"פ שמעיקר הדין בנידון השאלה נלע"ד שלא ניתן לחייב את שמעון בדיני אדם, יותר ממחצית מעלות הנזק שנגרם לראובן, כי בפועל ראובן הוא זה שעשה את מעשה המזיק למכוניתו ולמכונית שחנתה, ושמעון בפשיעתו רק גרם לכך. אולם אם שמעון רוצה לצאת גם ידי שמים - עליו לשלם את כל הנזק שנגרם לשתי המכוניות, כדין גרמא בנזיקין שחייב בדיני שמים על כל הפסד הממון שנגרם מחמתו. ובפרט בנידון דנן שכניסתו באיסור לכביש חד סטרי מהכיוון הנגדי - הינה פשיעה חמורה, וזהו דבר שידוע לכל הנהגים.

אלא שכתוב במדרש שמו"ר (ה, ו) שעל המטה של משה היה כתוב ראשי התיבות של עשר המכות - דצ"ך, עד"ש, באח"ב. והרי המטה הזה היה בידי משה עוד כשהיה אצל יתרו, נמצא שהיה ברור לקב"ה מראש, שפרעה לא ישחרר את בני ישראל ממצרים עד שיקבל את כל עשר המכות. ומבואר שם במדרש (ה, ז) שהקב"ה גילה עוד בסנה למשה, שפרעה לא ישלח את בני"ך רק לאחר מכת בכורות.

הסיבה שהטעו את פרעה שיוצאים רק לשלושה ימים

לפי"ז יוצא, שאע"פ שהקב"ה לא מנע בחמש מכות הראשונות מפרעה את הבחירה, ויכל לשלוח את בני"ך, אולם בכוונה תחילה הקב"ה משך אותו בכל אחת מהמכות הראשונות באופן שיוכל לסבול אותן - כדי שלא יסכים לשלחם ויקבל את כל עשרת המכות. וכך גם כתוב במדרש שמו"ר (ג, ח) על הפסוק "ועתה נלכה נא שלושה ימים". שהקשה שם המדרש, למה לא אמרו לפרעה את האמת - נלכה לעולם? ותיריך, שבכוונה אמרו כך, כדי שיטעו המצריים וירדפו אחרי בני"ך, על מנת שיטבעו בים סוף ויקבלו את עונשם מידה כנגד מידה, על חטאם שזרקו את ילדי בני"ך לאור.

ודברים אלו כתובים בפירוש בפ' בא (א-ב) שהקב"ה אומר למשה שהכביד את לבו ואת לב עבדיו כדי לתת להם את המכות, ובכוונה הוא התעלל במצריים. ופירשו שם רש"י, והרמב"ן התעללתי - כלומר צחקתי עליהם - כדי שיסרבו לשחרר את בני"ך, ויקבלו את כל עשרת המכות ויקחו את רכושם, ויטבעו לבסוף בים סוף - והכל נעשה כדי שיקבלו את עונשם כראוי מידה כנגד מידה.

נמצאנו למדים, שבקשת משה מפרעה לשחרר את בני"ך, לא נעשתה כדי שזה יקרה בפועל, אלא הפוך - כדי שלא יקרה. ואדרבה הקב"ה השתמש בבקשות אלו מפרעה - רק לצורך ההתעללות בפרעה ובעמו, כדי שיסרבו להיענות למשה, ואז יקבלו את מלוא עונשם על כך שהרגו ועינו את בני ישראל בפרך.

אחת מהסיבות למה מכת דם היתה הראשונה

והנה מבואר במדרשי חז"ל מה היתה הסיבה לקבלת כל אחת מעשר המכות, וכיצד התקיימה בהן הענישה מידה כנגד מידה. כמו כן מבואר בחז"ל ובמפרשי התורה, למה נקבעו סדר המכות דווקא באופן של דצ"ך, עד"ש, באח"ב. והנה מבואר בחז"ל, שהקב"ה החל במכת דם, כדי להלקות תחילה את היאור שהוא הנילוס, שפרעה עשה אותו כאלוה. ולכן הראה הקב"ה, שתחילה הוא יכה את כל אלוהי המצריים שהם היאור, ושאר הפסלים שעשו, שכולם התמלאו בדם - כדי לבזותם, ולהראות לכל שהם הבל, ושאפילו את עצמם לא יכלו להציל. ואדרבה עוד עלה מהם צחנה שגרמה לבזותם באופן מיוחד, וכלשון הפסוק (ח, ט) "ובאש היאור", שאפילו המצריים שעבדו אותם - ברחו מהם בבזיון.

סיבת העושר לבני"ך עוד במכה הראשונה

אמנם לענ"ד ישנו טעם נוסף, שמחמתו רצה הקב"ה שהמכה הראשונה תהיה דווקא דם, ומזה נלמד אורחות חיים והנהגה במקרים רבים, וכדלהלן. כתוב במדרש שמו"ר (ט, י) אמר ר' אבין הלוי ברבי: ממכת

דם - העשירו ישראל. כי רק כאשר המצרי היה קונה מהישראלי את המים בכסף - היה שותה מים, אולם באופן אחר, גם אם המצרי היה שותה מאותו הכוס שבו שותה הישראלי - ליהודי היה מים, ולמצרי זה נעשה דם. והנה אע"פ שעיקר העושר שקיבלו בני"ך היה מבזוה מצרים לאחר שקיבלו עשר מכות, וכן ממה שאספו בים סוף, אבל העושר הראשוני שהיה להם - נעשה כבר במכת דם.

והנה ברור שבכוונה עשה הקב"ה כך, מאחר וכתוב לגבי בליעת האדמה את קורח ועדתו, שגם היקום אשר ברגליהם נבלע באדמה. ואמרו חז"ל שהכוונה היא - לגבי ממונם, כי הממון הוא זה שמקיים את האדם על רגליו. לאור זאת לימד אותנו הקב"ה, שמאחר ובני"ך היו שבורים נפשית וגופנית משמונים ושש שנות עבדות בפרך עם כל המסתעף מכך, עד שאפילו לא רצו לשמוע לדברי משה שבא לגואלם, מקוצר רוח ומעבודה קשה. לכן כדי לשקמם לא מספיק רק שיענישו את המצריים, אלא צריך לשקם את רוחם ונפשם של בני ישראל.

לפיכך בכוונה נתן הקב"ה למצריים את מכת דם כמכה הראשונה, כדי שכל אחד מבני ישראל [כולל שבט לוי שלמרות שלא עבדו בפרך, גם הם היו בגלות ובמצוקה נפשית] - יקבל תחילה כסף רב עבור צרכיו, וכלשון המדרש, שממכת דם - הם התעשרו. ולאחר שהקמנו אותם על רגליהם עם הממון, כעת ניתן במשך שנה שלמה להדריכם, ולעודדם כדי לשקמם נפשית מכל מה שעבר עליהם.

נמצא שהעושר המייקדמי שבני"ך קיבלו במכת דם - לא נועד כפיצוי על עבודתם בפרך, כי את הפיצוי על עבודתם בפרך קיבלו - מהרכוש שלקחו מהמצריים כשיצאו ממצרים, וכן מהביזה שצפה על ים סוף. אבל העושר שקיבלו כתוצאה ממכירת המים למצרים נועד - לצורך השיקום הנפשי שלהם בלבד. והקב"ה לימד אותנו, שאי אפשר לשקם את הנפש למי ששרוי במצוקה - מבלי לעזור לו תחילה כספית וכלכלית. ורק לאחר העזרה הכספית, ניתן להתחיל עם דיבורים והדרכה.

ההוראה המעשית ממכת דם

נמצאנו למדים מכאן הוראה למעשה, שאכן הוכיחה את עצמה במקרים רבים. שאם ישנם קשיים בתחום הכספי לאותם שמוטפלים בבעיות הנפש או בבעיות של שלום בית בין בני זוג, וכ"ש למי שיש לו בעיות בפרנסה ובכלכלת הבית, שתחילת הטיפול צריך להיות בחיפוש מקור כספי לאותם שבמצוקה, כדי לייצבם כלכלית. ורק לאחר מכן תהיה תועלת מעשית לשאר דיבורי האמונה, וההדרכה המעשית שנועדו לשיקום הנפש או להדריך את בני הזוג בהתנהגותם ההדדית. ובלי עזרה ראשונה בתחום הכספי - לא יועילו כל הדיבורים והשכנועים.

חקירות הרה"ג אלחנן פרץ

עיקרי העניין: הרב מאיר שולביץ

ויצרך דוד

הפתי"ש יור"ד הל' חלה מציע, כי כאשר יס ספק ברכות יכול אדם לצדק בצורה כזו, ויצרך דוד וכו' להמשיך את הפס' שאומר בא"י אלוהי ישראל וכו' והרי צרכה לפניך – ופשוט הוא כי במקרה של ספק ברכות יס לומר שהכל ולא ויצרך דוד, והגידון הוא מדוע.

ויס ליישב: א. צרכה שהכל היא צרכה המועדה למזון – ויצרך דוד אינו מיועד למזון. ב. אומרת פסוק ולא מטבע של צרכה. ג. מה שמשמעו המ"צ ולא הזכיר זאת משמע דלא סבירא ליה.

חלי בשמיעה

אדם שיש לו ספק אם צדק צפה"ע, ויש לפניו שלש אפשרויות. האחת, להמשיך לאכול שהרי מותר ע"פ דין כמצי' במ"צ קס"ז. השנייה, לצדק שהכל ואם אין לו פרי עץ אחר ויכוין להדיא על פרי זה. השלישית, לתת לאחר לצדק ברכות השחר למשל, ואחר שישמע מאחר חלי צרכה בא"י אומ"ה – יקלים הוא צפה"ע כעצת רבי עקיבא לאגרי, מה יעשה מסופק זה ומה עדיף לו.

לתקוני שדרתיו

מעשה במסדר קידושין, שצמקום לצדק צפה"ג צדק בטעות שהכל, ומיד צדק שוב צפה"ג, ומענהו – כיון שהוא מוציא יד"ח והחתן חוצה לאלה יד"ח לכתחילה, א"כ לא שלחו לצרכה שהכל א"כ לא יאל ולכן חזר שוב, ויצרך צמקום לא בספר הר' לבי. ולענ"ד אין זה נכון, ומשום, דצמקום סוף צמקום משמע דגדר לעושותי הוא עיוות גמור, עיי"ש לענין מעשר דבמה.

טעות

שאלתי את מו"ר הגר"ח פ' שיינברג זצ"ל, לענין מי צדק שהכל, וצמקום צדק שהכל עוד הפעם, דמטו משמיה דהשערי יוסף [הגר"ח שקאפ זצ"ל] שיחזור פעם שלישי כי פעם שניה הוא הפסק. ואמר לי הרב זצ"ל, דפעם שניה אינה הפסק משום שהוא כמו יציאו מלח.

שהיא ברכה פרטית. ועדיין הוא בלתי מספיק. דכיד ש מתפרשת היא חשיבות הברכה מצד פרטיותה? ועיי"ש מה שביאר בזה. (וראה עוד לעיל באות ב' מה שהבאנו בזה מהח"א).

ה) **בשר בהמה ברכתו שהכל-מדוע?** ראה תוספות הרא"ש (נדרים דף נה עמוד ב) וז"ל: רמינהי על דבר שאין גידולו מן הארץ אומר שהכל נהיה בדברו. תימה הא בהמה מיקריא גידולי קרקע בפרק בכל מערבין גבי ונתת הכסף בבקר ובצאן וגו', דאמרינן מה הפרט מפורש פרי מפרי וגידולי קרקע, ומברכין אבשר שהכל נהיה בדברו. ואם כך לא כללא הוא דקאמ' דדוקא על דבר שאין גידולו מן הארץ אומר שהכל נהיה בדברו. וי"ל דהאי גידולי קרקע לאו דגדל מן הקרקע קאמ' אלא שגזון ומתגדל מדבר הגדל בקרקע. [ועיי"ש שהוכיח] תדע דהא גבי חוסם דבעי' גידולי קרקע דומיא דדישו, אמרינן יצא החולב והמגבן, ולא מקריא בהמה גידולי קרקע אלא דוקא לגבי בקר וצאן מיקריא גידולי קרקע שגזונין מן הקרקע. ע"כ.

ו) **נוסח הברכה.** בא"י אומ"ה שהכל נהיה בדברו, י"א נהיה בקמץ וכן דעת רוב הפוסקים, וי"א נהיה בסגול (וז"ל מגן אברהם סימן רד ס"ק יד, כתוב בחכמת מנוח ש"ל שהכל נהיה בסגול תחת היד"ה שהוא ל' בינוני ולא בקמץ שהוא ל' עבר דרוב הברכות נתקנו בל' בינוני ויש לילך אחר הרוב עכ"ל) וכן דעת הגר"א, והגרמ"מ קארפ כתב והעיקר כדעה שמברך נהיה בקמץ. והביא שם מהג' החת"ס לס"י רד וכן נהג רבו הגרמ"א זצ"ל ובשם היעב"ץ בסידורו ושאלת יעבץ ס"י צד צה שהעיקר לברך נהיה בקמץ ובמור וקציעה ס"י קסז האריך בזה וכו' דברכת שהכל נמי משמע דאלשעבר נתקנה כמ"ש בש"ג וכנה"ג והדין עמהם ודאי כיון שהיא ברכה כוללת לכל המציאות ואין יתכן לומר שהכל נתהווה ונעשה עכשיו בדברו והלא העולם בכללו כבר עשוי מששת ימי בראשית ואינו מקבל הווייתו עתה להווה ע"ש, וכ' שכן מנהג אביו החכם צבי לברך בקמץ וכן הוא בשל"ט"ג בשם ריא"ז בספ"ו דברכות וכ"כ בנזירות שמשון ס"י רד והגר"ז בס"ר ס"ח דכל הברכות נתקנו בלשון עבר ע"ש והברכ"י שם סק"ב וכו' שהעיקר כמנהג העולם לומר נהיה ובשע"ת ס"ס רד' בשם הפוסקים הנ"ל, ובחיי"א כלל מ"ט סעי' א' כ' כהחכמת מנוח בסגול וכ"כ בערוה"ש סעי' א' לומר נהיה וכנ"ל, ובארחות רבינו שכן נהג מרן הקה"י זצ"ל אכן מנהג רוב העולם לומר נהיה בקמץ וכמ"ש הברכ"י ורוה"פ הנ"ל וכ"כ בקיצו"ש ס"י נב ס"ב וכן נראה דעת המ"ב שלא הזכיר מכ"ז כלל על אף שדרכו לפסוק כהגר"א וחיי אדם שלא רצה לשנות מהמנהג וכבר נתבאר דבזה גם יוצאין לכ"ע.

ז) **ברכת שהכל נהיה בדברו על המים.** ראה בראשית חכמה (שער האהבה פרק ז) שכתב וז"ל: ורבותינו ע"ה תקנו לנו ברכת שהכל נהיה בדברו ובזאת נפשות רבות על שתיית המים כדי שזכור הניסים שנעשו לנו על המים והכי מוכח בדברים רבה בפרשת עקב ז"ל (דברים ט) שמע ישראל אתה עובר היום את הירדן הלכה אדם מישראל ששותה מים לצמאו אומר ברוך שהכל נהיה בדברו ר"ט אומר בורא נפשות רבות וחסרונם רבנן אמרו

המשך בעמוד האחרון

א) **מקור העניין.** במשנה ברכות דף ע"ב. ועל דבר שאין גדולו מן הארץ אומר: שהכל נהיה בדברו. על החומץ ועל הנובלות ועל הגובאי אומר: שהכל נהיה בדברו; עוד שם בע"א, ועל כולם, אם אמר שהכל נהיה בדברו – יצא. וראה בשולחן ערוך אורח חיים הלכות ברכת הפירות סימן רד סעיף יג, שכתב: כל דבר שהוא מסופק בברכתו, יברך שהכל.

ב) **גדר הברכה והאיסור לכתחילה לברך ברכה זו.** כתב החיי אדם חלק א כלל מט סעיף ב, וזת"ד: אף על פי שברכת שהכל נהיה היא כוללת הכל שמודה לה' שהוא ברא הכל ולכן בדיעבד על כל דבר ודבר אפילו על פת ויין אם טעה ובירך שהכל יצא, לא יאמר אדם למה לי טורח זה ללמוד דיני ברכות אלא על כל דבר שאסתפק אברך שהכל, אסור חז"ל [ב"ק ל, א] דבר זה ואמרו שמחויב לילך אצל חכם וילמוד הברכות. ואסור ליהנות מעולם הזה עד שידע בבירור איך לברך בפרט על כל דבר אם לא במקום שיש פלוגתא בין הפוסקים ואי אפשר להכריע (ס"ס ר"ב ור"ד). והטעם נראה לי, כי אם נאמר על מלך א' שיש לו הכל בארצו, אין מחויב מזה שלא יחסר בו שום דבר פרטי, כי "הכל" נאמר על הרוב (וכמחז"ל אין למדין מן הכללות), ולכן אין זה שבח גמור לברך שהכל, אלא צריך לפרט הדבר. ומה שתקנו ברכת שהכל, הוא רק על דברים שאינם חשובים, וכוונתו דאפילו דברים הפחותים האלו, הם בדברו ובהשגחתו (ועיי' פ' עקב בפסוקים ארץ וגו' לא תחסר כל בה ברמב"ן שם) ע"כ.

ג) **האם שהכל פוטר גם ברכת הריח.** ראה מש"כ בזה באשל אברהם (בוטשאטש, סימן רז) וזת"ד: כעת צל"ע אם ברכת שהכל נהיה בדברו פוטרת ג"כ מיני ריח טוב וכדומה שארי הברכות, שיש מקום לומר שפרי העומדת לאכילה יש לה היכר, וכל מה שאין כן מיני מריחים, שיש שאינם ניכרים ומפורסמים כל כך, כיון שאין בזה דרך חיות האדם, ולזה ע"י אמירת שהכל נהיה בדברו אין היכר בקביעות ברכה על בריאת הריח. וכעת לא עיינתי כלל בזה וצל"ע. ועכ"פ אין הריח נגזר אחר ברכת שהכל נהיה בדברו (ואין) [שיאה] בזה משום גורם ברכה שאינה צריכה כשמברך אמים ובדעתו אז להריח א"כ ודעתו שלא לפטור הריח ע"י ברכת שהכל, כיון שהכלליות דריח היא מיני בשמים וצל"ע. ונראה שכמו שאין נגזר אחר הכלליות מסתמא מה שהוא חשוב, כן הוא בגרירה דריח אחר ברכה דאכילה ושתיה, וצל"ע:

ד) **בסדר הקדימה של ברכות.** הנה הדין שברכות העץ והאדמה ומזונות קודמים לברכת שהכל כיון שהם יותר מיוחדות מברכת שהכל. וראה בספר פחד יצחק ראש השנה (רשימות סימן א אות ג – ד) שאמר הרב הוטנר זצ"ל, וזת"ד: ס'א"ז גוט צו רעדן מיט א משל. בורא פרי העץ קודמת לברכת שהכל נהיה בדברו מצד חשיבות הברכה. והרי הדבר פלא. דהלא השבח של בריאת פרי העץ הוא כאין ואפס לגבי השבח של בריאת כל העולמות. ונמצא דברכת בורא פרי העץ היא צמצום והגבלה בשבח. ובפוסקים הלשון על זה היא שחשיבותו היא בזה

בגדר ברכת שהכל

בגמ' בברכות מ' ב', על כולם שאמר שהכל נהיה בדברו יצא. והנה בגמ' לעיל ל"ה א' איתא, אסור לו לאדם שיהנה מן העוה"ז בלא ברכה, וכל הנהנה מן העוה"ז בלא ברכה מעל, מאי תקנתיה ילך אצל חכם וכו'. וכתבו שם בחידושי הריטב"א ותר"י דהוא הדין שאפילו לא ידע אלא ברכת שהכל יצא בה ידי מעילה, אלא דלכתחילה צריך ללמוד על הברכות כדי שיברך ברכה הראויה לכל דבר ודבר.

וביאור דבריהם נראה, דהך דינא דאם בירך על כולם שהכל יצא, אינו רק דין בדיעבד כיון דהוי ברכה כללית פוסט בה כל הדברים, וכמו דאם בירך על פרי העץ בפה"א יצא בדיעבד. אלא גדר ברכת שהכל היא ברכה שבאה להפקיע מידי מעילה, והוי ברכה כללית שנתקנה לפסול ולהפקיע מדין מעילה. ואע"ג דעדיין לא קיים מצות ברכה שתיקנו חכמים, מ"מ כל שבירך ברכת שהכל והפקיע הדין מעילה, שוב אינו יכול לברך הברכה הראויה לאותו הדבר, כיון שכבר אין איסור מעילה על הך דבר מאכל, וחז"ל תיקנו חיוב ברכה רק כשיש גם דין איסור מעילה. וזהו שכ' הריטב"א ותר"י דאפי' לא ידע אלא ברכת שהכל נפטר ויצא בה ידי מעילה, אלא דלכתחילה צריך ללמוד הלכות ברכות כדי לברך ברכה הראויה.

ונראה להביא ראיה דגדר ברכת שהכל היא ברכה שבאה להפקיע את האיסור מעילה. דהנה קימ"ל בסי' ר"ב סוף ס"א דבאוכל עיקר וטפלה מברך על העיקר ופוסט את הטפלה, ומ"מ אם אוכל הטפלה קודם העיקר [דנמצא דאוכל הטפלה קודם שמברך על העיקר] צריך לברך על הטפל ברכת שהכל. ובביאור הלכה שם ביאר הטעם, דמאחר שהוא טפל לדבר אחר ואין עיקר ההנאה מאותו דבר כדי שיברך עליו כברכתו הראויה לו, אלא שצריך לברך שלא יהנה מן העולם בלא ברכה, וכשבירך עליו שהכל הרי בירך, עכ"ד. ומבואר דכדי שלא יהנה מעוה"ז בלא ברכה מברך שהכל, ומ"מ את דינא דברכה שתקנו חז"ל לברך על כל מין ומין ברכה המבוררת לו יפטור ע"י העיקר.

וכן נראה להוכיח מהא דאיתא בגמ' לעיל ל"ה ב' דהשוותה שמן בלא אניגרון אינו מברך כיון דאזוזקי מזיק ליה, ושיטת רש"י והריטב"א דאינו מברך כלל, אולם דעת הרמב"ם בפ"ח ה"ב דאינו מברך בפה"ע אבל מברך שהכל, וביאור האחרונים דכיון דמ"מ נהנה בעי לברך. והיינו דאף דאין לברך ברכת הפירות על דבר שמזיר, מ"מ כיון דאסור להנות מעוה"ז בלא ברכה צריך לברך ברכת שהכל.

ובזה נראה לבאר עוד, דהנה קי"ל דאורז ברכתו במ"מ ודוחן ברכתו בפה"א, ונחלקו הראשונים מהו אורז ומהו דוחן. וכתב המג"א סי' ר"ח סק"ט דדעת הב"ח והשל"ה דאורז שלנו כיון שהוא ספק אם הוא אורז או דוחן, יברך שהכל מספק. וכע"ז הביא בבית"ל סי' ר"ח ס"ז דבאורז שלם שלא נתמעך כלל נחלקו הראשונים אם ברכתו במ"מ או בפה"א, ולכן מספק יש שכתבו שיברך בפה"א ויש שכתבו שיברך שהכל.

ולכאורה צ"ע אמאי יברך שהכל, הא אם יברך בפה"א ממנ"פ יצא בדיעבד כו שכתב הט"ז בסי' ר"ח סק"ח, וגם יש צד שזו עיקר ברכתו, וכן אם יברך במ"מ ממנ"פ יצא בדיעבד כמו שכתב בבית"ל סי' ר"ח ס"ז, וגם יש צד שזו עיקר ברכתו. משא"כ ברכת שהכל הרי היא בודאי אינה ברכה הראויה לו ורק יוצאין בה בדיעבד.

ולמש"נ נראה דהטעם בשיטתם שיברך שהכל, דאע"פ שאם יברך במ"מ או בפה"א יצא בדיעבד ממנ"פ, מ"מ לצד אחד בירך ברכה שאינה ראויה, משא"כ ברכת שהכל יש לה מעלה טפי, שהיא ברכה כללית ונתקנה שיכול לברכה על דבר שמסופק בו.

והנה נחלקו הפוסקים אם בירך על יין בפה"ע, אם יצא בדיעבד או לא, והקשה רע"א בגליון הש"ס לעיל י"ב א' על הסוברים דלא יצא כשבירך על היין בפה"ע, דאמאי גרע מבירך על היין שהכל דקי"ל דיצא. וכוונתו דלא תימא דעל יין אין יוצאין בברכה כללית ומשו"ה אין יוצאין בברכה בפה"ע, דהא חזינן מהא דאם בירך שהכל על היין יצא, דיוצאין בברכה כללית על היין.

אמנם למש"נ אתי שפיר, דמה דאינו יוצא בברכה בפה"ע על היין, הוא באמת משום דעל יין בעי ברכה פרטית ולא ברכה כללית ומ"מ אם בירך שהכל יצא, דברכה שהכל מפקיעה האיסור מעילה מכל דבר מאכל, וזהו דינא דעל כולם אם אמר שהכל יצא, וכל שנפקע האיסור מעילה, שוב ליכא חיוב ברכה.

(שלמי ניסן פ' כיצד מברכין ס"ח ענף א')

ברכת מרה ירקות

מובא בגמ' ברכות ד"מ ע"א "בירך על פירות האילן בורא פרי האדמה יצא ועל פירות הארץ בורא פרי העץ לא יצא, ועל כולם אם אמר שהכל נהיה בדברו יצא". לכאורה משמע שברכת שהכל פוטרת לא רק בורא פרי העץ ובורא פרי האדמה אלא אף כל המינים שנהיו ונעשו בדברו. וכתבו האחרונים לדייק מלשון המשנה "ועל כולם" אם אמר וכו' דאינו רק ברכה על המינים שנעשו בדברו כבורא פרי העץ על פירות הארץ ובורא פרי האדמה על פירות הארץ, דלזה היה מספיק לתנא לשנות "ובשניהם" אם אמר שהכל נהיה בדברו יצא, ולשון על כולם משמע דברכת שהכל היא ברכה שנתקנה מלכתחילה על כלל ההנאות שבעולם. יותר מזה שברכת שהכל היא אפילו על פת ויין שיש להם ברכות מיוחדות מפני חשיבותן כמובא בשו"ע או"ח סימן ר"ו ס"א.

והנה דנו הפוסקים במי שבירך על מיני בשמים ברכת שהכל האם יוצא בדיעבד?, ולכאורה מצינו על כך מחלוקת בדברי התוס' ברכות מ"ג ע"א ד"ה על ההדס וז"ל "ומי שהולך בבית שיש שם בשמים שמריח בהן ומספקא ליה אם ממין עץ שברכתם עצי בשמים או ממין אדמה הוא שברכתן עשבי בשמים. יש מפרשים שיברך שהכל נהיה בדברו דהרי שנינו דעל כולם אם בירך שהכל יצא, והרב רבינו משה מקוצי היה אומר שאמר שיברך בורא מיני בשמים". ומשמע מדברי מהר"ם מקוצי דברכת שהכל אינה כוללת אלא לדברי אכילה ושתייה וע"ז אמרו אם אמר שהכל יצא אבל דברים אחרים לא. ונראה דלשיטת היש מפרשים יסוד ברכת שהכל היא ברכה כללית לכל הנאות שבעולם ואף הנאת הריח אפשר לצאת בה, ודייקו מלשון המשנה "ועל כולם" משמע כל הנאות שבעולם לא רק עניני אכילה אלא אפילו להריח בשמים, אולם יעוין בתוספות רבינו יהודה שיריליאון שהוא רבו של הר"ם מקוצי בברכות דף ל"ו שסבר אחרת מתלמידו שכתב "ותנן בברכות ד"מ אם אמר על הכל שהכל נהיה בדברו יצא, ומשמע דאם אדם מסתפק על אלו מיני בשמים המצויין בינינו יכול לפטור ולברך בתחילה שהכל שהרי על הכל נתקנה", וכך מובא בס' ארחות חיים הלכות ברכות אות מ"ב בשם הרמב"ם דעל כולם אם אמר שהכל יצא ואפילו על ריח.

בס' עולת תמיד סימן רט"ז ס"ק ב' מציין לשון התוס' בברכות מ"ג ע"א שבדיעבד אם בירך על בשמים שהכל יצא יד"ח, כן נראה פשוט דהרי נאמר הכלל שעל כולם אם אמר שהכל יצא ואין לחלק בין מיני מאכל ומשקה לבין מיני ריח בשמים, שאדרבה אם על אכילה ושתייה שהנאתן מרובה יצא כשי"כ הנאת הריח שהיא הנאה מועלת שיצא". אולם בשו"ת בית יהודה או"ח סימן מ"ב כתב בענין ברכת הבשמים שאינו יוצא בברכה שהכל, שברכת שהכל מיוחדת למיני אכילה ומשקה בלבד ודלא כדעת השר מקוצי שמובא בתוס' שיוצא גם בברכת שהכל שאין הלכה כדבריו שהרי לא הוזכרוהו בפוסקים. בשו"ת לב חיים סימן ל"ט כתב שנראה שאין לחלק בין ברכת שהכל בין פירות ופת ויין לבין ברכת הריח על מיני בשמים שמכיון שברכת שהכל היא ברכה כוללת על כל מה שנברא בדבר השי"ת אף ריח בשמים בכלל זה ולכן אם בירך על הריח שהכל יצא (עי' שו"ת באר משה ח"ג סימן נ"ד אות ה' שבדיעבד אם בירך שהכל על הריח יצא).

נפסק בשו"ע סימן רט"ז ס"ב לענין ברכת הריח כהשר מקוצי דעל כל דבר שהוא מסופק יברך בורא מיני בשמים דעל כולם אם אמר בורא מיני בשמים יצא, ולא מועיל ברכת שהכל. והמשנ"ב (שם) ס"ק י"ג כתב וז"ל "דעת איוה אחרונים שבדיעבד אם בירך על הריח שהכל יצא דלא עדיף ריח שהנאה מועטת היא מאכילה ושתייה שהנאתם מרובה ואעפ"כ יוצאים בשהכל, ודעת המגן גיבורים שאפילו בדיעבד לא יצא דאין זו מטבע שטבעו חכמים בברכות ולא נתקן ברכת שהכל כי אם באכילה ושתייה". (עי' בנן איש חי פרשת ואתחנן אות ט' ובכף החיים בסימן רט"ז ובברכי יוסף להחיד"א סימן רט"ז ס"ק ד' ובשדי חמד אסיפת דינים מערכת ברכות סימן א' אות ג' ובשו"ת יביע אומר ח"ח או"ח סימן כ"ז).

אולם יש לציין דאע"ג דברכת שהכל פוטרת הכל אין להקל לברך שהכל במקום ספק אלא למי שלמד ויודע הדינים רק שמסופק על דבר מסוים מה ברכתו באופן שאינו יכול להכריע או בדבר השנוי במחלוקת הפוסקים, אבל מי שלא למד את דיני הברכות אינו רשאי לברך שהכל על כל דבר שאינו יודע את ברכתו. ועי' בחיי אדם כלל מ"ט ס"ב וכלל נ"ח ס"ב, שכתב עפ"י"מ שאמרו בברכות ל"ה ע"א "ילך אצל חכם וילמדנו הלכות ברכות", ופירש תלמידי רבינו יונה "שלא יאמר אברך שהכל על כל דבר דאף בדיעבד יוצא בזה מ"מ לכתחילה יש לו לברך על כל דבר ברכתו הראויה לו". בא"ר סימן כ"ב מביא בשם האר"י דמי שאינו מברך את הברכה הראויה אלא מברך שהכל נקרא בור, וכן כתב בס' כל בו בהלכות סעודה סימן כ"ד וז"ל "כתב גאון מי שאינו בקי במטבע ברכה שנתקנה על הדבר שירצה לאכול יאכלנו בתוך הסעודה דפת פוטרת הכל ואם לא יעשה כן מוטב שלא יאכל ממנו כלל" (עי' חידושי רבי אריה לייב מאלין זצ"ל ח"א סימן ב' משכ"כ בכל ענין זה).

המשך בעמוד האחרון

מי שברך על כל מה שלפניו שהכל, אם יכול לברך שוב על**כל מין ומין ברכתו הראויה**

בשבת הלוי ח"ח סי' ל"ז נשאל בעובדא שהיו לפניו מים וקיגעל וברך על המים ברכת שהכל וכוונתו הי' לפטור הקיגעל בחשבו שזה מתפוח אדמה ובצורתו דעכשיו גם כן ברכת שהכל ולאחר שהתחיל לאכל מהקיגעל הוברר לו שזה נעשה מאיטריות שברכתו בורא מיני מזונות וספיקו אם מותר להמשיך לאכל עם ברכת שהכל, מאחר שכבר חלה הברכה על אותו האוכל.

והשבת הלוי השיבו שם דפשיטא שצריך לברך שוב, דכיון שמה שפטר את הקיגעל הי' בטעות גמור שלא ידע שהוא מזונות א"כ פשיטא שחייב לברך מיד בורא מיני מזונות.

וצ"ע פסק זה, דהא מאחר שעל כולם אם אמר שהכל יצא, והלא הוא כיון להדיא לפוטרו בשהכל, א"כ מ"ט יהיה טעון ברכה שוב דהא כבר חלה עליו ברכת שהכל, דהלא מב' להדיא בד' הפוסקים והביאו המשנ"ב סי' ר"ו ס"ק י' ובשעה"צ שם דאף היכא שברך שהכל על דבר אחר, מ"מ אם כיון להדיא לפטור שאר דברים נפטרים שפיר בברכתו, אע"פ שלהם הוא רק בדיעבד, דס"ס הא כיון בהדיא עליהו, וא"כ מ"ל שהיה מחשבתו בטעות דס"ס הא ברך ע"ז שפיר,

והנה אף אי נימא דצריך לברך שוב, מ"מ נראה פשוט שאם כבר התחיל לאכול מאותו מאכל גופיה [על סמך ברכת שהכל], שוב פשיטא שלא יהיה צריך לחזור ולברך עליו, דהא פשוט דאילו היה מברך רק על אותו מאכל עצמו בלבד שהכל, [ולא היה לו עוד אוכלין לפניו] פשיטא שברכתו תחול אף אחרי שידוע לו, דהא אל"כ ברכתו היתה לבטלה, והא לא ניח"ל שיהיה ברכה לבטלה,

וא"כ ה"נ היכא שהיה עוד מאכלים לפניו מ"מ הא אילו הוא התחיל לאכול כבר מאותו תבשיל, [שברך עליו שהכל] הלא ודאי לא נימא דאגל"מ דאכל עד השתא בלא ברכה, דהא ס"ס ברך ע"ז תחילה שהכל, א"כ מעתה צ"ע האין ישתנה דינו מכאן ולהבא דשוב לא יכלל בברכתו, ומה הטעם בזה,

ואמנם היה מקום לדון בזה לפי דעת הפר"ח [הביאו התב"ש יו"ד סי' י"ט] שס"ל דאפשר להגביל את הברכה שלא תחול אלא על חלק ממה שלפניו, א"כ לפ"ז היה אפשר לדון דאמדי' בדעתו, דכל מה שאכל עד שנתברר לו הרי הוא נכלל בברכתו הראשונה, דהא לא היה לו ברכה אחרת ע"ז, משא"כ מה שיאכל מכאן ולהבא אמרי' דדעתו להגביל שלא תחול ע"ז הברכה. ויל"פ בזה עוד.

ובעיקר הדין הנ"ל לענין שהכל, [דאמרי' דהברכה חלה שפיר על כל שאר האוכלין, אף אלו שאין ברכתן שהכל לכתחילה], יל"ע בזה דהנה במשנ"ב קע"ו ס"ק ב' הביא דברי הראשו' בברכות דף מ"ב. דאם ברך במ"מ על פרפרת, לא פטר את הפת, אף אם כיון להדיא לפוטרו, ובשעה"צ ס"ק ב' ביאר הטעם שם דאע"פ שבדיעבד אם ברך על הפת במ"מ יצא, היינו היכא שברך רק על אותו פת, דאין להברכה על מה לחול, אבל כאן שברך על הפרפרת אלא דבמחשבתו חשב לפטור הפת, אינו פטור עכ"ד [אולם בד' השטמ"ק לא מפורש להדיא האי טעמא, אבל מ"מ כן פירש המשנ"ב טעמו].

וא"כ צ"ב מ"ש דין ברכת במ"מ על פת, מברכת שהכל על שאר אוכלין, דבמ"מ פשיטא ליה דלא יצא, משו' דהברכה חלה על המיני מזונות, ואילו לענין שהכל הביא ב' דעות ופסק בדעיבד יצא.

ואשר יראה בזה פשוט לפי מה שיסודו האחרו' [והאריך בזה בחי' הגר"ר לייב מאלין ח"א סי' ג'] עפ"י דברי הרא"ש בברכות [פ"ו סי' ט'] לענין ספק ברכה ראשונה, דעל כולן אמר שהכל יצא, ואילו לענין בורא נפשות לא אמרי' הכי, והאריכו לבאר בזה דיסוד הדין דעל כולם אם אמר שהכל יצא, אין הפירוש דברכת שהכל היא במקום שאר הברכות, אלא רק מתרת האיסור הנאה, וממילא נפקע החיוב ברכה, ע"ש,

ובחי' הגר"ר לייב העמיד שם, דיש ב' עניני ברכה א. מצד האיסור הנאה, ב. מצד שאר ברכת המצות של כה"ת כולה, ובזה הוא דנאמרו חילוקי הברכות בין חשיבות המינים וא"ש, ושורש הדברים ברבונ"י [דף כ"ה. מדפי הרי"ף ד"ה מאי] שכ' דבברכת שהכל יצא בה מידי מעילה עכ"ל ע"ש.

א"כ מעתה לפ"ז פשוט דלענין שהכל שפיר י"ל דאף אם הוא חל כבר על דבר אחר שלכתחילה, מ"מ עדין יש לו מקום לחול דס"ס הוא ברכה דשיכא בעיקרה על כל דבר, משא"כ לענין במ"מ, בעיקרה לא נתקנה אלא על מידי דזין, ואף לשי' בדעיבד פוטרת עוד מילי, מ"מ עכ"פ הוא לא משו' דמישך שיכא עליה מעיקרה, אלא הוא רק משו' שס"ס בדיעבד יוצא מדין כל המשנה מהמטבע שיוצא, וכ"ז הוא רק כל כמה בלה"א הברכה תהיה לבטלה, וכסברת המשנ"ב הנ"ל וא"ש.

אולם עדין אי"ז מספיק, דהא בד' המשנ"ב שם בסי' ר"ו סעי' ב' מב' דשייך האי דינא לאו דוקא לענין שהכל אלא לענין בפא"ה ובפה"ע, יעוי"ש שהביא דברי השע"ת שנח' הפוסקים בזה, והכריע דלא יחזור ויברך, ושוב צ"ע מ"ש במ"מ מבפה"א, וצ"ל דאף בפה"א בעיקרו מישך שיכא לפירות העץ, מאחר דעיקר אילן מארעא כדאמרי' בגמ' [ריש כיצד מברכין], ועדיפא טפי ממטבע של מזונות שהוא לא נקבע כלל על פת ויל"פ עוד.

ברכת שהכל

"על הכל אם אמר שהכל יצא" (משנה, שו"ע או"ח ר"א), ובטעם הדבר כתב בשלה"ק (שער האותיות שער רמז) בשם ספר תולעת יעקב, שבעוד שכל ברכה מתייחסת למקור הגשמי הספציפי שממנו גדל הדבר שעליו מברכים, הרי שברכת 'שהכל' מתייחסת ליסוד הראשוני שממנו נשפע הכח לכל הבריאה. כן חזינו גם מהא דקי"ל בברכות שפיר בוסר למשל מאבד ברכת העץ, שמבוררת אליו יותר, וחוזר לברכת 'שהכל' הכללית.

ויש להבין מדוע לא שמענו במברך 'שהכל' על שאר דברים שייצא יד"ח בדיעבד, כמו לגבי ברקים ורעמים, ועל ברכת הריח איתא (משנ"ב רטו יג) שמי שבירך 'שהכל' יצא בדיעבד, כל שכן מאכילה ושתיה שהנאתם מרובה מן הריח ובכל זאת יוצא בהם יד"ח ב'שהכל', וי"א שלא נתקנה ברכה זו אלא על אכילה ושתיה, ומשנה ממטבע שטבעו חכמים, ולא יצא, ולכאורה וודאי כן על ברקים ורעמים שלא יצא, מאחר שאינם בכלל ברכות הנהנין.

ועל הכל אם אמר שהכל יצא

הגם שברכת 'שהכל' פוטרת בדיעבד כל מיני מאכל, עדיין מי שפוטרו עצמו בברכת 'שהכל' משום שלא למד הלכות ברכות, כתב הא"ר בשם האריז"ל (ריש סי' רב) שהוא בכלל בור שקללוהו חז"ל, והביאו השערי תשובה (שם סק"ח). ואמנם, לגבי הבדלה במוצאי שבת איתא שנהגו לברך על כל המינים 'בורא מיני בשמים', כדי שלא ייטעו המון העם שאינם בקיאים איזו ברכה מיוחדת לברך על כל מין ומין, והטעם לחלק לכאורה הוא משום שתקנתא דרבים שאני.

ולגבי ברכת שהכל אחרת שהיא לכבוד הנאספים, המנהג במי שטועה לברך בחופה 'שהכל נהיה', במקום 'שהכל ברא', לחזור ולברך 'שהכל ברא'. ומעשה שהיה, סיפר הגרצ"פ פראנק, בגדול אחד שבירך בחופה בטעות 'שהכל' במקום 'הגפן', וחזר וברך בפה"ג, וטעמו היה, דהגם ויצא דיעבד ב'שהכל', הרי שאת הברכה נשלח הוא לברך ע"י החתן, והוא שלחו לברך ברכה לכתחילה, ולא ברכה שמועלת רק בדיעבד כ'שהכל' בכה"ג.

אם אפשר לאכול חלב ובשר בברכת שהכל אחת

איתא בזוה"ק פרשת משפטים שלא לאכול חלב ובשר בסעודה אחת "שעתא חדא או סעודתא חדא", ועל כן איתא שלא לאכול חלב ובשר באותה הסעודה גם באופן שמדיני בשר וחלב יש המתנה מספקת, וזאת כדי שלא לשייכם לאותה הסעודה (ש"ך וביאור הגר"א יו"ד ס' פט), ולכן בחג השבועות מברכים אנו לאחר אכילת מאכלי חלב ברכהמ"ז, ממתנים ואח"כ אוכלים בשר (פמ"ג ס"ו, ומשנ"ב תצד, סקט"ז היקל שא"צ להמתין בשבועות, ונחלק עליו באר מים חיים יעוי"ש).

ויש לדון לגבי ברכת 'שהכל' אחת שתכלול בתוכה חלב ובשר, באופן שבירך 'שהכל' על חלב ורוצה לאכול בשר לאחר שיעור חצי שעה, האם עדיין נקרא סעודה חדא, וצריך מקודם לברך ברכה אחרונה כמו בפת, או דלמא שאינה נחשבת כסעודה חדא כברכת הפת, מה עוד שברכת 'שהכל' כללית היא. אמנם בלשון הש"ך מצינו שאינו מחלק בין 'המוציא' לשאר ברכות בכה"ג, (סק"ו שם)

אם כי בדומה לזה יש לדון לכה"פ אם ברכה אחרונה להפסיק תמיד בעינן, שהרי השו"ת לפני הסעודה אינו מברך ברכה אחרונה לפני נט"י (ועדיף שלא ישתה רביעית, כדאיתא קעד סק"ז, או ששוותה בלאו הכי בלגיונות קטנות פחות מרביעית שא"צ ברכה אחרונה) אלא ממתין לברכהמ"ז.

ועל כן יש לדון אם השו"ת קפה לפני סעודת בשר, כפי שמצוי במוצאי צום שחל ביום ו' כעשרה בטבת השתא הכא, האם יצטרך ברכה אחרונה מטעם הפסק, שלא יאכל חלב ובשר בחדא סעודה, (ומדובר כמובן באופן שא"צ המתנה, או מצד המציאות שישנו שיעור חצי שעה, או כדעה שבשתייה א"צ להמתין בהיות ואין בה קינוח אלא רק הדחה), כך שהנידון יהיה רק לעניין סעודה אחרת, ולהלכה, א"צ לברך ברכה אחרונה אף מצד 'סעודה חדא', בהיות והנט"י כבר משייכת אותו לסעודה אחרת. (תשובות והנהגות ח"ז, קג)

מעלת ברכת שהכל נהיה בדברו וברכת בורא נפשות

השו"ע בסימן ר"ו כותב: 'ועל הכל אם אמר 'שהכל יצא, ואפילו על פת ויין. ברכת שהכל פוטרת הכל. המשנ"ב מוסיף כי זה רק בדיעבד אבל 'לכתחילה צריך לברך על כל דבר ברכתו המיוחדת לו.

על הרמ"א בסימן ר"ב שכותב: 'ואם הוא מסופק.. ואינו יודע.. מברך שהכל. כותב המשנ"ב: 'היינו אחר שלמד ואינו יכול לברר. אבל מי שלא למד לא יאכל עד שילך אצל חכם ללמוד ברכות'. כל אחד צריך ללמוד היטב דיני ברכות לדעת את 'המעשה אשר יעשה'.

במשנה בשבת למדנו: 'כל כתבי הקודש מצילין אותן מפני הדליקה. מפרש רש"י: 'כגון תורה נביאים וכתובים' ומה שכתבה המשנה 'כל כתבי הקודש' זה לחדש לנו 'ולא תימא תורה לחדוד הוא דשרי למיטרח ולאצולי ולא שאר ספרים'.

בשו"ע נפסק: 'כל כתבי הקודש מצילין האידנא מפני הדליקה וכותב המשנ"ב 'הינו תנ"ך וגמרא וכל הספרים. שבזמנינו הותרו להיכתב וכולם נכללים ב'כתבי הקודש'.

מוסיף שם המשנ"ב בשם ה'אליהו רבה' שהביא מספר חסידים: 'ותורה שבכתב קודמת להציל לתורה שבעל פה. כאשר לפנינו חומש וגמרא ויכול להציל רק ספר אחד יציל תורה שבכתב.

'ואפילו תורה שבעל פה מושאלים או מושכרים לו, ואם לא יציל לתורה שבעל פה יצטרך לשלם לבעליהם. אפילו הכי תורה שבכתב קודם. החשיבות של תורה שבכתב לעומת תורה שבעל פה היא גם במקום שיש בזה הפסד ממון.

לגבי חיוב 'ברכת התורה' על לימוד תורה. מביאה הגמרא מחלוקת: 'אמר רב הונא למקרא צריך לברך ולמדרש אין צריך לברך. ורבי אלעזר אמר למקרא ולמדרש צריך לברך למשנה אין צריך לברך. ורב יוחנן אמר אף למשנה נמי צריך לברך ורבא אמר אף לתלמוד צריך לברך'.

השו"ע פוסק: 'צריך לברך בין למקרא בין למשנה בין לגמרא' ומוסיף הרמ"א: 'בין למדרש' ומביא המשנ"ב: 'והמחבר גם כן מודה בזה אלא דסבירא ליה דהוא בכלל מקרא'.

רש"י מביא שם על דברי רבא, שנפסקה הלכה כמותו, שאף לתלמוד צריך לברך שהוא עיקר התורה שממנו הוראה יוצאת. יש עדיפות לגמרא שממנה פוסקים הלכות, מתורה ונ"ך. כמו שכותב שם רש"י: 'גמרא היינו סברת טעמי משנה ותירוצי משניות הסותרות זו את זו וחסורי מחסרא'.

ה'ספר חסידים' כותב כי בהצלת 'כתבי הקודש' מדליקה, תורה שבכתב קודמת לתורה שבעל פה. והוסיף: 'אבל באנשים הוא להיפוך, המלמד תורה שבעל פה, קודם למלמד תורה שבכתב. משום שמלמד 'את המצוות אשר יעשון'.

כך גם במצב בו הדליקה מסכנת שני בני אדם, אחד מלמד חומש ואחד מלמד גמרא, אומר ה'ספר חסידים' תציל קודם את מי שמלמד תורה שבעל פה מפני שהוא מלמד הלכה למעשה.

אך מוסיף שם תנא': 'אך כל זה כשהם שווים ביראת שמים, אמנם אם המלמד תורה שבכתב עדיף ביראת שמים, יקדים להציל המלמד תורה שבכתב'.

נמצאנו למדים כי לגבי הצלת ספרים, תורה שבכתב קודמת. לגבי הצלת מלמדים, תורה שבעל פה קודמת. ולגבי ברכת התורה, תורה שבעל פה חשובה שיהיה עיקר התורה שממנו הוראה יוצאת'.

לגבי דיני הקדושה שיש בכתבי הקודש, צריך לומר בפשטות שתורה שבכתב קודמת. לכן אין מניחים משנה או גמרא על חומש. ולכן בדליקה שהחשש הוא ש'כתבי הקודש' ישרפו ח"ו ויבואו לידי ביזיון יש להציל תורה שבכתב לפני תורה שבעל פה.

מה שאין כן לגבי תלמוד תורה, מי שמלמד תורה שבעל פה, יותר חשוב וקודם ממי שמלמד תורה שבכתב. כי המלמד תורה שבעל פה מלמד 'את המעשה אשר יעשון. לכן גם לגבי ברכת התורה, הברכה שמברכים לפני לימוד תורה שבעל פה חשובה יותר מתורה שבכתב כמו כותב רש"י ש'הגמרא היא עיקר התורה'.

נמצאנו למדים כמה עלינו ליקר ולהחשיב את לימוד ההלכה בכלל ואת דיני ברכות הנהיגן במיוחד. כדי שתהיה ברכתנו לכתחילה. עוד נמצאנו למדים כמה עלינו לייקר ולהחשיב את 'מוציא הרבים' הרבנים והמוצי"ם שליט"א המוסרים נפשם לדבר ד' זו הלכה, להורות לנו את המעשה אשר נעשה.

ניתן לבנו לציבור הגדל והולך ב"ה, של אחינו בית ישראל שלא זכו ללמוד תורה בצעירותם ואף לא זכו לקבל מסורת אבות לראות בבתיהם חיי הלכה ועכשיו שבים לאור תורה ומצוות. ללמדם הלכה ברורה לדעת 'את המעשה אשר יעשון'.

בא וראה כל הניסים שעשה הקדוש ברוך הוא לישראל לא עשאן אלא על המים כיצד עד שהן במצרים עשה להם נסים וכו' וכדי לפרש ענין זה הוכרח להקדים כל הקדמה הזאת ואמר הלכה אדם מישראל ששונה מים לצמאו מברך שהכל והוא כמודיענו ורומז לנו שטעם מה תקנו ברכה זו על המים בנוסח זה שהכל נהיה בדברו ולא פרטו בה המים כענין שאר הברכות בורא פרי העץ והיה ראוי שיאמר שברא וכו' א"כ נחזור לקושייתנו שכיון שברכה זו היא ברכה כוללת למה נזכר פרטה על המים ושני קושיות אלו כוונת רז"ל לתרץ ואמרו רבנן בא וראה כל הנסים שעשה הקדוש ברוך הוא לישראל לא עשאן אלא על המים וצריך לדקדק בדברים אלו שא"א בשום פנים להבינן כפשוטן שהרי כמה נסים נעשו לישראל שלא היו על המים אם במצרים ח' מכות לא היו בהם חלק למים כי אם מכת דם ומכת הברד ואח"כ עמוד הענן יומם ועמוד האש לילה ונתינת המן והשלי ונתינת התורה באש ומלחמת עמלק ומלחמת סיחון ועוג וכמה נסים שעשה אליהו ואלישע לא היו במים אתמהא. אלא בלי ספק הכוונה הוא שכל הנסים שנעשו לא נעשו אלא על צד החסד הפשוט והמשילן במים שהמ"י הם קיום העולם הה"ד (תהלי' קד) המקרה במים עליונותו וכתוב (שם פט) אמרתי עולם חסד יבנה ולכן א"א לעולם בלי מים ולכן הביא כל הנסים האלו שנעשו במים שכל הנסי' בעצמם מורים על צד החסד וכו'. ועוד שם ממשיך והנה בהקדמה זאת נבין ברכות אלו שתקנו רז"ל על המים הטעם שאמר שהכל נהיה בדברו הכוונה שהכל ר"ל כל הנסים שנעשו לנו הכל נהיה בדברו שהוא החסד ואמר שהכל שהנסים הם ממדת כ"ל כ"ל העובר על הפקודים ואמר שהכל בה' לרמוז כל ה' כדפי' שם בתיקוני' וכל הנסים נעשו' בקשר הנס בחסד והיינו נהיה בדברו ואין קושיא ממלת דבר ובחסד שכבר מצינו מלת דבר ודברו מיוחסים אל החסד כאמרו (תהלים קז) 'ישלח דברו וירפאם וכן (תהלים קלח) קויתי ה' קותה נפשי ולדבריו הוחלתי (שם קמז) 'ישלח דברו וימסם והתכת השלגים הוא מצד החסד כדפי' בפרשת בראשית וכן (איוב יא) 'מי יתן אלוה דבר (שם לג) כי באחת ידבר אל (תהלים פה) אשמעה מה ידבר האל ה' כי ידבר שלום וכן נמשל הדבור אל המים כאמרו (משלי יח) מים עמוקים דברי פי איש (תהלים קיט) פתח דברייך יאיר ויאר הוא חסד אור ודאי וכשישתה האדם מים לצמאו צריך לכוון כוונה זו לזכור נסי אל עמנו ודוקא לצמאו מפני כי בהיות האדם צמא הוא כי האצטומא מתלהבת באש וזה מורה על הדין ובשתייתו המים מורה שהם מי החסד המכבים את הדין וכו' עיי"ש. וראה עוד בשל"ה שער האותיות (אות הקו"ף - קדושת האכילה ב אות רמו) שכתב, גם נתיסדו נוסחאות הברכות על פי הסוד. וזה לשון תולעת יעקב (סוד שאר ברכות): ברכת 'שהכל נהיה בדברו' היא כוללת] כל הברכות, כי הכל יסוד הכל והכל בו, על כן על כולם אם אמר 'שהכל נהיה בדברו' יצא (ברכות יב א). וברכת 'בורא נפשות [רבות] ממנה, כי היא אוצר הנשמות אשר בידו נפש כל חי, והוא חי העולמים, ולפיכך חותמים בה 'ברוך חי העולמים'.

מנהגים - המשך

לגבי ברכת בורא נפשות האם פוטרת במקום ברכת מעין שלש שהברכה היא כמו שהכל נהיה בדברו שפוטרי, מבואר בתוס' ברכות ל"ו ע"א שברכת נפשות רבות אינה פוטרת במקום ברכה אחת מעין שלש, וכן מבואר בדברי הרא"ש (שם) וכן פסק התשב"ץ סימן שנ"ב וכן דעת הרשב"א בתשובות ח"א סימן קמ"ט, וכן פסקו בס' מאמר מרדכי סוף סימן ר"ח ובשו"ת נאמן שמואל א"ח סימן ו', אולם בספר כף החיים סימן צ"ב אות ע"ט כתב שברכת בורא נפשות רבות היא ברכה כוללת שפוטרת הכל ורק לכתחילה צריך לברך ברכת מעין שלש אחר פירות של שבעת המינים. אבל כשאי אפשר לו לברך ברכת מעין שלש יקרא בורא נפשות רבות ויוצא ידי חובתו. והסתמך על מה שמובא בשו"ת גנת ורדים רט"ו א' סימן ט"ו דברכת נפשות היא כמו ברכת שהכל, וכשם דברכת שהכל פוטרת בספק כיון שהיא ברכה כללית כך ברכת בורא נפשות פוטרת בדיעבד דבר שברכתו מעין שלש. וכן משמע בתלמידי רבינו יונה סוף פרק כיצד מברכין שברכת נפשות רבות פוטרת ברכת מעין שלש. וכן פסק בשו"ת פעולת צדיק ח"א סימן קנ"א, אולם בשו"ת זרע אמת חלק ג' דף צ' ע"ב כתב "מה שתקוע בלב המון העם שברכת בורא נפשות פוטרת את הכל כדן ברכת שהכל נהיה בדברו טעות גמורה היא ושהדבר מבואר להיפך בדברי הרא"ש ברכות ט"ז ע"א, והשו"ע בסימן ר"ב סעיף י"א, וכן פסקו בס' מאמר מרדכי סימן ר"ח ס"ק ל"ז והמשנ"ב סימן ר"ח בשער הציון אות ע' ובשו"ת קרית חנה דוד ח"ב א"ח סימן כ"ט.

מסביב לשולחן העמוד היומי

לקבלת גיליון מסביב לשולחן באימייל

אנא שלחו אימייל לכתובת: misaviv1000@gmail.com

הנושאים הבאים:

- וארא- זימון בהלכה (ברכת מה א)
- בא- ברכת הטוב והמטיב (ברכות מט א)
- בשלח- ברכת היין בקידוש והבדלה (ברכות נא ב)
- יתרו- החלום בהלכה (ברכות נה ב)
- משפטים- ברכות השחר (ברכות ס ב)
- תרומה- קפנדריא וכבוד ביהכ"נ (ברכות סב ב)

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 388
טבת תשפ"ד

מוקד העירובין
בארץ הקודש
054-84-833-20

עירובין למעשה
פנין | שימוש | כשרות

עם זאת יש לציין שיש חוששים שגם עומק ג' טפחים פוסל את צירוף המדרגות למחיצה, ע"פ מש"כ בגמ' ובשו"ע (סי' שמה סט"ו) לגבי בית שאין בתוכו חלל י' טפחים, ואינו יכול להיות רשות היחיד, וחלק בתוכו להשלימו ל"י, דעת חלק מהראשונים שצריך שהחלק יהיה סמוך לכותל תוך ג' טפחים, ובביאור הלכה (הנ"ל סי' שס"ב ס"ב) הסתפק האם השיעור לעניינו הוא בג' טפחים או בד' טפחים. אלא שלמעשה מקילים מעיקר הדין לסמוך שמצטרף עד שיעור ד' טפחים, ע"פ מש"כ בשו"ע הלכות (סי' שס"ב) שהעיקר בדברי החזו"א הוא ד' טפחים, ש"כ בב' מקומות האחרונים, לכן מעיקר הדין המדרגות המצויות כשרות למחיצה, ומ"מ בעירובים השכונתיים הקבועים מחמירים בזה ועושים צורת הפתח לכל המעברים. [ויש להוסיף שמלבד הטעם הנ"ל, יש עוד סיבה שמחמירים לעשות צורה"פ, משום שדעת מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל היתה שיש לחשוש לשיטת התוס' (עירובין דף כב. ד"ה ואיזהו) שאם התל עשוי במדרגה שנוה להלך עליו, אינו מחיצה משום שהיא מחיצה הנדרסת ברגלי אדם].

במדרגות בבנין יש עוד היתר מדין עומד מרובה

אבל לגבי המדרגות שבין הקומות בתוך הבנין, יש כנגד זה היתר נוסף, שכמעט תמיד יש "עומד מרובה על הפרוץ" מהמעקה של המדרגות [שהוא צפוף ויש בו בלחץ בין הברזלים, וכן יש בו גובה י' טפחים, ואם אין גובה י' מצד המדרגות, ניתן לצרף את עובי הריצפה שהיא כמו "גידוד" הניכר מהצד החיצוני]. וכביכול אם נתבונן על קומה אחרונה, יש לה סגירה מכל הכיוונים, מלבד הפתח לרדת למטה, והמעקה סוגר בקו ישר. ואם אינו מכווון ישר בנקודה זו, הרי בהמשך המדרגות יש עוד סיבוב וא"כ אפשר לומר שם כאילו נסגר ע"י עומד מרובה. ואכמ"ל, ויש נפק"מ בין שני ההיתרים, שאם ההיתר הוא מחמת המדרגות, א"כ הגבול של הקומה המעורבת יכול להתיר גם את המדרגות שירידות לקומה האסורה עד 7 מדרגות האחרונות, שראשן הוא המחיצה. אבל אם ההיתר מדין עומד מרובה, העירוב לקומה העליונה יכול להתיר רק עד הסיבוב שבמדרגות, ולא יותר למטה.

דין זה אנו אומרים רק בעירוב של בנין, ולא בעירוב של שכונה או עיר, בגלל שהמשנ"ב (סי' שס"ה סק"י) מכריע שלא להסתמך על עומד מרובה להתיר פירצה שרבים בוקעים בה, גם בעירוב ברחובות של זמננו. וכיון שאנשים עוברים במדרגות, הרי זו פירצה שרבים בוקעים בה [עד כמה שחוששים שאין למדרגות דין מחיצה]. משא"כ בחדר מדרגות של חצר הבנין, בפשטות אינו מקבל דין פירצות של מבוי, וגם אם זה כמבוי, מ"מ יש דין שאם יש רק פתח אחד למבוי, אפשר להתיר אותו בעומד מרובה על הפרוץ למרות שעוברים דרכו, [כמ"ש בגמ' (עירובין דף ה) במבוי שבעה]. לכן בתוך בנין המדרגות כשרות לכתחילה לשמש מחיצה להבדיל בין קומה לקומה, לעומת זאת בעירוב של שכונה נוהגים להחמיר ולעשות צורת הפתח בכל מעבר שיוצא משטח העירוב.

הספסלים והספות שמותירים את הקרפף

בימים אלו נסענו לעיר עמנואל, בעקבות בקשת האחראי על העירוב לבדוק שטחים ריקים הנמצאים באמצע העיר, ולאחרונה עלו בהם עוד קוצים וצמחים עבותים, שיתכן שכבר יש בהם בית סאתיים שאינו ראוי למעבר. וביקש שנעשה תכנית להקיף את המקום שלא יהיה בתוך העירוב ויפסול את כל העיר. הגענו למקום, וראינו שהוא מחולק לשלושה מקומות, נכנסו בתוך הקוצים, נדקדקו והמשכנו כדי לראות עד כמה הם מעכבים את מי שירצה לעבור בהם. בהמשך מצאנו שהנערים עשו לעצמם מחנה [זולה], ומסתבר שהם עולים ברוב השטח. כמו כן מצאנו עוד ספה מונחת בראש הגבעה השנייה, שניתן להבין שגם לשם הם מגיעים. בהמשך באמצע הקוצים פתאום עמד ספסל חדש וטוב, מובנה בקרקע ועם גגון, שאלנו את האחראי מה זה, והוא הסביר שהספסל הזה מיועד עבור חסידי ברסלב שבאים להתבחד עם בורא עולם, דוקא בשטח הקוצים שאין בו שאר בני אדם. אמרנו לו שיש להתיר את כל השטח, ללא חשש קרפף, מחמת שיש כאן כמה בני אדם שמשתמשים לצרכיהם, ולמרות הקושי לעבור בו, הם עוברים. בפרט הנערים שנמצאים כאן להנאתם, בודאי נחשב שהם משתמשים בשטח, ואם

הספסל שהנערים באמצע הקוצים מונח במקום

איזה מדרגות נחשבות מחיצה, ומדוע אינם תל המתלקט

בגליון הקודם הבאנו את הקמת העירוב החדש בבית הארחה הסמוך לסלזסטון, בזכות בקשת המפונים בישובי עוטף עזה, השוכנים כעת במקום זה. והבאנו נושא אחד מהנושאים ההלכתיים שעמדו לפנינו בהתקנת העירוב. יש לציין דין נוסף, שבענין זה מגיעות שאלות ממקומות רבים, מאברכים שרוצים לעשות עירובים פרטיים, ושואלים מה דינם.

בשני צדדים במתחם בית הארחה, היו יציאות ומעברים דרך גרמי מדרגות אל מחוץ למתחם, והאיש שדחף את עשיית העירוב הראה לנו את המדרגות כדבר שאין צורך לעשות לו צורת הפתח, שהרי "תל המתלקט" נחשב למחיצה, כשעולה לגובה י' טפחים בתוך ד' אמות, והרי המדרגות עולות י' טפחים תוך פחות מד' אמות, א"כ יש כאן מחיצה. אך למעשה בשני מקרים אלו לא היה למדרגות דין מחיצה, משני אופנים שונים. האיש הנמרץ ביקש שניגש איתו לדאות, ומדד בעצמו, כל מקום עד שהבין את ההלכה ושמה שמחה גדולה.

תורד את המדרגות מידע אין כשרות למחיצה

במקום אחד היו מדרגות בסגנון עתיק, שכל מדרגה היתה ברוחב [כלומר עומק המדרגה] יותר מד' טפחים, ומבואר ברמ"א (סי' שני"ח ס"ב) שאם יש מחיצה זקופה ובאמצע יש שטח ישר ברוחב ד' טפחים, זה מבטל את המחיצה לגמרי, מפני שבצורה כזו שיש שיעור קרקע שראוי לעמד עליו, זה מפסיק את הצירוף בין שני החלקי המחיצה, התחתון והעליון, וא"כ בשניהם אין גובה י' טפחים. [וכתב שם אם אחר כך פינה את החול, נחשב שעשה מחיצה חדשה]. ואינו דומה לתל המתלקט, ששם הקרקע עולה באלכסון בראף, [ועי' בבה"ל (סי' שס"ב ס"ב ד"ה שעשה) שסובר שבתל ממש מצרפים את החלקים גם כשיש שטח ישר באמצע, אם בסת"כ מגיע לגובה י' טפחים תוך ד' אמות, ורק במחיצה נאמר שהמדרגה פוסלת דין המדרגות כמחיצה זקופה, ולא כמו תל. דעת החזו"א (סי' ס"ה ס"ק ע) שבין במחיצה ובין בתל אם יש שטח ישר הוא פוסל]. לפ"ז גם במדרגות יהיה אותו שיעור, שאם יש ברוחב המדרגה עומק ד' טפחים, אין הזקיפות של המדרגות מצטרפים למחיצה של י' טפחים, וכיון שבמדרגות העתיקות היה רוחב ד' טפחים, לא היו כשרות למחיצה, ומחמת זה עשינו בתחילת המדרגות צורת הפתח.

במקום השני היתה בעיה אחרת, שהמדרגות היו מחולקות לשתי קבוצות, שבין קבוצה לקבוצה יש שטח ישר רחב, ובקבוצה אחת היו רק כמה מדרגות. במצב כזה גם אם המדרגות עצמם אינן רחבות, והן מצטרפות זו עם זו למחיצה, אבל שתי הקבוצות כבר לא מצטרפות, ובקבוצה אחת לבד אין גובה י' טפחים כשיעור מחיצה. [בדרך כלל גובה המדרגות הוא כ' 17 ס"מ, ומתוך 5 מדרגות יש רק כ' 85 ס"מ, לכן צריך 7 מדרגות כדי שיהיה בהם גובה של 100 ס"מ. ויש למדוד כל מקום לגופו מה גובה המדרגה, כי זה משתנה ונע בין 13 ס"מ ל' 49 ס"מ].

האם אפשר לערב קומה אחת בבנין בלי הקומה האחרת

לפ"ז יש לתת מענה לשאלה שמגיעה הרבה פעמים, וגם בשבוע האחרון שאל אברך את השאלה הזו, האם הוא יכול לעשות עירוב לשתי קומות העליונות בבנין שלו, בלי הקומה התחתונה, משום שבקומה התחתונה גר גוי או מחלל שבת שאי אפשר לערב איתו, [והוא לא הסתדר לשכור ממנו או להניח אצלו חפץ]. האם מי שגר למטה אסר על הקומה למעלה, כי זו חצר אחת כל הקומות יחד.

והנה רוב השאלות בעירובין מורכבות מכמה הלכות וגם יש כמה צורות במקרה עצמו, לכן צריך לשים לב שיש להתחשב בכמה נושאים, וגם הרבה פרטים שיכולים לשנות את התשובה. בנושא זה יש לבאר מדוע התשובה שגר בקומה למטה אינו אוסר על הקומה למעלה, והאם זה שרשום בטאבו שהשטח המשותף שייך לכולם גורם שיאסור את העירוב או לא, ואכמ"ל. אבל בנוגע לנושא שאנו עוסקים כעת, האם יש מחיצה להבדיל בין הקומות, כדי שמי שגר באחת לא יאסור על השנייה. התשובה היא שמדרגות של בנין בדרך כלל אין בעומק שלהן ד' טפחים. כפי המצוי כיום הרחוב נע בין 29 ל' 31 ס"מ, ולכן אפשר להחשיב אותן למחיצה.

יש ספק על אזור מסוים שאולי הם לא משתמשים בו, אנו ממליצים להביא עוד ספות וספסלים, ולהניח ברחבי השטח, וממילא יהיו בני אדם שישתמשו בכל השטח.

למעמדים פתרון עשיית שבילים עדיף מלהקיף את הקרפף

אחר כך המשכנו למקום השלישי, שבו יש צמחיה שאינה קוצנית, ואפשר לעבור לידה, נכנסנו בין הצמחים, לאורך ולרחוב, עברנו ברוב השטח, עד שנתקענו, בשלב מסוים הצמחיה נהיתה צפופה, והקדקע במורד, ונשאר שטח אחד שבו לא היה ניתן לעבור כלל. אמרנו לאחראי שלאחר התבוננות עמוקה והליכה בתוך השטח, אפשר להתיר את רובו, אבל בקטע הזה יתכן שנחשב קרפף.

שאל האחראי כמה עמדים יצטרכו כדי להקיף אותו, ואיפה להעמיד אותם. אבל הפעם בחרנו בפתרון אחר, וצריך לדעת שלפעמים דוקא זה הפתרון היותר מומלץ. במקרה זה המקום שמסביב אינו מאפשר להעמיד עמודי עירוב בקלות, וגם הוא עומד להשתנות באיזה זמן ישיבו אותו, ויתכן שיפגעו בעמדים בזמן שעדיין יהיה קרפף. לכן הפתרון המומלץ הוא לעשות שבילים מיוחדים באמצע השטח, שלא יהיה שטח בית סאתיים שלא ניתן לעבור בו. להביא טרקטור שיספה מעבר בין הצמחים, ויפתח אותו למעבר לצד המקביל, כדי שיהיה תועלת לאנשים לעבור בו. ואע"פ שעדיין לא יוכלו לעבור בשטח שאינו מפותח מהצמחיה, כבר לא יהיה שטח של בית סאתיים ביחד, וממילא אין איסור קרפף חל עלי.

מדוע אין איסור של קרפף פחות מב"ס אחרי עשיית שבילים

בשבוע זה למדנו במסגרת כולל יום שישי סניף בני ברק, שיש דין "קרפף פחות מבית סאתיים" שפוסק השר"ע (סי' שנ"ח ס"ו) שאסור לסטול ממנו לבית, ומבאר המשנ"ב (ס"ק ע"ז) שאפילו אם עשו עירוב או שהכל שיך לאדם אחד, יש ענין של סוגי רשויות שונות, שנאסר להעביר מזה לזה, ולהלכה אחת, דקיי"ל רבי שמעון (עירובין דף פט), שכל החצרות והגגות וכו' רשות אחת, נשאר רק שלא להעביר מבית לקרפף, [וכן כלים ששבתו בבית, שהוציא לחצר, לא יכניס לקרפף (משנ"ב ס"ק פ"ג) ע"ש], ולפ"ז צריך להיות אסור שלא להוציא מהבית אל מקום הפרוץ לקרפף הזה, זאת אומרת לכל העיר. וא"כ נשאלת השאלה, מה מועיל להקטין את הקרפף שיהיה פחות מבית סאתיים, הרי עדיין יהיה אסור להוציא חפצים מהבית.

והתשובה היא שהקרפף פחות מבית סאתיים, יותר קל מקרפף שיש בו יותר מבית סאתיים, כמ"ש השר"ע והמשנ"ב שם. שבקרפף יותר מבית סאתיים שנאסר בדרגת כרמלית, יש איסור גם על כל המקום הקרוץ אליו, והוא יכול לאסור גם את כל העיר [חוץ מקולות הדבר שמואל], אבל בקרפף פחות מבית סאתיים שהאיסור שלו רק מהבית לקרפף, אם אינו על רוב השטח לא חל איסור על כל המקום הפתוח לקרפף, אפילו לשיטות שהקרפף עצמו נאסר וכמ"ש השר"ע (סוף סעיף י'), ובמשנ"ב הביא שיש אוסרים, אבל הכריע שבפחות מבית סאתיים אין להחמיר. לכן הפתרון של השבילים מועיל לכתחילה להתיר את הקרפף, כאשר השטח הזרוע והקוצני הוא פחות מבית סאתיים, והוא מיעוט ביחס לשטח המותר.

אמנם לפ"ז יוצא חידוש, שמי שיעבור בשבילים האלו בשבת, יצטרך לשים לב לא להיכנס עם חפצים לשטח הקוצני שמוגדר הקרפף בעצמו, ועליו כתב השר"ע שם שאסור להוציא ממנו לבית, וה"ה שלא להכניס מהבית אליו. ואמנם בדרך כלל אין סיבה שהאדם יכנס לקוצים, ובפרט לא בשבת, אבל אם יפול לו משהו לצד, או ילד שמתחכם וינסה להיכנס שם, יהיה לו איסור טלטול.

מ"מ יש לומר שעכ"פ אינו אסור לכריע ויש לו על מה לסמוך, שבמשנ"ב שם הביא שיש מקילים בזה אף בשטח הזרוע, [כשיש לו שתי מעלות, א. פחות מבית סאתיים, ב. השטח הזרוע הוא מיעוט ביחס לשטח שאינו זרוע], ובשעה"צ (ס"ק ע"ז) דייק מכמה ראשונים שסוברים כך, והכריע במשנ"ב שיש לסמוך על כל בשעת הדחק. דעת החו"א (סי' פ"ח ס"ק כ"ז) כשיטות המתירות, לכן כשיש שבילים המחלקים את הקרפף לשטח פחות מבית סאתיים, אין איסור לסטול בכל שטח העיר, אף לשיטות שיש איסור לסטול לשטח הקרפף. וגם מי שטלטל לשטח הקרפף הזה, יש לו על מה לסמוך.

חלוקת משחקים לאברכים שסיימו עירובין בכולל

בישיבת מיר בירושלים סיימו השבוע עשרות אברכים תקופה של לימוד מסכת עירובין, לימוד רחב ומעמיק מהסוגיות ועד ההלכה. לרגל הסיום ביקש אחד מראשי הקבוצה להוסיף מזכרת חשובה, שתתן לאברכים את ההרגשה שעירובין זה לא לימוד של מסכת רגילה, שלומדים וממשיכים הלאה, אלא צריך גם לקחת את זה לחיים, לחזק את שמירת השבת, ולקיים את הלכות טלטול כראוי.

הגליון בשבוע זה לעילוי נשמת סבי

הר"ר יהודה צבי דונט ב"ר דוד ז"ל

שויתר על שותפותו בחברת אנד

כדי לא להיות שותף ברווחים מחילול שבת

והיה שמה במצוות בתמימות כל ימיו בכל מצב

גלב"ע ב"י טבת תשנ"ט ת.צ.צ.ה.

זכות לימוד הלכות שבת וקיומן, תעמוד לו וצאצאיו

גם ישתף את בני המשפחה בשמחה של סיום הלימוד, ובידיעת ההלכה. הצגנו לו את המשחקים הקיימים כעת, שאחד מהם אזל מהמלא, ויש כעת שני משחקים לבחירה. הדבר מצא חן בעיניו, הוא רכש עשרות משחקים בשם "הרוב קובע", העוסקים בהקמת גדרות בשילוב דיני "עומד מרובה על הפרוץ", וחילק לכל המסיימים שישתפו את בני המשפחה שלהם בנושא של העירוב.

בערב של אותו יום התקשר האברך שחילק את המשחקים, וסיפר שלא שיער עד כמה זה יתפוס את האברכים, כעת התקשר אליו אברך ששיחק עם אשתו, ונתקע באמצע המשחק עם שאלה הלכתית. יש לו כך וכך חלקים של מחיצות, וכך פירצות, והוא יודע שיש בזה מחלוקת הגאון יעקב והחזון איש האם זה נקרא "עומד מרובה על הפרוץ", או שיש בזה דין של "אתי אורא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל ליה", והוא לא יודע מה נפסק להלכה, ומי המנצח.

לגופו של ענין השבנו לו, שבספרי זמנינו הביאו להלכה כדעת החזו"א, ואחרי שכן מורים לכשרות העירוב, יש להכריע כך גם כלפי השותפים במשחק. אבל האחראי במיר התפעל מאוד, איך שהמשחק מכניס את המשתתפים לאוירה של הלכה, גם נשים וקטנים, ואיחל שכל העולם ירכשו את המשחקים ואת הספרי ההלכה, ושנזכה להגדיל תורה ולהאדירה בכל הגילאים.

המעוניינים לצרף גם את משפחתם להנות ממשחקי העירוב, יחד עם הקצאת ידע תורני ומעשי, ואפילו לפני שהם סיימו ללמוד עירובין, ניתן לרכוש את המשחקים, בנקודות המכירה בבני ברק ובירושלים.

משחק "הרוב קובע", עם לוחות וחלקים של מחיצות לבניית גדר כשרה. מיועד לשני משתתפים, תחרות עם חשיבה דינאית עומד מרובה. אין צורך בידע מוקדם, מתאים מגיל 9 ומעלה. - המחיר 35 ש"ח.

משחק נוסף של קלפים, בשם "ארבע שעות לפני שבת". הממחישים את המרוץ של האחראי לתקן את העירוב טרם כניסת השבת, תמונות של 11 סוגי קלקולים, להתאים להם את התיקון המתאים להם. משחק תחרותי שדורש הבחנה של המקרה והתיקון הנכון. מקנה ידע, אין צורך בידע מוקדם. [יכול להתאים גם למשחק זיכרון]. מגיל 5 ומעלה. - המחיר 10 ש"ח.

שער שדהלתיני עומדים תחת החוט של ציה"מ

בתיקוני העירובים בערים וישובים טיפלנו בימים אלו בעוד ישוב, שאחד מתלמידי השיעורים של מוקד העירוב ממונה על בדיקתו מידי שבוע. ישוב זה מוקף גדר חזקה, שאף נבדקת מידי פעם, אבל מרוב שהיא חזקה אין צורך לבדוק אותה כל שבוע, ובכל זאת צריך לדעת שגם בכאלו מקומות יש הפתעות וקלקולים. לפני שבועיים שהגיע לבדוק את אחד מהשערים שבגדר, שיש מעליהם צורת הפתח, הוא רואה שהגדר והשער עברו מקום, שינו את גבול הגדר אל תוך השטח של הישוב, והעמוד של העירוב שנשאר במקומו נמצא כעת בחוץ, רחוק מהגדר עם השער החדש.

הוא התקשר לספר על ההפתעה, ועל התיקון שהוא עשה באופן זמני לאותה שבת, ואמרנו לו שאחרי שבת נגיע עם הכלים המתאימים להעביר את העמוד, כשהגענו והעברנו את העמוד התעוררה שאלה הלכתית, כיון שהשער החדש נסגר בצורה רפויה, כלומר אינו עומד בקו ישר עם הגדר, אלא נשאר קצת פתוח ובולט לתוך הישוב, א"כ החוט עובר על דלתות השער, והן מחיצות תחת צו"פ.

התשובה היא ששער אינו מקלקל את צורת הפתח, ולא רק במקרים שהעמודים לידו, שאז אדרבה הם הדלתות של הצו"פ, אלא גם כשהעמודים בהמשך הגדר רחוק מהשער, מ"מ כיון שהדלתות ניידות ואינן קבועות, אלא נפתחות ונסגרות, אינן פוסלות את הצו"פ לכריע.

הטיל שפגע בביתו והסידורים לא נפלו ארצה

לסיום, נפגשנו עם ראש המועצה הדתית במקום, והוא סיפר על נס המהלחמה שהיה לו אישית בתקופה זו, המלמד שוב את השגחת ה' בדקדוק רב. בבית שלו יש בית כנסת לתפילות ושיעורי תורה, ובערב אחד בשעה שהוא יצא לסדר קידושין בחופה בצד שני של

העיר, נפל טיל ישירות צמוד לביתו. הבית נפגע קשה, הדלתות מברזל התעוותו מהדף הפיצוץ, ולמרות זאת הסידורים שהיו על השולחנות נשארו ולא נפלו. גם הוא עצמו היה צריך כבר לחזור לבית, וללמוד עם שלושה נערים, אבל בחופה עיכבו אותו יותר מהנורמלי, והוא דחה את הלימוד איתם, ובעוד הוא

מסיים את החופה, הוא צופה ורואה משם את הטיל פוגע בביתו, הבית נהרס, והוא והנערים ניצלו. נכנסנו איתו אל הבית הסמוך ההרוס כולו, לראות את נס הצלה ולהתעורר עוד לחסדי ה' ושומירתו עלינו בכל יום ובכל שעה. ובתפילה על העתיד, שלא יהיה שום נזק וצער תמיד.

הדלתות של השער פגועות תחת החוט

הבית שנהרס טל ביה"מ ס ובמל"ו שניצלו

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת שמות תשפ"ד

סוד כוחן של הנשים הצדקניות

תוכן

א' - גדולתן של הנשים / א

ב' - גדולתן של האמהות / ג

ג' - גדולתם של ההורים / ה

לספר על האישיות ששמה משה רבינו, היה לפסוק לכתוב "וּלְעִמְקָם נִלְדָּ בֶן..." וזהו - זה מספיק. כך יכול היה הסיפור להתחיל. אבל להתחיל את הסיפור בנישואי אביו ואמו - זה נראה מיותר לחלוטין.

אבל כמובן שזה לא מיותר. שום דבר בתורה אינו מיותר, ואם התורה מספרת לנו על נישואין אלו, אנחנו מבינים שהיה כאן מאורע כבד-משקל; העובדה שאיש מבית לוי הלך ולקח את בת לוי היה אירוע משמעותי ביותר.

מה ארע שם? באותם ימים, בעוד בני ישראל סובלים נוראות תחת גזירותיו של פרעה, נפלה ההחלטה שאין זה נכון להמשיך להביא ילדים לעולם; אין זה נכון להוליד ילדים רק כדי להביא להשמדתם.

לא היתה זו החלטה של אנשים פשוטים, אלא של גדולי ישראל. "עמרם גדול הדור היה, כיון שגזר פרעה הרשע 'כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו' אמר, לשוא אנו עמלין, עמד וגירש את אשתו" (סוטה יב, א).

דעת הגדולים

עמרם היה גדול הדור, וכל האנשים הגדולים שבדור הסכימו להחלטה כבדת המשקל הזו. מה היתה התוצאה? "עמדו כולן וגירשו את נשותיהן" (שם) - ראשי השבטים הלכו בעקבותיו, ותוך זמן קצר, בכל רחבי מצרים, הגברים גירשו את נשותיהם.

והנה, אין ספק שלמנהיגי האומה היו את החשבונות שלהם. הם הבינו שהקב"ה הבטיח לאברהם אבינו שהוא יהיה 'גוי גדול', והם ידעו שהבטחה זו תתקיים, ויהי מה; תמיד ישארו מבני ישראל, שישמשו כזרע שממנו תצמח אומה שלמה, ובכך תתקיים הבטחת ה'גוי גדול'. "אולם כעת", כך קבעו. "עלינו לנהוג

א' - גדולתן של הנשים

מאורע היסטורי

בפרשת השבוע אנחנו פוגשים מאורע יוצא דופן, משהו שארע פעם אחת בלבד בהיסטוריה שלנו. דבר כזה לא ארע מעולם, לא קודם לכן ולא לאחר מכן. על מה מדובר? היה זה כאשר בנות ישראל נקטו עמדה נגד פסק הלכה של גדולי ישראל, וביקשו מהם לשקול מחדש את דבריהם.

זה בהחלט משהו נדיר ביותר. שנשים יהודיות יפצירו בגדולי ישראל לחזור בהם ממה שפסקו? באופן כללי, בנות ישראל הן נאמנות לגמרי לדברי הגדולים; אפילו בביתם פנימה, הרי "אשה כשרה עושה רצון בעלה". אין בעולם נשים נאמנות כמו בנות ישראל. אך במקרה האחד והיחיד הזה, בנות ישראל התאגדו יחד במאמץ אדיר לנסות ולשכנע את גדולי ישראל לחזור בהם ממה שפסקו. סיפור בהחלט בלתי רגיל.

אני לא רוצה למתוח אתכם, אבל אנחנו זקוקים פה להקדמה קצרה.

פתיח ייחודי

בפרשת שמות, התורה מספרת לנו אודות לידתו של משה רבינו, ופותחת בסיפור נישואי אביו ואמו: "וַיֵּלֶךְ אִישׁ מִבֵּית לֵוִי וַיִּקַּח אֶת בַּת לֵוִי" (שמות ב, א).

כל מי שלמד חומש יודע שכאשר התורה מבקשת לספר לנו אודות אדם גדול, היא אף פעם אינה פותחת בכך שאביו ואמו נישאו. באופן טבעי, אם אנחנו מדברים על אדם מסוים, אנחנו מבינים שאביו נשא את אמו. אשר על כן, אילו מטרת התורה כאן היתה רק

אפילו המדינאים מתמלאים באימה גדולה, וגם הלוחמים רועדים מפחד. ובפרט נשים. באותם ימים, לא היה מושג של להמרות את פי המלך.

אולם לנשים אלו היו רעיונות משלהן. הן אמנם רעדו מפחד, אולם למרות האימה הגדולה שאחזה בהן, הן סירבו להישמע לפקודות. וזאת משום שהיה משהו אחר שממנו הן פחדו עוד יותר: "וַתִּיכָאן הַמִּיֻלֶּדֶת אֶת הָאֱלֹקִים וְלֹא עָשׂוּ כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֱלֹהֵי מֶלֶךְ מִצְרָיִם" - יראת האלקים שלהן היתה כל כך גדולה, עד שהן הימרו את פי המלך!

במה הן ביטאו את יראת האלקים שלהן? "וַתִּחְיֶינָן אֶת הַיָּלָדִים" - הן דאגו שבנות ישראל אכן יצליחו ללדת את ילדיהן, ומסרו את נפשן על הדבר.

ילמד סתום מן המפורש

סיפורן של המיילדות העבריות חשוב ביותר, משום שלא מדובר בשתי נשים אלו בלבד. יש כלל בתורה ש"ילמד סתום מן המפורש" - לומדים את מה שלא התפרש בתורה, ממה שכן התפרש. ולכן, אם אנחנו רוצים ללמוד על בנות ישראל שחיו במצרים ולהבין מי הן היו ומה היו מחשבותיהן והשקפותיהן, אז הנה, יש לנו פרט אחד שללמד על הכלל כולו יצא. הוא מלמד אותנו שבנות ישראל היו מוכנות למסור את נפשן, לסכן את חייהן, עבור ה"כֵּן יִרְבֶּה וְכֵן יִפְרֹץ" - כדי שמספרם של בני ישראל ילך וירבה, ילך ויגדל. זה מה שסיפור המיילדות מלמד אותנו.

ככל שנשקיע בלימוד סוגיא זו של המיילדות העבריות, שקיבלו פקודה מלכותית והצליחו לעמוד בפניה ולסרב לה - זה לא יספיק. כמה שנעמיק ונתבונן בגודל הסכנה שבפניה הן ניצבו, וכיצד למרות זאת, הן סירבו לפעול אחרת מכפי שהוסכם אצל בנות ישראל, לא נגזים בכך, כי אירוע זה מלמד אותנו מי היו בנו ישראל במצרים, ומה היו כוונותיהן.

אל תחשבו שהדבר היה קל עבורן. כשפרעה גזר "פֶּן יִרְבֶּה", הוא עשה כל מיני תחבולות מתוחכמות כדי לדאוג שמזימתו תתבצע. הוא שלח את הגברים למחנות עבודה; הוא בודד אותם כך שלא יהיה להם מגע עם נשותיהם. לכאורה, במציאות כזו, גם הכוונות הטובות ביותר לא יועילו. זוהי עובדה. הם מופרדים אחד מהשני. כמו שכתוב בהגדה: "זו פרישות דרך ארץ". מה תעזור העובדה שבנות ישראל משתוקקות לבנות את עם ישראל, אם בעליהן נלקחו מהן?

אולם הנשים היו נחושות בדעתן, וכך הן הפכו מנשים ל"גברים". הנשים החלו לחמוק דרך היערות ושאר השטחים שהכניסה אליהם נאסרה. כל אשה

במידת הרחמים. מדובר בפיקוח נפש; מסוכן מדי להוליד ילדים בשלב זה."

כיצד הגיבו בנות ישראל להחלטה זו? בהכנעה, בראש מורכן? לא! הן לא רצו לקבל את הדברים! כאשר מרים ראתה שאביה גירש את אמה, היא התמלאה ברוח של עזות. היא ראתה שאחרים הולכים בעקבות אביה, והיא לא יכלה לשבת בשקט. היא דיברה עם אביה והפצירה בו להחזיר את אשתו.

מאבקן של בנות ישראל

אנחנו יודעים שמרים עשתה מה שעשתה מכח ההשראה של דבר ה' שדיבר בתוכה, אולם עלינו לדעת שלא היתה רק 'מרים' אחת. מרים היתה אשה גדולה, אבל היא לא היתה היחידה; היא רק ביטאה את השקפתן של בנות ישראל שבאותו הדור.

בכל רחבי מצרים, בנות ישראל הפצירו בגדולי הדור לשקול שוב את הדברים. כך קרה שבכל רחבי מצרים, החלה תופעת "וילך איש, ויקח את בת" - כל האנשים החלו להחזיר את גרושותיהם. כמובן שמרים היתה המשמעותית מבין בנות ישראל, היא היתה הנביאה, אולם היו הרבה מאוד נשים חשובות, שכולן היו שותפות לדאגה זו עבור דור העתיד של בני ישראל. דאגה זו, השקפה זו, היתה ההתחלה והיסוד של יציאת מצרים.

הבה נשים לב לרגע כיצד פותחת התורה את ספר שמות. מדובר בספר חשוב ביותר: יציאת מצרים, קריעת ים סוף, ירידת המן, מתן תורה, המשכן - כל כך הרבה עניינים חשובים כלולים בו. אולם העניין הראשון המוזכר בספר שמות הוא 'המיילדות העבריות'. וכאן נשאלת השאלה: אמנם זהו נושא חשוב ומעניין, אבל האם זה באמת הנושא הראשון, הנושא שבו צריכה התורה לפתוח?

והתשובה היא כן. התורה מספרת לנו את סיפורן של המיילדות העבריות משום שזהו הסוד של יציאת מצרים. והתורה פותחת בנושא הזה מכיון שהוא בעל חשיבות עליונה ביותר להבנת כל הסיפור של יציאת מצרים.

גדולתן של המיילדות

פרעה אמר "הֲבֵה נִתְחַכְמָה לוֹ פֶּן יִרְבֶּה" - כלומר, הוא תכנן שבני ישראל לא יתרבו, ונתן למיילדות הוראות מדויקות כיצד לדאוג שתכניתו תצא לפועל.

והנה, עלינו לזכור שהמיילדות היו אחרי הכל נשים, לא אנשים. הם לא היו לוחמות ולא מדינאיות, אלא מיילדות. וכשהמלך נותן פקודה, בפרט בימי קדם, אזי

ב' - גדולתן של האמהות

בהקשר הנכון

כעת אנחנו מבינים את דברי הגמרא ש"בשכר נשים צדקניות שהיו באותו הדור נגאלו ישראל ממצרים" (סוטה יא, ב). אמנם זהו מאמר שמרבים לצטט אותו, אבל כמעט אף פעם לא עושים זאת בהקשר למשמעותו האמיתית. לפעמים, כשהרב מדבר לציבור הנשים ורוצה לעודד אותן לתרום למטרה חשובה, הוא יזכיר את ענין ה"נשים הצדקניות", וכדומה. אולם מוטל עלינו ללמוד את הדברים כפשוטם, כפי כוונת חז"ל.

הפירוש האמיתי הוא שבקרב הנשים היתה רוח מיוחדת, יותר מכפי שהיתה בקרב האנשים. לנשים הצדקניות היתה גדולה מסוימת, שבזכותה נגאלו אבותינו ממצרים.

מאיפה זה הגיע?

והנה כיום, לא יתכן מושג של ערכים שונים אצל הנשים. לעם ישראל יש מסורת אחידה שמגיעה אלינו דרך ערוץ אחד בלבד: תורתנו הקדושה. התורה שבכתב והתורה שבעל פה. משם אנחנו שואבים את כל הרעיונות שלנו, את כל האידיאולוגיה שלנו. לכן לא תיתכן מציאות כזו, שלנשים תהיה אידיאולוגיה שונה מזו של האנשים. זה בלתי אפשרי - לא כיום ולא בשום תקופה מאז מתן תורה. אבל קודם מתן תורה - הסיפור היה שונה.

באותם ימי קדם של אומתנו, המצב היה שונה. לנשים היתה גדלות-רוח מיוחדת, ובזכות השקפה זו של הנשים זכינו להעמיד דור גדול ועצום. זכינו לגידול שכמותו לא היה מאז. היתה זו ברכה מיוחדת בהתרבות של עם ישראל, והכל הגיע בזכות רוחן של הנשים הצדקניות שבמצרים.

כעת עלינו לשאול את עצמנו: רוח זו שפיעמה בליבן של נשות ישראל - מנין היא הגיעה? מהיכן שאבו נשים אלו את הכח, מנין קנו את הדעה וההשקפה הברורה הזו, שעל ידיהם הגיעו לדרגה כל כך גבוהה? מאיפה הן קיבלו את עוז הרוח להתגבר על כל המכשולים שהפכו את משימתן לכמעט בלתי אפשרית?

מסורת האמהות

על מנת לעמוד על טיבו של ענין זה, עלינו לדלג מעט קדימה למגילת רות. הפסוק ברות אומר, שכאשר נשא בועז את רות לאשה, נשות בית לחם בירכו שרות

היתה אורזת ארוחות לבעלה, והן ניסו להגיע אל בעליהן, מבלי להתגלות על ידי השומרים המצריים. אתם מבינים את משמעות הדבר?

לא כתוב כמה נשים קיפחו את חייהן במהלך הניסיונות הללו, כי בתורה וכן בגמרא מתוארים רק דברים כלליים. אולם הנשים סיכנו את חייהן, והגיעו אל מחנות העבודה. ולא רק פעם אחת, אלא כמה וכמה פעמים. כל אחת קראה לבעלה אל מחוץ למחנה והגישה לו ארוחה. הגברים היו מורעבים ותשושים מהעבודה הקשה. הנשים עודדו אותם וישבו יחד עמם. כך הן בנו מחדש את המשפחות של עם ישראל.

מראות קדושות

מאוחר יותר, כאשר בני ישראל בנו את המשכן, כתוב: "וַיַּעַשׂ אֶת הַכִּיּוֹר נְחֹשֶׁת וְאֶת כָּנוֹ נְחֹשֶׁת" (שמות לח, ח). הכיור, ממנו נטלו הכהנים את ידיהם קודם עבודת הקודש בבית המקדש, נעשה מנחושת.

מנין היה להם נחושת? למעשה, היתה להם כמות גדולה של נחושת, אותה הוציאו ממצרים, אולם הפסוק אומר שהכיור נעשה "בְּמִרְאֵת הַצִּבְאוֹת אֲשֶׁר צָבְאוּ פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד". היו אלו המראות של הנשים "הַצִּבְאוֹת", שצבאו - נקבצו סביב אוהל מועד ואמרו: "אנחנו מבקשות שישתמשו במראות שלנו עבור כיור הנחושת".

המדרש תנחומא (פרשת פקודי אות ט) מספר שכאשר ראה זאת משה רבינו, הוא הגיב: "מראות!? מראות משמשות כדי לעורר תאוה". לזה נועדו המראות - לצורך ייפוי וקישוט. הוא אמר לנשים: "אנא, לכו מכאן. אתן מחללות את התכלית הגדולה של המשכן. שמראות אלו ישמשו עבור מטרה כה אצילית?" זה לא מצא חן בעיני משה רבינו.

אבל ה' אמר לו: "לא! אני חפץ דוקא במראות אלו. אלו הן המראות שגידלו את בני ישראל".

ולכן, למרות שהיה להם כמות גדולה של נחושת - כמו גם זהב וכסף - מכל מקום, את הכיור הם בנו דוקא במראות של הנשים שבאו בצבאות גדולים כדי לבקש שאת הכיור יכינו מהמראות שלהן. בכך ביטא ה' את ההערכה ואת הכרת הטוב שלו לנשים של אותו הדור שמסרו את נפשן כדי לבנות את עם ישראל.

תהיה "כְּרַחֵל וְכִלְאָה אֲשֶׁר בָּנוּ שְׁתֵּיהֶם אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל" (ד, יא).

האינסטינקט האימהי

אלא, שעד כמה שהאבות הקדושים הבינו את היסוד הזה וחינכו אליו, האמהות הקדושות ספגו אותו בעצמותיהן עוד יותר מהאבות. מדוע? כי טבעה של האשה הוא להשתוקק לילדים - זהו אינסטינקט מולד אצלה. זו הסיבה שאנחנו רואים ילדות קטנות שנהנות לשחק עם 'בובות'. אלא שאצל בני אדם רגילים, האינסטינקט הזה מנותב בצורה לא נכונה. הם אכן רואים בילד מעין 'בובה', כמו שלהבדיל לסוסה יש סייח ולפרה יש עגל, כך גם לאשה יש תינוק. זה עוד ילד שצריך לטפל בו. לפעמים זה גם 'כיף'. ילדים הם חמודים - הם מוכרחים להיות; הקב"ה ברא את עולמו כך, אחרת, האם לא היתה מחתלת אותם. אבל סוף כל סוף מדובר בעיקר באינסטינקט.

אולם אמותינו הקדושות לקחו את האינסטינקט הזה והצליחו לספוג את השאיפה שהנחילו האבות, "להמציא אומה שתדע ה' ותעבדהו", ולהעצים ולהגדיל אותה הרבה מעבר למה שהאבות בעצמם יכלו להרגיש, משום שלאבות לא היה את האינסטינקט הטבעי הזה, שאינו טבוע באיש כפי שהוא טבוע באשה.

נשים אלו לא ניסו להיות גברים; הן לא ניסו להתחרות עם בעליהן בחלקם בעבודת ה'. כמובן שהן היו גדולות בהרבה עניינים, אולם בעיקר הן ניסו להיות גדולות כנשים. האמהות גילמו את האשה המושלמת. רחל ולאחיה היו מסורות בכל נפשן ללדת ילדים ובכך לבנות את בית ישראל. זו המסורת שהן הנחילו לבנותיהן - שהקב"ה רוצה יותר מכל את "מִסְפַּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל".

ההמונים בהר סיני

זה מה שהקב"ה רוצה. הוא רוצה מספרים. לכן הוא לא נתן את התורה לאברהם אבינו. לא משנה כמה גדול הוא היה, ה' לא נתן את התורה לאברהם. התורה אף לא ניתנה ליצחק וליעקב, כי הקב"ה המתין למספרים. הוא המתין עד שהפכנו לאומה גדולה ועצומה, כי זהו כביכול הרצון היקר מכל של השי"ת. הוא רוצה לראות את "מִסְפַּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל".

והלימוד הזה לא אבד בדור שאחרי האבות. לבנות ישראל שבמצרים היתה את המסורת אותה קיבלו מרחל ולאחיה. הן הבינו את גודל הזכות ללדת ילד. ולכן, כאשר פרעה גזר את גזירתו הן אמרו: "היתכן שניפרד מהבעלים שלנו רק בגלל גזירתו של פרעה? אם כן, טוב מותנו מחייו".

עלינו לייקר את המילים עתיקות היומין הללו; כל מילה היא יהלום בעל ערך היסטורי עצום וערך תורני עצום, כי תוכן ברכתן של נשות ישראל שבאותו הדור, נותן לנו רמז אודות דעותיהן והשקפותיהן. עלינו לזכור כי סיפורה של רות התרחש זמן לא רב לאחר כניסתם של בני ישראל לארץ, כך שרוחן של הנשים הצדקניות של מצרים עדיין חיה ופועמת בקרב הארץ. בפסוק זה שומעים אנו אפוא הד של אותה מסורת עתיקה יומין שבאה לידי ביטוי במצרים. אכן, מכאן אנחנו רואים שלמעשה מסורת זו היתה עתיקה עוד יותר - מימי רחל ולאחיה!

מתגלה לנו כאן את הנושא שעליו היו נתונות מחשבותיהן של רחל ולאחיה: לבנות את בית ישראל. כל אחת מהן שאפה לחלק גדול יותר בבית הזה, כי הן הבינו שהבית הזה הוא מקום השראת שכינתו יתברך בעולמו. ומי שתזכה לחלק גדול יותר בבית, תזכה לחלק גדול יותר בהישג העצום הזה - הכנת מקום להשראת השכינה בעולם.

שאיפות נשגבות

זו היתה הסיבה שרחל ולאחיה התחרו ביניהן, מי תבנה בנין גדול יותר בבית ישראל. זו היתה השאיפה שבערה בליבן יותר מכל דבר אחר. לא היה דבר חשוב יותר בחייהן, והן היו כל כך מסורות וממוקדות בהשגת שאיפתן זו, שהיא נכנסה לדם של משפחותיהן. הן זרעו את זרעי השאיפה הזו - להילחם שיהיה עם ישראל גדול יותר. כל מציאותן של רחל ולאחיה זעקה את התשוקה העזה הזו - להגשים את המטרה המפוארת והנשגבה של בניית בית ישראל.

כמובן שגם ליעקב היה חלק נכבד בכך. כבר הזכרנו פעמים רבות את דברי הרמב"ם במורה הנבוכים (ג, נא), שכותב משפט יסודי, משפט שצריך להילמד על ידינו, ושאסור לנו לשכוח אותו אף פעם, כי זהו המפתח להבנת העניין כולו. הוא כותב שכוונתם האחת והיחידה של האבות הקדושים היתה, "להמציא אומה שתדע ה' ותעבדהו". זהו. זו היתה שאיפתם. להוליד ולגדל אומה של עובדי ה'.

זוהי אמירה לא פשוטה - שכל כוונתם היתה לכך. אולם עלינו להטות אוזנינו לדברים אלו, שנכתבו על ידי הרמב"ם. הרמב"ם, כידוע, לא היה דרשן. כל מילה שלו היא שקולה ומדויקת, וכאן הוא קובע קביעה בעלת משקל רב וחשיבות עצומה: האבות הקדושים חייו למען מטרה אחת - ליצור את עם ה'.

צורך לרחוץ את הרך הנולד - אני לא יודע איך הן עשו זאת. אמנם במדרש (שמות רבה א, יב) כתוב ש"הקדוש ברוך הוא שולח מלאך משמי מרום, ומנקה אותם ומשפר אותם, כחיה זו שמשפרת את הולד", אולם עלינו להבין שאמהות אלו מסרו את נפשן בקנה מידה שהוא מעבר למה שאנחנו מסוגלים אפילו לדמיין.

והכל נעשה בצל הפחד מפני המוות. חרב היתה תלויה למעלה מראשיהן, והיה עליהן להסתיר את ילדיהן מפני המצרים. הן היו צריכות להחביא אותם במערות. נסו להחביא ילד קטן בתוך מערה; הילד בוכה ועושה הרבה רעש. אולי היו ילדים שהתגלו. אולי היו כאלו שנרצחו.

אבל הן עשו זאת. הן עשו זאת פעמים רבות כל כך, עד שהגיעו ל "וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ" - נולדו להם ילדים, "וַיִּשְׁרְצוּ" - הם הציפו את הארץ, "וַיִּרְבוּ" - הם התרבו, "וַיַּעֲצְמוּ בְּמֶאֱדָה" - הם נעשו יותר ויותר גדולים (שמות א, ז). כל מילה ומילה בפסוק הזה, פירושה מסירות נפש כפשוטו. "וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ אֹתָם" - ארץ מצרים התמלאה מהם.

"כעת", כך אמר הקב"ה. "כעת אתם עם גדול ועצום. בזכות הנשים הצדקניות אגאל אתכם ממצרים. כעת הוא הזמן שבו אגלה את עצמי אליכם כפי שלא עשיתי מעולם. אוציא אתכם ממצרים ואגלה את עצמי אליכם. עד כדי 'וְשָׁמִי ה' לֹא נִוְדַעְתִּי לָהֶם' - לא הראיתי את עצמי לאבות כפי שאראה את עצמי לכם. וכל זה בזכות ה"מִסְפָּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" שאליה הגיעו בזכות הנשים הצדקניות".

ג' - גדולתם של ההורים

אשה קטנה, הישגים גדולים

טרם נסיים, ברצוני להחליף נושא. למעשה, זה לא נושא חדש, אלא הצד השני של המטבע - של בניית משפחה. עד כה דיברנו על בנייתו של עם ישראל. איזו הזדמנות אדירה! להרבות את מספרם של בנים ובנות יהודיים, פירושו שאתם נוטלים חלק בהישג הגדול של הורדת השכינה לעולם. זה קידוש ה'. זו מצוה שאין דומה לה. היא כוללת את כל הטובות! לבנות את עם ישראל!

העולם כולו חייב לך הכרת הטוב. אתה נכנס לבית הכנסת, ופוגש שם מניין של תלמידי חכמים, יהודים יראים ושלמים - מאיפה הם הגיעו? אמותיהם הן אלו שגידלו אותם. "אֲשֶׁר טִפַּחְתִּי וְרִבֵּיתִי" (איכה ב, כב) - כך אומרת האמא.

כך אמרה רחל ליעקב: "הֲבֵה לִי בָּנִים, וְאִם אֵין - מִתָּה אֶנְכִּי" (בראשית ל, א). אנחנו סבורים שאנחנו מבינים את המילים הללו. גם כיום ישנן נשים שמדברות בצורה כזו: "אם לא אוכל ללדת ילדים, אין לי בשביל מה לחיות". שומעים לפעמים דיבורים כאלה. פירוש הדברים הוא: "אם לא אוכל לקבל בובה קטנה, בובה אנושית שעל ידה אוכל לספק את האינסטינקט האימהי שלי, איני רוצה לחיות". אבל לא לזה התכוונה רחל.

האמהות הקדושות חיו את חייהן מתוך שאיפה אחת - ליצור אומה - עם ה', שתהיה גדולה ככל הניתן. והנשים הצדקניות במצרים חיו עם המילים הללו של רחל. הן חיו עבור מטרה זו בלבד, ולכן הן התאגדו יחד במאמץ אדיר לנסות ולשכנע את גדולי ישראל לחזור בהם ממה שפסקו. איננו יכולים להמליץ על מהלך כזה, שכן היה זה מאורע חד פעמי במהלך ההיסטוריה. אבל הן היו כל כך מממוקדות מטרה - להוריד את שכינת ה' כאן לעולם הזה, שהן קמו ואמרו: "איננו יכולות לקבל את הפסק הזה".

מורדות במלך

וכמובן שהן מרדו נגד פרעה. כאשר פרעה ניסה ככל יכולתו למנוע את נישואיהם של גברים ונשים מבני ישראל, הוא לא יכול היה להתחרות עם מסורתן הבווערת של בנות ישראל, שידעו כי עיקר תפקידן בעולם הוא להביא לעולם עוד ועוד מבני ישראל, שעליהם תוכל לשרות השכינה.

לכן הם החלו לפרות ולרבות בהתלהבות עצומה. כולן היו עסוקות עם מחשבה אחת. פרעה היה עסוק במחשבה של "פֶּן יִרְבֶּה", ובנות ישראל היו עסוקות במחשבה של "כֵּן יִרְבֶּה" (ראה רש"י שמות א, יב) - והחזק יותר ניצח!

זה לא היה קל. מצוה אדירה זו התקיימה תחת תנאים קשים ביותר. בנות ישראל מסרו את נפשן על כך. איננו יודעים כמה מהן איבדו את חייהן במהלך המאמץ הגדול הזה. איננו יודעים כמה סבל היה עליהם לעבור.

לידות מסוכנות

לא היו להן בתי חולים, ולא שום אמצעי נוחות. חז"ל אומרים שכאשר הגיע זמן ללדת, הן היו הולכות ומסתתרות באיזה מקום, תחת עצים. "תַּחַת הַתְּפוּחַ עוֹרְרֵתִיךְ" (שיר השירים ח, ה) - התפוח הוא עץ בעל ענפים נמוכים, וכך הן הסתתרו מעיני בני אדם. והן ילדו לבדן. בשביל אשה ללדת לבדה - זוהי צרה גדולה ביותר. לא היה מי שיטפל באם החלושה. והיה

ובתורתו. היא למדה דברים רבים בבית יעקב, אבל אי אפשר לומר שהיא ספוגה ביראת שמים או במידת החסד. האמת היא שהיא די אנוכית - היא חושבת רק על עצמה; הלא אחרי הכל - היא עדיין נערה צעירה.

אך כשנערה זו מתחתנת, שינוי גדול מתחיל להתחולל בקרבה. היא כבר לא חיה עבור עצמה, אלא כעת היא מסורה לבעלה ומנסה לשמח אותו. היא שואלת אותו: "חיים, איך המרק? הוא טעים לך?" זוהי שאיפתה של אשה יהודיה כשרה - לשמח את בעלה.

וזה גורם לה להשתנות ולהפוך לאדם אחר. כעת היא 'בעלת חסד'. כאשר היא מגישה לבעלה צלחת עם אוכל, היא עושה מעשה גדול ועצום, ופועלת כשליחה של הקב"ה. ה' הוא זה ש"נתן לחם לכל בשר", אולם האשה היא זו שמגישה לבעלה את צלחת המרק. היא מגישה בפניו לחם משום שזה מה שהקב"ה רוצה שהיא תעשה.

ובזה היא עסוקה כל הזמן; הנישואין מציבים את הנערה בפני מקצוע חדש, ולמקצוע הזה קוראים חסד. היא עוסקת במקצוע הזה כל היום כולו, וגומלת חסדים כל הזמן. לבשל ארוחה עבור מישהו - האם זה לא חסד גדול? ולדאוג שזה גם יהיה טעים? בעלה יאכל את המזון שהיא מבשלת, נמצא שהיא מאכילה את האומה היהודית.

מלבד ענין המזון, יש עוד הרבה חסדים נוספים שבהם היא עסוקה; היא דואגת לנקיון הבית, מכבסת את הבגדים, וכן הלאה. אשה יהודיה היא עצמה חסד; זה מה שהיא. הנישואין הופכים אותה לבעלת חסד במקצועה. כל היום כולו, היא עוסקת בחסד. היא בונה את עצמה להיות אדם שונה לחלוטין, להיות עובדת ה' מושלמת.

'סדר מוסר' ארוך במיוחד

אבל זו רק התחלת הקריירה שלה כאשת חסד, כי ברגע שהיא זוכה לתינוק, הרי ששינוי עוד יותר גדול מתחולל באישיותה. אשה שיש לה ילד או ילדים, בונה את עצמה. מידותיה, וכל מהותה - משתנים ומשתפרים.

זה כמו ללמוד ספר מוסר כל היום כולו. תארו לעצמכם מה היה קורה למישהו שהיה מחליט ללמוד מוסר כל היום, כל יום. הוא היה הופך לצדיק גדול ביותר. ומה אם הוא לא רק היה לומד מוסר, אלא גם חי מוסר? הוא היה הופך לצדיק יסוד עולם!

זוהי אמא יהודיה! כל היום כולו היא עובדת על מידת החסד. חסד וחסד ועוד פעם חסד. בתחילה עליה לשאת את התינוק בגופה במשך זמן רב, ואחר

פעם הלכתי לניחום אבלים. היה רב'ה, רב'ה של בית מדרש קטן, שהלך לעולמו. האלמנה, אשה נמוכת קומה, ישבה שם, אולם אז ראיתי את בניה - שורה ארוכה של בנים חסונים וגבוהי קומה, יהודים חסידיים גדולים. היה לי דרך ארץ כלפיה - שורה שלמה של יהודים, מהאשה הזו. חשבתי לעצמי: "לאיזה הישג כביר הגיעה האשה הזו!" היה להם מראה מרשים ביותר! כל אחד מהם היה יכול להיות רב'ה בפני עצמו! ללא ספק! היא בנתה את בית ישראל.

לבנות את עצמך

אולם ישנו ענין נוסף, ענין חשוב ביותר, והוא - לבנות את עצמך. לבנות את עם ישראל זה דבר אדיר מאין כמותו, אבל לבנות את עצמך - זה דבר עוד יותר חשוב.

אסביר את דברי. כאשר רחל אמנו ראתה שאחותה לאה יולדת, בעוד היא טרם זכתה לפרי בטן, היא החליטה לבנות משפחה בדרך חילופית - באמצעות ממלאת מקום. היא הציעה לבעלה לקחת את בלהה שפחתה ולהוליד ממנה ילדים. והיא אמרה ליעקב כך: "הִנֵּה אֲמַתִּי בִלְהָה בְּאֵלֶיהָ וְתֵלֵד עַל בְּרַכִּי וְאֶבְנָה גַם אֲנֹכִי מִמֶּנָּה".

עלינו לשים לב לעובדה שהמילה "אֶבְנָה" דומה למילה "בְּנִים", ואכן, שתי המילים הללו קרובות וקשורות זו לזו: "אֶבְנָה על ידי בֶּן".

והנה, אין לי את העזות אפילו לנסות ולהבין את כל כוונותיה של רחל באומרה מילים אלו, אבל אין כל ספק שכל מה שדיברנו עד כה, נכלל בדבריה. במילים אלו היא ביטאה את תשוקתה הגדולה "להמציא אומה שתדע ה' ותעבדה".

אבל היתה לה כוונה נוספת, מעבר לכך. שהרי המילה "אֶבְנָה" פירושה "אני רוצה לבנות את עצמי, את האישיות שלי". רחל הבינה שללדת ילדים פירושו שהאדם בונה שני 'גודרי שחקים' נפרדים. הראשון הוא זה שדיברנו עליו עד כה - הבנין האדיר של כלל ישראל והבאת השכינה לעולם. אך רחל אמנו התכוונה ליותר מזה. היא ידעה שעל ידי ילדים היא תוכל לבנות את עצמה, את מידותיה ואת שלמות נפשה. וזהו אחד ההישגים הגדולים ביותר שיש בהקמת ובניית משפחה - אתה משתנה והופך לאדם אחר לחלוטין.

להפוך לאדם אחר

ניקח לדוגמא נערה, שהיא באמת לא יותר מנערה. היא לא למדה ספרי מוסר. יתכן והיא אפילו לא למדה חומש. יש לה מסורות מסוימות מהעם היהודי; כמובן שהיא נערה שומרת תורה ומצוות שמאמינה בה'

אמרה רחל. היא רצתה לבנות את עצמה בדרך כזו או אחרת, ולכן ביקשה מיעקב, "וְאֶבְנָה גַם אֲנִי מִמָּנָה".

האב הרחמן

והנה, כל זה נוגע במידה רבה לא רק לאם אלא גם לאב. גם אישיותו של האב משתנה במידה רבה הודות לילדיו. לא הייתי אומר שזה באותה דרגה כמו של האם, אבל אין כל ספק שהאבא לילדים לעומת הבחור הישיבה שהיה קודם נישואיו, הם שני אנשים שונים לחלוטין.

גם האב מיישם כל הזמן כלפי ילדיו את מידת הרחמנות, וזה משנה אותו. אולי לא באותה מידה כמו האם, אבל הוא בהחלט משתנה עקב היותו אב.

זוהי הלכה מפורשת, ש"אין מושיבין זקן בסנהדרין" (סנהדרין לו, ב), משום שלאדם זקן חסרה מידת הרחמים הבאה לאדם על ידי גידול ילדים. הוא פסול לדון, כי אנחנו חוששים שלא תהיה לו רחמים בדין. לעומת זאת, אב שעדיין בא במגע עם ילדיו הקטנים, יש בו מידה מסוימת של רחמים שהתפתחה אצלו כתוצאה מאחריותו בבית. נמצא שהאב גם הוא מרוויח מכך.

הבנין המשפחתי

הורים משתנים על ידי בניית משפחה, וזהו אחד התפקידים של הורה יהודי. לא רק שהם בונים יחד את העולם, אלא שבאמצעות ילדיהם הם בונים את עצמם. כל קמטי האנוכיות ושאר המידות הרעות מתיישרים ונתקנים. הם בונים את עצמם יום אחרי יום, לבנה אחרי לבנה. כעבור שנים רבות, הם יגלו שהם בנו מבנה ענק שאין לו אח ורע בעולם. לא רק שזהו בנין נפלא של משפחה יהודית מפוארת, אלא הם עצמם הופכים לבנין ענק של שלמות המידות, המוכן לקראת העולם הבא.

כל חתונה יהודית היא אפוא הישגות של "וַיֵּלֶךְ אִישׁ מִבֵּית לְוִי וַיִּקַּח אֶת בֵּת לְוִי". זהו מעמד חשוב מאין כמותו, מעמד שבו מתחילים בני הזוג בבניית שני הבניינים המפוארים הללו. עלינו להעריך את גדולתו של המעמד הזה.

החתן והכלה עומדים תחת החופה, והם מבולבלים לגמרי. היא עסוקה במחשבות אודות הפאה החדשה שלה - האם היא עומדת ישר? החתן מודאג מדברים אחרים. אולי הוא יתבלבל ולא יאמר את המילים "הרי את מקודשת לי" כמו שצריך. הם לא חושבים כעת מחשבות של רוממות ועבודה. ראוי היה להם לחשוב עד כמה גדולה ויקרה היה המשימה שהם כעת

כך, אחרי שהוא נולד, עליה להניק אותו. היא ממשיכה לטפל בתינוק שלה במשך שנים על גבי שנים. כל אמא משקיעה שעות רבות של עבודה בטיפול ודאגה לילדיה. פעמים רבות עליה להפסיד שעות שינה כדי לטפל בילד בוכה. לפעמים הילד רוצה משהו. היא גם משקיעה זמן לשחק איתו, גם כשיש לה עוד עבודה רבה לעשות היום.

היום שלה מלא ועמוס. הראש שלה עסוק כל היום בדאגותיו וענייניו של כל אחד מילדיה. היא עסוקה בזה כל היום. הילד הזה מצונן, השני נפל ונחתך באצבעו והשלישי צריך להספיק את ההסעה לחיידר. היא גם יושבת עם בניה ובנותיה הקטנים וחוזרת איתם על האל"ף-בי"ת. "אמא, אני צריך את זה" "אמא, תני לי את זה" "את זה". כל הזמן. כל הזמן.

חיך קודמים

מהרגע שהילד יוצא לאוויר העולם, אמו חיה למענו. כל הרגשות שלה מרוכזים באהבה לילדיה, וזה משנה לחלוטין את האישיות שלה. היא הופכת לבריה חדשה. היא כל כך מסורה לילדיה שהיא כבר בכלל לא חושבת על עצמה - הכל למען ילדיה. אישה היא כולה חסד, כולה חסד, כולה חסד! "הַתְּשַׁכַּח אִשָּׁה עוֹלָה" (ישעיה מט, טו) - האם אשה מסוגלת לשכוח את התינוק שלה? אף פעם לא! האשה שחושבת יומם ולילה רק על אחרים ולא על עצמה, עוברת תיקון אדיר, וקונה שלמות גדולה במידותיה. הילד משנה אותה לחלוטין. הוא בונה אותה.

היא כל כך מסורה לילדה, עד שהיא כבר לא חושבת על עצמה כלל וכלל - הכל הכל רק בשביל הילד. רק אתמול שוחחתי בטלפון עם אשה, והצבתי בפניה שאלה: "מי קודם - את או הילדים?" "הילדים!" כך ענתה. "לא נכון", אמרתי לה. "את קודמת - חיך קודמין. זה ברור לחלוטין. אפילו ילדך אינו חשוב יותר ממך. את קודמת לכל!" אבל זוהי גדולתה של אמא יהודיה - שצריכים לומר לה שהיא קודמת לילדים.

רחל ביקשה אפוא ילד שיביא לה את השלמות המיוחדת הזו, ושעל ידו היא תזכה לשנות את טבעה. זה ישנה אותה כל כך שהיא תהפוך לבריה חדשה, למשהו אחר לגמרי, בעולם הזה ובעולם הבא. היא אמנם היתה שמחה להגיע לשלמות הזו על ידי בן שהיא עצמה תוליד, אבל לכל הפחות שיהיה בן אחר שימלא את מקומו. "שלכל הפחות בלהה תהיה השליחה שלי [להוליד עבורי את הבן בשבילי]",

עם זאת, עלינו לראות ב'דעת הבריות' - דעתם של אנשים, אינדיקציה למשהו שאולי לא כל כך בסדר אצלנו. אם יש לאנשים סיבה לדחות אותנו, יתכן מאוד שיש אצלנו משהו הדרוש תיקון. עלינו לקחת אפוא את הדברים לתשומת ליבנו ולנסות לראות מה לא טוב אצלנו.

אולם נניח והענין שבגללו אתה מרגיש דחוי אינו פגם בך אלא בהם. לדוגמא, הם דוחים אותך בגלל שאתה מדי 'צדיק'; מה אתה עושה במקרה כזה? פשוט מאוד - אתה דוחה אותם - זה הכל. ממה אתה מודאג כעת? "כבוד - חֲכָמִים יִנָּחֲלוּ", החכמים הם אלה הראויים לכבוד, והעובדה שיש בני אדם טיפשים שאינם מכבדים אותך היא רק משום שהם לא יודעים את מי צריך לכבד.

הטיפשים מכבדים כוכבי בידור, שחקני ספורט - אז בבקשה, שיכבדו אותם. הם טיפשים. אבל אתה יודע מי באמת ראוי לכבוד. נמצא ש'דחיה' מאנשים כאלה היא מילה שאין לה שום משמעות.

אלא אם כן ח"ו זקני העדה דוחים אותך. אז עליך לדאוג! האם רב בית הכנסת שלך דוחה אותך? האם המגיד שיעור בישיבה דוחה אותך? זו בעיה גדולה. בהחלט!

רבי ישראל סלנטר זיע"א אמר שדעתם של זקני העדה, של זקני העיר, היא דעתו של ה'. אם אתה מעוניין לדעת מראש איך ישפטו אותך בעולם הבא, עליך לבדוק מה חושבים עליך זקני העיר, ודע לך שכך ישפטו אותך בעולם הבא. דעתם חשובה בהחלט! אבל העובדה שאתה דחוי בעיני פלוני או אלמוני היא חסרת משמעות.

מה חושבים עליך חכמי התורה? אתה לא יודע? תברר אצל הקרובים אליך ביותר, מה הם חושבים עליך. מה חושב עליך הרב שלך? אמנם יתכן והוא יקבל אותך בסבר פנים יפות ויתן הרגשה שאתה אדם חשוב, אבל השאלה היא מה הוא באמת חושב עליך? נסה לברר! ואם אתה אי פעם שומע ממנו מילה של ביקורת, כדאי לך לקחת את זה ברצינות. זו סוג של 'דחיה' שאמור להיות אכפת לך ממנו.

מתחילים בה. הם פותחים עכשיו בחיים של בנייה. והם עושים זאת למען ה' יתברך. הוא נמצא ממש פה, מתחת לחופה, יחד עמם! כמה קדוש הרגע הזה! הם מכינים את עצמם להוריד את השכינה לעולם הזה. יהיו להם אי"ה עוד ועוד ילדים, ובכך יביאו עוד ועוד שכינה. בד בבד, הם מכינים את עצמם לתקן ולעבוד על מידותיהם באמצעות חיי הנישואין, ובכך לקנות בנפשם שלמות גדולה ועצומה, שתכין אותם לחיי הנצח בעולם הבא.

שבת שלום ומבורך!

בואו נהיה מעשיים

"מספר בני ישראל"

עם ישראל נגאל ממצרים בזכות הנשים הצדקניות שהבינו שהקב"ה חפץ ב"מספר בני ישראל". לידת ילדים ובנייתה של האומה היהודית היא הזכות הגדולה ביותר, ועל ידי הילדים ההורים אף בונים את עצמם ואת אישיותם. השבוע, פעם אחת ביום, נביט בלי נדר במשפחה היהודית ונתבונן ונתפעל בזכותם הגדולה של ההורים שהשיגו כל כך הרבה בכך שהם בנו את עם ישראל, ובכך שהביאו את השכינה אל העולם ואל עצמם.

שאלה:

מהי השקפת התורה בנוגע לבעיה שאדם מרגיש דחוי מצד אחרים?

תשובה:

'דחיה' היא מילה הלקוחה מהפסיכולוגיה המודרנית. כמובן שאף אחד אינו רוצה להרגיש דחוי, אבל הדבר הראשון שעלינו ללמוד הוא שיש קריטריון אחד ויחיד למה נכון ומה לא נכון: תורת ה'. מה שבני אדם חושבים עליך אינו חשוב כלל וכלל, אלא רק מה שהקב"ה חושב עליך.

קדושת בתי מקדש מעט

בהכוונת הגאון הגדול רבי מנחם מנדל לובין שליט"א
רב בית הכנסת לדרמן ושכונת רמת אהרן ב"ב

גליון זה נועד לחזק את שמירת קדושת בית הכנסת ותפילותיו. המעיין בו בשעת התפילה הרי זה רח"ל כמעיד עדות שקר

"כשרואים מישהו שמדבר בשעת התפילה כולם צריכים לצעוק לעברו ששש! ששש! ששש!"

כעת. שום דבר אינו חשוב ביחס לרצונותיו הקטנים וחסרי החשיבות, זהו חילול ה'! גדול עונו מנשוא! אין מחילה לעוון שלו. **אי אפשר לשוב בתשובה על עוון חילול ה'.** חייבים אפוא לומר את הדברים! צריך לומר את זה שוב ושוב, עד שבסוף יהיו אנשים שיקשיבו. אולם האיש הזה, שהיה 'אריה' בבית הכנסת כשהוא חוזר הביתה משנה שוב את פניו, כאן הוא יודע שצריך לדבר בנעימות וברוגע. הוא מזכיר לעצמו מכאן זה שונה, כאן הקב"ה מבקש ממנו משהו אחר ולכן הוא מדבר בצורה עדינה... **את התקיפות שלך תשמור לאלה שמדברים בתפילה,** אבל בבית צריך לדבר בניחותא. עלינו לזכור תמיד שאנחנו עומדים לפני ה' ושאנחנו אחראים למידותינו, בכלל המידות הללו היא מידת הגבורה והעזות, ומצד שני מידת החסד, להיות רך ופייסני. אנחנו אחראים כלפי ה' על הכל ואיננו יכולים להיכנע לתקיפות וגם לא לעדינות, עלינו לשלוט על עצמינו בכל עת. עבד ה' הוא מי שמזכיר לעצמו בכל עת אודות החובה להיות כל אחד בזמנו ובמקומו. איש כזה חי את חייו בהצלחה. זהו יהודי אמיתי!

דברי חיזוק בענין שמירת קדושת בית הכנסת מאת הגאון רבי אביגדור מילר זצ"ל [מתוך 'תורת אביגדור' יגש תשפ"ד]
יהודי צריך להפוך את חייו למגוון רחב של מעלות והנהגות וללמוד מתי מעלה זו רצויה ומתי יש לאחוז בחברתה. כל המידות הן אמת, מה שקובע האם הן טובות או לא הוא רק כיצד מיישמים בפועל.
לפעמים צריכים להיות 'אריה' גם בבית הכנסת, כשיש אנשים שמדברים בזמן התפילה, עלינו לזכור את דברי השו"ע (סי' קכ"ד סעי' ס"ז) לא ישיח שיחת חולין בשעה שש"ץ חוזר התפיל, ואם שח הוא הוא חוטא וגדול עונו מנשוא וגוערים בו". כעת זה לא הזמן להיות רך ועדין. **כשרואים מישהו שמדבר בשעת התפילה כולם צריכים לצעוק לעברו "ששש! ששש! ששש!" הקריאות הללו צריכות להישמע מכל עבר.**

כולם עומדים או יושבים בבית הכנסת, ושליח ציבור מדבר עם הקב"ה בשליחותם, והשוטה הזה, קל הדעת הזה, הלץ הזה, פונה לשכנו ומשוחח שיחת חולין, פירושו של דבר הוא **שהוא מתייחס בבטול לכל מה שקורה כאן**

בירורי הלכה

שמח אדם המברך. ושמחה זאת האפילה על כל החסרונות וחוסר השלמות של התיקון והסידור והכיר וכו'. ואין זה דומה לבגד חדש שאם אדם ילבש בגד זה מיד יתרוש חסרון השמחה.

(ה) ומה שנשאר לדון הוא, האם יש לברך על כל שלב של שמחה או שמא להמתין למכה בפטיש וחונכות הבית. ולמשל, כאשר תושלם ציפוי הקירות הפנימיים באופן שמסתמא תהיה בזה שמחה גדולה, האם יברכו, וכן כשיבנה ארון הקודש ברוב פאר והדר, אזי בודאי שתהיה שמחה גדולה, ואפ' אם עדיין לא יקנו ריהוט מהודר ומפואר, האם יברכו.

וזה פשוט שבית כנסת ותיק שאף פעם לא היה שם ציפוי שיש אלא סידור בעלמא, וכעת יעשו רק שיש באופן שישמחו מאוד, אזי יברכו שהרי יש כאן דבר שמחה. השאלה רק לבי ביה"כ שמתחדש בשלבים, האם לברך כל פעם שיש שמחה גדולה, או להמתין לגמר הטוב.

(ו) והנה יש כאן שאלה כללית, בכל פעם שיש מצב כזה של דברים המתחדשים בשלבים, ושבעת החידוש הראשון יודעים שתהיה שני. עוד דוגמא מצויה לדבר זה, נער בר מצוה, שמקבל מתנות (ושמח בהם מאוד!) האם יברך בסוף הערב בביתו, או שמא יברך על כל מתנה ומתנה.

והנה אם באנו לדון מסברא אזי אפשר לומר, שהיות וצריך לברך שהחיינו על קבלת מתנה, אזי יברך על המתנה הראשונה ששמח בה, ואם יבוא עוד אחת, יברך עוד פעם, אחר שסו"ס הוא שמח, ואין בעצם חיבור בין מתנה ומתנה לומר דהכל שמחה אחת. משא"כ בבית כנסת, שמעתי מח"א לומר דהכל שמחה אחת, דבנין בית הכנסת מורכבת מהרבה הרבה חלקים, ודברי טעם הם.

ולגבי בר מצוה, אמר לי הגר"מ לובין שליט"א דיברך בסוף על הכל, אך לגבי בית כנסת לא הכריע.

וצריך לבאר, דלגבי נער בר מצוה שהשמחה נמשכת, כל' שאם מקבל מתנה חשובה בתחילת הסעודה ושמח בה, אזי גם אם לא יברך מיד שפיר יכול לברך אח"כ, שהרי עדיין לא פגה שמחתו כלל ואדרבה אולי עדיף שיברך לבסוף על הכל דאז ישמח מאוד מאוד (הגם שבעצם יכול לברך על כל אחד ואחד).

משא"כ לגבי ביה"כ, ולמשל כשיחדשו ספסלים ורהיטים חדשים ישמחו מאוד, ואם לא יברכו אז ירמיתנו על הגמר מסתמא השמחה על הרהיטים לא תהיה גדולה כלל שהרי היא שמחה ישנה, ובפרט כשכבר השתמשו עם הרהיטים אלו זמן רב, והגם ששפיר מברכים על סיום הבנין, וגם אז תהיה שמחה גדולה עד מאוד על שלימות כבוד שמים שיש בבית הגדול והמפואר הזה, מ"מ קשה לומר דברכת הטוה"מ תחול גם על דבר שכבר השתמשו עמו ושמחו עמו זמן רב, וכמו שמצינו בגי' בגד חדש שמברכים עליו רק בתחילה בלבישות ראשונות שעדיין שמחים. [הדברים נכתבו ע"י הרב יחזקאל הלוי מושקוביץ, כולל חזו"א]

ברכת הטוב והמטיב על בית הכנסת

(א) דבר פשוט הוא שצריך לברך ברכת הטוב והמטיב בשם ומלכות על בית כנסת חדש (משנ"ב סי' רכ"ג סק"א) [וידוע שכן נהג מרן הגאון ר' נסים קרליץ זצ"ל שהורה לברך על בית הכנסת צא"י רמת אהרן, וכן כשחודשו הספסלים לפני כשנה ג"כ בירכו ע"פ הגר"מ לובין שליט"א].

(ב) ומה שיש לדון בזה הוא, מתי הוא זמן הברכה. והנה יש בתי כנסת שאין נכנסים בהם עד הגמר כשהוא מבונה ומשוכלל ביופיו ובתיקונו, מבית ומחוץ. ועליהם מברכים בעת חנוכת הבית, [ואזי יברכו ג"כ "ברוך אתה ה' א' מלך העולם מציב גבול אלמנה" (וברכה זו היא לא רק בעת חנוכת הבית אלא גם אח"כ, וכן עשה מרן הרב ואזנר זצ"ל כשראה לראשונה את בית המדרש הגדול דחסידי בעלז, בירושלים, ובירך מרן הגר"ש זצ"ל בראותו את ביה"כ נ"ה החורבה" וכן עשה הגאון ר' אליעזר משה פישר זצ"ל. וברכה זו דינא כדין שאר ברכות הראייה שמברכים אחת לל' יום. והגר"מ לובין שליט"א אמר שיש בזה דין יצא מוציא)].

(ג) אמנם יש בתי כנסת אחרים שכבר מתחילין להתפלל בתוכם לפני גומרים (כגון בי כנישתא דידן - מתחת יהודה בראשות הגר"ש גלאי שליט"א), שעיקר הבנין עשויה כהלכתו כל' שיש ד' קירות ויש תקרה וגם רצפה, ויש גם חשמל ומים ומיזוג אויר וכו' אך הריצוף עוד לא הושלם וגם הקירות אינם מצופים שיש מבפנים ואבן מבחוץ והתקרה עדיין אינה מסודרת, וגם ארון קודש לפי התכנית עדיין לא נבנתה כלל וכו'. ובאמת אין בזמנו אדם שיכנס לבית דירתו במצב כזה.

(ד) והנה כבר נפסק בדגד חדש אשר צריך עדיין תיקונים אין לברך שהחיינו בעת הקנין אלא בעת הלבשה, וא"כ לכאן ה"ה לכאן דאין לברך עד הגמר. ובבית מדרשו הורה מורנו הגר"ש גלאי שליט"א לברך, וכבר נעשה מעשה ביום הראשון של ראש השנה, שאחד הגבאים בירך והוציא את כל הנמצאים (ומי שלא כיון או שלא היה שם, לא יצא, דאין ברכה זו דין על הציבור אלא על כל יחיד ויחיד הקבועים במקום, כן אמר לי הגר"מ לובין שליט"א, שמי שלא שמע צריך לברך בפני עצמו. עוד אמר, שיצא, מוציא, כל' הגם שיצא בעצמו יכול להוציא אחרים). ויש גם שבירכו כבר בליל ראש השנה. **והטעם שבירכו** מיד בכניסה ראשונה, זהו מפני שהיתה שמחה גדולה עד מאוד שסוף סוף באנו אל המנוחה ואל הנחלה, תחת היותנו נעים ונדים ממקום למקום, ומטעם זה נפסק שאחד הגבאים העוסקים בצרכי הציבור יברכו ויוציא את כל הקהל, דבאופן טבעי הם היותר שמחים, שהם הצטערו וטרחו יותר מכולם. [ועיין תשו' חתם סופר יו"ד רצ"ד דמבואר שם דהיותר

קוראים כותבים

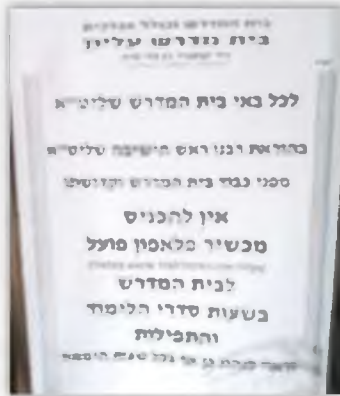
להצילנו ממות לחיים בזמן שכל הרופאים לא נתנו תקווה לחיי. אני תולה זאת במה שחיזקתם והרבה התחזקו בעניין שמירת קדושת ביה"כ לרפואתי.

לכבוד גליון קדושת בתי מקדש מעט, יישר כח על כל מפעלכם להשריש מורא וכבוד בתי הכנסת. "אודה ה' מאוד בפי ובתוך רבים אהללנו", ה"ת זיכה

כשנודעה אצלי המחלה רח"ל, ארגנו לרפואתי תפילת רבים בביהמ"ד מ'שכן חיים' ברח' אורליאן ב"ב, לפני תחילת התפילה נישג רב ביהמ"ד הגאון רבי אריאל בוקוולד שליט"א ודיבר דברי כיבושין בעניין שמירת קדושת ביהמ"ד, הרב הביא את בעל התרומות בפרשת כי תבוא (פס"ו פסוק י"ט) שהשח שיחת חולין בביהמ"ד מקיפין לו כל גופו בקוצים, ולאחמ"כ הוסיף גבאי ביהמ"ד לעורר עוד בעניין שמירת קדושת ונקיון ביהמ"ד [שלא יהיו טישוים על הרצפה וכדו'] וב"ה הציבור התחזק הרבה מאוד לרפואתי בעניין נשגב זה.

ובמסילת ישירים פרק י"ט כתב, כיבוד בית הכנסת ובית המדרש, שאין די שלא ינהג בהם קלות ראש, אלא שינהג בהם כל מיני כבוד ומורא בכל מנהגיו ובכל פעולותיו, וכל מה שלא יעשה בהיכל מלך גדול לא יעשה בהם.

ובביהמ"ד 'בית מדרש עליון' בכניסה לביהמ"ד תלו מודעת חיזוק גדולה בעניין שמירת קדושת ביהמ"ד, כשאחד הדברים הכתובים הם דברי המשנ"ב בסימן מ"ו שכתב וז"ל, 'קודם בואו לביהמ"ד בעוד שהוא עדיין בחצר ביהמ"ד יאמר בבית אלקים נהלך ברגש וירגיש וירתע עצמו בהכנסו לביהמ"ד מרב פחדו וימתין וישהא מעט ויאמר ואני ברוב חסדך אבוא ביתך ואח"כ יכנס', וכמ"כ נתלה מודעה ברורה בכניסה לבית המדרש שעל פי הוראת רבינו ראש הישיבה שליט"א **אין להכניס מכשיר פלאפון פועל לבית המדרש**. וכן תלו מודעות רבות בשאר כניסות מהרב רשות להביא את הספר והסכים ל, תוך כדי שאני להשתדל לרפואתי יקבלו על עצמם חיזוק בכבוד ומורא בית המדרש, והוצע לקבל לקרוא את הגליון החשוב

והמחזק בענין קדושת בית המדרש היוצא מידי שבוע. ובס"ד הרבה בני עליה נתחזקו בזה.

וכן בשיבת קרן אורה הרבה בחורים קבלו ע"ע לתקופת זמן שלא לדבר בתפילה כלל וכלל וללא הוראת היתר.

ובטוחני שבזכות חיזוקים אלו זיכני ה' להינצל לחיים נגד כל הסיכויים שבדרך הטבע, שכידוע שזכות שמירת קדושת בית מקדש מעט וכבוד התפילה אשר בעצם זהו לקדש שמו יתב' בעולם בכוחו להביא רפואות וישועות.

ובירושלמי איתא, רבי ירמיה בשם רבי אבהו דרשו ה' בהמצאו היכן הוא מצוי בבתי כנסיות ובבתי מדרשות. ובאגרת התשובה לרבינו יונה כתב, האזהב לילך לביהמ"ד אוהב את הקב"ה שנא' מה ידידות משכנותיך ה' צבקות.

ועה"פ מ' יתנני שמיר שית במלחמה' (ישע' כ"ז, ד') פרש"י בבני מלחמתי והוא ישמעאל. והיינו שהקב"ה כבר חפץ להביא נקמתו על בני מלחמתו שהם ישמעאל, והדרך לכך הוא כמו שכתוב בפסוק שאח"כ 'או יחזק במעוזו' ופרש"י שלא יבקש מעוזו יונה כתב, האזהב לילך שנתכוון רש"י לעניין חיזוק מורא וכבוד בית מקדש מעט. הרי שזה הדרך ג"כ לינצל מבני ישמעאל העומדים עלינו.

וה' יזכנו לחזור בתשובה שלימה ולהתחזק בשמירת קדושת בתי מקדש מעט ולראות בגאולה השלימה בקרוב, 'ואל תטשינו ה' אלקינו לנצח'. בכבוד והערכה ו'הכרת הטוב' מרובה על פעולתכם כי רבה היא מ.מ.

סיפור השבוע

"הישאר על הקו ידיד, יש כאן מישהו מחוץ לארץ הרוצה לספר משהו, וליבי אומר לי שטוב שגם אתה תשמע את הסיפור..."

רבי מאיר מיכאל הפעיל את שתי הטלפונים על רמקול, ור' נחום מלונדון מתחיל לספר: לפני שנתיים גילו אצל אחד מבני משפחתי הקרובים גידול בכבד רח"ל, רציתי לקבל איזה קבלה טובה לזכותו. והנה זה לי כבר שבע שנים שאיני מדבר בעת התפילה, משעה ששמעתי מכס דרשה חוצבת להבות אש, שהתעוררתי מאוד ממנה. אך עתה עקב מחלתו של קרובי קבלתי על עצמי להוסיף על קבלתי יותר, וקיבלתי על עצמי שלח לשוחח בביהמ"ד כלל, אף שלא בשעת התפילה. שבועיים לאחר מכן נקראתי על ידי הרופא לקבל עדכון, ואמר לי: חצי מהכבד נגוע במחלה ר"ל והמצב קריטי, חייבים לנתח מיד. גם בזה סיכויי ההצלחה מעטים, אבל שלא לנתח גרוע יותר. כמובן לא הייתה לי ברירה אחרת, והסכמתי מיד לניתוח. שבועיים אחר כך חזרתי לשמוע את תוצאות הבדיקות שלאחר הניתוח, כשליבי מנחר מחרדה ואיני יודע מה אני הולך לשמוע. אך למרבה החדווה התוצאות הראו שהחצי הנשאר נקי לגמרי, ולאחר תקופה קצרה שב החולה להסתובב כאחד האדם, ושב לביהמ"ד להתפלל ולהשתתף בשיעורי תורה וכו'. עשרות אברכים שהכירו את הסיפור, ושמעו את דבר קבלתי, התעוררו וקבלו גם הם על עצמם קבלות שונות בענין כבוד ביהמ"ד, כל אחד לפי מדרגתו.

עברו שנתיים, ובן משפחתי שוב התחיל להרגיש לא טוב. הוא הלך לבדיקות, ולמרבה הצער את אשר יגור בא, המחלה שבה לקנ בתוכו. המצב התדרדר במהירות ובערב ראש השנה הושיעו לי שאם אני רוצה להיפרד ממנו עלי לבוא מיד...

במקום ללכת לבית החולים רצתי מיד לביהמ"ד, אותו ביהמ"ד בו אני והרבה מחברי קבלו על עצמם לשמור על קדושתה, נגשתי אל ארון הקודש ופתחתי את דלתותיו ופרצתי בבכי מר שהרעיד את כל גופי, ובדמעות שלש אמרתי: רבונו של עולם! בביהמ"ד זה קבלו על עצמם עשרות יהודים שלא לדבר בתפילה בזכות חולה זה, ועל ידו התקדש שמך הגדול, ועכשיו אם חלילה יקרה לו הגרוע מכל, מה יאמרו הבריות?! הרי יכול לצאת מזה חלילה חילול ה', אנא ה', עשה למען שמך הגדול, עשה למען זכות כל הקבלות הטובות, ושלח לו רפואה שלימה שלא כדרך הטבע. סיימתי את תפילתי, והזדרזתי לבית לסיים הכנותי לקראת יום הדין. כבר היה מאוחר מאד וכבר לא היה פנאי שאחזור לבית החולים. לא עברו עשר דקות, ממש כמה דקות לפני הזמן הטלפון שלי מצלצל, על הקו היה הרופא: שמע, איני יודע כיצד זה קרה, אבל ברגעים האחרונים חלה שיפור במצבו של החולה, הבה נקוה לטוב.

כך נכנסתי אל החג כשליבי מלא חרדה, אבל גם מלא תקוה. במוצאי יום טוב כהתקשרתי לבית החולים, התעדכנתי שביום הראשון כבר פקח את עיניו, וביום השני אף כבר ביקש מים לשותות. והיות שראינו כי המצב משתפר והולך, שבנו לטפל בו בדרכי הרפואה. למותר לציין שלאחר פרק זמן שב החולה והבריא כאחד האדם. כאן סיים ר' נחום את סיפורו, ואמר לרבי מאיר מיכאל: היות ולכם יש חלק גדול בישועה, הרגשתי צורך לשחק אתכם בכל הסיפור.

רבי מאיר מיכאל נפעם מגודל השגחה הפרטית: בלי כונה התקשר ר' חיים לטלפון של אחיו, ובדיקת בואתו זמן התקשר ר' נחום מלונדון והשמיע את סיפורו. שמעני ר' חיים - אמר לו רבי מאיר מיכאל - רץ מהר והבא את האינסטלטור לבית המדרש לסדר את הצינורות... תפסיקו לדבר בעת התפילה, ובזכות זה יזכה אביכם לרפואה שלימה.

זיכני ה' להיות מקורב לאחד מגדולי הפוסקים שבזמננו, לפני כמה חודשים אחד תפילת מנחה כשיצא הרב שליט"א מביהמ"ד מלווה בכמה אברכים כשכל אחד שאלתו בפיו, חיכתי לרגע שבין גברא לגברא ואמרתי לרב ששכח לקחת עימו ספר שניתן לו ע"י מחבר הספר, הרב שלא רצה להטריחני אמר לי שהוא יחזור לקחת את הספר, ביקשתי מהרב רשות להביא את הספר והסכים לי, תוך כדי שאני מתקרב לפתוח את פתח ביהמ"ד מיהר הרב שליט"א ועצר את הדלת ואמר לי כשאחיה נכנס אל תשכח להגיד פסוק, הרב המתין לי עד שבאתי לצאת מביהמ"ד ואז שוב שאלני הרב אם אכן אמרתי פסוק וכשהשבתי בחיוב המשיך לענות לכלל השואלים.

כל האברכים שהיינו במעמד השתוממו מאוד מגודל זהירות הרב בה' ושמירת קדושת ביהמ"ד מה שגרם לנו להבנה עמוקה יותר בכל ההנהגה הראויה כלפי ביהמ"ד. ויה"ר שנוכה להתחזק בזה תמיד. ש.ק. ב"ב

ט"ו במרחשוון, על הדרכים המתפתלים בואכה צפת, נוסע מזכה הרבים הנודע רבי מאיר מיכאל גרינוואלד שליט"א יחד עם אחיו, כדי להשתטח על ציון רבי לייב בעל היסורים ביום הארציט. באמצע מצלצל הטלפון של האח, על הקו היה ר' מנחם ק. מכר של שני האחים, ומבקש לשוחח עם רבי מאיר מיכאל. לשאלתו מדוע התקשר אל אחיו ולא אליו ישירות, ענה ר' מנחם: איני יודע, כך יצא לי.

התחיל ר' מנחם לספר: יושב ליד ר' חיים ב. מפתח תקוה, שאביו חולה במחלה קשה בכבד, וכיון ששמע שבפיכס סיפורי פלא על אנשים שנשאו את המחלה הנוראה בכבד, וקבלו על עצמם שלא לשוחח בבית המדרש בעת התפילה, ונתרפאו לגמרי שלא כדרך הטבע, לכן הוא רוצה לשמוע ממכם יותר פרטים. ואני מוסר את הטלפון לר' חיים. שתדבר אתו, התחיל ר' חיים לדבר בקול רצוף ונשבר וסיפר מה שעובר על אביו, וביקש אולי יש בידו דברי חיזוק וסיפורים בעניין זה.

"בדאי!" ענה רבי מאיר מיכאל "כבר אספר לך, אבל לפני זה תן לי לגלות לך איזה סוד".

"סוד? איזה סוד?" שואל ר' מנחם בקול מלא תקוה שבסוד זה טמון הסגולה לרפואת אביו.

"הסוד הוא, שבבית המדרש בו מתפלל אביך יש סתימה בכל הצינורות!..." "צינורות?!" שואל ר' מנחם בתמימה, "מה הקשר בין זה למחלת אביו?!" וחזן מזה, אני מתפלל שם לפעמים ולא ידוע לי על שום סתימה, הכל זורם כראוי".

"כן כן, הצינורות סתומים!" חזר רבי מאיר מיכאל. "אסביר לך" "חז"ל אמרו 'אימתי עת רצון בשעה שהציבור מתפלל', 'ציון' אותיות 'צנור', על ידי צינורות אלו עולות התפילות, ובהן חוזרין כל מיני השפעות טובות, פרנסה, רפואות וישועות. וכאשר מדברים בבית המדרש נסתמים הצינורות, התפילות ואינן ההשפעות ועולות אינן יורדות". ועוד, אחד מהארבעה אבות הנויין הוא ה'מבעה', ואמרו בגמרא 'מ'מבעה' זה אדם ונקרא כך על שם שהוא מתפלל. אם מדובר באדם המתפלל מדוע הוא נחשב באבות הנויין? "אלא מבעה ראשי תיבות מדבר בזמן עת התפלה.

תוך כדי דבור מצלצל הטלפון של רבי מאיר מיכאל [כזכור עד עתה דובר בטלפון של אחיו], על הקו היה ר' נחום ש. מלונדון, ובהתרגשות גדולה אמר: "אני חייב לספר לכם..."

ר' חיים שמע את הרעש שבקע מעברו השני של הקו ושאל את רבי מאיר מיכאל: "מה קרה? הכל בסדר שם?"

לעילוי נשמת מזכי הרבים הגה"צ רבי יהודה אריה בן רבי יעקב שנטר זצ"ל והגאון הגדול רבי עוזר בן רבי שלמה זלמן דחרי זצ"ל

יישר-כח לכל אלו שתרמו בעין יפה למען הרחבת הגליון, ישלם ה' כפעלם וזיכנו בעז"ה לסייעתא דשמיא. עדיין מבקשים אנו מכל מי שנשארו ליבו לבוא ולשאת בהוצאת והפצת הגליון באופן קבוע ובאופן חד-פעמי, נא לפנות לטלפון 0527176420, 0527101970 בשעות בין הסדרים ניתן להנציח לרפואה וישועה. לשליחת חומר ולקבלת הגליון: פקס: 15335748722 חדש! ניתן לתרום בכרטיס אשראי דרך נדרים פלוס: קופת - אהלי תורה (בנשיאות הגר"ד לנדו שליט"א) קטגורית קדושת בתי מקדש מעט

"והשבות אל לבבך"

דברי רבותינו גדולי האחרונים על לימוד המוסר

מדברי רבינו הגר"א:

"ובספרים שלי יש משלי עם לשון אשכנז, למען ה' יקראו בו בכל יום והוא יותר טוב מכל ספרי מוסר, וגם בספר קהלת יקראו תמיד לפניך כי הוא מהביל ענייני העוה"ז, ושאר ספרים.

אבל ח"ו לא תהיה התכלית הקריאה לבד, כי בזה אין מתפעל האדם, גם כמה בני אדם לומדים בספרי מוסר ואינם מתפעלים והוא בשביל הנ"ל". (-היינו שהתכלית צריכה להיות לשינוי מעשי). [איגרת הגר"א]

"צריך לתקן מידותיו ללמוד בספרי תוכחות, עד שיתרכך לבו הרע". [לקוטי הגר"א מכת"י ישעיהו א' ו']

"ערכת לי בהם קב חומטין" – רמז לאדם שיש לו ללמוד בכל יום ויום מעט ספרי מוסר, כי באין מוסר יפרע עם". [חידושי הגר"א שבת לא.]

"ללמוד ספרי מוסר כמה פעמים בכל יום".

[מעשה רב אות ס']

כשהוצרך הגר"א לצאת חוץ לביתו, שינן מקודם שלוש עשרה פעמים את פרק השני במס"י המבואר בו מידת הזהירות, ואחר כך יצא לדרכו. [אור יהל]

מדברי רבינו הגאון רבי יהונתן אייבשיץ:

"והעיקר שילמוד כל אדם הן ת"ח הן ע"ה, איש ואשה, דף אחד בכל יום בספרי מוסר כל אדם לפי עניינו... אשרי האדם ההוגה בהן, וזה יהיה לאדם ממש לחומה בצורה שלא ילכדהו זקן וכסיל כי תחבולות רב, ויהיה עניו ושפל בעיניו, ויהיה כל אחד חביב עליו ויכבדהו".

"מאן גבר בעי חיי הנפש יתמיד יום ביומו בספרי תוכחת מוסר... ואם תעשו כן מובטח אני בכם שיהיה לבבכם נפתחות על שרשי היראה לירא את פני ה' הנורא ולא בקל תחטאו בשאט נפש". [יערות דבש דרוש ה']

"מי אשר בשם ישראל יכונה מחוייב לקרוא בכל יום ערב ובוקר איזה דפים מספרי מוסר, אשר הם ת"ל רבים בדפוס... וכן חובה כאשר עשיתי זה אשתקד, ובל"ג עוד לעשות בזמן הזה - ללמוד עם תלמידים בחורים ובעלי בתים טרם פתחי ללמוד עמם שיעור גמ' או פוסק, ללמוד עמם דף אחד משל"ה מה שכתב

בתוכחת מוסר ולא יהיו בעוונותינו הרבים בחורים נעדרים מיראה והולכים אחר הבל עולם... והאיש אשר אלה לו לומד יום ביומו בספרי מוסר, אז יבחין כמה חטא לנפש וכמה רעות עשה, ויהיה חרד לדבר ה' בסור מרע ועשה טוב ונוח למטה על הבריות ונוח למעלה וימצא חן בעיני אלוקים ואדם". [שם דרוש י"ב]

וכן הפליג בחשיבות המוסר באומרו "מעידני עלי, שלא יחשב בכל ימי חיי הבלי שום זמן מהזמנים כל כך ליקר וחפצי בו, כמו שעה שתים אלו שאני דורש לכם דברי תוכחת מוסר, דזהו חלקי וחפצי וישעי מכל הימים אשר אני חי על האדמה". [שם דרוש ט"ו]

מדברי רבינו הגר"י מליסא בעל נתיבות המשפט:

"הנני מזהיר אתכם שתקבעו שיעור בכל יום בספרי מוסר, כי בעוונותינו הרבים נעשה לבנו כלב האבן, ומחמת לימוד המוסר יתרכך הלב". [צוואתו הק']

מדברי רבינו החתם סופר:

"וראשית חכמה יראת ה'... על כן למד לפניהם (-לפני תלמידיו-) קודם כל שיעור בספר חובות הלבבות, וכן אמר לתלמידיו שילמדו בספר מנורת המאור, כי שם מלוקטים היטב אגדות חז"ל... ורגיל על לשונו לומר לתלמידיו: 'תאמינו לי שביום שאין אני לומד מוסר מרגיש אני בעצמי הצטננות ביראת ה' ". [חוט המשולש]

עדות על הנהגת רבינו המהרש"ל:

מעיד החיד"א "שמעתי מרבי אחד, שקיבל דהגאון מהרש"ל בשבתו על כסא ההוראה לרב ואב"ד, צווה למוכיח אחד, שיבא בכל יום שעה אחת ויוכיחנו ויזהירנו כאילו הוא אחד מהמון, כי כך רצונו והרשות נתונה לו. וכעת בא המוכיח תיכף מהרש"ל מתעטף ויושב לשמוע תוכחות מוסר ביראה ורעד לפני ה'". [שם הגדולים ערך ראשית חכמה]

דברי ה'מגיד' למרן הבית יוסף:

"ותקרא מרגניתא דבי רב בכל יום וכו', וגם כן תקרא קריאה אחת מספר חובות הלבבות להכניע היצר הרע ולהשפילו מתוקפן". [ספר מגיד מישרים לב"י סוף פרשת בהר]

דרכי ההשבה אל הלב

הסרת מכשולים מלימוד המוסר דברי הגר"ש וולבה זצ"ל

רחוק מזה בתכלית הריחוק, כי מה התענוגים וההנאות שלי? מאכל טוב, טיול יפה, כבוד... אבל סוף סוף לא בשביל תענוגים אלה אני נברא! אמת, פער גדול יש ביני ובין "התענוג האמיתי והעידון הגדול", אך אולי יש גשר מעל לפער? הרי אני מתענג על חידוש בהיר בגמרא, על סברא טובה, בפרט כשאני בעצמי עמדת עליה, לפעמים יש לי בתפילה הרגשה עדינה - הרי בכל זאת אני יודע מתענוג רוחני, ואם כן למה לא אוכל להגיע ברבות הימים להתענג על השם?

הסיבה לריבוי הטעויות בלימוד המוסר

כמעט אין חכמה בעולם המלווה בכה הרבה טעויות כחכמת המוסר, ויש טעם לזה: עמוק בלב מקננת נטיה להשאיר ענייני מוסר בלתי ברורים. כי אם עומדים על אמיתות דבר מוסר בבירור - זה מחייב אותנו לשנות את עצמנו, ומי רוצה לשנות את עצמו, ועוד להכיר כי דרכו בחיים עד כה היתה בלתי נכונה! ר' ישראל מתריע על זה במכתבו הראשון, וכותב בזה דברים כדורבנות:

"החסרון המורגל שלא לתת לב בעניינים הנוגעים ביראה ומוסר, כי אם להתנהג בהם אחרי התאוה החפשית לפי נטיית הרצון כמעשה הבהמה. הלא תראו בהמנהג הידוע המשוטט על פני תבל, לתת עיון והתבוננות בכל העניינים הגשמיים: הסוחר במרכולתו - בכמה התבוננות ישתמש טרם יבצע העסק, אם לעשות או לחדול, יחשוב בנפשו ויטיעץ עם רעיו הנאמנים לו, יתור על הפרטים, יבקש מקום הטעות, עד יוציא הדבר לאור כפי כחו. כן בלימוד התורה הקדושה, כל אחד לפי ערכו יעיין ויתבונן בה לגלות מטמוניה ולחדש חידושים ולפרק הויות, לא ידלג בסקירה אחת להחליט הדבר החלטה פסוקה.

לא כן בדרכי המוסר, אשר ההתבוננות בו - החיפוש בכל דרכי ומעשי האדם, להשמר מנטיית הרצון וכו'. ובכל זה עצלות האדם רבה בזה, למעמסה תהיה לו אם יפנה את עצמו זמן קצר לזה, עד אשר לביטול זמן יחשב לו".

"להתנהג אחרי התאוה החפשית לפי נטיית הרצון כמעשה הבהמה!" - אכן, זוהי נגיעה עמוקה שאינה קיימת לגבי כל שאר החכמות, היא הגורמת כל הטעויות שמנינו כאן, ועוד ידינו נטויה בע"ה.

[עלי שור ח"ב מערכת לימוד המוסר עמ' קנ"ו]

"ואמר סולו סולו פנו דרך הרימו מכשול מדריך עמי!"

מעתה ננסה להסיר מכשולים מדריך המוסר עצמו. הנה לימוד מוסר הוא לימוד ככל הלימודים בתורה. כולם צריכים להתאמץ להבין ולדעת - וכן גם במוסר. יש ללמוד ספר חובות הלבבות או שערי תשובה באותו עיון כמו שלומדים חידושי הרמב"ן והרשב"א, המס"י והאור ישראל צריכים ללמוד באותו עיון כמו שלומדים קצות החושן וחידושי רע"א.

רגש אמיתי בא אחר ההבנה

טעות ראשונה: הפותח ספר מוסר מתחיל מיד למרר בניגון עצוב. הרי עוד לא למד, ועוד לא הבין, ועל מה הוא ממרר? אולי בפתחו ספר מוסר מתעורר מצפונו על עבירות שבידו. אבל טעות היא לגשת כך, ודע, רגש המתעורר בלי מחשבה ועיון - דמיון הוא. רגש אמיתי בא רק אחרי ההבנה!

לימוד בעיון ושימת לב

טעות שניה: לומדים בשטחיות, הרושם הראשון בקריאת איזו שורות הוא: איזה חידוש הוא מחדש, הלא הדברים ידועים ומפורסמים סיבת טעות זו: תופסים הדברים כמליצות, ואין מליצות בספרי מוסר! למשל... המלים הראשונות במס"י "יסוד החסידות ושורש העבודה". "שיתברר ויתאמת" - היינו במוח ובלב. "מה חובתו בעולמו" - לא כתב "מה חוב האדם בעולם", כי לכל אדם יש עולם משלו, ובתוך עולמו עליו להכיר חובתו. זה מכניס מיד גוון אישי לדברים, והלומד בשטחיות אינו מרגיש בזה.

לעמוד על החסר לנו

טעות שלישית: התגובה הראשונה של הלומד היא, כי כל הדברים שהוא לומד כאן ישנם בו מכבר. יראה? בודאי הוא ירא שמים! זהירות? בודאי הוא זהיר! עבודה? בודאי הוא עובד! רק ברבות הלימוד אנו עומדים על החסר לנו באמת מהמידות והמעלות.

להכיר בשייכותינו למעלות

טעות רביעית: אנו לומדים את הדברים ורואים שאנחנו רחוקים מהם, ומגיבים: הדברים אינם אמורים למדריגות שלנו אלא לגדולים וצדיקים. "האדם לא נברא אלא להתענג על ה' וליהנות מזיו שכינתו" - הרי אני רחוק מאד מזה, ולא בשבילי נאמרו הדברים! אבל הדברים כן נאמרו בשבילי! אמת אני

ספרו נפלאותיך

עובדות ופנינים על התורה

שמות תשפ"ד

ללא הכרת הטוב

"ויאמר ה' ראה ראיתי את עני עמי אשר במצרים ואת צעקתם שמעתי מפני נוגשיו כי ידעתי את מכאובי" (ג ז).

הכתב סופר פירש דהנה קושי השעבוד במצרים לא היה שהעבידו אותם חזק, אלא העבודה הגדולה שהיתה במצרים היא מחמת שהרי יוסף הצדיק הוא זה שהעשיר את מצרים וגרם להם להיות האומה החזקה ביותר בעולם, שבזכות עצותיו וחכמתו בשנות השובע והרעב גרם להם להיות החזקים ביותר בעולם, וא"כ במקום שיהיו מצרים משועבדים לישראל ויכירו להם טובה על מה שעשו עבורם, העבירו אותם בעבודת פרך, וזהו קושי השעבוד, שאלו שצריכים להיות משועבדים אליהם לא רק שאין מכירים להם טובה אלא אף משתעבדים בהם ומעבידים אותם. וביאר הכתב סופר שדבר זה רמזו בלשון הפסוק, שנאמר "ראה ראיתי", דהיינו שתי ראיות, שראה את "עני עמי", דהיינו את קושי השעבוד, ועוד ראה את "אשר במצרים", שהיה השעבוד דוקא בארץ מצרים, שמשעבדים לאלו אשר ישראל הם אלו שרוממו אותם, והמצרים לא די שלא הכירו להם טובה אלא אף השתעבדו בהם. (הגרי"מ דרוק שליט"א)

להיות מיצר

"ויהי בימים ההם ויגדל משה ויצא אל אחיו וירא בסבלותם וירא איש מצרי מכה איש עברי מאחיו" (ב יא).

"וירא בסבלותם. נתן עיניו וליבו להיות מיצר עליהם" (רש"י).

הנה להלן בסוף הפרק נאמר (פס' כה) "וירא אלוקים את בני ישראל וידע אלוקים", ופירש רש"י שם וז"ל 'וידע אלוקים. נתן עליהם לב ולא העלים עיניו', ע"כ.

ומבואר בדברי רש"י כי הנהגת הקדוש ברוך הוא עם בראיו היא הנהגה של 'מידה כנגד מידה', ועל כן רק לאחר שמשה רבינו נתן עיניו וליבו להיות מיצר על עם ישראל, אזי אף הקדוש ברוך הוא אינו מעלים את עיניו אלא נותן על עם ישראל את ליבו וגואלם.

וכמו כן ביאר ה'חתם סופר' בפסוק בפרשת וירא, שנאמר (שם ו ה) "וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל אשר מצרים מעבדים אותם ואזכור את בריתי", ולכאורה יש להבין מהו ביאור הלשון "וגם אני שמעתי", ומה בא להוסיף בתיבת "וגם".

וביאר ה'חתם סופר' שאחר ששמעו עם ישראל כל האחד את נאקתו וזעקתו של השני, של ישראל חבירו, אזי שמע אף הקדוש ברוך הוא את נאקתם של ישראל, כיון שצריך שמתחילה ישמעו ישראל האחד את השני וישתתפו זה בצערו של זה, ואז יוכל הקדוש ברוך הוא לגאול אותם, אחר שהם ראויים לכך מחמת שהאחד שומע את זעקתו וצערו של רעהו.

והנה יש להבין מהו ביאור 'נתן עיניו וליבו להיות מיצר עליהם'. ובמדרש רבה (פרשה א ס"ז) איתא 'וירא בסבלותם, מהו וירא שהיה רואה בסבלותם ובוכה, ואומר חבל לי עליכם מי יתן מותי עליכם, שאין לך מלאכה קשה ממלאכת הטיט, והיה נותן כתיפיו ומסייע לכל אחד ואחד מהן', ע"כ דברי המדרש.

ומבואר כי מלבד מה שהיה משה רבינו מסייע לכל אחד מהן ומטה שכם עמם בעבודתם, היה עומד ובוכה עמם בצרתם, היה נותן את ליבו עליהם ומראה להם כיצד משתתף הוא עמם ומרגיש ממש בצרתם.

וסיפר נהגו של ר' משה פיינשטיין זצ"ל שר' משה היתה לו קביעות מדויקת של סדר יומו, ובשעה עשר וחצי בדיוק היה נוסע לשיבת

"תפארת ירושלים" למסור שיעור, ופעם אחת התעכב במשך עשר דקות ולא ירד, וכאשר ראה הנהג שמתעכב יותר מדי עלה לביתו, ולא פתחו לו את הדלת, ופתח ונכנס, וראה את ר' משה יושב עם יהודי זקן ושניהם יושבים ובוכים, ומדי פעם מדבר הזקן ואומר דבר מה וממשיכים שניהם לבכות, ולאחר כמה דקות הלכו לכיור ושטפו שניהם את פניהם ונפרד ממנו ר' משה לשלום, ובדרך לשיעור שאל הנהג את ר' משה "תורה היא וללמוד אני צריך, מעולם לא איהר הרב בדקה, ומה התרחש שם?", והשיב לו ר' משה שדקות ספורות לפני שהיה צריך לרדת הגיע הזקן לביתו, ודפק בדלת והתחיל לדבר, ולא הבין ר' משה מילה ממה שאמר, כיון שדבר באופן שאינו ברור, אך כיון ששמע אותו בוכה בכה אף הוא עמו, שכאשר רואה הוא יהודי בוכה זוהי סיבה לבכות ג"כ, וכך ישבו שניהם במשך עשרים דקות ובכו ביחד, וזהו ממש 'נותן עיניו וליבו להיות מיצר על ישראל', וזהו אדם גדול.

ולפי זה יש לבאר מה שנאמר בפסוק "ויגדל משה", ולכאורה מה בא הפסוק להשמיענו בזה שמשה גדל.

והנה ידועים דברי רש"י על הפסוק (דברים ג כד) "ה' אלוקים אתה החילות להראות את עבדך את גדלך ואת ידך החזקה וגו'", ופירש רש"י 'את גדלך. זו מדת טובך, וכן הוא אומר (במדבר יד יז) ועתה יגדל נא כח ה', והיינו שהגדלות היא במידת הטוב וההשתתפות בצרה, והיינו שרק מי שמיטיב יכול להיחשב גדול, ואם כן פירוש "גדול" היינו גדול בטובו. ועל פי זה יש לומר שלכך נאמר בפסוק "ויגדל משה", דהיינו שאימתי זכה משה להגיע לדרגה של גדלות, דבר זה אירע לו מחמת שראה בסבלותם והיה נותן עיניו וליבו להיות מיצר עליהם, וכיון שגדל בטובו לכך "ויגדל משה".

ומבואר בזה שאדם גדול הוא אחד הנותן ליבו ועיניו על ישראל, שישנם אנשים אשר אינם שמים לב ואינם נותנים עיניהם, ואף שחיים את חייהם בצדקות אין מסתכלים מה קורה סביבם, וכמו כן יש אנשים שמסתכלים מה מתרחש סביבם, אך אין נותנים את הלב לכך, ואדם גדול הוא זה הנותן ליבו ועיניו על כל ישראל.

וכפי שכתב הגרי"ח ויטאל בשערי קדושה (ח"ב שער ד) וז"ל 'ולא זכה משה לכל מעלותיו אלא שהיה אוהב לישראל ומצטער בצרתם, כמו שאמרו ז"ל (שמות רבה א כז) על וירא בסבלותם, ועל הפסוק (שמות לב לב) ועתה אם תשא חטאתם ואם אין מחני נא, ולכן היה שקול ככל ישראל', ע"כ דברי המהר"ח. (הגרי"מ דרוק שליט"א)

מה בתיא חשבה

[ב, ה'] "ותרד בת פרעה לרחץ על היאר ונערתיה הלכת על יד היאר ותרא את התיבה בתוך הסוף ותשלח את אמתה ותקחה".

וכתב רש"י בד"ה "את אמתה" וז"ל: את שפחתה. ורבותינו דרשו לשון יד. אבל לפי דקדוק לשון הקודש היה לו להנקד אמתה מ"ם דגושה. והם דרשו את אמתה את ידה, שנשתרבה אמתה אמות הרבה. עכ"ל.

הנה בפשטות נראה שבתיא הושיטה את ידה למרחוק וניסתה להגיע אל התינוק, והעניין צ"ע, שהרי אינו הגיוני לעשות כן?

עוד צ"ע, שהנה כתוב בבראשית [ל"ג, ז] "ותגש גם לאה וילדה וישתחוו ואחר יגש יוסף ורחל וישתחוו", וכתב שם רש"י בד"ה "נגש יוסף ורחל" וז"ל, "בכלל האמהות נגשות לפני הבנים, אבל ברחל יוסף נגש לפניה, אמר אמי יפת תואר, שמא יתלה בה עיניו אותו רשע, אעמוד כנגדה ואעכבנו מלהסתכל בה, מכאן זכה יוסף לברכת (מט כב) עלי עין".

וצ"ע, שהיה יוסף היה באותו זמן ילד בן שש, [שנולד לאחר הי"ד שנה שהיה יעקב שם, ולאחר שש שנים יצא יעקב משם], וכי ילד בגיל שש יכול להסתיר את אמו, והוא שם לעיל מה שמעתי מאחי הגאון ר' הלל שליט"א שאיתא במדרש [בר"ר ע"ה, י'] "ואחר נגש יוסף ורחל וישתחוו, אלא אמר יוסף, הרשע הזה עינו רמה שלא יתלה עיניו ויביט את אמי וגבהה קומתו וכסה אותה", וא"כ באמת קרה נס וגבהה קומתו. וגם שם צ"ע כנ"ל, וכי מה חשב יוסף לעצמו וכי ניסה להיות גבוה במקום שלא שייך.

ושמעתי בשם הגאון ר' אריה ישראלי שליט"א [מרבני ישיבת אור ישראל] שבתיה לא שלחה את היד במטרה לנסות להגיע למשה, אלא שהיה לה פעולה לא רצונית שמיד היד שלה קפצה לכיוון שם שלא יכלה לראות תיבה עם ילד ביאור, ולכן זכתה שנתארכה ידה וכמו"כ י"ל אצל יוסף שלא היה מסוגל שהרשע יסתכל על אמו וניסה להגביה את עצמו בלי לחשוב, ואז גבהה קומתו. (מחזה אברהם)

השתקפה של משה

[ב', כ'] "ויאמר אל בנתיו ואיו למא זה עזבתן את האיש קראן לו ויאכל לחם".
הנה איתא בפסיקתא זוטרתא [סימן כ'] כך, "ויאמר אל בנותיו ואיו. ממשפחת איה שרה אשתך, שהמים נתברכו בזכותו וכו'".
וצריך ביאור השייכות בין הדברים.

ושמעתי מהרב משה מציא שליט"א שהביא שמבארים בזה, שהנה בדרך העולם אשה שמכונה אוכל טוב ורוצה לקבל קצת פירגון היא באה ושואלת האם האוכל טוב, ועי"כ משבחים אותה..., ואשה עדינה יותר שואלת האם חסר לכם משהו, ואז עי"ז אומרים לה שלא חסר והכל טוב וכו', אמנם אשה צנועה נשארת במטבח ולא מחפשת שייגידו לה גם כלום. והנה אצל שרה אימנו שטרחה בכל כוחה לסעודה זאת ובכל אופן הייתה באהל ולא יצאה להיות ליד האורחים, וזה דרגת צניעות גדולה, וכמו"כ בזה משה רבינו דומה לה, שהנה משה רבינו שהציל את הבנות של כהן מדין, אדם רגיל [וכ"ש שהוא בא למקום זר ואין לו שם אח ורע] היה הולך אחרי הבנות ומספר לאביהם שב"ה הצלחתי לעזור להם וכיו"ב כדי לקבל מילה טובה או יותר מזה, ומשה רבינו נשאר ליד הבאר, ולא חיפש כלל לקבל שום משהו טוב על מה שעשה. וא"כ ב' שאלות ה'איה' מורות על אותו דבר, היכן הוא האדם שמסתתר ולא בא לקבל הכרת טובה על מעשיו. (מחזה אברהם)

בחומר ובלבנים - בקל וחומר ובלבון הלכה

וימררו את חייהם בעבדה קשה בחמר ובלבנים (שמות א, יד)
איתא בזהר הקדוש (ח"ג, קנ"ג, א): "בחומר" - דא קל וחומר "ובלבנים" - דא ליבון הלכה.

המשגיח הגר"ז פינקל וצ"ל ביאר בזה, דבאמת גזירת שעבוד מצרים כבר נגזרה בברית בין הבתרים, אך לא נתפרש במה יהיה השעבוד, ואם היו ישראל עוסקים בתורה בקל וחומר ובלבון הלכה, היו זוכים לצאת בזה ידי גזירת השעבוד, ורק כיון שלא זכו נתקיים השעבוד כפשוטו בעבודה קשה בחומר ובלבנים.

וכע"ז ביאר מהר"ל דיסקין זי"ע עה"פ "ותמלא הארץ אותם" (פסוק ז), דהנה יעקב שלח את יהודה לפניו גושנה לתקן להם בית התלמוד, והיינו כדי שמוגשן תצא הוראה כישיבת שם ועבר ועי"ז היו נפטרים מהשעבוד, כי ארץ גושן שלהם הייתה והשעבוד נגזר רק אם יהיו בארץ לא להם, אלא שכל ישראל חצו מציבם להו יצאו מארץ גושן "ותמלא הארץ אותם", ונפוצו בכל ארץ מצרים ונתערבו עם המצרים, וממילא קם עליהם מלך חדש והכריחם להשתעבד, כי כבר היו בארץ לא להם, ועי"כ בא להם השעבוד של עבודת פרך, וביאר בזה הכתוב בפרשת בין הבתרים (בראשית טו, יג) "כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם" שלכאורה הוא כפילות, דאם יהיו גרים פשיטא דהוא בארץ לא להם, אלא שמה שירדו לגור בארץ גושן ועסקו בתורה הוא חלק אחד וזה "כי גר יהיה זרעך", אבל אח"כ גם הלכו "בארץ לא להם" ועל כן "ועבדום ועינו אותם".

וחתנו הגר"ר אבגדר נבנצל שליט"א הוסיף בזה, דאצל שבט לוי באמת נתקיים השעבוד במה שהיו עוסקים בתורה וכדאיתא בחז"ל (שמו"ר ה, טו), וכמבואר ברמב"ם (פ"א מע"ז ה"ג), ולכן לא היו בכלל גזירת עבודת פרך [כמבואר ברש"י להלן (ה, ד)], דנתקיימה בהם גזירת השעבוד בקל וחומר ובלבון הלכה.

ולפ"ז ביאר החילוק שבין שבט לוי לשאר השבטים בנחלת הארץ, דהנה מה שבני ישראל זכו בארץ ישראל היה עי"י פריעת החוב של שעבוד מצרים, וכמבואר ברש"י פרשת וישלח (בראשית לו, ז), והיינו דהארץ נתנה תמורת 'תשלום' של "ועבדום וענו אותם" ועשיו לא חפץ לשלם תשלום זה של "כי גר יהיה זרעך", ולכן לא היה לו חלק במתנה. ומעתה מבואר היטב, דכל השבטים שהיו בכלל שעבוד מצרים הגשמי זכו בחלק

הגשמי שבארץ ישראל שנתחלקה להם, אבל שבט לוי שלא היה משועבד אלא בשעבוד רוחני שהוא עסק התורה, זכו בחלק הרוחני שבארץ ישראל שהיה העבודה בבית המקדש, ומשום כך אין להם חלק בארץ ישראל אלא ד' הוא נחלתם.

והגר"ר אליהו ברוך פינקל ביאר בזה נראה לפרש הא דכתיב להלן (ה, ד) ויאמר אליהם מלך מצרים למה משה ואהרן תפריעו את העם ממעשיו לכו לסבלותיכם, והקשה רש"י מה שייך לומר אצל משה ואהרן לכו לסבלותיכם, הרי שבט לוי לא היה בכלל גזירת השעבוד, ולכן נדחק רש"י לפרש ד"לכו לסבלותיכם" היינו למלאכתכם שיש לכם לעשות בבתיכם.

אכן לפי דברי הוזהר הק' יש לפרש באופן נפלא ד"לכו לסבלותיכם" ר"ל לשעבוד שלכם שהוא עסק התורה, והיינו סבלותיכם דמשה ואהרן. [וכן מצינו בתורה לשון סבל על עמל התורה בפסוק בפרשת ויחי (מט, ט) "וירא מנוחה כי טוב ואת הארץ כי נעמה ויט שכמו לסבול"], ונמצא שפרעה עשה עצמו כמוכיח בשער ואמר למשה ואהרן לכו לעמול בתורה שזהו "סבלותיכם" ואל תשביתו את העם "מסבלותם" שהוא עבודה קשה.

עכ"פ למדים אנו מזה כמה גזירות קשות ואכזריות אפשר למנוע עי"י עסק התורה, שאף שנגזר על זרע אברהם "ועבדום וענו אותם", אבל שבט לוי עי"י שעסקו בתורה, המירו את גזירת העבדות והעינוי לעסק התורה. והוא יסוד גדול להורות לנו שאין אתנו יודע עד כמה האדם מונע מעצמו סבל וייסורים עי"י עמל התורה, וכבר שנינו באבות (ג, ה) כל המקבל על עצמו עול תורה מעבירין ממנו עול דרך ארץ.

וזה ביאור דברי הגמ' סנהדרין (צט, ב), אמר רבי אלעזר כל אדם לעמל נברא שנאמר כי אדם לעמל יולד, איני יודע אם לעמל פה נברא אם לעמל מלאכה נברא, כשהוא אומר כי אכף עליו פיהו הוי אומר לעמל פה נברא, ועדיין איני יודע אם לעמל תורה אם לעמל שיחה, כשהוא אומר לא ימוש ספר התורה הזה מפ"ך הוי אומר לעמל תורה נברא והיינו דאמר רבא כולחו גופי דרופתקי נינהו, טובי לדוכי דהוי דרופתקי דאורייתא, ע"כ, והיינו שבעמל תורה מקיים חובת עמלו וניצל משאר עיני העמל.

והדברים מבוארים בילקוט שמעוני תהלים (פיסקא תת"ס) על הפסוק 'אשרי הגבר אשר תיסרנו י-ה ומתורתך תלמדנו', אמר רבי ביזנא אין אדם בעולם בלא יסורין, חושש בשינוי אינו יכול לישן, בעינו אינו יכול לישן, יגע בתורה אינו ישן, זה ער וזה ער, הוי אשרי הגבר וגו', ע"כ. הרי ששני אנשים נגזר עליהם שלא לישן כל הלילה, וזה שהלך לישון סבל בשינוי ולא נרדם כל הלילה, אבל חבירו שעסק בתורה ותדד שנתו מעינו בביגעת התורה ניצל מיסורי הגוף.

ויסוד ענין זה מצינו בשערי תשובה (שער ד, אות יא) ע"ש דכ' ומשני פנים תגן עליו התורה מן היסורים: האחת - כי אמרו רבותינו זכרונם לברכה (קדושין לא, ב): תלמוד תורה כנגד כלם, והשנית - כי ישית עמלו בתורה וטרחו בה ואשר תדד שנתו מעינו יעלה במקום יסורים, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (סנהדרין צט, ב): כל הגופים לעמל יולדו, אשרי מי שהיגיעה שלו בתורה! ואמרו (שם כו, ב): למה נקרא שמה תושיה? שמתשת כחו של אדם.

מסירות לאחרים

[ג', א'] "ומשה היה רועה את צאן יתרו חתנו כהן מדין וינהג את הצאן אחר המדבר ויבא אל הר האלקים חרבה".

וצריך ביאור מדוע משה רבינו היה רועה צאן בדווקא.

והנה איתא במדרש הכא כך, "ד"א ומשה היה רועה הה"ד [משלי ל'] כל אמרת אלוה צרופה אין הקדוש ברוך הוא נותן גדולה לאדם עד שבדקהו בדבר קטן ואח"כ מעלהו לגדולה, הרי לך שני גדולי עולם שבדקן הקדוש ברוך הוא בדבר קטן ונמצאו נאמנים והעלן לגדולה, בדק לדוד בצאן ולא נהגם אלא במדבר להרחיקם מן הגזל, שכן אליאב אומר לדוד [שמואל א', יז] ועל מי נטשת מעט הצאן ההנה במדבר, מלמד שהיה דוד מקיים המשנה אין מגדלים בהמה דקה בארץ ישראל, אמר ליה הקדוש ברוך הוא נמצא אתה נאמן בצאן, בא ורעה צאני, שנאמר [תהלים ע"ח] מאחר עלות הביאור, וכן במשה הוא אומר וינהג את הצאן אחר המדבר להוציאן מן הגזל, ולקחו הקדוש ברוך הוא לרעות ישראל, שנאמר [תהלים ע"ז] נחית כצאן עמך ביד משה ואהרן."

וביאור נוסף בעניין שמעתי בשם מורנו הגאון הגדול רנ"צ פינקל וצ"ל שביאר, שצאן היא חיה שאינה מתקשרת עם האדם, והקב"ה בא לבדוק האם יש כח למשה ולדוד לתת ללא צפייה לגמול אפילו של יחס ופרגון. והוסיף רנ"צ וצ"ל שגם היום הרוצה להיות ראש ישיבה וכו', שלא יבנה שייגידו לו תודה וכו', אלא יקח ע"ע את משימה במסירות, ורק אם יכול לעמוד בזה יקח זאת ע"ע.

כניסת שבת ב"ב 4:28

יציאת שבת ב"ב 5:30

פרשת שמות

גיליון 83

שנה ב'

תשפ"ד

משלחן גבוה

חידושי תורה באגדה ובהלכה
מהרב הגאון ר' אלעזר יועץ קופל זצ"ל

אמונה, ענווה, והשתתפות בצער השני

עניני חינוך - מאיזה גיל מתחיל החינוך למידות טובות?

הנה לגבי חינוך לקיום מצוות כמו לולב וציצית וכד' יש לחנכו מהזמן שהילד שייך לעשייתם, כמו שאומרת הגמרא בסוכה "קטן היודע לנענע חייב בלולב, להתעטף חייב בציצית, לשמור תפילין אביו לוקח לו תפילין, יודע לדבר אביו מלמדו תורה וקריאת שמע". [וחינוך לל"ת הוא משעה שמבין כשאומרים לו שהדבר אסור כמבו' במשנ"ב שמ"ג סק"ג]

מאיך גיסא ידוע מה שפסק הרמ"א ביו"ד (פ"א סעי' ז) לגבי מאכלות אסורות "לא יניקו תינוק מן המצרית אם אפשר בישראלית, דחלב עובדת כוכבים מטמאם הלב ומוליד לו טבע רע, וכן לא תאכל המיניקת אפילו ישראלית דברים האסורים, וכן התינוק בעצמו, כי כל זה מזיק לו בזקנותו" ובביאור הגר"א כתב שהמקור לזה ממשנה רבינו שלא רצה לינק מהנשים המצריות.

כלומר שלגבי מאכלות אסורות אין הגבלה של גיל, ובזה יש לזהר גם בתינוק בו יומו. והטעם בזה, כיון שיש בהם השפעה על טבע האדם, ממילא הם סכנה לילד. על דרך זה מביא השער הציון בס' "תק"ס סק"ה" "הזהיר השל"ה שלא לומר שירי עגבים לתינוק שזה מוליד טבע רע" כי שירים ממקור לא טהור יש להם השפעה רעה אפילו על תינוק.

לפי זה בנין לגבי חינוך למידות טובות, הואיל והם בטבע האדם, יש להשריש אותם בנפש הילד כבר משנותיו הראשונות, ע"י שהאווירה בבית תהיה של אהבה ואחוה ולהתרחק מכל כעסים ומחלוקות.

לשנות בדיבורו. כמובן שעתה מיאן העורך דין לעשות את הדבר, אך מרן טרח להסביר לו במשך שעה ארוכה, כי צערו של הלה הוא צערו הפרטי ממש! כי מטבעו הוא מיצר על כל צרה של יהודי, והצלתו של הנידון - כהצלת גופו ממש. הדברים פעלו על ליבו לעשות כהצעתו, אך הוא התנה עם הרב, שיקבל ממנו הבטחה וברכה, שחלילה לא יתפס ולא יורע לו. מרן הבטיח. העורך הדין עשה כהצעתו, הוא הוציא את התיק מן הארכיון ושרפו, והמשפט לא התקיים כלל... (מתוך הגש"פ "מבית לוי" ח"ב קובץ הוספות)

ענותנותו של עמרם שהקשיב לבתו הקטנה

"וַיֵּלֶךְ אִישׁ מִבֵּית לֵוִי וַיִּקַּח אֶת בַּת לֵוִי" (ב' א')

רש"י הביא את דברי הגמ' בסוטה (י"ב) שעמרם גדול הדור היה וכו' ופרש מאשתו, עמדו כולם ופרשו מנשותיהם.

ודאי ידע עמרם שכאשר יגרש את אשתו כולם יגרשו אחריו וכפי שבאמת היה, א"כ היה בזה פסק והכרעה שנוגע לעתיד כלל ישראל. ואז באה בתו הקטנה בטענה "גזירתך קשה משל פרעה" עמד והחזיר את אשתו וכן כולם החזירו אחריו.

באופן טבעי היתה צריכה להיות התגובה לבתו שענינים גדולים וחמורים אלו אינם ענינה של עלמה צעירה. וביותר, אם יחזור בו ממה שפסק שיש לגרש את נשותיהם יתערער בכך כל מעמדו ופסקיו, שבתו הקטנה השכיילה להבין מה שעמרם לא הבין. אעפ"כ האמת היתה נר לרגליו, ומכח מידת הענוה שבו, קיבל דבריה וחזר בו.

משה רבינו שזכה לגדול אצל אביו ולראות ענווה בשלימותה, גדל אף הוא במידה זו עד שהעידה עליו תורה "והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה".

כל מעשה אנוש לא יועילו להזיז כלום ממה שגזר הבורא

"וַיִּגְדַּל הַיֵּלֶד וַתִּבְאֶהוּ לְבַת פְּרָעָה" (ב' י')

צריך ביאור מדוע בכל פרשה זו נזכרה "בת פרעה" ולא בשמה "בתיה" כפי שכתוב בדברי הימים (א' ד י"ח)?

בגמרא בסוטה (י"ב) מבואר שגזירת "כל הבן הילוד היארה תשליכהו" שגזר פרעה היתה בשביל שאיצטגנינו אמרו לו שמושיען של ישראל במים הוא לוקה, ומתוך הפחד הגדול מאיש זה, שעתיד להציל את ישראל, גזר על כל הבנים להטביען ביאור, ואף על עמו גזר עיי' בגמרא, והכל כדי להיפטר מאיש זה, היינו ממש.

ולבסוף היה שבת פרעה עצמו הצילתו, ופרעה עצמו גידלו בביתו, ואותה גזירה שגזר "היאורה תשליכהו" היא היא היתה הסיבה שע"י זה מצאתו בת פרעה, והביאתו לביתה ותגדלהו כבן.

וכל זה ללמדינו שכל מעשה אנוש ותחבולותיו לא יועילו להזיז אפילו זיז כל שהוא, ממה שנגזר בשמים, ולא עוד אלא אותן פעולות שעושה למען השגת רצונו, הן הם הסיבה שיהיה כמו שנגזר עליו באמת (ברכת פרץ).

בדרך זו ביאר זקנינו ה"מים מגבא" הטעם שנכתב "בת פרעה", להורות ענין זה, שבת פרעה היא שגידלה את מי שעתיד להיפטר מאביה.

נושא בעול עם אחינו בית ישראל הנמצאים בצרה ובשביה...

"וַיִּגְדַּל מֹשֶׁה וַיֵּצֵא אֶל אָחִיו וַיֵּרָא בְּסִבְלָתָם" (ב' יא)

כשהתורה מתארת את תחילת דרכו של משה רבינו נאמר "ויצא אל אחיו וירא בסבלותם" וכתב רש"י "נתן עיניו וליבו להיות מיצר עליהם". הראשית של משה רבינו שעל ידו נתגדל וזכה להיות השליח לגאול את ישראל ומקבל התורה בסיני מידי הקב"ה, הוא ע"י מידת הנשיאה בעול עם כלל ישראל, שהרי "דרך ארץ קדמה לתורה".

אשה אחת שחטפו את בנה, באה בשבת לבית הכנסת בו התפלל רבי ישראל מסלנט זצ"ל, ועיכבה את הקריאה. אנשים מבין המתפללים ניסו לדחפה וניגשו אל ארון הקודש להוציא את ספרי התורה. ר' ישראל בא לעזרת האשה, קצף מאד ויצא בנזיפות קשות נגד אותם אנשים שליכם לב אבן ואינם מרגישים כלל בצערן של הבריות. לאחר שהוציאו את ספר התורה, עזב רבי ישראל את בית הכנסת וגמר את התפילה בביתו ביחידות, באומרו, "שהתפילה בשעה זו בבית הכנסת אסורה!!!!" ("תנועת המוסר" מובא ב"המאורות הגדולים" עמ' מ)

צער הזולת הוא צערי הפרטי ממש

בעת שישב מרן הגר"ז זצ"ל על כס הרבנות בבריסק, נתפס יהודי בעל משפחה, סוחר בדים, מתושבי העיירה, על ידי אנשי השלטון בעוון שעבר על חוק המדינה בענין המכס. העונש הצפוי לו היה גלות לכמה שנים ב"סיביר".

שמע מרן הגר"ז על כך, ועוד באותו היום זימן אליו עורך דין, וסיפר לו, כי לדאבונו, הוא בעצמו נתפס בעבירה על חוק המכס, וכי עליו לעמוד בימים אלה למשפט חמור, ונפשו בשאלתו - מה יעשה?

עורך הדין אף ששנה ופירש, נבהל כל כך לשמוע הדברים ממה שצפוי לרב, עד שדמו קפא בעורקיו, והוא לחש על אזניו כי עיצה יחידה עדיין יש בידו. הוא מקבל עליו להיכנס לארכיון "בית המשפט" בו רוחשים לו אימון רב, ולגנוב משם את "תיק האשמה", ואף שהוא מסכן בזה את עצמו, בכל זאת עבור הצלתו של הרב, מוכן הוא למסור את נפשו. או אז גילה לו מרן, שלמעשה הנידון אינו הוא, אלא איש פלוני מתושבי העיר, ורק כדי לשמוע ממנו דרך הצלה, התיר לעצמו

לעילוי נשמת רבי אלעזר יועץ בן ר' אברהם יהודה זצ"ל

נלב"ע י"ד אדר ב' תשפ"ב ת.נ.צ.ב.

איסור הריגת עוברין בבן נח ובישראל

ויאמר מלך מצרים למיילדת העברית... ויאמר פילדכן את העבריות על האבנים אם בן הוא והמתן אותו...

ותיראן המיילדת את האלקים ולא עשו פאשר דבר אליהן מלך מצרים ותחיינן את הילדים:

אם ישראל בהריגת עוברים א. מותר ב. איסור רציחה (חצי שיעור) ג. איסור חובל ד. מיתה בידי שמים והנפק"מ

הגר"א בקול אליהו מבאר שלא היה ביד פרעה לצוות להמית את הזכרים בלא טעם משום שודאי יבואו לצעוק לפני המלך והשרים על מה ולמה הורגים, לכן אמר למיילדות בלשון בקשה שטרם צאתו של הולד מרחם אמו יהרגוהו ומסר להם סימן להבחין בין זכר לנקבה, ואמו תהיה סבורה שהולד נולד מת. וזה שהשיבו המיילדות "בטרם תבוא אליהן המיילדת וילדו", ולאחר שנולדו שוב אי אפשר להורגם ולעשות רציחה שתתפרסם.

מדוע בן נח לא נהרג בהריגת עוברין מדין חובל

הר"ן (סנהדרין נט.) כתב שנכרי שהכה את חברו נכרי חייב מיתה דהוי בכלל גזל. הקשה החלקת יואב בקבא דקשייתא קושיה י"ח לדעת הר"ן למ"ל קרא דבן נח נהרג על העוברין, תיפוק ליה שחייב מיתה משום שחבל באם ולכן הפילה?

א. בספר "חמדת ישראל" תירץ שמכיון שעיקר הטעם באיסור חבלה הוא משום גזל, א"כ כשהאם מוחלת וחבל בה מרצונה ליכא חיוב מיתה מטעם חובל ויתחייב מיתה על הריגת העובר.

ב. עוד י"ל כשהאם הרגה את עובריה דעל ההכאה אינה מתחייבת, אבל על הריגת העובר מתחייבת.

ג. בשו"ת מהרש"ם (ח"ו סימן קצ"ז) תירץ ע"פ מש"כ הרמב"ם בהלכות מלכים פ"ה ה"ו דאינו חייב אלא כשעשה חבלה, א"כ משכחת לה שהכה את האשה בלא חבלה.

חילול שבת להצלת עובר

הרא"ש והר"ן ביזמו פ"ח הביאו את מחלוקת הראשונים אם הצלת עובר דוחה שבת, דלדעת הבה"ג מחללין שבת ולדעת הרמב"ן אין מחללין.

ומבארים שנחלקו אם עובר נקרא "נפש" ורק לענין חיוב מיתה על רציחתו אין חיוב, או שעובר לא נקרא נפש והאיסור להורגו אינו משום רציחה אלא מטעם חובל. הבה"ג סובר דנקרא נפש ולכן מחללין עליו שבת (ע"ע מנ"ח רצ"ו אות ו').

אולם בחידושי הרשב"א והריטב"א בנדה מ"ד, בכתבו שאע"פ שעובר לא מיקרי נפש, לגבי הצלתו בשבת דינו כנפש משום הטעם 'חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה'.

הביאור הלכה או"ח סו"ס ש"ל ד"ה או, הביא את הריטב"א שפסק כדעת הבה"ג שאפילו על הצלת עובר מחללין שבת.

פרעה גזר גזירה נוספת על הבנות

"ויאמר בילדכן את העבריות... אם בן הוא והמתן אותו ואם בת היא וחיה... ותחיינן את הילדים".

וצ"ב הא כיון שכל הגזרה נגזרה רק על הבנים ממילא הבנות יחיו, ומדוע הוסיף "ואם בת היא וחיה"? ועוד מהו הלשון "וחיה" שמשמעותה כי מאליהם יחיו?

עוד יש לדקדק דהיה צריך לומר "ותחיינן את הבנים" דאילו ילדים משמעו בנים ובנות?

מבאר בספר "דביר קודשו" ד"ל שפרעה גזר שתי גזרות האחת שבו זכר ימיתו, ועוד גזר על הבנות שלא להחיותן ולא יספקו להם מים ומזון כדאמר "וחיה" שמאליהם יחיו. וזהו שנאמר "ותחיינן את הילדים" דהיינו כל הילדים הבנים והבנות כמבואר בגמ' (סוטה יא:): שהיו מספיקות להם מים ומזון.

עוד יש לבאר ע"פ המדרש רבה (א, יח) ש"כל הבת תחיון" הוא חלק מהגזירה, שאמרו המצרים 'נמית הזכרים וניקח הנקבות לנשים', לפי שהיו המצרים שטופים בזימה.

האם הריגת עוברים מותרת או אסורה או שיש מיתה ביד"ש

מדוע ציוה פרעה כן רק למיילדות העבריות ולא ציוה גם את המצריות שמילדות את העבריות?

המהרש"א (סנהדרין נז.) מבאר שודאי פרעה לא שאל מהם להרוג הזכרים בידיים דבן נח הוזהרו על שפיכות דמים, לכן לא אמר כן למיילדות המצריות שהוזהרו גם על שפיכות דמים של עוברים, אבל למיילדות העבריות שהותר להם להרוג עובר במעי אמו ציוה "ותחיינן את האבנים" שקודם שיצא לאויר העולם אם בן הוא והמתן אותו דעדיין לא נקרא נפש, וכן משמע מדברי המהרי"ט בח"א תשובה צ"ו. ויש להוסיף, שכל זה נכלל ב"הבה נתחכמה לו" (מבואר בדברי המהרש"א שנקט שהאבות היה להם קודם מתן תורה דין ישראל לקולא, ומשום כך היה מותר למיילדות להרוג את העוברים וזה כשיטת הרמב"ן בפרשת "אמר"). אלא שהתוס' (סנהדרין נט.) הקשו על מה שאמרו שם דליכא מידי דלישראל שרי ולעכו"ם אסור, מהריגת עוברים דעכו"ם חייב וישראל פטור? ותירצו דאע"ג שפטור מ"מ לא שרי.

ההורג עוברים עובר על א. רציחה (בחצי שיעור) ב. חובל

בבאור דבריהם כתב המהר"ם שיק ביו"ד סימן קנ"ה שזהו איסור רציחה מדין "חצי שיעור" והיינו חצי שיעור באיכות. ובמהרי"ט (סימן צ"ז) כתב שהאיסור הוא משום חובל (שהוא ענף מגזל).

וכן מוכח מדברי הרמב"ם (הל' רוצח פ"א ה"ט) שכתב שעובריה שמקשה לילד מותר לחתוך העובר כל זמן שלא הוציא ראשו מפני שהוא כרודף אחריה. מבואר דס"ל שיש איסור להרוג עובר, ורק משום שהוא רודף מותר להורגו.

הפרשת דרכים והצנפת פנח"ח (ח"א סימן נ"ט) כתבו שישראל חייב מיתה בידי שמים על הריגת עוברים, וזה שאמר הכתוב "ותחיינן את האבנים" שיש חיוב מיתה בידי שמים, ולכן "ותחיינן את האבנים".

האם המיילדות היו חייבות למסור נפשן שלא להרוג את העוברים?

לדברי המהרש"א שאין לישראל איסור בהריגת עוברים ודאי שהמיילדות לא היו חייבות למסור את נפשן על הריגת העוברים וכן אם האיסור מטעם חובל, אבל לשיטות שיש בזה איסור רציחה ולא הותר אלא כשהעובר הוא רודף לכאורה היו מחוייבות למסור נפשן ואם לא היו עושות כן היו נענשות.

אולם ב"זכרון שמואל" סימן פ"ג הסיק שאף לשיטת הרמב"ם מי שאונסים אותו להרוג עובר אינו חייב למסור נפשו, וכמש"כ המנ"ח במצוה רצ"ו. והטעם משום שמלבד ההיתר בפ"ק מ"וחי בהם" יש היתר נוסף של אונס. ומה שהוצרך הרמב"ם לטעם של רודף זהו משום שחיתוך העובר חשיב כריפו ואינו אונס על המעשה, משא"כ כשאונסים אותו להרוג עובר חשיב אונס ושרי, דאף לפי הרמב"ם עובר אינו נפש גמורה ולא שייך בהו הסברא דמאי חזית. (ע"ע באג"מ ח"מ סימן ס"ט, ד) הביאור הלכה (סו"ס ש"ל) הביא את הריטב"א שפסק כדעת הבה"ג שאפילו על הצלת עובר מחללין שבת.

מדוע לא הרגו את התינוקות מיד לאחר שנולדו

מלך מצרים אמר למיילדות "מדוע עשיתן הדבר הזה ותחיינן את הילדים" ויתאמרו המיילדות אל פרעה כי לא כנשים המצריות העבריות כי נחיות הנה בטרם תבוא אליהן המיילדת וילדו. הקשה הגר"א דמה תשובה היא זו, הרי אחר הלידה יכלו המיילדות להמיתן?

לדברי המהרש"א לא קשיא כלל דבתחילה פרעה לא אמר להרוג הזכרים באופן שיעברו על שפיכות דמים, ולכן השיבו המיילדות שפיר ש"בטרם תבוא אליהן המיילדת וילדו".

לעילוי נשמת

מרת עליזה בת ר' אברהם ע"ה

נלב"ע כ"ג טבת תשפ"א-תנצב"ה

לעילוי נשמת

מרת נחמה תמר שכטר ע"ה

בת יבלהט"א רבי נחום מנחם שליט"א

נלב"ע כ"ה טבת תשפ"ב-תנצב"ה

לתרומות להחזקת הגיליון אפשר לפנות בעמודות 'צדדים פלוס'

לפי החיפוש 'גיליונות משולחן גבוה'

וכן בהצנחה ע"ג הגיליון ניתן לפנות

במייל mg036198046@gmail.com או בטל' 0548419094

יסודות עיקריים במעמד של בני התורה ותרומתם לעם ישראל

מי הם ה'נטורי קרתא' האמיתיים, ומדוע פלשו האויבים לחלקים משטחי ארץ ישראל?

משאו המרטיט של הגאון רבי אריה לייב שפירא שליט"א, משגיח דישיבת פוניבז', בפני מאה גאוני 'ש"ס אידן' וקרוביהם שהשתתפו בשמחת סיום הש"ס השנתי, לאחר שעמדו בכור המבחן אצל מרן הגאון רבי חיים פרץ ברמן והגאון רבי בונים שרייבר שליט"א מאמר חובה לכל הורה ומחנך

ברשות מקים עולה של תורה איש חי רב פעלים מקבצאל, אומרים חז"ל שקיבץ וריבה פעלים לתורה, מורנו הרב מפוזנא, הגאון רבי אברהם הלוי אייזען שליט"א.

בפתח דברי אני רוצה לומר ברכה מיוחדת לרבנית החשובה שעומדת מאחורי הגאון אב"ד פוזנא שליט"א, להרבנות תורה ותלמידי חכמים אמיתיים.

אני רוצה לספר לכם סיפור ששמעתי מרבה של ירושלים הגאון רבי בצלאלא ז'ולטי זצ"ל, ממנו תבינו עד כמה מגיעה תודה והערכה לרבנית החשובה תליט"א.

שנסתלק הגאון מרוגטשוב ניטש ויכוח גדול בין אנשי הקהל בעיר דוויסנק, בה כיהן כרבם של החסידים, ובין הרבנית, אלמנתו של הגאון מרוגטשוב זצ"ל.

גודלה של דווינסק היה בערך כמו גן וורשה בבני ברק... והרוגטשוב לא היה אפילו רבה של כל העיר, אלא רק של קהילת החסידים. עם זאת, הוא נחשב ל'רבן של כל בני הגולה', ובכל הארץ יצא שמעו למרחקים אדירים. בהתאם לכך, בני הקהילה נתנו לו את שכרו כראוי לרבן של כל בני הגולה, שכר נאה בהרחבה גדולה ביחס למה שהיה מקובל לתת לרב של קהילה קטנה כל כך.

אבל לאחר פטירתו, טענו אנשי הקהל מילא הגאון מרוגטשוב היה רבן של בני הגולה ולכן הוצרכנו לתת לו שכרו בהתאם, אבל הרבנית היא הרי אינה גאון הדור, וגם אם מגיעה לה קצבה כאלמנתו של רב הקהילה, צריכים אנו לתת לה כפי שהיינו נותנים לאלמנתו של כל רב אחר, ולא כאלמנה של גדול הדור.

הובאה השאלה לפני גדולי אותו הדור והתגלגלה עד לפתחו של הגאון רבי חיים עוזר גרודז'ינסקי זצ"ל. רבי חיים עוזר לא היה צריך לעיין רבות כדי לפסוק את הדין, הוא נענה על אתר ואמר בצורה חד משמעית: אשת חבר כחבר, הוא היה גדול הדור וממילא גם היא גדול הדור. הוא היה רבן של כל בני הגולה, וגם היא, הרבנית, הרי היא רבן של כל בני הגולה, ולכן יש לתת לה את הקצבה המורחבת, כפי שראוי לתת לרבן של כל בני הגולה!

ומכאן נסיק את המסקנה המתבקשת לגבי הרבנית הנכבדה תליט"א, אשת חבר של איש חי רב פעלים שלקח לעצמו חלק בתורה שאותו לא זכה אף אחד לקחת מאז נפטרו רבי עקיבא ותלמידיו - אשרי חלקכם שזכיתם לגדל כאלו תלמידי חכמים מופלגים. 100 תלמידי חכמים, 100 ילדים יש לכם, שכל אחד ואחד מהם יודע את הש"ס.

מורי ורבותי! קשה לי לדבר בפניכם. אודה ולא אבוש, בחול המועד סוכות האחרון נכנסו בני ביתי לסוכה, וראו אותי יושב ובוכה. שאלו אותי, למה אתה בוכה? והשבתי להם שהראו לי עכשיו תיעוד מהמבחנים הקודמים שלכם, גאוני ש"ס אידן. ראיתי איך אתם שולטים בכל רחבי הש"ס כאילו הוא מונח בכיסכם, ובכיתי בכי רב.

עתה ישבתי כאן ושמעתי אתכם נבחנים על כל הש"ס פעם נוספת, בושתי וגם נכלמתי בראותי את הגאונות העצומה שלכם, את ידיעה הרחבה והברורה, ראיתי מבחן ונזכרתי במעשה ששמעתי לפני כ-35 שנה מפיו של שר התורה, הגאון הגדול רבי מיכל זילבר שליט"א, וכך היה מעשה:

הייתי אומר אז שיחות בישיבת 'איתרי'. הגעתי לישיבה לסדר ב', מהשעה ארבע אחר הצהרים ועד השעה שבע בערב. הבחנתי בגאון רבי מיכל זילבר שנכנס אז לחדרו בשעה ארבע, ובידיו טייפ קטן ושלוש קלטות, 'קסטות', של שישים דקות כל אחת, שעה. אחרי שלוש שעות, בשעה שבע בערב הוא יצא מהחדר ובידיו שלוש קלטות, שעליהן הוקלטו שלושה שיעורים על שלושה דפים, על החלק השני של יבמות.

אז הוקמה מערכת 'קול הדף', התחילו את השיעורים המוקלטים ממסכת יבמות והגר"מ זילבר הקליט אותם בישיבה בשעות אחר הצהרים.

עמדתי כאיש נדהם, ואמרתי לו ר' מיכל, אתם לא מכירים אותי, אבל זאת כבר פעם שניה שאני רואה אתכם נכנסים לחדר, שלוש שעות שלושה שיעורים על שלושה דפים ממסכת יבמות! לא פחות. בלי שום גמגום ובלי שום היסוס, אתם מוסרים שלושה דפים בצורה חלקה כל כך, איך אתם עושים דבר נפלא כל כך? מה הסוד שלכם???

רבי מיכל סיפר לי את הסוד שלו, ואני עכשיו אספר לכם מה הוא אמר לי.
"היה זה לפני שנים רבות, אמר ר' מיכל, התחלתי אז ללמד באיתרי, הייתי ר"מ במכינה לשיבה, בשעות אחר הצהריים. לא תפקיד שמצריך ידיעה נרחבת בכל מכמני התורה.
"היתה אז חתונה בתל אביב, ונסענו כל אנשי הצוות לחתונה. נסענו במונית של שבע מקומות, ואני זכיתי לנסוע יחד עם כל הגאונים של איתרי, הגאון רבי שמחה שיף, הגאון רבי חיים ברנד, הגאון רבי מרדכי אליפנט, הגאון רבי שממואל אוירבך ועוד.
"הייתי הכי צעיר אז ישבתי בסוף...
"במשך שעותיים נסענו לתל אביב, וכל הדרך הם דיברו בלימוד, על נושא שעד אז לא ידעתי בכלל שהוא קיים בתורה...
"במשך שעותיים הרגשתי מרוסק", סיפר לי רבי מיכל, "כשהגענו לתל אביב יצאו כולם מהמונית, ואני שישבתי בסוף יצאתי אחרון. טרקתי את הדלת של המונית וצעקתי על עצמי: מיכל! זעץ זיך אוועק לערנען! שב ותלמד!
"ומאז אני לא נראה בציבור!".

מורי ורבותי!
הלילה כשישבתי ממולכם, גאוני ש"ס אידן, הבנתי והרגשתי מה הרגיש ר' מיכל כשידיברו אז בלימוד. הבנתי מה בנה את ר' מיכל! הבושה הזאת... אוי לה לאותה בושה, אוי לה לאותה כלימה!
אבל אני אומר לנשים שלכן שיושבות באולם הסמוך ושומעות את הדברים, אתן נשות הגאונים האלה, אתן זוכות לגדל ספרי תורה חיים בבית שלכן! לא כל אשה יכולה זוכה להיות ארון קדש לספר תורה חי!
אבל שתדעו: הבעלים שלכן, לא יהיה כתוב עליהם עוד חמישים שנה בעיתון. הם לעולם לא יראו בציבור.
זה הדבר האמיתי.
כל התורה כולו כפשוטו! אשריכם ואשרי חלקכם!

אני רוצה לומר משהו בס"ד:
אין דבר יותר מתאים מאשר לעשות כזה סיום הש"ס אדיר, דוקא אחרי השמחת תורה הנורא שעברנו, ביום הזה היום שבו בורא עולם פונה אלינו בקריאה של חיבה, "אני ואתם נשמח לבד", היום שהרב בן איש חי כותב עליו שאם אדם היה יודע איזה קרבת ה' יש בשמחת תורה - של "אני ואתם לבד", לא היה עוזב את הביהמ"ד ולא עוזב את הסיפור והתפילות!
דוקא בשבת קודש חמדת ימים, דוקא ביום של קריאה של חיבה של אני ואתם לבד, ניחתה עלינו גזירה נוראה משמים, בכזה היקף שמאז השואה לא עברנו. והדבר הזה מדמם בנו, מדמם במאות משפחות. זה הכניס מאות אלפים למצב שהם סובלים מפחדים איומים. אחינו שבנגב שבאופקים ובתפרח ובירוחם ובדימונה, נעים ונדים בארץ, ה' ירחם. הילדים בלי מוסדות לימוד מסודרים.
אבל הסיום הגדול הזה, הוא התיקון האמיתי לאותה תביעה שאיננו יודעים מה היא. אבל אם הקב"ה פגע בנו בשמחת התורה, אז עכשיו אנחנו עושים בסיום הזה תיקון לאותו פגם.
ונסביר את הדברים:

רבי שמעון בר יוחאי אומר [בפתיחה לאיכה רבתי]: אם ראית עיירות נעקרות ממקומן בארץ ישראל, מהי הסיבה? אומרים חז"ל: לך ותבדוק, האם משלמים שכר למלמדים? האם שומרים על התלמידים? לך ותבדוק מה מצב של תלמוד התורה? כמו שנאמר בכתוב: "מי האיש החכם ויבן את זאת, על מה אבדה הארץ", עד שפירשה הקב"ה בעצמו: "על עזבם את תורת".
מספרים חז"ל בעקבות זה מעשה, שנכדו של רבינו הקדוש, רצה פעם לבדוק מה מצב לימוד התורה והרבצת התורה בארץ ישראל. הוא שלח את רב אמי ורב אסי, והוא אמר להם, לכו בקרתא דארעא דישאל ותבדקו מה מצב של השומרים שם.
שומרים? לומדי התורה, לזה הוא התכוון!
הם הלכו והגיעו לאחת הערים בארץ ישראל, ואמרו לתושבי המקום: איפה נמצאים נטורי קרתא? היכן נמצאים שומרי העיר? לקחו אותם מיד לחיילים ואנשי הצבא.

אמרי להו רב אמי ורב אסי: אלה שומרי העיר? אלה נטורי קרתא? אלה מחריבי קרתא!
שואל הרד"ל קושיא חזקה: איך אפשר להגיד על אותו חייל ששומר, שהוא 'מחריבי קרתא', וכי מה עשה רע שבגינו נחרבת העיר?
אלא אמר הרד"ל, שכוונתם היתה שמחריבי קרתא הם אנשי העיר עצמם, אם התשובה הספונטנית שלכם כשמבקשים מכם לראות את השומר, היא החיילים עם הנשק והמדים, אז אתם תגיעו לא עלינו 'לארור הגבר אשר יבטח באדם'. אתם תגיעו ל'כחי ועצם ידי עשה לי את החיל הזה'! וזה חורבן! הם מחריבי העיר, משום שהמבט שלכם עליהם כשומרי העיר.
ממשיכים חז"ל הקדושים לספר לנו את המשך המעשה: אמרו אנשי העיר לרב אמי ורב אסי: אלא מי הם נטורי קרתא? אמרו להם: לומדי התורה!

אפילו המן הרשע הבין שמה שהציל את עם ישראל מפני הגזירה שלו זה לימוד התורה. אחרי שכבר חשב שעצתו עומדת להתקיים להשמיד להרוג ולאבד, ואחשוורוש פתאום שולח אותו למרדכי להרכיבו אותו על הסוס ברחוב העיר, המן ידע בדיוק מה קרה פה.

הוא נכנס לבית המדרש ומה הדבר הראשון שהוא בירר? מה לומדים פה! באיזו סוגיא אתם עוסקים שהצלחתם לנצח אותי! אמרו לו שלומדים מנחות, מיד אמר להם המן הרשע, "אתי מלא קומצא דידכו ודחי עשרת אלפים כסף דידי!" רבותי, יש אנשים בינינו, חובשי כובע וחליפה שלא מספיק מאמינים בדבר הזה. יש להם אמונה פחות מהמן. ולכאורה זאת שאלה קשה, איך באמת הבין המן הרשע את הדבר הזה, שלפעמים יהודים שומרי תורה ומצוות לא מבינים אותו לאשורו? אמר הראש ישיבה מרן רבי אהרן לייב שטיינמן זצ"ל: האמת שכל אחד מבין את זה. זאת האמת הפשוטה. אבל יש דבר אחד שיכול לעכב את ההבנה הזאת, כשהולכים עם 'האף למעלה', כשאדם מלא גאווה במחשבות של 'כוחי ועוצם ידי', הוא שוכח מי נותן לו כח לעשות חיל.

ברגע שהמן קיבל מכה באף שלו, והלך 'עם האף למטה', המציאות הזאת כבר היתה ברורה בעיניו ולא היה לו שום צד של ספק מה גרם לכך שהיהודים הצליחו לנצח אותו. אנחנו קיבלנו 'מכה באף' בשמחת תורה, ואנחנו מבינים עכשיו שזה אפילו לא היה פה מצב של 'שווא שקד שומר', אלא בכלל לא היה שומר! כבר 75 שנה שאנחנו כאן ואין אף שומא, רב הקב"ה בכבודו ובעצמו שומר ומציל אותנו ממבקשי רעתנו.

אבל אני רוצה לחדד את הדברים עוד יותר. יש ווארט נפלא מאד של ה'ערבי נחל': כתוב בתורה שיעקב אבינו שכב לישן בבית א-ל, וקיפל הקב"ה את ארץ ישראל מתחתיו שישכב על כולה - זה היה נס יותר גדול מקריעת ים סוף, שנאמר: 'הארץ אשר אתה שוכב עליה לך נתתיה ולזרעך'.

אומר רש"י הקדוש מה שאומרים חז"ל, מה הפשט לך נתתיה? שתהא נוחה להיכבש. מה כתוב פה? הרי זה פלא עצום, הקב"ה עשה נס יותר מקריעת ים סוף, ולא ברור בכלל לאיזה צורך נעשה הנס הזה. אלא אומר הרב שך, הקב"ה רצה להראות וללמד אותנו דבר אחד, איפה שיעקב אבינו שוכב, יעקב אבינו הוא עמוד התורה, שם זה ארץ ישראל! איפה שיש תורה זה ארץ ישראל, בלי תורה אין לנו זכות לארץ ישראל! ונחזור לדברי ה'ערבי נחל': כתוב בתנ"ך שבני ישראל לא הצליחו לכבוש את קרית ספר, כמה שניסו שוב ושוב בשום אופן לא הצליחו. כבר כבשו את כל החלקים האחרים, אבל את קרית ספר לא הצליחו בשום אופן. קם כלב בן יפונה ואמר: מי שיבוא וינצח במלחמה לכיבוש קרית ספר, אתן לו את ביתי לאשה. בא עתניאל בן קנז, כך על פי פשט דברי הנביא, וכבש את העיר, וכלב בן יפונה נתן לו את בתו. עד כאן פשוטו של מקרא. הוא כבש את העיר וכלב בן יפונה קיים את ההבטחה.

לכאורה משמע מזה שעתניאל בן קנז היה גיבור מלחמה, חייל גיבור שיכול היה להכות באוייב מכה ניצחת ולהפיל בו חללים רבים. אבל כמו שאתם, גאוני ש"ס אידן יודעים, הגמרא במסכת תמורה, נותנת לנו גרסה קצת שונה לסיפור: כמה הלכות נשתכחו ביום מותו של משה, שלושת אלפים הלכות נשתכחו ביום פטירתו של משה רבינו (יש כמה גרסאות בגמרא מה היה מספר ההלכות), עד שבא עתניאל בן קנז והחזירן בפלפולו, וכשהוא החזיר אותם בפלפולו, כלב בן יפונה נתן לו את בתו לאשה. כלומר, עתניאל בן קנז בכלל לא היה מצביא צבאי, גם לא קצין בכיר או חייל גיבור מלחמה, הוא היה ראש ישיבה! גאון עולם! א ש"ס איד!!! בכח הפלפול הוא החזיר 3,000 הלכות, וזכה להתחתן עם בתו של כלב בן יפונה. האמת היא שאין סתירה בן היותו גיבור מלחמה להיותו גאון בתורה, בזמנינו אכן מדובר בניגוד מוחלט אבל בימי קדם היו שרי צבא גאוני עולם. בניהו בן יהוידע היה שר הצבא של שלמה המלך, נו, אז לא פלא שעתניאל בן קנז החזיר 3,000 הלכות שנשתכחו בכח הפלפול, וגם כבש את קרית ספר. אבל לא ברור למה נתן לו כלב בן יפונה את בתו לאשה, האם בגלל שהוא כבש את קרית ספר או בגלל שהוא החזיר 3,000 הלכות בכח הפלפול?

אומר ה'ערבי נחל' בפרשת וישלח בדרוש השני: שמעתי מחכם אחד, שכל הבריאה כולה משועבדת לתורה. התורה היא הדפוס שמשפיע ויוצר את כל הצורה של כל העולם. אם הדפוס הזה לא נמצא, אין לעולם קיום. אבל באופן מיוחד ארץ ישראל דבוקה וחבוקה בתורה.

דע לך, אומר ה'ערבי נחל', כל פיסת קרקע בארץ ישראל, משועבדת לחלק אחר בתורה. כל מה שהקב"ה מגן ושומר על ארץ ישראל, זה משום שכל חלקי התורה נלמדים בהיכלי התורה, כל חלק בתורה משפיע על מקום אחר בארץ ישראל! היה חסר שלשת אלפים הלכות שנשכחו, והשלשת אלפים הלכות האלה היו המטבע של תורה של קרית ספר! ומכיון שהלכות הללו לא נלמדו והיו חסרות, לא היתה שום אפשרות לכבוש את קרית ספר! עד שבא עתניאל בן קנז והחזיר את 3,000 ההלכות הללו בכח הפלפול שלו, וממילא הושג הניצחון המיוחל במלחמה.

אז מה היה עתניאל בן קנז? גנרל בש"ס אידן! ממילא פשוטו של מקרא בנביא, ודרשת חז"ל במסכת תמורה, הם היינו הך, אין שום סתירה וחילוק ביניהם.

על זה הדרך מבאר ה'ערבי נחל' גם מה שהיה עם יהושע בעי. הצליחו לכבוש את הכל, והוא אומר "עתה באתי" ה'שטיקל תורה' של הלילה האחרון חסר ולכן אי אפשר לנצח במלחמה. ומה קרה אחרי ש"וילן יהושע בעמק" שלן בעומקה של הלכה, פתאום הצליחו במלחמה.

הדברים שאומרים ה'ערבי נחל' הם ממש רוח הקודש! הוא מוסיף ומבאר מדוע היתה החלוקה של הנחלה בארץ ישראל על פי הגורל, כי יש שישים ריבוא נשמות ישראל כנגד שישים ריבוא אותיות התורה ולכל אות בתורה יש חיבור לחלק אחר בארץ ישראל, כך שכל אחד ואחד מבני ישראל היה צריך לקבל את חלק האדמה השייך לשורש נשמתו, ולחלק שלו בתורה, ומי יכול לדעת את זה? רק ברוח הקודש אפשר לחלק את הארץ, לכן היתה החלוקה על פי הגורל ברוח הקודש.

על פי ה'ערבי נחל', מובנים היטב דברי רש"י הקדוש. הקב"ה קיפל את ארץ ישראל מתחת ליעקב אבינו, כי יעקב אבינו הוא עמוד התורה והקב"ה, וכשארץ ישראל ניזונה מקדושת התורה הנלמדת, היא נוחה להיכבש! לכן, התשובה האמיתית והיעילה ביותר כנגד פעולות הטרור וההתקפות על יישובי ישראל היא על ידי לימוד כל חלקי התורה, כמו שאתם בש"ס אידן עושים, ככל שתעסקו יותר בכל חלקי התורה, כך תהיה ארץ ישראל נוחה להיכבש ובני ישראל יוכלו לשבת עליה בבטחה. כי הנטורי קרתא האמתיים, השומרים של הארץ עושים מלאכתם נאמנה ולומדים את כל חלקי התורה.

חז"ל מספרים בפתיחת שיר השירים, (בפרשה א' אות נ"ב): בן עזאי היה יושב ודורש, וירדה אש מן השמים וליחכה סביבותיו, באו ואמרו לר"ע, והוא שאל את בן עזאי, עסקת במעשה מרכבה? למדת סתרי תורה? השיב לו בן עזאי על מה הייתי יושב ודורש? מתורה לנביאים ומנביאים לכתובים - כל התורה כולה היו הדברים ערבים כתיבתן, ושמים כעיקר נתינתם, ובנתינתם לא באש נתנו? ממשיכים חז"ל ומספרים: רב אבהו היה יושב ודורש, וירדה אש מן השמים, הוא נבהל, ואמר כך: יש כאלה, שהם 'חרוזי חריז', הם חורזים בדברי תורה עם היקף עצום, עם בקיאות - מתורה לנביאים ומנביאים לכתובים. אם הייתי רק חורז בדברי תורה יתכן שהאש הזו היא באה מן השמים להעניש אותי, כי נראה אני לא לומד נכון.

יש כאלה, שהם 'קדוחי קדח'. הם קודחים לעומק הסוגיא בלי היקף - יורדים לעומק הדברים, עומק בתוך עומק. אם הייתי רק קודח לבד, יכול להיות שהאש הזאת באה מן השמים להעניש אותי, כי אולי אני לא לומד כראוי. אבל אני, אמר רבי אבהו, חרוזי קא חריזנא וקדוחי קא קדחנא, והיו הדברים שמחים כתיבתם, וערבים כעיקר נתינתם, ובנתינתם לא באש נתנו? לכן ירדה אש משמים.

חז"ל מגלים לנו, מה דרך לגדול גאון אמיתי בתורה. אין דבר אחד. שני דברים, חרוזי חריז, וקדוחי קדח. כשאדם מחבר את שני הדברים האלה, כמו שרש"י אומר בסנהדרין מב, מלחמתה של תורה, זה לא פלפולי הבל! זה פלפולים שנובעים מחמת הידיעה בכל מקצועות התורה ובכל מרחבי התורה, זה השלימות.

צריכים את שני הדברים ביחד! גם היקף ידיעה וגם עומק העיון. זה הדבר שאתם, גאוני ש"ס אידן עושים.

שמעתי מהגאון רבי אליהו ווייספיש שליט"א - המחבר של ספר הראשון על ארבעת מינים - הוא סיפר לי שהגאון רבי איסר זלמן מלצר סיפר לו, שבישיבת וואלוז'ין היה שלשה סוגי בחורים. היו בחורים שלמדו כל היום עיון - מהם, אף אחד לא יצא תלמיד חכם! היו בחורים שלמדו כל היום בקיאות, ומהם יצאו יחידים שהיו שרי תורה, ואחד מהם היה הגאון רבי ראובן בנגיס זצ"ל. אבל רוב מנין ובנין של תלמידי החכמים שיצאו מוואלוז'ין היו בחורים של 'חרוזי חריז' ו'קדוחי קדח'. זה השילוב שאתם עושים, להיות "פארווארפן אין לערנען" - זרוק בתוך הלימוד. קשה לתרגם את זה מאידיש מבלי להחטיא את עומק הביטוי הזה. ואתם ה'נטורי קרתא', כי ארץ ישראל כולה משועבדת לתורה, ורק על ידי לימוד כל התורה כולה אפשר להגן ולשמור על כל חלקי ארץ ישראל.

ועל כך עם ישראל חייב הכרת הטוב גדולה מאוד לנשיא ומייסד ש"ס אידן הגאון רבי אברהם הלוי אייזען, אב"ד פוזנא שליט"א.

אני רוצה לסיים בכמה דברי שבח והודאה לעזרת הנשים הצדקניות שמשלמות מחירים לא פשוטים כדי לאפשר לכם לשבת וללמוד בזמנים לא זמנים, והן מוותרות באופן מוחלט על העזרה שלכם והשותפות שלכם בניהול הבית. נכון, קשה לטפל לבד בילדים ולעסוק לבד במטלות הרבות הכרוכות בגידול משפחה. זה היה יכול לעזור אם הבעל היה מסייע יותר, אבל זאת המתנה הכי גדולה שאדם יכול לזכות לה בעולם! בעל שהוא ש"ס איד. אשריכם שזכיתן, אשרי הנשים היקרות שמלוות את גאוני ש"ס אידן במסע החיים, אשרי אבותיהם שלימדו אותם תורה, אשרי יולדותיכם, אשרי העם שככה לו.

המשיכו בבקשה ללמוד עוד ועוד, לשמור על כל חלקי ארץ ישראל מפני כל צר ואויב. יישר כח לכם על כל מה שאתם עושים למענינו!

התאחדות האברכים להתרחקות מפגעי הטכנולוגיה

מאמר עמוק ויסודי שנאמר ע"י מורינו הגאון הגדול רבי מנחם מנדל לובין שליט"א ביסוד חבורת נדברו במודיעין עלית

לפעמים האדם בורח מהתמודדות שתקרב אותו לתכלית חייו

כל אחד יודע מה המטרה שלשמה האדם בא לעולם, אבל בדרך כלל כשמגיע הנסיון שמקרב אותו למטרה הוא בורח ממנו. אדם אוהב שהדברים מתנהלים כסדרן על מי מנוחות הוא הולך לכולל יושב ולומד עם חברותו. וכשקורה לו איזה מאורע מסוים הוא מתבלבל ולפעמים נלחץ. ומרגיש שצריך להסתדר עם זה איך שהוא ולהמשיך הלאה. הוא לא חושב הרבה למה זה קרה לו ומה מונח מעבר למה שקרה לו. והאמת היא שכל המאורעות שקורים עם האדם זה פשוט כי הוא בא לעולם להתנסות ולהיות במבחן ולהצליח, כל מה שקורה לו וכל מה שצריך לעשות זה לעמוד במבחן.

אחד מהתמודדיות הוא הנסיון של שמירת העיניים

לא בכל פעם אדם יודע שהוא כעת נבחן. העולם מלא מאורעות ונסיונות. ניקח לדוגמא את חוש הראיה של האדם. הקב"ה ברא עינים ולעינים יש את הכיסוי הכי מהיר (מהיר אפי' יותר מהשפתים) כהרף עין אדם יכול לכסות אותם. ולמה כל זה? כי הנזקים של העינים מאוד מצויים ולכך נתן הקב"ה את האפשרות לעצום מיד.

כתוב בתורה "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם" התורה כותבת עובדה שהמציאות שהעינים של האדם גוררות אותו, ומי ששם לב יש לכל אדם סקרנות לכל דבר חדש לראות מה קורה. הוא לא יכול ללכת עם עיניים סגורות, יש לו טבע שדוחף אותו להסתכל.

בחז"ל מובא שיש רוח או מלאך שממונה לדחוף את האנשים להסתכל ולראות. זה חלק מהמבחן שהקב"ה הכניס את האדם לעולם בשבילו.

כתוב בחז"ל שיצחק אבינו הקב"ה קרא שמו עליו בחייו, כיון שברגע שהוא סומא הוא כביכול מוגן. מי שאינו רואה עם העיניים בטוח שלא יחטא (אם הלך כל ימי חייו בדרך טובה והיה צדיק ולא הרשיע קודם. שיתכן עוורים רשעים אם חטא קודם עוורו). הבריאה מלאה דברים שמסקרנים את העינים להסתכל. זה חלק מהמבחן, ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם. פעם שמעתי ממישהו שהוא לא בר דעת ששאל בשביל מה ברא הקב"ה את נסיון ראיית עינים בעולם, בשביל מה צריך להסתכל עם זה כל הזמן, יותר טוב עולם בלי נסיון זה של ראיית מראות אסורות. השאלה היא טובה וממחישה את גודל הבעיה, אך צריך לדעת, שמו אותך כאן לא בשביל לאכול בשר ויין, שמו אותך במבחן ולכן פיזרו אבנים ומוקשים.

זה המוקשים שנמצאים ברחוב וכל אדם צריך לדעת שאם הוא מתגבר על עצמו הוא מתעלה מאוד "עושה אלה לא ימוט לעולם" אומרים חז"ל זה **עוצם עיניו** מראות ברע! כל פעם שמתגבר ומתחזק לא להסתכל ולא להמשיך אחר סקרנותו זה ההתגברות. זה המוקשים וזו המלחמה. ועל האדם לדעת זאת. ואם בן אדם יודע על מה נלחם הרבה יותר קל לו.

אם בן אדם לא החזיר לעצמו באופן ברור בידיעה שזה הנסיון והתפקיד שלו זה עלול להרגיז אותו מפני שלא ברור לו שבהתגברות הזאת הוא מקיים בהצלחה את תכליתו בעולם, אבל כשברור לאדם מה הוא עושה ומה תפקידו, יהיה לו כח לעמוד בזה.

פעם היה אפשר יותר בקל לחסוך מעצמו את הנסיונות ולהתעלות והיום כל אחד יכול לשים לב בעצמו שכשהוא יושב ולומד כמה שעות בחדר סגור בבית, בכולל או בבית המדרש, הוא מתעלה, הוא מרגיש אוירה אחרת. וכשהוא מתחיל להסתובב ברחוב כשיוצא אחרי הסדר זה מוריד קצת מהרגשת הרוממות.

כל זה עד היום, וכמו שכתוב ברמב"ם בהלכות דעות פ"ו שאדם צריך למצוא לעצמו סביבת אנשים כמותו של בני עליה, אנשים שדואגים ליראת שמים שלהם ולאירה שביניהם. כי אדם נמשך בדעותיו אחרי סביבתו, זהו הטבע הקיים. שמבואר ברמב"ם שאע"פ שאדם ינסה להיות חזק וישתדל שלא ללמוד מסביבתו למרות כל זאת הוא לא יחזיק מעמד כשהוא יושב בין רשעים.

כששאלו את החפץ חיים האם צריך ללכת לחזק אחרים שיורדים ענה שיתכן שצריך, אך **אמר צריך לדעת שאנחנו פוסקים כרב שתתאה גבר. פירוש כשעילאי ותתאי נפגשים התחתון גובר ומצליח להשפיע יותר מהעליון, וא"כ יש הסתברות יותר שהעליון יושפע מהתחתון מאשר שהתחתון יושפע מהעליון.**

זה מה שהרמב"ם אומר כשנמצאים בסביבה לא טובה זה כמו שבטבע הקב"ה ברא שכששני חומרים חם וקר נפגשים כל אחד משפיע על השני. כך ברוחניות זה כך, ויש כאן סיכון של תתאה גבר רח"ל.

והרמב"ם כתב שכל אחד צריך לגדור את עצמו ובאין עצה ללכת למדבריות. ידוע שהסטמאר רב שאל את החזו"א איך אנחנו מסתדרים עם דברי הרמב"ם הללו הרי אנו מוקפים ברשעים בכל מקום והחזו"א ענה לו שבתוך עולם הישיבות אנחנו נמצאים כשלעצמינו, גודרים את עצמינו וסגורים.

זה הכל היה טוב ויפה עד לפני העשורים האחרונים. אך ממתי שהקב"ה גילה בעולם בשנים האחרונות סוג טכנולוגיה ומכשירים שבי"א יכול להיות כביכול צופה מסוף העולם ועד סופו. כל צורת החיים השתנתה. הוא נתן את הכלים האלה כמובן לתועלת אך גם לנסיון.

הנסיון של הטלויזיה והנסיבות היום של העיתונים ועלוני הפרסום

עוד לפני שישים שבעים שנה כשגילו את המושג טלויזיה, החליטו היראים לגדור את עצמם שכל מי שנקרא חרדי לא מכניס את זה, ולא הוקשה להם כל כך שלא היה חסר להם לראות את כל השטויות. בדומה לאלו שלא מכניסים עיתון לביתם שזה לא חסר להם בחייהם.

הרי כשאדם מכניס עיתון לביתו הוא מכניס אל תוך ביתו את כל הידיעות הכפרניות והזולות. ובכך הוא משנה את כל צורת החיים וההסתכלות, כי כל דבר קטן משפיע על האדם, אפי' כשזה אינו עבירה בהדיא. יש הרבה סוגי חוברות פירסום שאף שאין שם לה"ר ואיסורים מ"מ זה גם מזיק הרבה שהרי כל הפרסומים שם הם על חנויות וטיסות ומלונות. זה מחדיר לבן אדם שכביכול יש עוד דברים בחיים, ונותן לו תחושה שהנה אנשים עושים משהו בחיים. גם הקבצים האלו שאין בהם שום דבר רע של לה"ר אבל מה החניות מוכרים מה אנשים אוכלים איפה הראש שלהם מונח טיסות לשוויץ לרומניה. זה לאט לאט מחלחל לבן אדם ונותן לו מושגים שיש עוד דברים בעולם.

ובפרט בזמנים של חודש אלול, בני עליה המתעלים יודעים: "יש לנו תורה ויראת שמים" זה מה שצריך לעשות! תאום מגיע איזה קובץ פירסום הביתה וקורא מה כתוב שם, סלון כזה, כסאות

כאלו, מוכרים פה איזה דבר חדש. זה מכניס מושגים וזה מקרר, אמנם לא בצורות הכי גרועות, אבל כל דבר משפיע. **לקרוא ידיעות ומושגים ממקומות אחרים זה ממש כמו לדבר עם חברים רעים ולשבת איתם על השולחן ולספר סיפורים. אלא שפה זה מגיע בצורה עקיפה.**

ולכן פעם היו יודעים שמי שרוצה לשמור על הבית שלו ברמה רוחנית גבוהה לא מכניס עיתונים לביתו.

בשו"ע ובראשונים ג"כ היה אולי עיתונים אבל זה היה יותר בצורה של ספרים חיצונים כמש"כ שו"ע בה"ל שבת ספרי מינים שזה כל מיני דיעות כוזבות שאנשים החליטו בעצמם וכשאדם קורא את זה זה משפיע עליו.

אבל זה היה הרבה יותר רחוק מהשפעה על האדם שהיה צריך ללכת במיוחד ולקרוא ספר בשביל זה והיה יותר קל להשמר. משא"כ עיתונים וטלויזיה רדיו וכאלה דברים שהם מצויים בכל מקום, קשה יותר מלהשמר.

נאכשר דרא לפני שלשים שנה לענין רדיו שהרבה משפחות החזיקו לפני שישים שנה בביתם (היה שם רק חדשות) עד שהתרבו בני התורה והוציאו את זה מביתם והבינו שהכלי הזה לא לבני תורה. וממש בסיעתא דשמיא אכשר דרא בחלק הזה].

לצערינו מה שקרה בעשורים האחרונים שנהיה מצב שחייבים להכניס את הכלים.

ירידת הדורות בכל הגישה לכלים הטכנולוגיים

גם המושג פלאפון עצמו, מתי שהתחיל לפני כעשרים או שלושים שנה, הראשונים שראו שכן אדם מדבר בפלאפון ברחוב ראו באדם כזה משוגע ושוטה וכמעט היו מוכנים להזמין אמבולנס... יש כאן אדם שמדבר עם הקירות ומדבר לעצמו, כך ממש זה היה נראה... עד שהתרגלו ונהיה מצב הפוך שהיום מי שלא הולך עם פלאפון הוא הלא נורמלי. כל אדם שלישי מה הוא עושה? ברחוב מדבר עם פלאפון!

עצם הדבר גם כשזה התחיל היה נראה לא כל כך מכובד ואנושי לדבר בפלאפון באמצע הרחוב. אבל המושג הזה נכנס, ומוכרחים ואין כזה דבר בלי פלאפון אמנם אין פה נזק ודברים רעים, אבל עצם הדבר שאדם משועבד לזה...

והרי המילים של בן אדם קצובות כמו שכתוב בחפץ חיים. שלכל אדם יש מילים קצובות כמה יוכל לדבר בימי חייו ואדם שמדבר בפלאפון מבזבז ומבזבז המון! סתם! כ' בגמ' עשרה קבין שיחה ירדו לעולם תשעה נטלו נשים. אנו יכולים לומר תשעה קבין נטל הפלאפון.

כך לולא הפלאפון כמה אדם היה מדבר ביום? בדרך כלל זה היה רק כשהיה פוגש מישהו ומדבר איתו קצת, רבע שעה, חצי שעה, וזהו. כמה כבר יכול לדבר ביום? והשאר היה הולך לדברי תורה. היום הולכים ברחוב כל הזמן מדברים מדברים ומדברים, עובר את הכביש, ואין רגע שמפסיק מלדבר. זה מוריד את הדרגה של הבן אדם.

דבר שמקרר ביראת שמים שנאוי להשי"ת אע"פ שיש בו גם דברים מועילים

אפשר ללמוד מדברי חז"ל על "אשר שנא ה' אלוֹקִיךָ" שנאמר על מצבה שבתחילה היה אהוב לפניו ית', וכשעבדו הגוים ע"ז נמאס בעיני הבורא.

אם יש כלי שהוא מקרר ומוריד את הירא"ש ברור שהכלי הזה לא אהוב לפני הקב"ה, לכן מי שיותר מתרחק מהדברים האלה אזי יתקיים בו בדרך שאדם רוצה לילך מוליכים אותו, ויצליח בזה.

וכמו שאמרנו זה לא איזה מאורע שקרה, שנוצר מצב של התקדמות הטכנולוגיה שבמקרה גוררת אחריה גם נסיונות ואפשרויות של נפילה, אלא זה בדיוק הנסיון שנשלח משמים. **ומשמים מסתכלים נראה איך בני ישראל האוהבים את ה' איך הם יתמודדו עם זה?** כל אדם יחשוב שהוא כמו שילד הולך לעשות מבחן בכתה ורואה לפניו את השאלות והתשובות והמלמד מסתכל עליו איך ממלא אותם, אם אדם היה חושב כך על הנסיונות לא היה לו שום נסיון, הוא היה רץ מיד לעשות מה שצריך לעשות. הבעיה היא שאדם לא חושב ולא אומר לעצמו: זה בדיוק מה ששלחו לפניך. שלחו לך טכנולוגיה כלים ונסיונות לראות איך תתמודד עם זה ומה תעשה. ולכן אדם מתחיל להסתפק איך אני יסתדר בלי זה? מה, ללכת בבנק לחכות שעתיים יותר טוב?... מי אמר? אולי עדיף לעשות את זה. ולא לעמוד שעתיים בבנק... זה באמת לא קל, היצה"ר בא בטענותיו....

יש מצבים של פיקוח נפש שהדין הוא הקל הקל תחילה אמנם הם נסיונות וודאי שעדיף בלי זה

אברך בא ושאל אותי: מה עדיף, להחזיק מייל בבית או שהאשה תעבוד בתל אביב. אמרתי לו אתה צודק לעבוד במשרד בתל אביב יכול להיות יותר גרוע. יש לפניך שתי נסיונות ואם השאלה איפה יאבדו יותר מהר את היראת שמים אולי בתל אביב יאבדו יותר מהר, במייל אפשר יותר לשמור. ולכן בשבילו זו באמת שאלה. כיון שהוא נמצא במצב שאין לו ברירה או זה או זה יכול להיות שזה עדיף אבל ברור ששתיהם זה נסיונות ומי שיש לו אפשרות לא זה ולא זה, זה הכי טוב.

אי אפשר להסתכל על אלו שמשתמשים כעבריינים וכרשעים חס וחלילה, יש צדיקים שיכולים לשמור את עצמם. אבל ודאי שהדרך היותר בטוחה היא כמה שיותר להתרחק. מי שהכניסו אותו למצב שאין לו ברירה אלא או זה או זה, הרי זה כמו כל פיקוח נפש שהגמ' אומרת שהקל הקל תחילה וצריך לדון מה עדיף או נבילה או טבל וצריך להחליט איזה איסור יותר קל, אבל צריך לדעת: זה הנסיונות! מקומות עבודה זה נסיונות, ומייל זה נסיונות. וזה לא נסיונות פרטיים של חטא אחד שהוא נכשל בלה"ר לפעמים והוא יחזור בתשובה. אלא זה כל המדד והערך של הבן אדם איפה אוהז היראת שמים שלו, ואיך הבנים שלו יראו ואיך הבנות שלו ואיך כל המשפחה שלו תיראה.

כמה שהאדם יותר שותק וחי עם עצמו יש לו זמן לחשוב ולהתבונן יותר בחיים ובמעלות העליונות וכשמדבר ומוציא ומוציא אין לו זמן לחשוב וזה הורדת כל ערך החיים. על זה אנחנו לצערינו כבר לא בוכים אנחנו רק באים לבאר את התהליך של הדברים. עד שהטכנולוגיה התפתחה עוד יותר עוד יותר ואנחנו לא יודעים איפה יהיה הסוף. והתחילה להחדיר המושג שמחשב נכנס, וכביכול "חייבים" להכניס מחשב....

איך היצה"ר הצליח להכניס את המחשב לבתים הכי שמורים?

הגאון ר' אביעזר פילץ דיבר באחד הכנסים מאד מאד חזק וברור ואמר: כשהיצה"ר רוצה להביא לאדם אינטרנט עם טלוויזיה לתוך הבית, הוא יודע שהוא לא יכול לעשות זאת לאדם מיד, הוא חושב תוכניות שלמות איך אפשר להכניס את האינטרנט לתוך הבית של החרדים, הרי הבית שלהם נעול מכל הצדדים, לא מרשים עיתונים, לא מרשים כלום, איך אפשר למצוא פירצה קטנה להידחק? הוא יודע ומבין היטב ומצא רעיון... הדגל שלו יהיה "תורה"! תכניס תורה לבית, יתחילו להתרגל ללמוד עם מחשבים, ככה נכנס מתחת לבלטות, העיקר תיכנס.

זה ממש כמו בעצת בלעם עם בנות מואב.

בלעם אמר להם: אם תשימו בחוץ ילדות אף אחד לא יבוא לקנות תשימו בחוץ זקנות... היצה"ר יודע בדיוק איך להגיע לתוך בתים של החרדים. אחרי שתביא תורה ויראת שמים תוכל להכניס עוד דברים גם כן.

כך המחשבים התחילו להכנס לכל הבתים אין בית שאין בו מחשב. למה? רק דברי תורה! לא יותר! נו... ואח"כ בחכמתו - מלך זקן וכסיל אחרי כן היה גזירה של קורנה, וזה באמת גזירה נוראה ומזעזע לחשוב מה היה לנו, איזה ביטול תורה וביטול כל המוסדות שנגרם מהקורונה, ואיזה הרס זה עשה רח"ל, רואים מה נעשה בלי סדרים, כשאדם אין לו סדרי לימוד הוא ממש קרוב לשאול תחתית נהיה כלום ויורד לגמרי. ואז הצלה פורתא טובה... אז לפחות יש מחשב בבית ואפשר להתעסק עם המחשב, וחייבים את המחשב. וכך רחמ"ל הצליח להכניס...

וכמ"ש בחז"ל בתחילה קראו אורח אח"כ הלך אח"כ איש ואח"כ הוא נהיה בעל הבית. וכך נכנס לתוך הבית.

ולצערינו לפעמים ההורים תמימים וחושבים שאף אחד מהילדים לא מתעסק עם זה, אבל מי שיודע המציאות הדרך כלל היא שהילדים הרבה יותר מוכשרים בדברים האלה מההורים ויודעים יותר מהר. וגם ההורים בעצמם לא בטוחים, יש אנשים חלשים שבשעת חולשה מענין אותו לראות פה ושם. וכנגד זה קם מי שהשכיל לעשות חסימות ואפשרויות, אך רחמ"ל עוד היד נטויה אף אחד לא יודע מה הטכנולוגיה תביא מחר...

מי שמתבונן בעין רחבה יראה ברור שכל הכלים האלה הם דברים שעלולים להשחית את האידישקייט של הבן אדם זה לא דומה להשחתה של דבר אחד שאדם נכשל פעם אחת שאכל דבר בלי הכשר, בזה ברגע שנכנס לבן אדם זה מוריד את כל הבן אדם.

המבט על נסיונות אלו צריך שיהיה עם אחריות על סביבתו ועל עתיד צאצאיו

אנחנו נמצאים כולם באוניה אחת וכ"א נמשך קצת אחרי השני, ואם הוא יהיה חזק הוא יצליח "כי ידעתי למען אשר יצווה את ביתו אחריו ושמך דרך ה'" התורה אומרת שהקב"ה אהב את אברהם אבינו בגלל זה, הקב"ה אהב מי שלא מספיק לו שהוא ישמור את עצמו, הוא רוצה גם שהסביבה שלו תשמר הוא דואג על הילדים שלו איך יראו. **רחמ"ל, אי אפשר לתאר מצב של הורה שרואה בן יוצא לתרבות רעה, לא שייך כמעט לעמוד בזה. אז לפחות שיעשה את ההשתדלות, את השמירה שאדם ירגיש שזה האוצר הכי יקר שיש לו בחיים, גם אם זה עולה לו בקושי, גם אם זה עולה לו בעמל רב ויזע, אבל כדאי כמה שיותר שאדם ישמור את עצמו ללכת במקומות בטוחים.**

נכון יש הרבה אנשים שכבר זה לא שטח הנסיון שלהם, יש להם כבר מחשב ומייל בבית, ושטח הנסיון בשבילם הוא כמה פעמים בשבוע להסתכל חדשות ואיזה סוגי חדשות וכו' הם במצב הרבה יותר מסוכן כמו למשל יש חולים שלא נדבקו כלל במחלה ויש שנדבקו קצת. אבל ברור שאם יש קבוצות של אברכים שמתחזקים ואומרים אנחנו בני אדם שיכולים לחיות בצורה הזאת ולהסתדר, לא אנחנו האנשים המשוונים.

לא צריך לחשוש שלא יוכל לחיות בלי הכלים האלו ובדרך שחצה לילך מוליכין אותו

בזמנו אמרו שהחזו"א אמר שמן הראוי היה שלא ישתמשו בחשמל גם ביום חול מכיון שהם מחללים שבת צריך להביע התנגדות לגמרי. אבל הוא אמר כיון שזה לא יחזיק אף אחד לא יעשה את זה, וממילא עדיף לא להשתמש בחשמל בשבת וביום חול לשתוק. אני לא חושב שאנחנו נמצאים במצב הזה שזה לא יחזיק הצליחו להתמודד עם הדברים. **מי שחי בעשר שנים האחרונות הצליח להסתדר, וממה שמאיימים עליו שלא יצליח לא צריך להבהל, וצריך לדעת שבדרך שאדם רוצה לילך מוליכים אותו. צריכים להבין שהנסיונות מכוונים וכשאדם עשה מה שצריך לעשות בוודאי יתקיים בו "כי מלאכיו יצווה לך לשמרך בכל דרכיך".**

צריך להתפלל על הילדים וצריך להסביר להם עד שירגישו חלק מהמערכה וישמרו על עצמם

עד עכשיו דיברו על החלק של אדם כלפי עצמו, יש עוד חלק שצריכים לשים לב על חינוך הילדים דבר זה מאד נצרך, כי הרי אין לנו שליטה על הילדים 24 שעות איפה הם נמצאים ואיפה הם

מסתובבים. לצערינו היה הרבה מקרים שילדים נסעו לבדם מירושלים לבני ברק ובאוטובוס ישבו ליד מישהו שהיה לו מכשיר לא טוב וברגע אחד הילד יכול לאבד את עצמו! או מישהו פוגש אותו ברחוב, או כל מיני מאורעות, אין לנו שליטה על הילדים כל היום ומדובר בדברים שבקלות הם יכולים להיחשף אליהם. (א.ה. בחנות צעצועים אחת בב"ב ראינו מכשירים שעומדים לצפיה לרשות הילדים, באופן שבקלות אפשר לגעת בהם...)

העצה לזה דבר ראשון תפילה להקב"ה שירחם עלינו ועל נפש ילדינו. הדבר השני הוא לחנך אותם ולתת להם מה שקוראים חומר מנגד, להסביר לילדים כמה זה מאוס, שיהיה להם רצון אישי שלהם נגד. אפשר לפתח אצל ילד כזה דבר שיבין שהדברים האלה רעים ומזיקים ומשחיתים. לומר לו: דע לך לא כדאי לך זה סבל, זה הורס את החיים. לסביר לו בצורה מובנת ונעימה שהוא יקלוט בראש שלו למה זה גרוע ולגרום לו שהוא יעורר בעצמו שמירה על עצמו. בדור שלנו אין שומרים, כל אחד יכול למצוא זמן מאחורי הדלת שאף אחד לא יודע מה הוא עושה. השומר היחיד זה האדם בעצמו וצריך להשגיח על הבנים שלו הבנות שלו על בני הבית שלו ולהחדיר בתוכם את הרצון. אתם רוצים לחיות ולהישאר בחיים?! חיים האמיתיים צריכים לעורר רגש נגד כל הדברים האלה!

זאת הדרך היחידה! ברגע שילדים הבינו וזה מקובל עליהם אז כביכול הם נהיו חלק מהמלחמה, חלק מהמערכה, ואם יראו משהו הם יברחו מזה. זה הדרך היחידה, אחרי התפילה שצריך להתפלל להקב"ה.

המצב בימינו: אמרתם שוא עבוד אלוקים, הפתרון: אז נדברו יראי ה'!

מי שקורא את כל ההפטרה של סוף מלאכי רואה בה את התקופה שלנו: "אמרתם שווא עבוד אלוקים ומה בצע כי שמרנו משמרתנו וכי הלכנו קדורנית מפניו". כביכול מרגישים 'אנחנו מסכנים', 'אנחנו הטיפשים' הם כולם עושים פרנסה ועוד, ואנחנו... זה מה שהנבואה האחרונה שעם ישראל קיבלו "אמרתם וכו'... אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב בספר זיכרון לפניו ליראי ה' ולחושבי שמו".

משמע שהנבואה לתקופה האחרונה צריכה להיות בצורה הזאת. אי אפשר לתקן את כל העולם, אבל יראי ה' נדברו איש לרעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב בספר זיכרון לפניו ליראי ה' ולחושבי שמו.

כשאדם יקר לו כבוד שמים, אכפת לו, והוא רוצה שהוא ישאר ירא שמים הוא ובניו.

הקב"ה יעזור שכל אחד שמתחזק שיהיה לו סיעתא דשמיא בזה ובכל העניינים. ונזכה במהרה לגאולה שלימה.

וארטים לפרשת השבוע

א ז. ובני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצמו במאוד מאוד ותמלא הארץ אותם. המהרי"ל דיסקין התקשה כאן מדוע הוסיפה התורה ותמלא הארץ אותם, בשביל מה זה חשוב? וי"ל שבגזירת הגלות שנגזרה על עם ישראל בפרשת לך לך נאמר ידוע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום ועינו אותם, והטעם שהוסיפה התורה 'בארץ לא להם' כי הגלות תהיה רק אם הם יהיו בארץ שהיא לא להם, אבל אם ישבו בארץ שלהם לא יהיה שיעבוד. והנה ארץ גושן היתה שייכת לישראל, כי היא ניתנה ע"י פרעה לשרה אמנו, כמובא במדרש בפרשת לך לך, ושוב ניתנה כאן לישראל. ואילו היו עוסקים שם בתורה לא היו משתעבדים כמו שהיה באמת עם שבט לוי. אבל אחר שפרו וישרצו ויצאו להתערבב עם המצרים ותמלא ארץ מצרים אותם, רק אז השתעבדו בהם המצרים.

א יב. וכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ. מובא בחז"ל כמה דעות אחרות על פירוץ. דעה אחת שהיו יולדות שישה בכרס אחד. דעה שנייה שהיו יולדות יב' בכרס אחד, ודעה שלישית שהיו יולדות שישים בכרס אחד. (מדר"ר שמות א ז) וי"ל שד"י מרומז בפסוק 'ברך בניך בקרבך'. למ"ד שישה הוא מהר"ת של בב"ב שזה ב' ועוד ב' ועוד ב' שווה שש. דעה שנייה, שמניין האותיות של הפסוק הנ"ל הוא יב'. דעה שלישית היא שסופי התיבות הם ככ"כ ג"פ כ' הוא 60. מרבי מאיר קסלר מב"ב.

א יג. ויעבדו מצרים את בני ישראל בפרך. ויש להקשות למה כתוב ויעבדו חסר וי"ד ולא כתיב ויעבדו? וי"ל שמצינו בחז"ל שבתחילה עבדו המצרים יחד עם היהודים ואחר כך פרעה עבד עימם (סוטה יא.), ולכן כתב ויעבדו בלי וי"ד כדי שיתפרש שגם המצרים עבדו. והמילה את ג"כ מסתדרת, כי את מתפרש הרבה בלשון עם. כמו שמצינו את יעקב איש וביתו באו.

א יט. כי לא כנשים המצרייות העבריות. ובאונקלוס תרגם את המילה העבריות **יהודיות**. והנה בספר בראשית מוזכרת כמה פעמים המילה עברי והתרגום מתרגם עברי (בראשית לט יד. ועוד) ואילו כאן הוא מתרגם יהודי, וכן לקמן ב. ז ו-א התרגום מפרש על עברי יהודי, ולמה? וי"ל, אומר ה'אמרי אמת', שיעקב ברך את יהודה בסוף ויחי ואמר לו אתה יודוך אחיך, ומבואר בחז"ל שהוא יזכה שכל העברים ייקראו בשם יהודים בשל מעלתו הגדולה של יהודה שהודה, וע"כ מאז ברכתו של יעקב ליהודה מפרש התרגום עברי יהודי.

א כב. ויצו לכל עמו כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו. וברש"י שגור אף על המצרים. אומר ה'קפות' מה הטעם שרק כעת גזר פרעה על המצרים. וי"ל שכל מה שאמרינו דינא דמלכותא דינא זה רק כשהמלך גוזר על כולם בשווה, אבל כשגזר על מגזר מסוים, אזי אין הדין כך. וזה כוונת הפסוק, ויקרא מלך מצרים למילדות, ושאם: מדוע עשיתן את הדבר הזה

הבא להיטער מסייעים ביזו

בחז"ל מסופר מה היה כשבת פרעה ירדה ליאור. היא ירדה להירפאות מצרעתה ולהתגיר, כשראתה את התיבה בקשה מנערותיה להציל את הנמצא בתוכה, וכשלא רצו בא מלאך גבריאל והרגם, ואח"כ ידה נתארכה והיא נרפאה מצרעתה וראתה את השכינה על משה. ונשאלת השאלה היא רק התחילה את דרכה בדרך התשובה, וכבר התרחשו עמה ניסים גלויים, נרפאה מהצרעת שהיתה לה, חברותיה שהיתה צריכה לחשוש מהן, שיספרו לאביה שהיא לא מקיימת את גזירתו, מתו לפתע במיתה פתאומית, ולא עוד אלא גם ראתה שכניה. לפני זמן קצר היתה משוקצת מתועבת, ולאחר שני רגעים, זכתה לראות שכניה, אך ולמה? התשובה היא: אמרו חז"ל כי הבא להיטער מסייעין אותו! היא באה להיטער ולהתקרב לבורא עולם, לרחוץ מגילולי בית אביה, מיד היא זוכה לראות ניסים גלויים וזוכה לראות שכניה. ודבריה חז"ל: אדם מקדש עצמו מעט - מקדשין אותו וכו', מלמטה - מקדשין אותו למעלה, בעולם הזה - מקדשין אותו לעולם הבא. אדם שמחליט לחזור בתשובה ולהיות בעל תשובה אמיתי, את הצעד הראשון צריך האדם לעשות בעצמו, על אף הקשיים שעומדים בדרכו, ולאחר מכן הוא יזכה לראות את עזרת ה' יתברך. הקב"ה טמן מעלית לכל הבא ליטעה! לאדם נדמה, לא יתכן שאצא ממצבי זה, כל כך מסובך אני בחטא, קשור בו, היאך אוכל לבדי לצאת ממנו, הרי אני זקוק לנס ממש...

ותחיינה את הילדים, הרי דינא דמלכותא דינא, וע"ז אמרו לו המילדות, כי לא כנשים המצרייות העבריות, כי חיות הנה, הכוונה לילדי המצרייות שלא גזרת עליהם כליה, א"כ אין כאן דינא דמלכותא כי זו לא גזירה על כולם, וכשעשה זאת פרעה, ויצו לכל עמו, כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו.

ב ג יד. ויאמר לרשע למה תכה רעך. ויאמר מי שמך לאיש שר ושופט עלינו. ופרש"י למה תכה אע"פ שלא הכהו נקרא רשע בהרמת היד, רעך רשע כמותך. וקשה ע"ז כמה קושיית: א. למה רעו שלא הוסיף ידו נקרא רשע. ב. מה השיבו 'מי שמך לאיש שר ושופט עלינו' האם רק שר ושופט יכול למחות במי שמכה חברו? וי"ל דקושיה מתרצה בחברתה. הנה התנא באבות (א ח) אומר כשהיו בעלי דינים עומדים לפניך יהיו בעינך כרשעים, כלומר שניהם רשעים עד שיקבלו את הדין. ולכן משה אמר למה תכה רעך רשע כמותך, כי שניהם בעיניו כרשעים, ראה ראה המכה ואמר למה אתה קורא לשנינו רשעים משום שאתה כאילו השופט שלנו ואנו בעלי דינים, מי שמך לשר ושופט עלינו. הרי אין אנו עומדים לפניך בדין.

ב כג. וימת מלך מצרים ויאנחו בני ישראל מן העבודה. וברש"י ביאר שמלך מצרים נטטרע והיה שוחט תינוקות ישראל ורוחץ בדם. ולפי"ז מקשה הרא"ם א"כ למה ישראל נאנחו מהעבודה, מה הקשר קושי העבודה למיתת הבנים? ויש לומר דהנה כתיב לעיל כאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ, ולכך כל הזמן הם לא נאנחו מהעבודה והשעבוד, כי הם ידעו שכאשר מענים אותם יש להם רווח אחר והוא ריבוי הילדים, אבל כעת שפרעה לקח להם את הילדים ושחטם, או אז הם נאנחו מהעבודה, כי כעת העבודה לא מביאה להם תועלת של ילדים כי שוחטים אותם. יעלת חן.

ג א. ומשה היה רועה את צאן יתרו חותנו כהן מדין וינגח את הצאן אחר המדבר ויבא אל הר האלוקים חורב. ובתרגום הוסיף שזה היה מקום מרעה טוב (ישפר רעיא), והטעם שהתרגום הוסיף את המילים האלו שאינן מופיעות בפסוק? וי"ל ע"פ ב"מ ג: שאם רועה העלה את הבהמות לראשי צוקין ונפלו ומתו חייב, לבד אם היה שם מרעה שמן וטוב שאז פטור. והרי כתוב במדרש הר חורב למה נקרא שמו חורב, כי היה הר חד חורב, וזה מה שהיה קשה לתרגום איך משה רעה את צאן חותנו יתרו בהר חורב, הרי מי שהעלה לראשי צוקין מעל בשמירתו, לזה כתב התרגום שזה היה מרעה טוב וא"כ שרי. רבי העשל.

ג ה. של נעליך מעל רגלך. היינו שתי נעלים. והנה ביהושע ה טו איתא ויאמר שר צבא יהנה אל יהושע של נעליך. מעל רגלך כי המקום אשר תחת עמך עליו קדש הוא. ונעלך כתוב בשואו אנתה תחת הלמד, שמשמעו נעל אחת, ולא כמו אצל משה שכתוב בו סגול תחת הלמד שמשמעו לשון רבים. וקשה למה אצל משה זה שתי נעלים ואצל יהושע נעל אחת? וי"ל מאמרי מוסר וסיפורים מענייני הפרשה

היא, אכן, באמת לבדך לא תוכל ללכת ממנו, ואכן זקוק אתה לנס ממש, אולם מה שמוטל עליך הוא להשתדל ולהתאמץ בלבד, ובכך מובטח אתה שטמונה לך מעלית במהלך עלייתך, שתקפיץ אותך לקומה הנרצית. וזוהי הבטחת "הבא להיטער מסייעין ביזו". ואף על פי שכל ההתחלות קשות, אבל אחרי הקושי הגדול, מגיעה עזרתו הגדולה של ה' יתברך הרוצה בתשובתם של בניו אהוביו. ובספר חיי עולם כתב הסטייפלר באמת גם מי שהוא קשה הבנה עצום, אם יתאמץ מאד בלימוד התורה, יזכה לסייעתא דשמיא, להיות גדול בתורה, אף על פי שהוא הרבה יותר מכפי כשרונו הטבעי. רבי חיים קניבסקי היה אומר שברוחניות אפשר לכל באופן שלא ניתן לתאר וכן אפשר לדעת את כל התורה כולה בעל פה וזה הכל אם אתה מתאמץ ועושה מה שאתה יכול - הקב"ה משלם לך פי מיליון לאתה מגיע לרמות של ידעת התורה מה שבר אנוש לא יכול להכיל בשאר החכמות. נביא כאן כמה מעשיות מגדולי הדורות איך הקב"ה מסייע ביד מי שמתאמץ:

מעשה היה ברבי צדקה חוצין שהיה מקפיד להתפלל בנץ החמה. פעם אחת הזדמן לו להיות בתל אביב, הרב שאל את בעל הבית ששהה שם, היכן מתפללים בנץ החמה? ענה לו: כבודו חושב שזאת זה ירושלים שמצויים מנינים בנץ החמה. ובכל זאת, אם כבודו רוצה יש מנין בנץ החמה במרחק של כשעה דרך. הרב לא נרתע, ואמר אם זה מרחק של שעה זה לא נורא, אקום שעה יותר מוקדם, אמר ועשה. הרב השכים

פרשת שמות תשפ"ד

שבעיקרון מצד אדמת קודש מספיק להוריד נעל אחת וכדמצינו בזבחים כד. שעבודה בביהמ"ק כשירה כשרגל אחת של הכהן על הקרקע, וזה הטעם שמהני אצל יהושע נעל אחת כי זה הוא מעיקר הדין. אבל אצל משה י"ל שמהם היה באו זה נודע לו באותו הרגע כי הקב"ה אמר (פסוק ו) אלוּקִי אֲבִיךָ אֱלֹקֵי אֲבִרָהֶם וגו' והרי אין הקב"ה מזכיר שמו על החיים (רש"י בראשית כח ג) סימן ש**עמרים** נפטר, ואבל חולץ שתי מנעלים, לכך נאמר לו של נעלך בלשון רבים.

ג יד. אהי-ה שלחני אליכם. יש להקשות מדוע שינה כאן מכל המקומות ולא אמר אלוּקִי שליח אליכם כנהוג בכל מקום שמזכיר שמו של הקב"ה או שם אחר של הקב"ה שמוזכר במקומות אחרים? וי"ל דהנה מצינו שמהם היה כבד פה ולשון ומובא ברבינו בחיי שלא היה יכול לדבר האותיות דלטנ"ת ו-זסר"י, והנה בכל השמות והכינויים של הקב"ה יש מהאותיות האלו מלבד אהי-ה, לכן כשמהם אמר הן אני כבד פה ולשון ואמרו לי מה שמו מה אמר עליהם הרי איני יכול להזכיר את שמך? ענה לו הקב"ה תאמר אהי-ה וזה השם שתוכל לדבר. רבי ישראל דרשן.

ד ט. והיה אם לא יאמינו גם לשני האותות האלה וכו' ולקחת מימיני היאור והפכת לדם. לכאורה קשה מאי אולמיה מאי אות יותר מהאותות הראשונים? וי"ל דאיתא בסנהדרין סז שכל מעשי הכשפים נבדקים במים, והגמ' מספרת שם איך ביטל זעירי במצרים חמור שנעשה בכישוף ע"י ששם אותו במים והוא נמס, וא"כ זה מה שאמר הקב"ה שאם יחשבו שזה כישוף תעשה להם במים ששם לא שולח הכישוף. וזה הטעם שפרעה ציווה להשליך את כל התינוקים גם של המצרים לים משום שאין הכישוף שולט במים, ואם יבוא מצרי מכשף ויחליף את בנו באיזה חפץ ויאמר הרי התינוק שלי, יוכלו לבדוקו ע"י שיורקוהו למים ואם זה חפץ אחר שנתכשף אזי במים הוא יתבטל.

ד י. וראך ושמה בליבו. ובחז"ל אילו היה יודע שהקב"ה כותב עליו וראך ושמה בליבו היה יוצא לקראתו בתופים ובמחולות. וקשה ביותר האם בגלל הכבוד הוא היה שמח יותר בשלימות? מתוך ע"כ הרב שך שאהרן עשה את זה בשיא השלימות, אבל כיוון שלא היה בטוח שהוא עושה זאת בשלימות מספקת בהיותו מפשפש ובדק במעשיו הוא מיעט בשיירה ובזימרה בגלל שחשש אולי הוא קצת מקנא, אבל אילו היה יודע שהקב"ה מעיד עליו שהוא עושה זאת בשלימות בודאי שהיה יוצא בתופים ובמחולות ידעו שהקב"ה שבוחן כליות ולב כך מעיד עליו.

ד כב. בני בכורי ישראל. הטעם שישראל נקראים בכור, לפי שבכור נקרא מי שהופך את הבן אדם לאב, והנה בני ישראל הם עשו את הקב"ה לאביהם. והוא פסוק מפורש בתהלים 'הוא יקראני קלי אתה אבי וצור ישועתי אף אני בכור אתנהו'. רבי אליהו דיסקין.

קום, ויצא לדרך עד מנת להתפלל בנץ החמה, והנה זה פלא, כי בתחילת דרכו פגש באדם שאמר לו שבסמוך מרחק של כחמש דקות, יש תפילה בנץ החמה בבית הכנסת הגר"א ברחוב הירקון והרב לא צריך ללכת למרחקים. (בית כנסת הגר"א הוקם בשכונת מאה שערים בתל אביב (זו לא טעות) ברחוב הירקון 42 ע"י הרב יוסף צבי הלוי רבה של יפו הוא אב"ד הראשון בתל אביב גאוני וצדיקי ירושלים שהזדמנו לעיר תל אביב היו מתפללים שם) הנה לנו מעשה נפלא, שהרב היה מוכן ללכת אפילו דרך של כשעה כדי להתפלל בנץ החמה, ומן השמים סייעוהו שבתוך זמן קצר מצא את מבוקשו, ובקרוש מקום, היה מנין לתפילה בנץ החמה, הרי מכאן שמי שרוצה להתקרב להקדושה ברוך הוא, הקדוש ברוך הוא מסייע ביזו הרבה, כי רצון יראיו יעשה.

בספר חיי עולם כתב הסטייפלר. באמת גם מי שהוא קשה ההבנה עצום, אם יתאמץ מאד בלימוד התורה, יזכה לסייעתא דשמיא, להיות גדול בתורה, אף על פי שהם הרבה יותר מכפי כשרונו הטבעי. והביא שם סיפור נפלא מהחת"ס כפי המסופר בספר חוט המשולש לתולדות החת"ס. פעם בא אל החת"ס נער אחד בן שבע עשרה שלא ידע קרוא וכתוב וגילה לו שרצונו ללמוד תורה, וכששמעו הבחורים כך, צחקו ע"ז, איך בר שנים כמותו, אשר לא ראה אורות מימיו, רצונו לתקוע עצמו ללמוד נגמרא? אבל רבם גער בהם, למה זה תצחקו, הלא כל הרוצה ללמוד יבוא וילמד. ויקרב את הנער, וציווה לבחורים, וקבע להם עתים

שזה ילמוד עמו שעה זו, והאחר שעה אחרת, וכן עשו. אבל נוסף למה שכבר הגיע הנער הזה לשבע עשרה שנים, עוד זאת היתה לו מדה, קשה לשמוע ומהיר לאבד, עד שאם למדו עמו איזו משנה מאה פעמים, עד מהרה שכחה, ולמחר היתה בעיניו כאילו לא למדה מעולם. אמנם כן בכל זה חשקתו לתורה לא פג, והתמיד בלימוד, וכל הבא לטהר מסייעין לו. וברוב הימים הגיע למדרגת בחור מופלג בתורה, וגם יראתו היתה טהורה, ועלה והצליח ועשה פרי קודש הלולים, והיה ללמדן מופלג, עד שנתמנה לדיין ומורה באחד הערים הגדולות עד כאן לשונו. הכלל, שהסיבה המונעתו מהשגת התורה, הוא היאוש והרפיון, ולא כמו שחושב שבשביל מניעת השגה הוא מתרפה ומתייאש, אלא אדרבה, בשביל הרפיון והיאוש, הוא הסיבה למניעת ההשגה, שכבר אמרו חז"ל (שבת קד.) הבא לטהר מסייעין אותו. ע"כ.

ואדם שמתאמץ בדבר שקשה לו מאוד ועושה כפי כוחו הקב"ה נותן לו כוחות מיוחדים לעשות יותר מכפי כוחו וכשהוא עושה זאת מקבל הוא שפע ענק מן שמיא. בהגדה של פסח 'תפארת שמשון' מובאים דברים שסיפר רבי שמשון פינקוס על עצמו בעת רצון מיוחדת. בהיותו בחור בישיבת בריסק, התגוררת בדירה בשותפת עם בחורים נוספים. ובליל בדיקת

שאלה: מה הסיבה לצרות שיש ליהודים יותר מאשר לשאר אומות? **תשובה**: כותב הכל יקר בפרשתנו, משום שאצל היהודים יש הרבה מחלוקות ומריבות וזה עיקר הסיבה שישיראל בגלות, והיינו שאדם הרוצה למנוע מעצמו צרות ויסורים עליו להימנע ממחלוקות ומריבות המכלולות אותו עצמו, ורק באחדות מצליחים. וכע"ז כותב רש"י בפרשתנו על הפסוק אכן נודע הדבר שיש בהם בעלי לשון הרע רואים עד כמה חמור לה"ר שמשחית כל חלצה טובה וגורם כאלו רעות לעם ישראל.

שאלה: האם יש איסור לקנאות או שזו רק מידה שמוציאה את האדם מן העולם? **תשובה**: ב"אילת השחר' למסכת זבחים עמוד קפה כתב שאין איסור אבל זו מידה מגונה, ויש לדייק כע"ז ב"אור החיים' ריש פרשת שמני. ורבי חיים קניבסקי ב"ארחות ישר' ערך קנאה הביא מדרש שיש משמעות שזה איסור.

שאלה: האם בשביל להיות אדם גדול, האם חייבים להיוולד עם טבע טוב ומידות טובות? **תשובה**: להפך. האדם השלם ביותר הוא אדם שנולד עם טבע רע, ושינה את הטבע, ויש בפרטים סיפורים עכל אנשים שנולדו עם טבע רע ויצאו ענקי הדורות.

שאלה: מי שחל עליו איזה קללה של מיתה מה יעשה? **תשובה**: רבי יוסף חיים זוננפלד בשלמת חיים כותב שישנן עם נעלים כדי לטעום טעם מיתה ונתקיים בזה הקללה.

שאלה: מי תמיד שמח? **תשובה**: רבי יששכר מאיר היה אומר המונח בלימוד, בכל עת ועת, הרי הוא תמיד מלא שמחה, ובאמת בישיבה תמיד אפשר לבדוק מי בטלן ומי לא, לפי בלעת הפנים, אם רואים בחור מלא שמחה, כנראה שהוא לומד טוב! ולחיפך, אם רואים בחור שהוא תמיד דוקרני וממרמר, ואינו מרוצה מהחברותא ולא מהשיעור, סימן שאינו מונח היטב בלימוד. פניני שכר שכיר.

שאלה: למה מועילה פעילות גופנית, כהתעמלות וכדו'? **תשובה**: הרמב"ם בהלכות דעות ד יד כותב, ועוד כלל אחד אמרו בבריאות הגוף, כל זמן שאדם מתעמל ויגע הרבה וכו' אין חולי בא עליו וגופו מתחזק. והפעילות הכי טובה לגוף זה הליכה, גם עלייה וירידת מדרגות היא פעילות גופנית טובה. וכן שאר ההתעמלות מועילה לחזק את הגוף גם מהבחינה הזאת שגופו חזק ופחות יחלה בכל מיני מחלות שבאות בעקבות התנוונות. וגם מי שמתעמל יכול לקשור נעלים לבד בעמידה עד גיל מבוגר, ויכול לעלות מדרגות ועליות בלי להתנשף שעה קודם ושעתיים אחרי, ויכול ללכת עד גיל קנה ושיבה.

שאלה: איך יתכן שאדם מבקש סליחה ומחילה ואעפ"כ זה לא עוזר לו כלום? **תשובה**: ישנם אנשים שהפנימו את חשיבות בקשת הסליחה והם מנצלים את זה באופן ציני, מיד כשחברים או בן הווג מתלונן על משהו הם מיד אומרים סליחה סליחה להם התכוונתי אני מתחרט. אז ככה, אם ההרטה והסליחה הם אמיתיים ורואים שהוא משתדל מאותו היום להיות יותר טוב אז זה בסדר אפי עם השתדלות מועטת. אבל אם ממשיך לעשות את כל מה שעשה ולא רואים שום התקדמות בהתנהגות, אפי אז טיפה, אפי לא משהו קטן, אז זה כמו אחטא ואשוב, ואז אין לסליחה שלו שום משמעות. ולפעמים זה אפי פוגע יותר ועדיף שישתוק, ומכסה פשעיו לא יצליח ומודה ועוזב ירוחם. וא"א לשחק ברגשות של השני באופן תמידי, ולא פלא אם לאחר זמן הוא עוד עלול לקבל דרישה לניתוק הקשר.

חמץ נותרתי לבדי בחדר מגורי, בשעה המיועדת בדקתי את החמץ בדירה, והבדיקה נמשכה שעה ארוכה ועייפה אותי מאד, בסיומה התיישבתי לנוח הייתי יגע, אך שבע רצון מקיום ההלכה כדינה. לפתע שאלתי מה אעצמי בדבר עליית הגג? הרי לא בדקו שם, אז החלה התרוצצות מחשבות בקרבי, מצד אחד חשבתי בליבי, מדוע דבר זה מוטל דווקא עלי? לעייפותי הרבה היה כמובן גם כן משקל בנטיה להרחיק מעלי את העול הזה, מאידך הרצון לקיים המצוה בשלימותה, דחפני לבדוק גם את העלייה. בסופו של דבר גמלה בליבי ההחלטה, אני לא אכנע, אקיים את המצוה בשלימות, ואבדוק בדיקת חמץ כדין. עליתי במדרגות, הדלקתי את האור ועיני חשכו, לפי המראה שנגלה לנגד עיני, מסתבר שזה שנים רבות לא ניקו את המקום שהיה מכוסה בשכבות אבק. לא היתה לי אפשרות, אפילו להתחיל בבדיקה, שלא לדבר על הגעה לחורין וסדקין, הרי על פי דין אין לבדוק חמץ לפני ניקוי המקומות, והעלייה הייתה חייבת בבדיקה, שכן הוא נחשב למקום שמכניסים בו חמץ. המלחמה הפנימית התעוררה בי מחדש, וברוך ה' חרף עייפותי, ואזרתי חיל בעוז, לא שינית את החלטתי לבדוק. בשארית כוחותי התחלתי במלאכת הניקוי, במשך כל הלילה חיזקתי את עצמי קרוב

ידיעות חשובות וכן דברים מגדולי ישראל ערוך בדרך של שו"ת

שאלה: ילד שרוצה איזה משהו עכשיו מיד, למשל הילד אומר אני רוצה עכשיו לקנות נעלים והוא בוכה במר ליבו, האם יש לחנכו ע"ז או לא? **תשובה**: **חייבים** להרגיל ילד לדחות את הסיפוק היצירי שלו ולהרגיל אותו לא לקבל מיידיית את הסוכריה שהוא רוצה או את העוגה שמאוד מאוד דחוף לו, כי אם לא נרגיל את הילד בזה הוא לא יוכל לעולם להיתפנות להגיע להשגים. לפעמים אין לאמא סבלנות ואין לה עצבים לשמוע אותו בוכה חצי שעה ואז היא נותנת לו מיד מה שרוצה, ומצוי גם בתינוקות ממש קטנים שרוצים לאכול גם בשעה שלא רעבים, אם לא דוחים לילד את סיפוקו ונותנים לו מיד מה שרוצה, אח"כ הוא יגיע לשיבה ולא יהיה מסוגל לשבת שלוש שעות ולהתרכז בלימוד כי הוא יצטרך לספק לעצמו כל סיפוק רגעי שמתעורר אצלו, בתחילה זה יהיה שירותים, אח"כ סיגריה אח"כ כוס מים אח"כ טלפון, אח"כ קצת נייגעס. בקיצור ילד שקיבל הכל מיד לא מסוגל להתאמץ כלום בחיים שלו. ורק מי שמרגילים אותו לדחות את הסיפוקים היצירים שלו רק הוא מסוגל להתאמץ ולהצליח במבחן להתאמץ בלימודים. ר"ש הופמן.

שאלה: ביזה משחקים כדאי שהילד ישחק ובאיזה משחקים יש למנוע מהילד לשחק בהם? **תשובה**: ברור הוא שילד צריך לשחק וזה גם בשרא וטוב לו אם הוא ישחק, אך כותב רבי שמשון פינקוס שהמשחקים שיש לתת לילד הם רק משחקים שלא יפתח בהם תלות לכשיבגור, כגון משחקי הרכבה למינס שלהו הוא לא ימשך בתור גדול. אבל משחקים שהמשיכה אליהם תתפתח במשך השנים חייב להימנע מזה בתור ילד כי זה עלול להזיק לעתידו של הילד וכגון משחקי מחשב וכדו'. שאמנם כעת הוא יכול לנוח בצהרים אך המחיר ע"ז לעתיד הוא גבוה מאוד. לגדל.

חידות

חידות שינון הפרשה ע"פ סדר אה-ב. **תשובה בסמוך לשאלה. מתיאם גם לילדים:** א. כשנולד משה התמלא הבית? **אורה**. ב. בת פרעה? **בתיא**. ג. בן של משה? **גרשום**. ד. רשעי ישראל? **דתן ואבירים**. ה. משה לקח את אשתו ובניו על? **החמור**. ו. מה אמר הקב"ה למשה על אהרן? **וראך ושמה בליבו**. ז. במה אחז משה שנהפך למטה? **זנב**. ח. היכן הוא הר האלקים? **חורב**. ט. צדיקי ישראל. המשך את המילה שו? **טרי ישראל**. י. למי היו שבע בנות? **יתרו**. כ. איזה בתים קיבלו המילדות? **כהונה לויה ומלכות**. ל. יוכבד היתה בת? **לוי**. מ. מה היו שפרה ופועה? **מילדות**. נ. מה מורידים במקום קדוש? **נעלים**. ס. מאיזה אילן דובר הקב"ה עם משה? **סנה**. ע. י"ת את חן העם ב? **עיני מצרים**. פ. ערים שנבנו ע"י ישראל בפרך? **פיתום ורעמסס**. צ. אשת משה? **ציפורה**. ק. מה עשו בני ישראל כשהכבידו עליהם את העבודה? **קוששו קש ותבן**. ר. האח הגדול? **ראובן**. ש. כמה נפשות ירדו למצרים? **שבעים**. ת. מה הפסיק פרעה להביא לישראל? **תבן**.

חידות לפרשת שבוע: א. מיהו המת החי בפרשה? **ב**. היכן ג' מקומות בחומש שמות מופיע מתומל שלשום? **ג**. האם אור זה טוב? **ד**. איזה דבר שקשור לשיא החורף מוזכר בפרשת שמות? **ה**. איזה בעלי חיים מוזכרים בפרשה? **ו**. פסוק בפרשה שמסתיים באות ס?

חידות ידע תורני: ז. איזה בית קברות מובא בגמ' שמפנים אותו מפעם לפעם ולכתחילה? **ח**. מתי

לעלות השחר גמרתי לנקות. הדלקתי נר, והחילותי בבדיקה, סיימתי לאחר שעה קלה, למחרת הייתי עייף ותשוש, לנוח לא יכולתי עקב טיודות ערב החג, הייתי בלחץ גדול שבליל הסדר אני אתמוטט, אך ליל הסדר הגיע ועמו החל לפעור בי טעם חדש מתוק מאד, חשתי באור גדול, ואמרתי את ההגדה בתחושה נפלאה שאותה לא חשתי מעודי. כל אותו הלילה הרגשתי קירבת אלקים, הייתי בהתרוממות גדולה, כך עד סוף הסדר. לאחר צחות כשנגמר הסדר, לא הייתי מסוגל ללכת לישון, נשארת ער כל הלילה ועסקתי בסיפור יציאת מצרים, הרגשה כזו של קירבת אלקים לא היתה לי מיום עמדי על דעתי. בהתחלה חשבתי שהרגשה מרוממת כזו שייכת רק לליל הסדר, אך גם למחרת בבוקר, ובמשך כל היום המשתכח להרגיש אותו טעם נפלא של קירבת אלקים. כך היתה לי הרגשה במשך כל ימי המועד עד שלא הייתי מסוגל להתנתק מהמנרא. לא עסקתי בשום דבר אחר, מלבד מה שנוגע לקירבת אלקים. וכך הקרבת אלוקים המשיכה לפעום בקרבי עד היום הזה. אם יש לי היום משהו, סיים הרב פינקוס, אין זה אלא מכוחה של מצוה אחת דרבנן, של בדיקת חמץ אשר נאחזת בה וקיימותיה במסירות נפש.

מטבילים בהמה במקווה? **ט**. איזה דין עדיף לא לעשות בראש חודש? **י**. איך יתכן שיברך על שקדים מזונות לכתחילה? **יא**. איזה ברכה מברך ובנוסח של הברכה נאמר מעשה שעושה, למרות שלפעמים עושה משהו אחר מהנאמר בברכה? **יב**. איזה דבר למרות שיש לו סימני טהרה הוא אסור בגלל מעשיו?

חידות לבוגרים ממלאכת מחשבת: **יג**. פועל עבד אצל מעסיקו שבעה ימים ושכרו כדור זהב לשם כך הוא חתך את הכדור זהב שלוש פעמים בלבד ובאמצעותו הוא שילם מידי יום בימוא את הסכום המדוייק המגיע לו לאותו היום ולא יותר, (לפעמים הוא היה צריך להחזיר לו מיום האתמול)? **יד**. לאדם היו עשרה שקים מלאים במטבעות זהב. בכל השקים משקלם של המטבעות שווה והיינו כל מטבע שווה 10 גרם, מלבד שק אחד שבו יש מטבעות מזוייפים ששוקלים כ"א תשעה גרם, איך יוכל ע"י שקילה אחת על משקל בעל כף אחת לדעת איזהו השק המזוייף?

חידות לשאול את הילדים: **טו**. מתי שותים בלי ברכה? **טז**. מה משותף למצווה מים קמצה? **יז**. מי יוצא בקלות ע"י חור בגודל סיכה? **יח**. שני אחים תאומים אחד בן ארבע ואחד בן חמש? **יט**. איך אפשר לכתוב 400 ספרי תורה ביום אחד? **כ**. איזה אוכל מברכים עליו ומזכירים בברכה את שם האוכל? **כא**. איזה שם מוכר מהתנ"ך נכתב ישר והפוך אותו הדבר? **כב**. צרופי מילים למילה מים?

תשובות: **א**. מצורע ועני מובא ברש"י שחשובים כמת. **ב**. בפרשתנו ד י. ו- ה. ד. וכן במשפטים שור נגח מתמול שלשום. **ו**. ותרא כי טוב, אומר רש"י נתמלא הבית אורה. **ז**. ידו מצורעת כשכך. **ה**. נחש צאן חמור. **ו**. רעמסס. **ז**. מכות יז וכ"ה ברמב"ם רוצח ז ג דקברות של הרי מקלט מפנים במות הכהן גדול. **ח**. שבת נח. טבעת על צוואר הבהמה שנטמאת טובלים הבהמה לטהר השבעת. **ט**. ש"ע אבהע"ז קכו כתב לא לתת גט בראש חודש כי יש ספק אם לכתוב האם בא לחודש פלוני, או ביום א לחודש פלוני. **י**. שקדי מרק. **יא**. לישב בסוכה למרות שלא תמיד יושב אלא עומד ואוכל כמו בקידוש בביכ"נ שעושים בסוכה ושמחת בית שואבה. **יב**. זרזיר חולין סה. **יג**. הוא חילק את הכדור זהב לחתיכה אחת בגודל שבעיית, חתיכה שניה בגודל שתי שבעיות, וחתיכה שלישית בגודל ארבע שבעיות. ביום הראשון נתן את השבעיות, בשני נתן את שתי השבעיות ולקח את השבעיות, בשלישי נתן השבעיות שלקח, ברביעי לקח את כל השלוש שבעיות ונתן את הארבע שבעיות, בחמישי הוסיף השביעית וכן הלאה. **יד**. יוציא מהשק הראשון מטבע אחד מהשק השני שתיים וכן הלאה ואז ישקול כל מה שהוציא ולפי מה שישקול יוכל לדעת איזה שק הוא של התשע, כי הוציא בס"ה 55 מטבעות, אם ישקול 549 גרם סימן שהמזוייף הוא השק הראשון ואם 548 סימן שהוא מהשני וכן הלאה. **טו**. באמצע הסעודה. **טז**. בר. **יז**. אוריר בבלרש נפוח. **יח**. משפחה שיש לה שני זוגות תאומים בהפך של שנה ושני האחים הם אחד מכל זוג. **יט**. יכתוב 400 ספרי תורה ביום אחד. **כ**. המוציא לחם. **כא**. דוד המלך וכן אביו ישי. **כב**. מים שלנו. מים חמים. מים קרים. מים בטעמים. מים אחרונים. מים מינרלים

טהרות בעיון אליבא דהלכתא
תורת הטהרה

אמר ואמר

נידורים בהלכות הכהנים

גליון 22
סבת תשפ"ד

לרפואת
ראש הישיבה
רבי ברוך בן צביה
לרפוא"ש בתושח"י

"אמר אל הכהנים... ואמר אליהם לנפש לא יטמא..." (ויקרא כא, א)

ז"ל ע"י מפעל תורת הטהרה שע"י רשת הכוללים ללימוד סדר טהרות בעיון - כולל משמרת הטהרה

בית חולים שניידר לילדים הוכשר מחדש לכהנים

שטרחו ויגעו יחד עם רבני ביה"ח הרב ישראל בבצ"ק שליט"א והרב אשר לבי שליט"א להכשיר את המקום לכהנים, ועליהם הרב מנחם לפקיבקר שליט"א רב קופ"ח כללית אשר מסור בלו"נ למען טהרת הכהנים, ישלם ה' פעלם וזכות הכהונה מסייעתם. [בבנין 'שניידר' יש לא יותר מ-2 פטירות בשבוע].

כהנים המגיעים לבית חולים 'שניידר', יש להם להיכנס דרך הכניסה הראשית להולכי רגל ברחוב קפלן מבלי לעבור בתוך ביה"ח בלינסון.

הגגון שנבנה בשגרה וגרם לחיבור

בחדש זה התבשרו בני שבט הכהונה על הכשרתו מחדש לכהנים של ביה"ח שניידר לילדים בפתח תקוה. בבית חולים זה הושקעו עשרות אלפי ₪ בעבר בשביל להפרידו מבית החולים בלינסון ולהכשירו לכהנים, ובשלהי חודש חשוון בשנה זו, קרתה תקלה ונבנה גגון מחוץ לקומת קרקע, מה שגרם לחיבור הלכתי לביה"ח בלינסון. בהוראת רב ביה"ח תוקנה התקלה על הצד הטוב - הגגון הבעייתי פורק, וכעת המקום חוזר להיות כשר לכהנים כבתחילה. וכאן המקום להודות להנהלת בית החולים

כיצד מתפשטת טומאת אהל בבית חולים ממקום למקום?

החולים. ג. גוססים. ד. נפלים בחדר הניתוח, במקרים מיוחדים או במחלקות. ה. איברים מן החי שהוצאו בניתוח (לדוגמה הפרק הקטן של האצבע). ו. רביעית דם שיצאה ממת. ז. מכון פתולוגי שבו שומרים וחוקרים איברים מן החי וכן נפלים. ח. ב"ס לרפואה המחזיק איברים ועצמות מתים. [וכן ישנם מקומות שרופאים שומרים בחדרם חלקים המטמאים]. ט. מקרים פחות שכיחים: חולה עם אצבע מושטלת, או אשה עם עובר מת (במקרה מסוים).

אופני התפשטות הטומאה ממקום אחד - לכל בית החולים
רבים שואלים, וכי אין חציצה בין המחלקות השונות או בין הקומות של הבנין. הכיצד יתכן שדבר אחד יגרום טומאה לכל הבנין?

בעקבות ההתעניינות הגוברת והולכת של ציבור הכהנים והרבנים בנושא של טומאת כהנים בבתי חולים, יצא כעת לאור חוברת מראות כהונה חלק ב' המבארת בפרוטרוט את סיבות הטומאה בבתי החולים, כיצד עוברת הטומאה ממקום למקום, דרכי הפתרון לחציצה מפני הטומאה, כיצד לבנות ב"ח הכשר לכהנים, ודברי פוסקי הדור וצוק"ל. ניתן להשיגו במייל המערכת או במוקדים המרכזיים. בעלון זה נביא בפניכם קטעים נבחרים מהחוברת:

כידוע בבתי החולים, סיבות הטומאה הינם רבות, ונזכיר את העיקריים והמצויים:

א. נפטרים במחלקות. ב. חדר מתים אשר לפעמים מחובר לשאר בניני בית

חדש מבית 'התאחדות טהרת הכהנים'!

א. המדריך לכהנים מהדורה חדשה ומעודכנת, בתוספת מאות עדכונים, ניתן לקבל במייל a083132020@gmail.com

ב. המדריך לכהנים למורי הוראה - בתי חולים ומרכזים רפואיים, רבנים המעוניינים לקבלו, יש לשלוח בקשה במייל, ולקבלתו מודפס - יש להשאיר הודעה בשלוחה 8.

ג. מראות כהונה - קיצור הלכות טומאת אהל, ניתן להשיג במוקדים המרכזיים או במייל.

ד. מראות כהונה - הסבר מפורט על טומאת אהל בבתי החולים, דרכי הפתרונות ודברי פוסקי הדור, ניתן להשיג במוקדים המרכזיים או במייל.

חידשנו את קו המידע המדריך לכהנים 08-313-2020

כל המידע לכהנים - מעודכן, מפורט ומסודר לפי נושאים ומקומות!

שלוחות קו המידע:

- שלוחה 7 < מידע טיסות, נתב"ג טרמינלים מידע על חו"ל, מחנות השמדה בחו"ל.
- שלוחה 8 < השארת הודעה למערכת.
- שלוחה 9 < כתובות להשגת החוברות והמפות, מפתח עניינים משוכלל במיוחד, מידע על תח"צ בצפון, עדכונים, הצטרפות לרשימת תפוצה.
- שלוחה 0 < שיעורים והלכות טומאת כהנים.
- שלוחה * < מענה אנשי, ומענה ע"י הרבנים.

- שלוחה 1 < תרומות להזקת המערכת.
- שלוחה 2 < English information
- שלוחה 3 < בתי חולים, מרכזים רפואיים, בי"ח גריאטריים, מכוני MRI כשרים, מחלקות ומקומות כשרים. כבישי בתי חולים.
- שלוחה 4 < רחובות ואתרים בתוך הערים.
- שלוחה 5 < כבישים בינעירוניים, רכבות ומנהרות.
- שלוחה 6 < טיולים, מסלולים, מוזיאונים, בתי קברות, הלוויות, קברי צדיקים, אתרים ארכיאולוגים, ארץ העמים.

כהן יקר! מכיון שישנם עדכונים חשובים מידי תקופה. לכן יש להצטרף לקבלת צינתוק לטלפון כשיש עדכון חדש. ההצטרפות היא בקו המידע 08-3132020 וואח"כ 6. וכן ניתן להצטרף ע"י בקשה במייל a083132020@gmail.com

ניתן לצפות בעדכונים גם בנדרים פלוס, חיפוש קופה 'טהרת כהנים'.

להיכנס לבית חולים במקרים שאין בהם פיקו"נ או צדדים אחרים כפי ראות עיני המורה. [לצערנו תחום זה עדיין לא מתוקן כראוי עקב חוסר מודעות ודרישה ציבורית לעניין. ועקב זה שהרבה מן הצורך בבתי החולים נוגע לעניינים שבספק פיקו"נ].

ומצד שני ישנם עשרות מרכזים רפואיים ברחבי הארץ, הנותנים גם כן טיפולים ובדיקות ברמה רפואית גבוהה, ובהם אין טומאת כהנים.

ולכן כהן הנצרך לטיפול או בדיקה שאינם צד של פיקו"נ, יקבל מהרבנים את רשימת המקומות הרלוונטיים שאין בהם חשש, ואז יפנה לקופ"ח שיסדרו לו מקום הכשר לכהנים.

שימו לב: ברוב המקרים ברירת המחלל של קופ"ח הינה למקומות עם חשש לכהנים, ולכן בפניה הראשונה יש להודיע להם על היותו כהן ולדרוש לסדר לו מרכז רפואי הכשר לכהנים.

מעל כל חלונות בית החולים, כך שהטומאה עוברת לכל הבנין. ולפעמים חלון הנפתח מלמעלה למטה יוצר תחתיו אהל. ולא רק בליטה מעצם הבנין מאהילה, אלא כל דבר הבולט - כגון שילוט מואר או פרוז'קטור מאהילים ומעבירים את הטומאה תחתיהם.

פירי אשפה וכביסה: ברוב בתי החולים ישנו פיר אשפה וכביסה שהוא חלל שעובר בין כל הקומות עד המרתף ואם הוא פתוח מעביר את הטומאה. בדרך כלל רוב פתחי הפיר סגורים אבל יש יוצאים מן הכלל.

חורים טפח: אפשרות נוספת להעברת הטומאה ממקום למקום הינה ע"י חורים טפח הנמצאים בתקרות או בקירות, אמנם לא נראים לעין כל מי שמגיע לביקור בבית החולים, אך בעיון טוב נמצאים הרבה חורים רחבים טפח - שמבלי לשים לב הם מעבירים את הטומאה מעבר לדלתות הסגורות ומחדר לחדר. ולכן אף שרואים דלתות סגורות יש לבדוק היטב אם ישנם פתחים של טפח על טפח. במיוחד בקומות המשמשות רק את צוות התחזוקה ובקומות המרתף, אשר אינם מתחזקים ומטופחים כמו שאר הקומות.

צינורות: הצנרת המסופעת בבתי החולים גורמת לעיתים קרובות למעברים של חורים וכדו' כמבואר בסעיפים הקודמים. בהרבה מקומות ישנם גם פירים שעוברים מקומה לקומה למעבר הצינורות והם מצריכים זהירות מיוחדת שלא יעבירו את הטומאה ממקום למקום - תחתיהם או בצדיהם.

אחרי כל האמור, מבחינת המציאות המעשית בבתי החולים - המצב בשטח איננו קל מבחינת טומאת כהנים, ובהרבה מקרים קשה מאד להקל לכהנים

אמנם התשובה הינה פשוטה - טומאת אהל עוברת בכל פתח שהוא טפח על טפח מרובע. וכמו כן ישנו דין 'סוף טומאה לצאת' - שכל מקום שבו תעבור הטומאה אע"פ שכעת יש חציצה מהטומאה - טמא מדין זה. בחוברת מראות כהונה חלק א' התבארו והומחשו כל אופני העברת הטומאה המצויים כיום בבתי חולים ובעוד מקומות.

הניסיון מלמד שבזמן שיש טומאה באחת ממחלקות בית החולים, הטומאה עלולה לעבור ולהתפשט בין כל בניני בית החולים, הן דרך המסדרונות הרבים, מנהרות תת קרקעיות, דרך חלונות פתוחים שמעליהם ישנו גגון או צינור וכדו' המעביר את הטומאה לשאר החלונות, וכן ע"י נקבים שנעשו בתקרות או בקירות למטרות שונות ועדיין לא נסתמו. חלקם מדין טומאת אהל וחלקם מדין סוף טומאה לצאת. ונזכיר בקצרה את עיקרי הדברים השייכים בבית"ח.

דלתות פתוחות: על אף שנראה שיש דלתות בין מחלקה למחלקה ובין קומה לקומה, אנו רואים בבירור שהרבה דלתות שאמורות להיות סגורות בעצם הם פתוחות לרווחה, לטובת צוות הרפואה הממהר ממקום למקום להצלת חיים. (הנה כידוע הרעיון היום הוא להקל על המעבר ממקום למקום ובמיוחד צוות רפואי שצריך למהר ולהזדוץ בעבודתו, וכל דלת סגורה מקשה עליו את העבודה).

וגם דלתות שכן נסגרות - על פי מעקב אחרי דלתות חשמליות, רואים בבירור שקשה 'לתפוס' אותם סגורות יותר מדקות ספורות וזאת מפני היוצאים והבאים בכל שעות היממה, על אחת כמה וכמה בדלתות במקומות המרכזיים או בחדר המיון שם יכול להיות שהדלת לא נסגרת יותר מדקה או שתיים ברציפות, וכפי שעקבנו פעם במרכז רפואי לא גדול על דלת שחצצה בין הטומאה למרכז מסחרי ענק הכולל תחנה מרכזית של כל התח"צ. אחרי הסרטה של הדלת וניתוח הנתונים הצלחנו פעם אחת להגיע לכדקה וחצי שהדלת סגורה. ללמדך שא"א לסמוך על דלתות אלא א"כ אינם דלתות מרכזיות אלא רק דלתות במסדרון שומם או באגף תחזוקה, וגם זאת רק אם אין יש פיקוח עליהם שלא יפתחו באופן קבוע ע"י עובדי המקום כפי שראינו מהניסיון. וגם בדלתות חדר המדרגות הנסגרות עם קפיץ בתמידות הרבה מהם פתוחים כל הזמן וכנ"ל.

דרך המעליות: מקומה לקומה יכולה הטומאה לעבור - מלבד דרך חדר המדרגות - גם דרך המעליות, משום שמפנים את המתים דרך המעליות ולכן נמצא שיש סוטל"צ דרך המעליות, וכל אימת שתיפתח מעלית זו בכל קומה אחרת שבבית החולים, אז הטומאה מתפשטת לקומה האחרת. ואם לא הוחלט באיזו מעלית יורידו, אזי כל המעליות נטמאות מסוטל"צ.

בליטות וחלונות: לפעמים מספיק בליטה קטנה הבולטת מקצה הבנין למעלה, ומאהילה טפח אחד

טהרות בעיון אליבא דהלכתא
תורת הטהרה

מערכת "אמור ואמרת" טהרות בעיון אליבא דהלכתא
שע"י רשת הכוללים ללימוד סדר טהרות בעיון

לתגובות: דוא"ל: T402422@gmail.com
פקס: 1533-5709254

לתרומות: ב"קהילות" או ב"נדרים פלוס"
בשם "תורת הטהרה"
נדרים פון: 03-7630585 שלוחה 6394

פרשת שמות

קידוש במקום סעודה

סעודת ליל שבת

א. אין קידוש אלא במקום סעודה (ש"ע ס' רעג א), שנאמר (ישעיה נח יג) 'וקראת לשבת עונג', כלומר, במקום עונג שהוא הסעודה, שם תהא הקריאה של קידוש (מ"צ סק"א). בחדר גדול [כגון חדר אוכל של ישיבה] אם שמע קידוש בפינה אחת ואכל בפינה אחרת, נחשב לקידוש במקום סעודה, וטוב שיכון בזמן הקידוש שדעתו לאכול בפינה אחרת (מ"צ סק"ג). **ב.** בין קידוש לסעודה אין לצאת מהחדר שבו עשו את הקידוש, אולם יציאה לצורך הסעודה, כגון שיצא ליטול ידים לסעודה, או להביא מאכלים לסעודה, או להוריד בגד עליון וכד', אינם נחשבים להפסק בין הקידוש לסעודה (מ"צ סק"ד עיי"ש). ואנשי מעשה נהגו שלא לצאת כלל ממקום הקידוש, ונטלו ידיהם מקערה וספל שהביאו לפניהם במקום הקידוש (אורחות רבינו ח"א עמ' קיד מהנהגות החזו"א והגי"י קניבסקי ז"ל), וכן נהג החפץ חיים זצוק"ל, והנהיג כן לכל בני ביתו (פסקי תשובה רע"ג אות ד).

סעודת יום שבת

א. קידש ואכל כזית פת או כזית מזונות נחשב לקידוש במקום סעודה, ונחלקו הפוסקים האם שתית יין נחשב לקביעות סעודה, ובמקום הדחק יכול להקל בזה בקידוש של שחרית (מ"צ סק"ה), ובשיעור שתית היין כדי לקבוע סעודה, יש אומרים שדי ברביעית יין של הקידוש, ויש אומרים שצריך לשתות רביעית מלבד הכוס של קידוש (מ"צ סק"ו). וטוב להחמיר כדעה זאת, ובפרט בקידוש של לילה שעיקרו מן התורה (ש"כ פ"ד כג). **ב.** חולה שאין באפשרותו לאכול פת ומזונות, ישמע קידוש מאחר ואח"כ יאכל מאכליו המותרים לו, והחזון איש (אורחות רבינו ח"א עמ' קיד) הקל לחולה לקדש בעצמו על סמך אכילת מאכלים המותרים לו אע"פ שאינם פת או מיני מזונות.

סעודה שלישית

א. לכתחילה יש לזוהר להסמיך כמה שאפשר את הקידוש לסעודה (מ"א ס"ג וזיה"ל ד"ה לאלה), ומהנכון להימנע מדיבור שלא מענין הסעודה, כדי שלא יגרר בדיבורו למשך זמן (מור וקציעה להיענ"ץ ס"ס רעג). ואם מתמהמה מחמת צרכי הסעודה [להביא מאכלים וכד'], או שממתין שכל המסובים יטלו את ידיהם, כל שלא הסיח דעתו מהסעודה נחשב לקידוש במקום סעודה (מ"צ סק"ז). **ב.** המקדש ואכל כזית ממיני מזונות, יצא ידי חובה, ולכתחילה טוב שיחזור ויקדש בסמוך לסעודת פת (תשובות והנהגות ח"א ס' רסד).

מהדורה חדשה ומורחבת של הספר

'מחשבת סופר'

על הלכות בורר

חידושים ביאורים ותשובות

הרב ישראל דוד ברוורמן

בשנת תשע"ב יצא לאור מהדורה ראשונה של הספר "מחשבת סופר" על הלכות בורר ובו חידושים ביאורים ותשובות שנשא ונתן המחבר עם הגאונים רבי יהודה בויאר שליט"א, רבי עזריאל אויערבאך שליט"א ורבי נתן קופשיץ שליט"א.

ועל הלכות אלו כבר כתב המשנ"ב שמצוי מאוד להיכשל בה מחסרון ידיעת הלכותיה. וכאשר הרב ישראל דוד ברוורמן שליט"א, ראש כולל תורת חיים עם צוות ת"ח, עמלו וייגעו בבירור יסודות וגדרי המלאכה, והן בשאלות המתחדשות בפני מורי הוראה שליט"א, זכה המחבר להארת פניהם של הגאונים הנ"ל שליט"א, אשר נתנו מזמנם לברר עמו גדרי המלאכה ולאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא, ולאחר שנות עמל יצא בס"ד לאור מהדורה ראשונה הנ"ל.

ובמהדורתו החדשה של הספר, הוסיף הרב המחבר שליט"א נידונים חדשים שלא נידונו כלל במהדורה הקודמת, וכן הרחיב גדולה של הנושאים שכבר התלבנו, עד שפנים חדשות באו לכאן, וביותר צורף להם שאלות רבות וחדשות שנשאלו ונתחדשו קמיה גדולי מורי ההוראה שליט"א ועדיין לא ראו אור עולם.

הסימנים נערכו לפי סדר הלימוד בשו"ע, בתחילת כל סימן מופיעים ראשי הפרקים של הנושאים, הנושאים עצמם נידונים בהרחבה ובפלפול, ובהערות הורחבו המקורות, וכן הוספות מגדולי מורי ההוראה זצוק"ל ויבדלחט"א שליט"א.

כל סעיף מסתיים בסיכום העולה מהדברים הלכה למעשה עם המקורות.

חלקו האחרון של הספר 'שערי ציון' הוא שאלות ששאל הרב המחבר שליט"א בעניינים מעשיים בהלכות בורר המצויות ועליהן תשובות קצרות, ברורות ומתומצות של הגאונים הגדולים, הגאון רבי יהודה בויאר שליט"א, הגאון רבי עזריאל אויערבאך שליט"א, והגאון רבי נתן קופשיץ שליט"א.

בסיום הספר יש מפתח ערכים לפי הא' ב' למען ימצא הלומד את השאלות והתשובות בנקל.

בספר 'מחשבת סופר' ישנם תי"א עמודים, והוא זכה למכתבי ברכה של הגאונים הגדולים: הגאון הגדול רבי עזריאל אויערבאך שליט"א והגאון הגדול רבי נתן קופשיץ שליט"א, המעוטר בהצטרפותו של פוסק הדור מרן הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א, הרה"ג רבי משה פטרבורג שליט"א, ר"כ 'אמרי יושר' - בית מדרש גבוה ללימוד ולהוראה.

הוצאה לאור והפצה: יפה נוף

פניני בית לוי על חמישה חומשי תורה חלק א'

דרשות ורעיונות על פרשיות השבוע ומועדים,
מלווים בסיפורי השגחה מרתקים ולקחי מוסר מחזקים

מאת הרב אברהם עטיה

מידי שבת בשבתו, מוסר הרב אברהם עטיה שליט"א, רב בית הכנסת 'בית לוי' בבית וגן שיעורים ודרשות על פרשיות השבוע בפני קהל שומעים, חברים ומקשיבים, ובהמשך עלו מעט מהחידושים על גבי הכתב בעלון השבועי 'פניני בית לוי' וזכו לביקוש רב ולתפוצה גוברת.

כך אסף הרב עטיה את הדרשות יחד עם עוד פנינים רבים של מסרים, תובנות ולקחים בנושאים רבים, כגון מידות, אמונה וביטחון, התלהבות ושמחה בעבודת ה', יראת שמים, שאיפות והתרוממות מחיי המעשה וקבצם לתוך ספר מהודר. הספר מאיר את פרשיות השבוע, מעשיר את שולחן השבת ומרומם את המשפחה קטנים כגדולים.

המאמרים המופיעים מסודרים על פי סדר פרשיות כל חמשת חומשי התורה וכן על המועדים, המופיעים בספר בסמיכות לאותה פרשה שבה הם חלים. בדרך כלל, בכל פרשה מופיעים שני מאמרים מרתקים (ויש פעמים שעל כל פרשה מופיע מאמר אחד) על נושאים הקשורים לאותה הפרשה כשהם מלווים בסיפורים מרגשים ומחזקים מפי גדולי ומגידי הדרשנים והרבנים בני זמננו, ומכל החוגים והעדות.

המאמרים מתחילים בהסברים על הנושא המדובר, יחד עם שאלות ותשובות מרתקות, ובהמשך כל המאמר מופיע סיפור מרתק ומחזק הקשור לעניין, ולאחר מכן המסרים והתובנות העולים ממנו לחיי המעשה.

זהו ספר השווה לכל נפש: לבעלי בתים, לילדים, לגברים ולנשים ואף לתלמידי חכמים ולדרשנים המחפשים חומר מרתק ושימושי לדרשות עם רעיונות קלים ומתוקים באורך של רבע שעה. כל הפרשיות כלולות בספר אחד, כך שאין צורך לחפש הרבה.

הספר מופיע עם תוכן עניינים ברור ומפורט, המאמרים מנוקדים והקורא מקבל אותם באותיות נוחות ונעימות.

בספר 'פניני בית לוי' ישנם 526 עמודים, והוא זכה למכתבי הברכה של הראשון לציון והרב הראשי לישראל הרב יצחק יוסף שליט"א, הרב שמואל פנחסי שליט"א, רב שכונת מחנה יהודה וראש מוסדות 'דרכי דוד'.

הפצה: יפה נוף

הספר המבוקש אצל בני התורה

יסודי, מקיף, בהיר!

בס"ד יצא לאור ספר 'טהרה ברורה', הלכות טהרה מסודרות
בבהירות מיוחדת, המקנה הבנה ברורה ע"פ המציאות בזמנינו
כולל קונטרס 'מקורות ועיונים' מורחב המברר באר היטב יסודות
רבים שהעמידו רבותינו ונידונים בגדריהם בבי מדרשא
בהסכמת וברכת גדולי ההוראה

"...ועברתי עמו הלכה אחר הלכה
בדברים שנכתבו תוך כדי ברור
ולבון הדק היטב
ויכולים לשמש ככלי עזר עצום
הן לעוסק בענינים אלו והן
לחיתנים וכלות הבאים לידע את
יסודות הדברים..."

מתוך הסכמתו של מורינו הגאון רבי אברהם נפתלי
ויג שליט"א רב ומו"ץ קהילת מעין אברכים - בית וגן
ירושלים ומראשי ישיבת תורה אור שהספר נערך ע"פ
משנתו.

תשובות
ברורות
לכל השאלות
המצויות

הוצאה והפצה: "יפה נוף" ניתן להשיג בחנויות הספרים המובחרות

• ירושלים: מכון ישראל 17 // ירמיהו פינת ברנדייס // צומת בר איכו 1 // נבעת שאוב 28 // בית וגן הפסנה 50 // בית הדפוס 32 // נוה יעקב: פלג 1
פינת פרדס • חדש ביתר: דרכי איש 5 בחנה מונב שטיבלר המרכז • מודיעין: עינת-קרית ספר: אבני נור 26 // שדר חמד 1 // הרב מפניצ' 1
ברכפלד: רבי יהודה הנשיא 14 • בית שמש: חפצי-בן איש חי 29 // חזון איש 17 // רמה אל-נחל שורם 31 מעל שוק מהדרין • בני ברק: רבי עקיבא
130 // אהרונביץ 19 מוכ מרכז רימונים // ברטנורא 3 // רבי עקיבא 43 // עזרא 45 • פרדס כץ: המכבים 63 פרדס כץ • אשדוד: ענק הספרים - יוסי בן
חפצא 10 רובע 1 • פתח תקוה: קהילות יעקב 4 גני הדר // ההסתדרות 2 פינת רוטשייד • אכעד: רבי יהודה הנשיא 90 • כוד: הרב אבישיב 8 שכונת
גני איכון (גני סמ"ר) • קרית גת: האדמור"ר מרחבי"ד פינת נתיבות שיום (בנין קרעשניף) • רכסים: סביון 39 (בנה ביתר) • נתיבות: האר"י 86 • אופקים:
חפץ חיים מוכ בית הכנסת אוהל משה • חדשו טבריה: שפע חיים 6

1-599-581-581 // YEFE.CO.IL // משלוחים בכל רחבי הארץ

נקודות הפצה ובכל עניני הספר: מערכת נדרים פלוס – טהרה ברורה

כרך חדש בסדרת 'וזה לשונו'

שוכבי"ם

ברית הלשון

אוצר ציונים ומדאי מקומות לפי ערכים וענינים ככתבם וכלשונם

קולמוס

הפצת ספרים שעובדת.

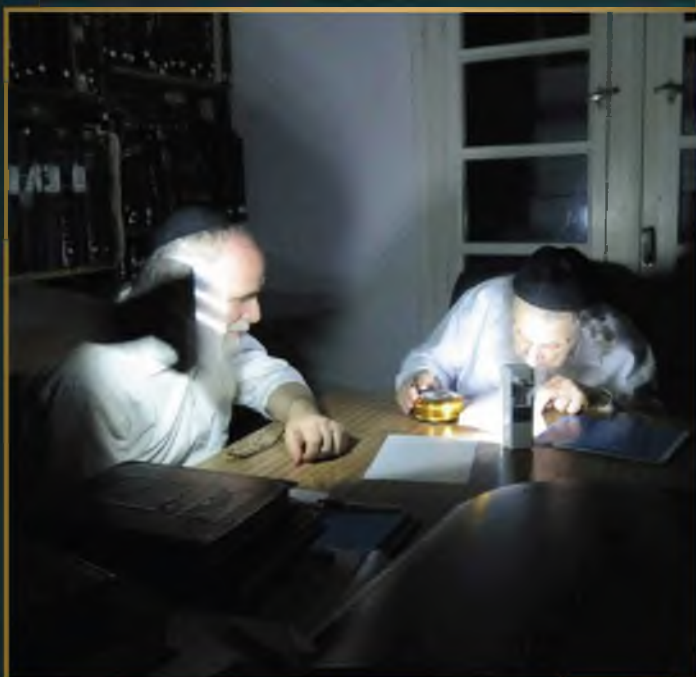
להשיג בחנויות הספרים המובחרות | טל' - 07-22-44-1660

לראותם

לראות את גדולי ישראל

עלון מס. 154 | פר' שמות תשפ"ד | יו"ל ע"י מערכת "קובץ גליונות" | k.gilyonot@gmail.com

"כי הם חיינו" רבנו הגדול מרן גאון ישראל הגד"ד לגדו שליט"א
שקוע בתלמודו גם בזמן הפסקת חשמל לאור תאודת חידוש

מרן ראש הישיבה הגרב"ד פוברסקי שליט"א בכתובת אותיות
לספר תורה שנכתב לע"נ הרב משה ברגמן זצ"ל מהדוגי מידון

מרן רה"י הגרב"ד פוברסקי לעמיהו שינדלר שהתפרסם
בתושייתו הרבה בהגנה על יישובו - כרם שלום: "חידושי שלח
זכורו לך תמיד את ניסיון ה' וחסדיו איתך בהצלתך והצלת
משפחתך בעז"ה יבוא המשיח ויתרפאו כולם" הפצוע ביקש
מגדול הדוד לדעת איך יהיה באפשרותו להניח תפילין כהלכה

ראשי ארגון "דרשו" בהשתתפות יו"ר הארגון הרב"ד דוד הופשטטר
שליט"א במעונו של מרן הגד"ד זולברשטיין שליט"א

מעמד יקרא דאורייתא ואירוע רב רושם נערך במוצאי שבת פרשת ויגש ע"י כולל נטפי דבש בראשות הגאון רבי אלכסנדר ז. שטרנבוך שליט"א.

קודם לאירוע נכנס ראש הכולל שליט"א לבית דודו מרן פוסק הדור הגאון הגדול רבי משה שטרנבוך שליט"א אשר לאחר דברי פתיחה בדבר הארציט של אחיו הגאון האמיתי רבי דוב שטרנבוך זצוק"ל שהיה גאון גדול ובפרט בעננה אמר שביום הארציט יש לו כוח גדול להשפיע בשמים וודאי ושתמש בזה למען התורמים למקום תורה לע"נ ולמען הלומדים במקום תורה חשוב זה.

האירוע נערך לדגל סיום מסכת חולין שגלמד בכולל במשך כשנתיים ברוב עמל ויגיעה וסיום סדר זרעים בעיון נערך סעודה של מצוה לכבוד הו"ר הכולל אגב יצוין אשר הכולל הינו מבוסס וותיק ובו לומדים ת"ח מופלגים כן יש לציון שכולל זה הינו הראשון שהוקם במסגרת רצופת בעיד התורה מודיעין עילית.

בראשית הדברים נשא דברים ראש החבורה הגאון רבי אליעזר שטיינהויז שליט"א לכבודה של תורה ובדבריו הזכיר הגאון שליט"א את חשיבות הלימוד במסגרת הכולל כאשר האברכים החשובים משקיעים רבות ללימוד בעיון ובכך הם זוכים לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא.

לאחר מכן נערך הסיום על סדר זרעים ע"י ראש הכולל הגאון הגדול רבי אלכסנדר שטרנבוך שליט"א, וסיום מסכת חולין נערך בשם כל לומדי הכולל ע"י בן החבורה הרה"ג ירמיה גיקובס שליט"א

ראשית כל נשא דברים ראש הכולל שליט"א את דבריו פתח בהזכרת אביו רבי דוב שטרנבוך זצוק"ל וסיפר שבסוף ימיו תינה אביו בפניו על כך שלא למד עדיין את סדר זרעים מספיק בעיון לפי דרגתו ובעת זכיני להשיב לו זאת לנשמתו, יצוין ששעת השיעור במשניות זרעים הינה מידי יום לפני סדר א' על מנת להוסיף ולחטוף עוד לימוד, שיעורים אלו ושאר שיעורי ראש הכולל שליט"א יצא שמם לתפארה ורבים אף שומעים אותם במערכת הטלפונית של קול הלשון מכל רחבי העולם ונהנים מהבהירות הנפלאה והייחודית בשיעורים אלו.

בהמשך הביא הגאון ראש הכולל שליט"א את שאלת המהר"ל אך לא באו המוצרים בטענות אל יוסף על כך שאמר שיהיה שבע שנות רעב ובסוף היה פחות ועונה על כך המהר"ל שאפילו מצרי רשע מוכן שצדיק יכול להשפיע לטובה על הגזירה וכל הבינו שביאת יעקב אבינו למצרים הועילה להם.

אחר כך האריך בגדול חשיבות ומעלת האברכים ובני ביתם בכך ששקועים בלימוד ימים ולילות מתוך הדחק, ובידך אותם שייגדלו בתורה וכלל ישראל יהנו לאורם.

הסיום נערך לדגל הארציט של הגאון האמיתי רבי דוב שטרנבוך זצוק"ל ואשתו הרבנית מרת רחל ע"ה שנפטרו בהפרש של ימים ספורים, הגאון רבי דוב היה מרבני הסמינר הנודע בעיר גייטסהד שבאנגליה והכולל נטפי דבש נוסד לע"נ, וזכה שלאחר פטירתו נפתחה ישיבה על קברו.

כמו כן נשא דברים מגיד המישרים הגאון רבי שלמה מילר שליט"א ובדבריו הן ובהתרגשות תיאר את גדלותם של אברכי הכולל שיחי' ובדבריו היטיב לתאר את השקיעות העמל והיגיעה של בני החבורה הנעלים והוסיף וציין שהוא כשכן יכול להעיד על התועלת העצומה לכל הסביבה של הכולל, כמו כן האריך בגדול ובחשיבות מעלת העזר כנגדו, שחלקה רב בכל העמל בתורה.

דברי סיום בשם כל בני החבורה נשא הרה"ג ירמיה גיקובס שליט"א שבהם הודה לראש הכולל שליט"א על כל הטירחה בהעמדת הסוגיות ובשיעורים תמידים בסדרן, כמו כן הודה על המאמצים הרבים בהעמדת הקמה למרות כל הקשיים מבית ומחוץ.

בסיום המעמד יצאו האברכים ובני ביתם בחיוך עצום ובהתרומוות הרוח להגדיל תורה ולהאדירה.

מעמד הרחבת גבולות הקדושה לקהילות הקודש "בפסגת זאב מרכז" וחנוכת הבית לתלמוד תורה קהילת קמניץ פסגת זאב בירושלים, בראשות מרן גאון ישראל הגר"ד לנדו וגדולי ישראל. צילום: אלי קובין

חבר מועצת גדולי התורה וראש ישיבת חברון מרן רבי דוד כהן
נושא דברי חיזוק

המשיא המרכזי

הגאון רבי ישראל יצחק זילברמן רב שכונת נווה
יעקב מרכז, נושא דברים

סגן ומ"מ ר"ע ירושלים הרב אליעזר ראובנברג
מתברך אמש בחגיגות רבה מרבן של ישראל
הגר"ד לנדו שליט"א

מנהל תלמוד תורה קמניץ הרב מאיר נוסבוים
מקבל את מורגן ורבנן גדולי ישראל

ראש ישיבת מיד הגאון הגדול רבי יצחק אורחי
באמירת פרק תהילים

שלוחי דרבנן במעמד

רבנו מרן ראש הישיבה הגרמ"ה הירש שליט"א

מרן ראש ישיבת יד אהרן הגר"י אייכנשטיין שליט"א
בהתייעצות בעניני השעה

על רקע המצב הקשה והשאלות ההשקפתיות העומדות בפני בחורי הישיבות, נכנס הגר"צ
דבי חזקיהו מישקובסקי משגיח ישיבת אורחות תורה למענו להתייעצות ממושכת

יו"ר החינוך העצמאי הרב אליעזר סודוצקין
בהתייעצות בחדרו של רבינו

הנהלת דשת הכוללים 'עיתנים' בראשות הגר"י אלקיים במעונו להתייעצות
בעניני השעה והרחבת הרשת

מרן פוסק הדור הגר"מ שטרנבוך שליט"א

בביקור פתע במשחטה של העדה החרדית צילום: דוד ארזני

מעיון בצילום כתבי ידות מופרשי הזוהר

עם הגאון הגדול רבי נפתלי קופשיץ שליט"א

מרן הגר"מ גריינמן בשמחת הבר מצווה לנכדו הראשון של הגאון רבי ישראל אדלשטיין מר"י בית מדרש עליון נין למרן דה"י הגר"ג אדלשטיין זצ"ל

ביקור מרן הגר"י אייכנשטיין שליט"א ראש ישיבת יד אהרן בביקור חולים אצל מרן האדמו"ר מערלוי שליט"א עקב חולשתו הגדולה

חנוכת חדר תפילה חדש ע"ש מרן בעל ה'ברכת מרדכי' זצוק"ל וסעודת מצווה לגמרה של תורה בקהילת 'משכנות יעקב' בפסגת זאב בירושלים שבחזו"ת רב שכונת נווה יעקב מרכז הגאון ר' ישראל יצחק זילברמן שליט"א

מלחמתה של תורה דה"י מרן הגר"א לוי שליט"א בשיעור כללי השבוע בהיכל ישיבת שכר שכיר נתיבות

מרן הגאון הגדול רבי אביעזר פליץ שליט"א ר"י תפרה וחבר מועצת גדולי התורה בשיחת חיזוק בהיכל ישיבת "יקירי ירושלים" בראשות מרן הרה"ג רבי יהודה כהן שליט"א וחבר מועצת חכמי התורה צילום: א.ב.

מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א בשיחת חיזוק בישיבת 'דעת תבונות' ב"ב עם הסתלקות דה"י הגר"ק גורביץ זצ"ל

מרן הגר"ד כהן ראש ישיבת חברון בשיחת חיזוק בישיבת בית מדרש עליון צילום: ש.פ.ה.

כף זכות

"והוי דן את כל האדם לכף זכות"

גליון מס. 72 | טבת תשפ"ד | יו"ל ע"י מערכת 'קובץ גליונות' | k.gilyonot@gmail.com

מה שידעתי על עצמי, על אחותי ועל הוריי, מתערער מול הפער שבין שני הארונות. בין האהבה של אמי לבת-אחותי לבין אהבתה אלי, אל ביתי.

כלאיתי את צערי בליבי, והלכתי הכיתה. אשתי ראתה בעצב הכבד שלי רק עדות לאבל שממנו קמתי אתמול, ולא חקרה ולא שאלה דבר. גם אני לא דיברתי. שכן לא רציתי לפגוע בזכרה של אמי המנוחה, ולצער את רעייתי. כסופו של אותו שבוע, כאשר הגענו לשם יחד כדי להתחיל ולסדר את הדירה לקראת פינוייה, גיליתי כי הארגונים שנועדו לאחותי נעלמו. כנראה נלקחו על ידה כבר. ואשתי וביתי שמחו מאוד בארגון הקטן עם מוצרי הטקסטיל, ולא הבינו מידע איני מתרגש כמותן מגילוי האהבה הזוה.

ואני בחרתי לשתוק. בנכודה. לא להגיד מילה לאיש כדי לא לפגוע בכבודה של הסבתא ולא לחרור מריבות.

אבל... ביני לבין אחותי קמה ונצרה חומת זכויות שקופה, שלא הייתי מסוגל לנפץ. החומה הזו רק הלכה וגבהה ככל שחלף הזמן.

גם לעילוי נשמתה של אמי – לא הצלחתי לפעול באותו מרחב בו חכנתי לעשות זאת לפני התגלית המרה. וכאשר היה מדובר, למשל, על פתיחת גמ"ח לזיכרה, כשם שביקשה בצוואתה, הנחתי לאחותי לקחת את הפירוויקט הזה על שכמה.

שחלא אם היא הייתה תמיד הילדה המועדפת, מן הראוי שהיא גם תחליץ חושים לפעול לעילוי נשמתה של אמה האהבת. הלא כך?

אחותי לא הבינה מה קרה, אולם עם הזמן והמשוב הקר מציתי – הלכו משפחותינו והתרחקו. נותרתי בודד בעולם.

שנים חלפו, גדלנו, התבגרנו, חיתנו את רוב ילדינו. אבי נפטר לאחר מחלה ממושכת, ושנתיים אחר כך, בפתאומיות, הלכה אמי שלי לעולמה.

הכאב היה עצום, במוקד שלאחר תום השבעה, לא הצלחתי לחזור לסדר היום שלי, ומצאתי את עצמי חדר לבית אמי המנוחה, ועובר בין החדרים, מחפש זכרונות להישען עליהם.

ואז, בתוך ארון הכנדים הגדול שבחדר השינה – גיליתי את התגלית ששינתה את חיי.

שתי דלתות שלמות. מן הרצפה ועד התקרה, היו מלאות בארגונים עליהם נכתב בכתב ידה של אמי, שחור על גבי חום ולבן: "גדוניה עבוד שרי של לאה' כלומר – עבוד בתה הצעירה של אחותי שהייתה כשידוכים באותו הזמן.

גדוניה עבוד שרי של לאה? לא ידעתי על קשר מיוחד שהיה בין אמי לבין הנכדה הזו, ותמיהה גדולה מילאה את ליבי. רק תמיהה. עד... עד שראיתי בארון הסמוך, ארגו נוסף, כינוני כגדולה, שעליו נרשם: 'גדוניה עבוד רחלי של נחום'. כלומר – עבוד ביתי שלי.

אחזור על זה לטובת מי שלא הבין: אמה אספה גדוניה לשתי נכדותיה הצעירות, עבוד בתה של לאה אחות, מילאה ארון שלם בארגונים מלאי סחורה איכותית. ועבוד הבת שלי? הכניסה לארגו נחמד כמה מפות, שעון קיר נחמד, מגבות ידיים, לא הרבה יותר מכך...

האם כך היה זה לאורך כל חיי, רק שלא הייתי מודע לעובדות? האם תמיד נתנה לי אמי שמינית ממה שנתנה ל אחותי? למה? מפני מה לא אהבה אותי? למה לא רצתה כי כשם שרצתה בה? האם עשיתי משהו רע? האם איבדתי אותה בדרך כלשהי? מפני מה לא הגיע לי אותו יחס ואותה אהבה?

אודה על האמת – עמדתי שם גבר בוגר קרוב לגיל הפנסיה, והרגשתי שכל עולמי, כל

כניגוד לסיפורים אחרים שהתפרסמו כאן – הסיפור שלי הוא סיפור עצוב. כיוון ששנים חלפו מאוד שהתרחש ועד שהתגלתה הטעות, והנזקים בינתיים היו גדולים מספור, ולא בטוח שניתן יהיה לתקנם אי פעם. ואני מקווה מאוד כי פרסומי והלקח שיילמד ממנו יכפר במעט על מה שקלקלתי.

גדלתי במשפחה קטנה, בת שני ילדים. אני ואחותי הצעירה ממני בשנתיים. הורי היו אנשים מלאי חום ואהבה, אך תמיד הרגשתי שבליבה של אמי יש מקום מיוחד עבור אחותי – ילדתה. הכנדים שקנתה לה, התסרוקות שעשתה לה, השעות הרבות שכילו יחד ותחומי העניין המשותפים שלהם – תמיד גרמו לי להרגיש מספר שתיים. אהוב, אבל קצת פחות.

הרגשות הקשים הללו לא חלפו גם כשהתבגרתי. כאשר התחננה אחותי העניקו לה הורי סכום כסף כפול משהעניקו לי, כאשר נישאתי מספר חודשים קודם לכן. אבל למרות שידעתי, בשכלי, כי לבת תמיד מעניקים יותר כגדוניה, בליבי חשתי כאב ודחיה. גם כאשר נולדו לנו ילדים, הייתה אחותי מגיעה לנוח שבוע שבועיים בבית הורינו, שהיו משפיעים עליה ועל ילדיה כנרבת ליבם, ואילו אנחנו – כאשר זכינו לילד נוסף לא קיבלנו את אותה שכבת פינוק עוטפת. שכבה שרציתי בה מאוד למרות שרעייתי העדיפה להתאושש בבית הוריה שלה...

וכך חלפו עברו השנים. שנינו הקמנו משפחות יפות וגידלנו ילדים חמודים שהסבו להורינו נחת יהודית, אבל לא הצלחתי להימנע מהשוואות... לא ארחיב, כי בפרספקטיבה של זמן כל המחשבות שעלו בי היו קטנוניות מאוד. אבל עד היום אני משוכנע בכך שאמי אהבה את אחותי יותר משאהבה אותי. אולי מפני שחשה צורך להגן עליה, ואולי מפני שכנות ואמהות קרובות זו לזו יותר מאמהות ובנים, איני יודע.

ומה דעתכם? כיצד ניתן לדון את המקרה לכף זכות? אלו פרטים חסרים ישפכו אור על הסיפור?

את רעיונותיכם אתם מוזמנים לשלוח אלינו למייל k.gilyonot@gmail.com עד יום ראשון הקרוב.

בגליון הבא יובא סופו של הסיפור.

יש לכם סיפור אמיתי ומעניין שיכול להתפרסם במדור (בטשטוש פרטים)? נשמח לשמוע אותו!

שלחו את הסיפור בקצרה, וצינו מספר טלפון לחזרה.

מִן הַפְתָּרוֹנוֹת שֶׁהִתְקַבְּלוּ בַּמַּעֲרָכַת לְסִיפּוֹר מִשְׁבּוּעַ שַׁעֲבָר

הַסִּיטוּאצִיָּה הַפֶּעַם הִייתה קִשָּׁה לְעִיכּוֹל עֲבוֹר רִבִּים מִן הַקּוֹרָאִים, אֵךְ דּוּקָא מִשּׁוּם כִּךְ הִתְאַמְצוּ רִבִּים לְמִצּוֹא דֶּרֶךְ לָדוֹן אֶת הַמְטַפֶּלֶת לַכֶּף זָכוֹת! לְהֵלֵךְ תְּשׁוּבוֹת שֶׁהִתְקַבְּלוּ מֵאֵת הַקּוֹרָאִים:

- + הַאִישָׁה אִיתָּה יֵשֶׁבֶת הַמְטַפֶּלֶת הִייתה בְּמִצַּב חִירוֹם מִבְּחִינָה רִגְשִׁית וְהִיא צָרִיךְ לִשְׁמַח אוֹתָהּ.
 - + זוֹ בַּת מִשְׁפָּחָה, אֵין לָהּ דְּמוּת הוֹרִית מְנַסִּיכוֹת מִצַּעֲרוֹת, וְהִייתה חוֹבָה לְהִיטוֹת אִיתָּה בְּרִגְעִיהַ הַמְּרֻגָּשִׁים.
 - + כְּאִמָּתָה הִיָּה לָהּ מִצַּב חִירוֹם מִשְׁפָּחִי – לְמִשְׁלֵל אִיזוּשָׁהוּ אִירוּעַ נִפְשִׁי שֶׁקָּרָה לְאַחֲזָתָהּ, וְהַפְתָּרוֹן הַיָּחִיד שֶׁהִיָּה לְטַפֵּל בְּאַחֲזָתָהּ בְּצוּרָה שְׁלֵא תַחֲוֶשׁ טִיפּוֹל, הִיָּה לְחַנּוּג לָהּ יוֹמּוֹלֶדֶת מְרֻגָּשֶׁת בְּאוֹפֵן מִיָּדִי.
 - + מִצַּב הַחִירוֹם הִיָּה לְהַצִּיל אֶת הָאֲחֻזּוֹת מִמַּעֲשֵׂה מִסּוּסִים שֶׁתִּכְנַנָּה לְבַעֵז בְּאוֹתוֹ זְמַן.
 - + זוֹ לֹא הִייתה הַמְטַפֶּלֶת אֲלֵא תְּאוֹמָתָהּ.
 - + אֲחֻזּוֹת נֹדַע זֹה עֵתָּה שֶׁהִיא חוֹלָה בְּמַחֲלָה קִשָּׁה, וְהַמְטַפֶּלֶת מִיָּהֲרָה אֵלֶיהָ כִּי לְעוֹדְדָהּ.
 - + הָאֲחֻזּוֹת צָרִיכָה לְעִבּוֹר נִיתּוּחַ מִסַּכָּן חַיִּים בִּימָמָה הַקְּרוּבָה וְרָצוּ לְהַסְפִּיק לְחַנּוּג לָהּ לִפְנֵי וּלְשִׁמּוֹח אוֹתָהּ.
 - + יוֹם הַהוֹלֶדֶת הִיָּה לְמַטַּפֶּלֶת, וְאַחֲזָתָה שֶׁרָצָתָה לְחַנּוּג לָהּ בְּהַפְתָּעָה הַזֵּעִיקָה אוֹתָהּ בְּתוֹאֲנָה שִׁיש אִירוּעַ חִירוֹם.
 - + אֲחֻזּוֹתָהּ חוֹלָה וְקִבְּלָה תּוֹצְאוֹת גְּרוּעוֹת שֶׁל בְּדִיקוֹת, הַרּוּפָא אָמַר שֶׁחַיִּיכִים לִשְׁמַח אוֹתָהּ וּלְאוֹרֵר אוֹתָהּ וּבְקִשׁוֹ מִהַמְטַפֶּלֶת לְקַחַת אוֹתָהּ לְגִלְדִּירִיָּה.
 - + הַמְטַפֶּלֶת נִתְּנָה לְאַחֲזָתָה הַכֹּסֶטָה שֶׁתַּחֲנֹג אִיתָּה בְּתוֹנָאִים מִסּוּיָּמִים, וְלֹאֲחֵר שֶׁהָאֲחֻזּוֹת הִתְאַמְצָה לְעִמּוּד בָּהֶם – הַפְּתָר
 - + הַהִבְטָחָה הִייתה שׁוֹבֶרֶת לְנִצָּח אֶת הָאִמּוֹן בִּינִיהֶן.
 - + זוֹ הִייתה פְּנִישֶׁת פִּיֹּס אַחֲרֵי מְרִיכָה נוֹרָאִית, וְלֹא מְסִיכֶת יוֹם הוֹלֶדֶת רִגִּילָה.
 - + לֹא מִשְׁנָה מִהַ חֲסִיכָה – אִם הַמְטַפֶּלֶת הִייתה מוֹכֵנָה לְהַפְסִיד כֶּסֶף וְאוֹלִי גַם לְקוֹחַ, כִּנְרָאָה שׁוּה אֲכֵן הִיָּה מִצַּב חִירוֹם מִבְּחִינָתָהּ.
 - + אוֹלִי הָאֲחֻזּוֹת נִמְצְאוֹת לִפְנֵי סְגִירָתָה/שְׁבִירָתָה שִׁדּוּךְ, וְהַשִּׁיחָה הַזֹּאת חִיוֹנִית עֲבוּרָה.
 - + הָאֲחֻזּוֹת לֹא יִצִּיבָה מִבְּחִינָה נִפְשִׁית וְאַצִּלָּה כָּל יוֹמּוֹלֶדֶת – חוֹבָה לְחַנּוּג דּוּקָא בְּמוֹעֵדָה וְדוּקָא בְּאוֹפֵן מִיָּחָד!! אִם לֹא – זֶה פִּיקּוֹחַ נִפְשִׁי!
 - + הַמְטַפֶּלֶת הִייתה צָרִיכָה לְעִבּוֹר בְּאוֹתוֹ בּוֹקֶר טִיפּוֹל רְפוּאִי קִשָּׁה וּמְוָרָכָה, וְהִלָּכָה לְהוֹצִיא מִסְּמִכִּים חֲשׁוּכִים בְּקוֹפֶת חוֹלִים שֶׁהִייתה מִמֶּשׁ בְּסִמּוּךְ לִשֶׁם, וּבִזְמַן שֶׁחִיכָתָה לְבַעֲלָהּ שִׁיכּוֹר עִם רִכְבּוֹ לְקַחַתָּהּ, עַל אֵף צַעֲרָה הַגְּדוֹלָה, נִכְנָסָה לִשְׁמַח אֶת אֲחֻזּוֹתָהּ שֶׁתַּחֲנֵּה יוֹם הוֹלֶדֶת בְּדִיקוֹת שֶׁם.
- תְּשׁוּבוֹת הַתְּקַבְּלוּ מֵאֵת הַקּוֹרָאִים:
- יוֹסִי ב. מִשְׁפָּחַת פִּינְקֵל, יִשְׂרָאֵל חַיִּים בְּלוּמִנְטֵל, י. דּוֹרֶפְמָן, מִשְׁפָּחַת קִלִּיין – לִיקוּוֹד, ר' מִקְרִיִּית סֶפֶר, ר. כֶּהֶן, מִשְׁפַּת נִהְיוֹס – שִׁיקָאָנוּ, וְעוֹד הַחֲפָצִים בְּעִלּוּם שִׁמּוֹם.

גְּלִידָה בְּטַעַם חִירוֹם – פְּתָרוֹן הַתְּעִלּוּמָה מִשְׁבּוּעַ שַׁעֲבָר

וְהַשְׁפִּילָה אוֹתִי כָּל כֶּךְ עַד שֶׁפְּשׁוּט אִיבַדְתִּי אֶת הַלִּשׁוֹן, מִזֵּל שֶׁהִייתה שֶׁם מִיִּשְׁהִי שֶׁהִכִּירָה אוֹתִי וְהִיא הַתְּקַשְׁרָה אֶל אֲחֻזּוֹתִי וְהַזֵּעִיקָה אוֹתָהּ לְעוֹזֵר לִי, שׁוֹב הַתְּחִילָה הָאִישָׁה הַצַּעֲדִירָה לְדְמוּעַ, "אֲנִי לֹא יוֹדַעַת מִהַ הִייתי עוֹשָׂה אִם הִיא לֹא הִייתה מְגִיעָה הֵנָּה כְּדִי לְהִגֵּן עָלַי וּלְהוֹכִיחַ אֶת חֲפוּתִי..."

"יוֹם הַהוֹלֶדֶת?" שְׁאַלְתִּי לְאַחֵר שִׁסִּימָה אֲשֶׁתִּי לְסַפֵּר לִי אֶת מְאוּרְעוֹת הַיּוֹם, "אֲכֵן הִיָּה יוֹם הוֹלֶדֶת", אָמְרָה אֲשֶׁתִּי, "לְכַבּוֹדוֹ יֵצֵאֵה הָאֲחֻזּוֹת הַקִּטְנָה לְעִשׂוֹת קִנְיּוֹת... מִסְכָּנָה שִׁכְזוּ! וְכִמָּה טוֹב שֶׁהָאִמָּת הַתְּבַרְרָה לִי לִפְנֵי שֶׁהִסְפַּקְתִּי לְעִשׂוֹת שְׁטוּיוֹת..."

וְרִץ לְקִרְאָתָהּ בְּעִלְיוֹת.

גַּם הַמְטַפֶּלֶת וְגַם אֲשֶׁתִּי הָיוּ נִבְכּוֹת לְמַדִּי מִן הַפְּנִישָׁה שֶׁאִירֵגֵן לָהֶם הִילֵד, וְהַמְטַפֶּלֶת, סְמוּקָה כּוֹלָה, פְּתָנָה אֶל אֲחֻזּוֹתָהּ וְאָמְרָה לָהּ: "זֶה הִילֵד שֶׁהִיָּה צָרִיךְ לְהִיטוֹת אֲצִלִּי עֲכָשִׁיו, בִּיטְלָתִי אֶת הַפְּנִישָׁה אִיתּוֹ כְּדִי לְהִגִּיעַ לְכֹאֵן".

וְהָאֲחֻזּוֹת, שֶׁרָק עֲכָשִׁיו הַכְּחִינָה אֲשֶׁתִּי שֶׁעִינָהּ אֲדוּמוֹת מִכִּכִּי, אָמְרָה: "אֲנִי מִצְטַעֲרָת כָּל כֶּךְ שֶׁהִרְסִיתִי לָכֶם אֶת הַתּוֹכְנִיּוֹת... אֲבָל נִכְנַסְתִּי כֹאֵן לְאַחַת הַחֲנִיּוֹת וְהַמּוֹכֶרֶת שֶׁם חֲשָׁדָה כִּי שִׁגְנַכְתִּי שְׁקִית מִלֵּאֵת פְּרִיטִים וְהַזֵּעִיקָה אֶת הַמִּשְׁטָרָה! הִיא צַעֲקָה עָלַי

בְּשִׁבּוּעַ שַׁעֲבָר שֶׁמַּעֲנִי עַל מְטַפֶּלֶת בְּאוֹמָנוֹת הַמִּבְטָלֶת פְּנִישָׁה עִם מְטוּפֵל צַעֲדִיר שְׁלֵה, עַל אֵף חֲשִׁיכוֹת הַרְצָף הַטִּיפּוֹלִי, בִּשְׁל 'מִקְרָה חִירוֹם בְּמִשְׁפָּחָה' אֵךְ לְמַעֲשֵׂה נִיצַפֶּת כְּעִבּוֹר זְמַן קֶצֶר כִּשֶׁהִיא חוֹגֶגֶת יוֹם הוֹלֶדֶת לְאַחֲזָתָהּ הַצַּעֲדִירָה... כִּיצַד נִיתֵן לָדוֹן אוֹתָהּ לַכֶּף זָכוֹת?

לֹא הִיָּה הַדְּבָר נִתּוֹן בִּידֵיהַ שֶׁל אֲשֶׁתִּי, כִּנְרָאָה שֶׁהִייתה מְסֻבֶּכֶת וְהוֹלָכָה מִשֶּׁם, וּמִסְרָכָה לְכָל קֶשֶׁר עֲתִידִי עִם הַמְטַפֶּלֶת הַזֹּאת. אוֹלֵם הִיא לֹא הִייתה שֶׁם לְבָדָהּ, וּבְנֵי הַקֶּטֶן, בְּתוֹמִימוֹת שֶׁל יֵלֵד, צַעֲקָה בְּקוֹל: "הִי! תִּרְאוּ מִי כֹאֵן!"